

Eija Kaskiharju

Koteja ja kodinomaisuutta

Tutkimus vanhenemisen paikoista
valtiopäiväpuheissa 1950 - 2005

Eija Kaskiharju

Koteja ja kodinomaisuutta

Tutkimus vanhenemisen paikoista
valtiopäiväpuheissa 1950-2005

Esitetään Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston vanhassa juhlasalissa S212
syyskuun 4. päivänä 2010 kello 12.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2010

Koteja ja kodinomaisuutta

Tutkimus vanhenemisen paikoista
valtiopäiväpuheissa 1950-2005

Eija Kaskiharju

Koteja ja kodinomaisuutta

Tutkimus vanhenemisen paikoista
valtiopäiväpuheissa 1950-2005

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2010

Editor

Jussi Kotkavirta

Department of Social Sciences and Philosophy

Pekka Olsbo, Sini Rainivaara

Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

Cover picture by Eija Kaskiharju and Tuula Kuismin

URN:ISBN:978-951-39-4000-3

ISBN 978-951-39-4000-3 (PDF)

ISBN 978-951-39-3963-2 (nid.)

ISSN 0075-4625

Copyright © 2010, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2010

ABSTRACT

Kaskiharju, Eija

Homes and Homelikeness. A study on places for ageing in parliamentary speeches from 1950 to 2005

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2010, 244 p.

(Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research

ISSN 0075-4625; 393)

ISBN 978-951-39-4000-3 (PDF), 978-951-39-3963-2 (nid.)

English summary

Diss.

The purpose of this study was to examine the speeches about the places for ageing at the Finnish parliament. The various places mentioned in this study referred to local authority homes, old-age homes, sheltered housing, institutional care facilities and own homes. The theoretic framework was based on Michel Foucault's concept of heterotopias, other spaces. According to the definition, heterotopias are real and they are different from all other places. The other Foucauldian framework present in this research was the epoch of space. Concepts also from Anni Vilkkö and John Agnew were intertwined into the theoretic framework. Research questions included: What did the MPs say about the places for ageing? What economic, political, and social mechanisms could be detected affecting those places? What did the MPs say about the sense of place in their speeches? And fourth, what was the gender and political affiliation of the MPs?

The dataset consisted of 309 speeches or their extracts by 213 MPs starting from 1950 and ending in 2005. The data was collected from the official records of the plenary debates. Thereafter content analysis was chosen as the method of analysis. The method utilized both qualitative and quantitative features but the study belongs to the qualitative research tradition. The research data was considered as documentary data. Its origin was oral whereafter it had been transcribed and printed into books.

The data was divided into seven different periods. Each period started where new features and themes in the data were recognized with the remark that sometimes the periods overlapped. The first period (1950-1958) was featured by speeches that emphasized old-age homes as a desired place for the aged. The second period (1958-1971) stressed rented apartments with financial aid. During the third section (1971-1978) the MPs paid attention to the rural dwellings of the older adults describing them as dilapidated and remote. Between the years 1979 and 1990 the discussion dealt with the demographic changes to be expected in the near future. During the fifth period (1990-1999) institutional care with its forms of dwelling came to debate. In the last two periods (1999-2002 and 2003-2005) own homes came up as desired places to live in.

Keywords: places for ageing, parliamentary speeches, heterotopias, qualitative research, content analysis, desired and undesired places

Author's address Eija Kaskiharju
Department of Social Sciences and Philosophy
University of Jyväskylä, Finland

Supervisors Jyrki Jyrkämä
Department of Social Sciences and Philosophy
University of Jyväskylä, Finland

Reviewers Professor (emeritus) Simo Koskinen
Department of Social Work
University of Lapland, Finland

Professor Hannu Ruonavaara
Department of Sociology
University of Turku, Finland

Opponent Professor (emeritus) Simo Koskinen
Department of Social Work
University of Lapland, Finland

ESIPUHE

Väitöskirjan tekeminen on paljolti itsenäistä ja välillä yksinäistäkin ahertamista. Ilman tiimiä ja yhteisöä en olisi nyt tässä. Ohjauksesta kiitokset kuuluvat professori Jyrki Jyrkämälle, jonka kärsivälliseen läsnäoloon, varauksettomaan tukeen ja asiantuntevaan ymmärrykseen olen voinut luottaa. Hänen viisaat kiteytyksensä ovat olleet suopeita ja lempeästi kriittisiä. Esitarkastajina toimivat professori (emeritus) Simo Koskinen Lapin yliopistosta ja professori Hannu Ruonavaara Turun yliopistosta. Heidän tarkkaa työtään ja perusteellista paneutumistaan tutkimukseeni arvostan suuresti. Kiitoksin muistan myös professori Laura Kolbea Helsingin yliopistosta, jonka rohkaisevat sanat tieteellisen työn luovuudesta ja tutkimuksen tekemisen luonteesta ovat auttaneet eteenpäin. Kielentarkastuksessa DKK Ilkka Syrénin huomiot ja ystävällinen opastus ansaitsevat erityismaininnan.

Tutkimus olisi jäänyt tekemättä ilman rahoittajia, joille tahdon osoittaa kiittollisuuteni. Ensimmäiseksi sain taloudellista tukea Oskar Öflundin säätiöltä. Työn valmistumista edistivät sekä Jyväskylän yliopiston Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan apuraha sekä Ella ja Georg Ehrnroothin säätiön taloudellinen tuki tieteelliselle tutkimukselle. Arvostan suuresti *Ikääntyminen, hyvinvointi ja teknologia* -tutkijakoulun myöntämää rahoitusta vuosille 2007–2009, jonka turvin kokopäiväinen työskentely tuli mahdolliseksi. Samalla haluan kiittää tutkijakoulun johtoryhmää saamastani luottamuksesta.

Ikäinstituutissa työskennellessäni olen saanut arvokasta opastusta ja kannustusta väitöskirjaprosessin aikana. Kiinnostus työtäni kohtaan on lämmittänyt mieltä. Erityiskiitokset dosentti, FT Anneli Sarvimäelle, FT Arto Tiioselle, MPH Christine Oesch-Börmanille, dosentti, LitT Pertti Pohjolaiselle ja TtM Anne-Katri Kemppaiselle.

On myös jatko-opiskelijoita, joista lähimpiä kumppaneita ja vertaisia ovat olleet Tarja, Anu ja Gunilla. Monet ystävät läheltä ja kaukaa ovat osoittaneet kiinnostuksensa. Kiitokset teille Pasi, Ulla, Eeva-Liisa, Susanna, Sanna, Marika, Mia, Pirkko, Piia, Marja ja Arla, että olette pitäneet minuun yhteyttä ja antaneet aikaanne. Thanks to my friends Colette, Poppy, and Michael for your support. Kiitokset ansaitsevat perheen jäsenet mukanaolosta.

Jyväskylän yliopiston Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan, yliopiston hallinnon ja kirjaston monipuolisiin ja asiantunteviin palveluihin on voinut aina luottaa. Arvostan myös eduskunnan kirjaston asiantuntevia palveluita.

Tämä työ on tullut päätökseen. On juhlan aika.

Helsingissä suven ja runon päivänä 6.7.2010
Eija Kaskiharju

KUVIOT

KUVIO 1	Puheet 1950-1961.....	84
KUVIO 2	Puheet 1958-1971.....	99
KUVIO 3	Puheet 1971-1978.....	117
KUVIO 4	Puheet 1979-1990.....	131
KUVIO 5	Puheet 1990-1999.....	145
KUVIO 6	Puheet 1999-2002.....	159
KUVIO 7	Puheet 2003-2005.....	177

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Tilojen kategorioita.....	51
TAULUKKO 2	Vanhenemisen paikkojen luokitukset	55
TAULUKKO 3	Määrällisen ja laadullisen sisällönanalyysin piirteitä	58
TAULUKKO 4	Vaikutusmekanismien sisältöluokat kriteereineen.....	78
TAULUKKO 5	Esimerkki aineiston pelkistämisestä	80
TAULUKKO 6	Esimerkki aineiston klusteroinnista ja abstrahoinnista	81
TAULUKKO 7	Ei-toivotut paikat ja taloudelliset vaikutusmekanismit	81
TAULUKKO 8	Puheet puolueen ja hallitusaseman mukaan 1950-1961.....	84
TAULUKKO 9	Puheet, puolue ja sukupuoli 1950-1961	85
TAULUKKO 10	Ei-toivotut vanhenemisen paikat 1950-1958	86
TAULUKKO 11	Ei-toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1950-1958	87
TAULUKKO 12	Ei-toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1950-1958	88
TAULUKKO 13	Ei-toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1950-1958	89
TAULUKKO 14	Ei-toivotut paikat ja paikan tunnut 1950-1958.....	90
TAULUKKO 15	Toivotut vanhenemisen paikat 1950-1958.....	92
TAULUKKO 16	Toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1950-1958	93
TAULUKKO 17	Toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1950-1958.....	94
TAULUKKO 18	Toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1950-1958.....	95
TAULUKKO 19	Toivotut paikat ja paikan tunnut 1950-1958	96
TAULUKKO 20	Yhteenveto 1950-1961.....	97
TAULUKKO 21	Puheet puolueen ja hallitusaseman mukaan 1958-1971.....	99
TAULUKKO 22	Puhujat, puolue ja sukupuoli 1958-1971	100
TAULUKKO 23	Ei-toivotut vanhenemisen paikat 1958-1971	100
TAULUKKO 24	Ei-toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1958-1971	101
TAULUKKO 25	Ei-toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1958-1971	103
TAULUKKO 26	Ei-toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1958-1971	104
TAULUKKO 27	Ei-toivotut paikat ja paikan tunnut 1958-1971.....	106
TAULUKKO 28	Toivotut vanhenemisen paikat 1958-1971.....	107
TAULUKKO 29	Toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1958-1971	108
TAULUKKO 30	Toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1958-1971	110
TAULUKKO 31	Toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1958-1971.....	112

TAULUKKO 32	Toivotut paikat ja paikan tunnut 1958-1971	114
TAULUKKO 33	Yhteenveto 1958-1971.....	115
TAULUKKO 34	Puheet puolueen ja hallitusaseman mukaan 1971-1978.....	117
TAULUKKO 35	Puhujat, puolue ja sukupuoli 1971-1978	118
TAULUKKO 36	Ei-toivotut vanhenemisen paikat 1971-1978.....	119
TAULUKKO 37	Ei-toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1971-1978	120
TAULUKKO 38	Ei-toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1971-1978	122
TAULUKKO 39	Ei-toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1971-1978.....	123
TAULUKKO 40	Ei-toivotut paikat ja paikan tunnut 1971-1978.....	124
TAULUKKO 41	Toivotut vanhenemisen paikat 1971-1978.....	125
TAULUKKO 42	Toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1971-1978.....	126
TAULUKKO 43	Toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1971-1978.....	127
TAULUKKO 44	Toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1971-1978.....	128
TAULUKKO 45	Toivotut paikat ja paikan tunnut 1971-1978	128
TAULUKKO 46	Yhteenveto 1971-1978.....	129
TAULUKKO 47	Puheet puolueen ja hallitusaseman mukaan 1979-1990.....	132
TAULUKKO 48	Puhujat, puolue ja sukupuoli 1979-1990	132
TAULUKKO 49	Ei-toivotut vanhenemisen paikat 1979-1990	133
TAULUKKO 50	Ei-toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1979-1990 ...	134
TAULUKKO 51	Ei-toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1979-1990	135
TAULUKKO 52	Ei-toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1979-1990	136
TAULUKKO 53	Ei-toivotut paikat ja paikan tunnut 1979-1990.....	136
TAULUKKO 54	Toivotut vanhenemisen paikat 1979-1990.....	138
TAULUKKO 55	Toivotut ja taloudelliset mekanismit 1979-1990.....	138
TAULUKKO 56	Toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1979-1990.....	140
TAULUKKO 57	Toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1979-1990.....	141
TAULUKKO 58	Toivotut paikat ja paikan tunnut 1979-1990	143
TAULUKKO 59	Yhteenveto 1979-1990.....	144
TAULUKKO 60	Puheet, puolueen ja hallitusaseman mukaan 1990-1999.....	146
TAULUKKO 61	Puhujat, puolue ja sukupuoli 1990-1999	146
TAULUKKO 62	Ei-toivotut vanhenemisen paikat 1990-1999.....	147
TAULUKKO 63	Ei-toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1990-1999	148
TAULUKKO 64	Ei-toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1990-1999	149
TAULUKKO 65	Ei-toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1990-1999.....	150
TAULUKKO 66	Ei-toivotut paikat ja paikan tunnut 1990-1999.....	151
TAULUKKO 67	Toivotut vanhenemisen paikat 1990-1999.....	152
TAULUKKO 68	Toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1990-1999.....	153
TAULUKKO 69	Toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1990-1999.....	154
TAULUKKO 70	Toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1990-1999.....	156
TAULUKKO 71	Toivotut paikat ja paikan tunnut 1990-1999	157
TAULUKKO 72	Yhteenveto 1990-1999.....	158
TAULUKKO 73	Puheet puolueen ja hallitusaseman mukaan 1999-2002.....	160
TAULUKKO 74	Puhujat, puolue ja sukupuoli 1999-2002	160
TAULUKKO 75	Ei-toivotut vanhenemisen paikat 1999-2002.....	161
TAULUKKO 76	Ei-toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1999-2002	162

TAULUKKO 77	Ei-toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1999-2002	163
TAULUKKO 78	Ei-toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1999-2002	164
TAULUKKO 79	Ei-toivotut paikat ja paikan tunnut 1999-2002.....	167
TAULUKKO 80	Toivotut vanhenemisen paikat 1999-2002.....	168
TAULUKKO 81	Toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1999-2002.....	169
TAULUKKO 82	Toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1999-2002.....	171
TAULUKKO 83	Toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1999-2002.....	173
TAULUKKO 84	Toivotut paikat ja paikan tunnut 1999-2002	175
TAULUKKO 85	Yhteenveto 1999-2002.....	176
TAULUKKO 86	Puheet puolueen ja hallitusaseman mukaan 2003-2005.....	177
TAULUKKO 87	Puhujat, puolue ja sukupuoli 2003-2005	177
TAULUKKO 88	Ei-toivotut vanhenemisen paikat 2003-2005	178
TAULUKKO 89	Ei-toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 2003-2005	179
TAULUKKO 90	Ei-toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 2003-2005	180
TAULUKKO 91	Ei-toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 2003-2005	181
TAULUKKO 92	Ei-toivotut paikat ja paikan tunnut 2003-2005.....	182
TAULUKKO 93	Toivotut vanhenemisen paikat 2003-2005.....	182
TAULUKKO 94	Toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 2003-2005	183
TAULUKKO 95	Toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 2003-2005.....	184
TAULUKKO 96	Toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 2003-2005.....	186
TAULUKKO 97	Toivotut paikat ja paikan tunnut 2003-2005	187
TAULUKKO 98	Yhteenveto 2003-2005.....	188
TAULUKKO 99	Vanhenemisen paikkojen funktiot	192
TAULUKKO 100	Poliittiset vaikutusmekanismit 1950-2005 (ei-toivotut/toivotut)	199

SISÄLLYS

ABSTRACT
ESIPUHE
KUVIOT JA TAULUKOT
SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	13
1.1	Tutkimuksen lähtökohdat	13
1.2	Tutkimuksen rakenne	16
2	VANHENEMISEN PAIKAT ENNEN JA NYT.....	18
2.1	Lyhyt katsaus heimoyhteisöihin ja antiikkiin	18
2.2	Traditionaalisesta moderniin	20
2.2.1	Modernisaatio ja vanhojen ihmisten asema	20
2.2.2	Vanhuus ja yhteiskunnallinen murros Suomessa	23
2.2.3	Köyhäinhoito ja vanhenemisen paikat.....	28
2.2.4	Vanhenemisen paikkojen eriytyminen	30
2.2.5	Laitostuminen ja vanhenemisen paikat	32
2.3	Modernista postmoderniin.....	36
2.3.1	Entisten arviointia ja uusia malleja.....	36
2.3.2	Yksilöllistyminen ja erikoistuminen.....	38
3	TUTKIMUKSEN KÄSITTEET JA MENETELMÄ	42
3.1	Foucault ja tilan aikakausi.....	42
3.2	Muita tilateoreetikkoja ja tilakäsitteitä.....	45
3.3	Vanhenemisen paikat.....	48
3.4	Tutkimusta ohjaavat valinnat ja painotukset	53
3.4.1	Tutkimustehtävät	53
3.4.2	Sisällönanalyysin periaatteet	55
3.4.3	Menetelmän rajoituksia	57
3.4.4	Laadullisen ja määrällisen sisällönanalyysin välissä	57
3.4.5	Laadullisen tutkimuksen viitekehys	59
4	EDUSKUNTA, AINEISTO JA TUTKIMUKSEN VAIHEET	62
4.1	Eduskunta	62
4.1.1	Julkinen keskusteluareena	62
4.1.2	Puheiden julkisuus.....	64
4.2	Aineisto	67
4.2.1	Täysistuntojen pöytäkirjat.....	67
4.2.2	Valtioapäiväpuhe tietona ja käytäntönä	69
4.2.3	Asiakirja-aineistoista esimerkkeineen.....	70
4.2.4	Tämän tutkimuksen aineisto	73

4.3	Tutkimuksen toteuttaminen.....	75
4.3.1	Aineiston keruu ja rajaus	75
4.3.2	Analyysin protokolla	77
4.3.3	Esimerkkejä selityksineen analyysistä, luokittelusta ja koodaamisesta.....	79
5	VANHENEMISEN PAIKOISTA, VAIKUTUSMEKANISMEISTA JA PAIKAN TUNNUISTA VALTIOPÄIVÄPUHEISSA	83
5.1	Vuodet 1950-1961: Kohti vanhainkotia.....	83
5.1.1	Puheet ja puhujat.....	83
5.1.2	Ei-toivotut paikat.....	85
5.1.3	Toivotut paikat	91
5.1.4	Yhteenvetoa.....	96
5.2	Vuodet 1958-1971: Kohti vanhustentaloa ja asumistukea	98
5.2.1	Puheet ja puhujat.....	98
5.2.2	Ei-toivotut paikat.....	100
5.2.3	Toivotut paikat	106
5.2.4	Yhteenvetoa.....	114
5.3	Vuodet 1971-1978: Ongelmana maaseudun huonot asunnot	116
5.3.1	Puheet ja puhujat.....	116
5.3.2	Ei-toivotut paikat.....	118
5.3.3	Toivotut paikat	124
5.3.4	Yhteenvetoa.....	129
5.4	Vuodet 1979-1990: Väestön vanheneminen ajankohtaistuu.....	130
5.4.1	Puheet ja puhujat.....	130
5.4.2	Ei-toivotut paikat.....	132
5.4.3	Toivotut paikat	137
5.4.4	Yhteenvetoa.....	144
5.5	Vuodet 1990-1999: Laitoshoidon ongelmat puheisiin	145
5.5.1	Puheet ja puhujat.....	145
5.5.2	Ei-toivotut paikat.....	147
5.5.3	Toivotut paikat	152
5.5.4	Yhteenvetoa.....	157
5.6	Vuodet 1999-2002: Katseet kuntiin.....	159
5.6.1	Puheet ja puhujat.....	159
5.6.2	Ei-toivotut paikat.....	160
5.6.3	Toivotut paikat	167
5.6.4	Yhteenvetoa.....	175
5.7	Vuodet 2003-2005: Kohti kotia	176
5.7.1	Puheet ja puhujat.....	176
5.7.2	Ei-toivotut paikat.....	178
5.7.3	Toivotut paikat	182
5.7.4	Yhteenvetoa.....	188

6	KESKUSTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET	190
6.1	Vanhenemisen paikat ja sosiaalinen vanheneminen.....	191
6.2	Vanhenemisen paikkojen uudenaikaistaminen ja hallinta.....	193
6.3	Vanhenemisen paikat ja vanhusten asema	196
6.4	Vanhenemisen paikat ja poliittiset vaikutusmekanismit.....	198
6.5	Puhujien hallitusasemasta ja sukupuolesta	202
7	TUTKIMUKSEN ARVIOINTI	204
7.1	Käsitteelliset valinnat	204
7.2	Reliabiliteetista, validiteetista ja uskottavuudesta.....	205
7.3	Bricoleuse – sommittelija ja sosiologiset silmälasit.....	209
	SUMMARY	211
	LÄHTEET	216

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Tutkimus käsittelee vanhenemisen paikkoja. Niillä tarkoitan fyysisiä, konkreettisia paikkoja, joita ovat ikääntyvän tai vanhan ihmisen asunnot, asuntolat, talot, laitokset ja kodit. Niitä ovat myös kunnalliskodit, vanhainkodit ja palvelutalot.

Aineisto on peräisin valtiopäiväpuheista tai niiden osista, jotka on koottu täysistuntojen pöytäkirjoihin. Valtiopäiväpuheet ovat julkisia ja ne pidetään eduskunnan valtiopäiväsalissa. Puheita tai osia puheista kertyi tutkittavaksi 309 kappaletta; puhujia on yhteensä 213. Aineisto alkaa vuodesta 1950 ja päättyy vuoteen 2005. On ollut perusteltua aloittaa aineistonkeruu kyseisestä vuodesta, sillä sitä edeltävänä vuonna valtioneuvosto määräsi tehtäväksi tutkimuksen vanhusten oloista ja asumisesta. Jaksotin aineiston seitsemään periodiin, jotka olen nimennyt niitä eniten ilmentävän pääteeman mukaisesti.

Käsitteen vanhenemisen paikka olen poiminut Anni Vilkolta, joka pohtii avun tarpeisiin liittyvää hoivan paikkaa ja koko kysymyksen politisoitumista (2003, 119-120). Tarkastelen tutkimiani paikkoja John Agnewin (1993, 263) ja Pia Kontosin (2000, 255) esittämien käsitteiden avulla, joita ovat paikka (*locale*), vaikutusmekanismit (*location*) ja paikan tuntu (*sense of place*).¹ Näistä olen muodostanut sisällönanalyysissa käyttämäni luokitusvälineen. Sovellan tutkimuksessa ni Michel Foucault'n ajatuksia tilan aikakaudesta ja heterotopioista.

Tukeudun tutkimuksessani sosiaaligerontologian suomiin näkökulmiin ja mahdollisuuksiin. Sosiaaligerontologiassa erilaisista lähtökohdista ja tieteenaloista peräisin oleva tieto ja käytännöt (Jyrkämä ja Randell 1987, 6) ovat kehittyneet monitieteiseksi ja sosiaalisiin ilmiöihin painottuvaksi, laajenevaksi ja muita tieteenaloja kohtaavaksi tutkimusalaksi (Jyrkämä 1995, 20).

Viime vuosien kehitys on merkinnyt sosiaaligerontologisen tutkimuskentän rikkaan ja monipuolisen tutkimusperinteen muodostumista (Jyrkämä ja

---

¹ Käsitteet kääntänyt suomeksi EK.

Randell 1987, 6-11 sekä Pohjolainen 1990, 23).² Se on myös tuonut mukanaan ”monitieteistymistä” ja moniaineksisuutta (Jyrkämä 2007, 104-108 ja Karisto 2007, 273-280).

Sosiaaligerontologia ymmärtää vanhenemisen ja vanhana olemisen yhteiskunnallisena luokituksena, joka on luonteeltaan sosiaalisesti määriteltyä, kontekstuaalista, ajassa ja paikassa vaihtelevaa. Kosketuspintoja ovat esimerkiksi vanhemmuus, isovanhemmuus, eläkkeet, eläkeiät ja monet muut sosiaaliset käytännöt. (Phillipson 1998, 55-64, Jyrkämä 2001, 279-282 ja Vincent 2003, 6-14.)

Diana K. Harris (2007, 6-7) toteaa sosiaaligerontologian omaksuneen aineksia sosiologiasta, sosiaalipsykologiasta, kulttuuriantropologiasta ja poliittisesta taloustieteestä. Sosiologiassa vanhenemista ovat sivunneet Shmuel Eisenstadt, Karl Mannheim ja Talcott Parsons. Annettavaa on myös Emile Durheimilla ja Anthony Giddensillä (Jyrkämä 1995, 28-37 ja 2001, 270-272).

Tutkimustani taustoittaa sosiaalisen vanhenemisen tematiikka, sosiaaligerontologisen tutkimuksen ydin. Jyrkämän (1995, 41 ja 2001, 275-279) mukaan se tarkoittaa ajallisesti ja paikallisesti muuttuvia yhteiskunnallisia tekijöitä, jotka ”määrittävät eli pyykittävät, rakenteellistavat ja merkityksellistävät ikääntymisprosessia, ikääntyvien elämänkulkua”. Nämä pyykittävät tekijät ovat luonteeltaan rakenteellisia, kulttuurisia ja institutionaalisia. Sosiaalinen vanheneminen tarkoittaa yhtäältä sitä, miten yhteiskunnalliset tekijät muokkautuvat osaksi ikääntyneiden elämää, toimintaa ja kokemusmaailmaa ja toisaalta myös sitä, miten ikääntyvät ihmiset itse vaikuttavat näihin tekijöihin. (Pohjolainen 1990, 25, Rantamaa 2001, 49-95 sekä Hooyman ja Kiyak 2005, 3-5.)

Vanhuutta ja vanhenemista käsittelevät tutkimusalat – sosiaaligerontologian lisäksi esimerkiksi biogerontologia, psykogerontologia, kulttuurigerontologia – eivät ole välttyneet kritiikiltä. Ne ovat joidenkin mukaan pirstoutuneet ja hajaantuneet. (Pohjolainen 1990, 17-18, Jyrkämä 1995, 20, Vakimo 2001, 65 sekä Hooyman ja Kiyak 2005, 3-5.) Tieteellisyyttäkin on epäilty (esim. Katz 1996, 105-109).

Vanhenemisen paikkoja on mahdollista lähestyä samaan tapaan kuin vanhuutta eli yhteiskunnallisena ja sosiaalisesti määriteltynä luokituksena. Niiden kriteerit, luokitusrajat ja jopa yksiselitteisyys vaihtelevat ajasta ja paikasta toiseen. Vanhenemisen paikoilla on merkitystä sosiaalisena vanhenemisena – ne pyykittävät ja rakenteellistavat elämänkulkua. Ne myös heijastavat kulttuurista

² Sosiaaligerontologian kehitys on ollut yhteydessä maailmanlaajuiseen ikääntymiskehitykseen. Väestöllinen transitio alkoi Ranskasta 1800-luvulla. Sen jälkeen Eurooppa, USA, Kanada, Australia ja Uusi-Seelanti ovat käyneet läpi saman kehityskulun. Tällä hetkellä suhteellisesti eniten vanhuksia eli 17-18 % koko väestöstä asuu Italiassa, Kreikassa, Ruotsissa, Japanissa ja Belgiassa. Arvioiden mukaan vuoteen 2025 mennessä yksi seitsemästä on 65 vuotta täyttänyt. (Hooyman ja Kiyak 2005, 27 sekä McCracken ja Phillips 2005, 30-60.) Suomessa transitio ajoitetaan vuoteen 1910 (Ruokolainen ja Notkola 2007, 80, 88). Maailmanlaajuinen ikääntymiskehitys on saanut aikaan ikäpolitiikaksi kutsutun hallinnollisen toiminnan eri maissa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003). Suomessa väestömuutoksiin varaudutaan muun muassa uudistamalla työeläkejärjestelmää ja käynnistämällä julkisen sektorin tuottavuusohjelma (Valtioneuvosto 2004).

vaihtelua, vanhuskuvaa, perinteitä ja sosiaalista muutosta. Vanhenemisen paikkoja muokataan ja rakenteistetaan vastaamaan aikansa vanhuskuvaa.

Yhtälailla stereotyyppioita ja kulttuurisia kuvastoja liitetään vanhenemisen paikkoihin kuin vanhenemiseenkin (Featherstone ja Hepworth 2000, 306-318, Hazan 2000, 15-18, Gubrium ja Holstein 2005, 3-10).³ Ihmisen ikääntyessä hänen käyttäytymisodotuksensa vaihtelevat. Puhutaan ikänormeista, joiden väitetään muuttuvan joustavammiksi ja vähemmän pakottaviksi. Käyttäytymisodotukset koskevat sosiaalisia rooleja, seksiä, muotia ja asumisen paikkojakin. (Harris D. 2007, 43-46.)

Vincent (2003, 36-40) esittää, että vanhojen ihmisten asumisjärjestelyt ovat yhteydessä perhettä koskeviin muutoksiin, joita viimeisen sadan vuoden aikana on ilmennyt viidenlaisia: väestöllisiä, teknologisia, juridisia, ideologisia ja taloudellisia. Perherakenne poikkeaa aikaisemmasta muun muassa siten, että aikuisilla voi olla enemmän vanhempia kuin lapsia. Erot ja uudelleen avioitumiset koskettavat ikääntyneitä itseään ja heidän jälkikasvuun – syntyy monenlaisia rooleja, vastuita ja jopa ongelmia. Ikääntyvää perhettä voivat kohdata myös sairaudet ja riippuvaisuus aikuisista lapsista. (Jerome 2000, 226-237.) Asumisjärjestelyjä voi tutkailla myös modernisaation vaikutusten kautta, joista Donald O. Cowgill ja Lowell D. Holmes (1972, 305-323) esittivät modernisaatiota ja vanhenemistä koskevat teesinsä.

Aineiston analyysimenetelmänä olen käyttänyt sisällönanalyysia, jossa olen yhdistänyt määrällisiä elementtejä laadulliseen lähestymistapaan. Luokitukset ovat muotoutuneet siten, että puheita lukiessa syntyi alustava käsitys niiden sisällöistä, mitä seurasi sisältöjä noudatteleva karkea teemoittelu. Myöhemmin löysin käsitteistön, josta muodostin luokitusvälineen ja luokittelua ohjaavan analyysiprotokollan. Käsitteistön löytäminen johdatteli aineiston koskemaan vanhenemisen paikkoja. Sisällönanalyysi ja sen soveltaminen ovat myös vastaus epistemologiseen kysymykseen, miten tutkia valtiopäiväpuheita.

Aineiston olen määritellyt asiakirja-aineistoksi, jonka alkuperä on suullinen. Erilaisten vaiheiden jälkeen puhe on siirretty ja muokattu pöytäkirjoiksi eduskunnan organisaatiossa. Puheet ovat julkisia ja kaikkien luettavissa joko eduskunnan kirjastossa painettuina niteinä tai nykyään sähköisinä asiakirjoina internetissä. Aineisto on helposti saatavilla.

Rajaus asumisteemaan toteutui vasta siinä vaiheessa, kun olin koonnut ja teemoitellut lähes kaikki vanhenemistä käsittelevät puheet vuodesta 1950 vuoteen 2005. Aineisto osoittautui kuitenkin liian suureksi yhteen tutkimukseen. Sitä oli kertynyt täysistuntojen pöytäkirjoista, joita on yhteensä yli 240 000 si-

---

³ Yli puolivuosisataa sitten vanhusväestöä koskevan tutkimuksen ”kulttuurinen kuvasto” välitti vanhuudesta käsityksen, jonka voi mieltää tuottamattomuutena. Vanhustenhuoltokomitean (1952, 9) mietinnössä todetaan: ”Tuottamattomaan ikäkauteen siirtyneiden huoltaminen merkitsee työkuntoisessa iässä olevalle väestönosalle suhteellisesti yhä suurempaa rasitusta, varsinkin kun viimeksimainitussa ryhmässä painopiste vähitellen siirtyy parhaassa työiässä olevista vanhempiin, vähemmän tuottaviin ikäluokkiin.

vua.⁴ Tästä poimitut vanhenemista käsittelevien puheiden kopiot muodostivat yhteensä 14 mappia. Rajaus asumisteemaan tuotti lopulliseksi aineistoksi 309 puhetta tai puheen osaa. Sivumääräisesti se on noin 136 sivua.

Asumisteemat vaikuttivat kiintoisalta useastakin syystä. Ensinnäkin koti ja oma paikka ovat intiimejä ja tärkeitä, toiseksi niistä puhuminen näytti kattavan koko tarkastelujakson ja kolmanneksi paikkoja koskevat nimitykset osoittivat vaihtelua. Tämän rajauksen jälkeen aineisto oli sopivan kokoinen analysoitavaksi. Puheiden pitäjistä on erillinen liite numero 3.

1.2 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksessa on seitsemän lukua. Tutkimuksen toisessa luvussa käsittelen vanhenemisen paikkoja ennen ja nyt, meillä ja muualla. Oman kodin ohella ihmisiä huollettiin erityyppisissä suljetuissa laitoksissa ja köyhäinhuoltopaikoissa. Vaivaishoidon ajan Suomessa apua tarvitsevista huolehdittiin järjestämällä asuminen joko perheessä, ruoduissa tai vaivaistaloissa. Vaivaistalot muuttuivat aikanaan kunnalliskodeiksi, kun vaivaishoitolaki kumottiin ja tilalle säädettiin köyhäinhuoltolaki. Näitä seurasivat muut asumisratkaisut iäkkäille ihmisille: esimerkiksi laitokset, vuokra-asunnot ja palvelutalot. Viitteet sisältävät muun muassa numerotietoa ja yksityiskohtaisia tiedon murusia. Lähteet vuodesta 1950 lähtien muistuttavat pitkälti valtiopäiväpuheiden sisältämiä keskusteluja – samankaltaisuuksia on havaittavissa. Tutkimuksen taustoja ovat myös kuvaukset modernista ja postmodernista.

Kolmannessa luvussa kuvaan käyttämäni käsitteet, sisällönanalyysin ja perustelen tutkimuksen valinnat. Määrittelen vanhenemisen paikat muiden paikkojen joukossa tilan aikakauden ja heterotopian näkökulmia hyödyntäen. Foucault'n lisäksi käyn läpi Henri Lefebvren, Doreen Massey'n, Anthony Giddensin ja Zygmunt Baumanin teoretisointia tilasta. Viittaan myös Marc Augén, Benno Werlenin ja Powell M. Lawtonin ajatuksiin tilasta.

Neljännessä luvussa käsittelen tutkimuksen eri konteksteja eli eduskuntaa, valtiopäiväpuheita ja aineistoa. Kirjoitan myös tekstiaineiston tutkimisen mahdollisuuksista, aineiston käsittelystä ja analyysiprotokollasta. Taustoitan aineistoani tutkimuksilla, joissa on käsitelty poliittisia puheita. Kuvaan myös valtiopäiväpuheita määritteleviä säännöksiä ja tapoja.

Viides luku sisältää analyysin. Käsittelen luvussa puheiden sisältöjä etukäteen päätettyjen kategorioiden mukaisesti. Se koostuu seitsemästä alaluvusta, jotka noudattavat aineiston periodisointia. Jaottelu ja otsikot ovat toistensa kaltaisia; tämä johtuu pitkälti siitä, että kysymys on laajasta aineistosta. Otsikoinnin samankaltaisuus on seurausta myös siitä, että haen tutkimuksessa luokituksia etukäteen määriteltyjen käsitteiden mukaisesti. Tällä tavoin tarkasteltuna

⁴ Pöytäkirjojen sivumäärä vaihtelee vuosittain tässä aineistossa noin 1200 sivusta (valtiopäivävuosi 1958) 8000 sivuun (valtiopäivävuosi 1998). Niteitä on yhdestä kahdeksaan.

aineiston vaihtelu vuosikymmenittäin tulee parhaiten esille. Analyysiosio ei sisällä keskustelua aikansa tutkimuksesta; se on esitelty luvussa kaksi.

Kuudes luku esittelee tutkimuksen johtopäätökset. Ne koskevat vanhenemisen paikkojen uudenaikaistamista. Niiden kautta voi tehdä päätelmiä myös vanhusten asemasta ja sosiaalisesta vanhenemisesta yhteiskunnassa. Vanhenemisen paikkojen vastuukysymykset poliittisessa mielessä tulevat myös esille. Päätelmät koskevat vanhenemisen paikkojen hallintaa.

Seitsemännessä luvussa arvioin tehdyn työn. Kuvaan työtäni ja tekemistäni metaforisesti sommittelijan (*bricoleuse*) metaforan avulla. Työ on sommitelma palasista, joita olen poiminut matkan varrella ja joista olen työstänyt uuden sommitelman.

2 VANHENEMISEN PAIKAT ENNEN JA NYT

2.1 Lyhyt katsaus heimoyhteisöihin ja antiikkiin

Ikääntymistä ja vanhuutta käsittelevissä kirjoituksissa kiinnitetään huomiota eri kulttuurien kahtiajakautuneeseen suhtautumiseen siitä, kuinka huolehtia voimansa menettäneistä vanhuksista (Hooyman ja Kiyak 2005, 46). Leo Simmons (1945/1970, 33-35, 48, 50, 80-81, 112-113, 119) huomauttaa, että vanhojen ihmisten arvostus on monimutkainen ja kulttuurisia tekijöitä sisältävä kysymys. Tavallista oli, että iäkkäitä miehiä arvostettiin heidän julkisten tehtäviensä vuoksi ja että arvostuksesta ovat päässeet harvoin osallisiksi huonokuntoiset vanhat ihmiset. Iäkkäiden naisten asema oli korkeampi matrilokaalisessa⁵ järjestelmässä, jossa he hallitsivat asumisen paikkaa ja omaisuutta. David Gaunt (2002, 88-91) esittää, että raihnaisten vanhusten kohtelu on yhtäläillä monimutkainen kysymys; on yhtäältä tarinoita kaltoinkohtelusta ja toisaalta esimerkkejä gerontokratioista. Tarinoita on hyödynnetty niin rotuhygieenisessä väittelyssä kuin kristinuskon levittämisessäkin.

Pitkän iän saavuttaminen on kuitenkin arvostettua; se ilmenee sekä Raamatun kertomuksissa että antiikin ajan filosofien ajattelussa (Gaunt 2002, 91-92). Vanhojen ihmisten aseman muutoksia koskevia kuvauksia on etsitty kreikkalaisista tragedioista (Hooyman ja Kiyak 2005, 47). Arvostusteema on tunnistettavissa myös Ciceron (suom. 1918/2000, 61) *Vanhuudesta*-teoksessa. Kirjoittaja esittää, että vanhan ihmisen kunnioitus on hyveiden kautta tulevaa, sillä ”eivät

---

⁵ Esimerkiksi Shoshone-intiaanien matrilokaalissa järjestelmässä, jossa naiset hallitsivat taloa ja viljelivät maissipeltoja miesten vastatessa metsästämisestä ja uskonnollisista seremonioista (Fox 1967, 84-85, 88, 97). Ruth Benedictin (1934/1966, 69-70, 91, 115-115, 132-133) tekemästä Zuni-intiaaneja koskevasta kuvauksesta voi päätellä, että ainakin suvun iäkkäät naiset asuivat lastensa kanssa. Talossa asuvilla ja oleskelevilla miehillä oli velvollisuuksia mutta vähemmän oikeuksia. Uuden Guinean Dobu-saaren puolisoitten tapana oli asua avioiduttuaan vuorovuosin vaimon tai miehen kotikylässä, jolloin puolisoit vuorotellen joutuivat alistumaan toisen puolison kotikylän tahtoon ja huonoonkin kohteluun aina kuolemaansa saakka. Leskeksi jäänyt oli kuolleen puolisonsa sukulaisten vallassa suruvuoden ajan, jonka päätyttyä hänellä ei ollut lupa astua jalallaan puolisoainajan kylään.

harmaat hapsset eivätäkä rypyt yht'äkkiä saata vetää kunnioitusta puoleensa, mutta kunniallisesti vietetty aikaisempi elämä korjaa kunnioituksen lopullisena hedelmänään". Rooman valtakunnassa niin vapaiden kuin orjienkin osalta vanhuus määriteltiin alkavaksi 46 ja 60 ikävuoden välillä, mikä oli myös sosiaalisten odotusten muutosvaihetta. Vanhuutta luonnehtivat niin fyysinen kuin mentaalinenkin haavoittuvuus. (Harlow ja Lawrence 2002, 11, 118, 130.)

Antropologisessa kirjallisuudessa on vähän kuvauksia heimoyhteisöjen vanhojen, keski-ikäisten tai lasten asuinympäristön piirteistä. Myöskään tietoa siitä, miten tilat ilmensivät ikään perustuvia sosiaalisia kategorioita tai arvostusta, ei ole runsain mitoin saatavilla. Sen sijaan on olemassa joitakin kuvauksia asumusten materiaaleista, koosta ja muodosta. Ne vaihtelevat laavuista igluihin, teltoista neliömäisiin, pitkulaisiin, pyöreisiin tai pyramidimaisiin taloihin. Rakennuksiin ja rakennelmiin on käytetty tavallisesti puuta tai maa-aineksia, mutta myös taljoja, kankaita, turvetta ja lunta. Bushmanneista kerrotaan, että iäkkäät ihmiset tavanomaisesti valitsivat liikuteltavan leirin paikan. Joillakin inti-aaniheimoilla on saattanut olla talviasumukset ja maanviljelysasumukset erikseen. (Forde 1934/1977 ja Firth 1971, 57-92). Siirtyminen heimoyhteisöissä sosiaalisesta kategoriasta toiseen tapahtui initiaatioissa ja riiteissä, joita varten oli erityisiä paikkoja. Siirtyminen sisälsi elämänkriisin, jossa keskeisiä tapahtumia olivat irtaantuminen entisestä, siirtyminen ja liittyminen uuteen asemaan. (van Gennep 1960 ja Foucault 1967/2008, 13-29.)

Myöskään antiikin Ateenasta ja Roomasta ei löydy kuvauksia tiloista, jotka osoitetaan tietyn ikäisille. Robert Flacelièren (1995, 23-29, 70) kuvauksesta voidaan olettaa, että ateenalaisvanhusten asema, sukupuoli ja varallisuus vaikuttivat siihen, missä ja miten he asuivat. Asumukset kuvataan keinoina, pieninä ja yksikerroksisina, joissa saattoi asua myös vuokralaisia. Keittiö puuttui, ja ruoka valmistettiin ulkona tulisijoissa; savupiiput olivat yleisempiä kehittyneissä taloissa. Ateenassa eli myös runsas määrä asunnottomia. Kerrotaan, että köyhät ihmiset hakeutuivat kylminä vuodenaikoina kylpylöihin lämmiteläkseen. Kaupungissa oli myös suuria vuokrataloja ja yhden perheen rakennuksia, joissa asuivat niin isäntäväki kuin orjatkin. Naisille oli varattu oma talon osansa, josta he harvoin poistuivat. Tosin tämä ei koskenut köyhiä ateenalaisnaisia, jotka joutuivat työskentelemään kodin ulkopuolella.

Roomassa rikkaat ihmiset asuivat yksityistaloissa. Aikakauden tyypillisin asuinrakennus oli useamman kerroksen käsittävä vuokrakerrostalo. Ylellisten kerrostalojen pohjakerros oli oma yksityisasuntonsa. Sen sijaan tavallisten vuokratalojen pohjakerroksessa oli kauppa- ja varastoja. Myymälöiden ja varastojen parvella sijaitsi työläisten ja orjien yksihuoneisia asuntoja. Talonpoikien majoissa liesi sijaitsi keskellä lattiaa, ja savu pääsi ulos katon aukosta. (Carpino 1995, 37, 42, 53, 61.) Perheen käsittävä talo ja talous olivat roomalaisten asumisen, elämisen ja vanhenemisen sekä koko elämänkulun paikkoja. Korkeassa asemassa olevien henkilöiden julkinen elämä tapahtui kotona vaimon, vanhempien ja orjien läsnä ollessa. Perheen elämässä tapahtuneet muutokset, kuten avioliitot, avioerot, taloudelliset menestykset ja tappiot sekä palveluskunnan vaihtuminen, vaikuttivat kaikkien talossa asuvien elämään. Roomalai-

sille varakkaille miehille ikääntyminen merkitsi sitä, että heillä oli enemmän vapaata aikaa ylläpitää mielen kykyjä ja osallistua julkiseen elämään. (Harlow ja Lawrence 2002, 21-33, 117-131.)

Peter Townsendin (1962, 17-19) mukaan kirkon perustamat laitokset, joissa huolehdittiin apua tarvitsevista, yleistyivät Bysantin alueella kolmannella ja neljännellä vuosisadalla. Läntisessä Euroopassa kehitys oli hitaampaa. Chris Gilleard (2007, 17-18) täsmentää, että sekä kreikkalaisessa että roomalaisessa yhteiskunnassa oli niukasti yleisiä palveluita vanhoille, orvoille tai sairaille. Sen sijaan on tietoja siitä, että Bysantin valtakunnan alueella kehittyi useita kristilliseen uskoon ja armeliaisuuteen perustuvia laitoksia lapsille, köyhille, sairaille ja vanhuksille. Varakkailta vanhuksilla oli mahdollisuus muuttaa luostareihin.

2.2 Traditionaalisesta moderniin

2.2.1 Modernisaatio ja vanhojen ihmisten asema

Uskonnollisten yhteisöjen toiminta köyhien ja sairaiden huolehtijana vahvistui keskiajalla. Tuomo Siitonen (1997, 126-128) kirjoittaa tehtävän kuuluneen hospitaaliveljeskunnille, jotka järjestivät erityisiä hospitaaleiksi nimettyjä paikkoja. Köyhien ja sairaiden hoitoa järjestivät myös luostarit, orpolastenkodit sekä invalideille ja sotilaille tarkoitettut kodit. (Beyer ja Nierstrasz 1967, 16.)

Englannissa luostarien ja muiden uskonnollisten laitosten läheisyydessä sijainneet vierastalot huolehtivat niistä, jotka olivat uskollisesti palvelleet kuningasta, kirkkoa tai muuta merkittävää tahoa. Vierastalot ottivat hoiviinsa myös niitä, joilla oli varaa maksaa asumisestaan. Muutamilla killoilla oli köyhäintaloja ylläpidettävänä. (Thane 2002, 81-82, 88.)

Ranskassa vuoden 1656 kuninkaallinen edikti määräsi perustettavaksi suljettuja laitoksia (*Hôpital Général*). Niiden tehtäväksi asetettiin poikkeavuuden, kerjäämisen ja työttömyyden kontrollointi. Laitoksissa pyrittiin myös juurruttamaan moraalialueita ja työntöä hoidettaviin. Suljetut laitokset olivat nousevan porvarillisen järjestyksen ja uudistuvan siviilihallinnon keino tuottaa uudenlaista järjestystä ja taloutta. Verkosto laajeni muualle Ranskaan, ja vastaavanlaisia suljettuja laitoksia perustettiin Englantiin. Kirkko ei kuitenkaan jäänyt syrjästäkatsojaksi vaan uudisti omia instituutioitaan ja jakoi varojaan uusiin seurakuntiin. Ajan mittaan suljetut laitokset osoittautuivat vakavaksi virheeksi ja taloudellisesti epäedullisiksi. Vähin erin niistä alkoi muodostua työlaitoksia. Muita suljettuja laitoksia olivat mielisairaalat ja spitaalisairaalat. (Foucault 1961/2007, 2, 31-79, 220, 229-264.)

Köyhyyden ja poikkeavuuden valvontaan puututtiin Englannissa säätämällä vuonna 1601 köyhäinhoitolaki. Sen nojalla perustetuissa vaivaishoitolaitoksissa asui enimmäkseen köyhiä vanhuksia. (Thane 2002, 106-107.) Lain uudistamisen jälkeen vuonna 1843 perustettiin työhuoneita työkykyisille, ja asukkaat pyrittiin luokittelemaan omiin laitoksiinsa ominaisuuksiensa mukaan.

Suosituksien perustaa omia tiloja vanhuksille eivät toteutuneet pitkään ai-

kaan. Sen sijaan hyväntekeväisyysjärjestöjen perustamat laitokset onnistuivat tehtävässä paremmin ja järjestivät vanhuksille pieniä koteja. Köyhäinhuitolaki kumottiin vuonna 1948, minkä jälkeen sairaat ja terveet vanhukset saivat omat tilansa. (Townsend 1962, 20-39.)⁶

Pohjois-Amerikassa vaivaistalojen ja suljettujen laitosten perustaminen tapahtui myöhään, sillä amerikkalainen köyhäin- ja vaivaishoito perustui koti-ideologiaan. Siirtokuntien aikakaudella perheettömät vanhukset ja muut apua tarvitsevat sijoitettiin naapuritalouksiin. Vasta 1700-luvun puolivälin jälkeen muutamat kaupungit perustivat vaivaistaloja tai työlaitoksia perheettömille. (Mintz 1989, 387-408.)

Köyhäinhuitolaitokset saattoivat myös erikoistua tuottamaan maataloustuotteita, kuten Tanskassa ja Saksassa kävi (Jaakkola 1994, 113-115 ja Siitonen 1997, 131-132). Englannissa suljetut yksityiset laitokset kykenivät toimimaan jopa siinä määrin kannattavasti, että muutamat omistajat onnistuivat rikastumaan ja saavuttamaan arvovaltaisen aseman (Murphy 2001, 245-282). Hollannissa toiminut ikääntyville naimattomille naisille ja leskille tarkoitettu laitos (*Van Brants Rus-hofje*) on esimerkki tiettyyn ryhmään erikoistuneesta paikasta. (Stavenuiter 2000, 211-220.)

Monet varhaiset vaivaistalot olivat alkuunsa arkkitehtuuriltaan näyttäviä mutta muuttuivat ajan saatossa laitosmaisiksi. Tavallisimmillaan ne olivat kaksisikerroksisia rakennuksia, joiden varusteisiin kuuluivat kylmä vesi ja pihan takana sijaitseva käymälä. Myöhemmin varustusta parannettiin ja lisättiin. (Beyer ja Nierstrasz 1967, 14.)

Käytän muutamissa kohdin käsitteitä modernisaatio ja postmoderni taustoittamaan tekstiäni ja lähentämään tilan aikakautta näihin käsitteisiin (mm. Cowgill ja Holmes 1972, Giddens 1992, Lyon 1999, Bauman 2002, Gaunt 2002 ja Vincent 2003). Suljettujen laitosten ilmaantuminen kontrolloimaan köyhyyttä ja poikkeavuutta liittyivät läheisesti modernisaatioon. Foucault (1966/2002, xiii-xxvi) ei kirjoita modernisaatiosta vaan murroksesta, joka kiinnittyy representaation ja episteemin käsitteisiin (ks. Merquior 1985, 46 ja Kaarre 1994). Murros tarkoittaa episteemin epäjatkuvuutta eli tiedon tilan tai kokonaisvaltaisen ajattelun muodon muutosta. Yhdellä aikakaudella on vallalla yksi episteemi, joka määrää tiedon muodon (Alhanen 2007, 43). Foucault (1966/2002) näkee sekä representaation kriisin että episteemin epäjatkuvuuden seurauksiksi erityyppisten laitosten ja kurinpitotekniikoiden ilmaantumisen. Kurinpidossa panoptikon edusti modernia valtaa (Foucault 1975/2001, 193-194, 266-312). Episteemin epäjatkuvuus tarkoitti myös sitä, että tiloja koskevat arkkitehtuuriprojektit muodostuivat modernisaatiossa osaksi poliittista strategiaa. (Foucault ja Rabinow 1989, 13, 31.)⁷ Tilan aikakausi on seurausta ajattelun muodon muutoksesta, joka koski kaikkia tiloja. Tästä seurasi uusia tilakategorioita ja sosiaalista järjestystä.

⁶ Erving Goffman (1961/1969, 6) ryhmittelee suljetut laitokset seuraavasti: 1) vanhainkodit, orpokodit, vajaamielislaitokset jne., 2) mielisairaalat, tuberkuloosiparantolat jne., 3) vankilat, koulukodit, keskitysleirit jne., 4) kasarit, työleirit, sisäoppilaitokset jne. ja 5) luostarit ja niihin rinnastettavat laitokset.

⁷ Foucault'a ei voi ohittaa puhumatta vallasta ja hallinnasta. Usein vallan ajatellaan olevan tukahduttavaa ja pakottavaa, mutta Foucault'lle (Merquior 1984, 108-110 ja

Anthony Giddensin (1992, 1-59, 102) mukaan modernisaatio viittaa sosiaalisen elämän muotoihin ja uuteen sosiaaliseen järjestykseen, jotka syntyivät Euroopassa 1600-luvulla. Modernin instituutioiksi muodostuivat kapitalismi, industrialismi, sotilaallinen valta ja valvonta. Zygmunt Bauman (2002, 74,139-144, 164-165) käyttää modernista nimitystä raskas moderni, jota seurasi keveän modernin aika. Raskasta modernia luonnehtivat tehdastuotanto, uudet aluevaltauksset ja instrumentaalinen rationaalisuus. Bauman puhuu myös raskaasta kapitalismista, jossa pääoma ja työntekijät olivat sidottuja maahan. David Lyonin (1999, 9, 25-35) määrittelyissä moderni oli aikakausi, jossa talous, politiikka, teknologia ja kulttuuri kokivat perustavaa laatua olevan muutoksen.

Modernisaatioprosessin ajatuksia sovellettiin gerontologiaan melko myöhään: vuonna 1972 asialla olivat Donald O. Cowgill ja Lowell D. Holmes, jotka tarkastelivat vanhenemista modernisaation valossa. Oletuksia ovat muun muassa vanhusenemmistöisyys, naisleskeys ja vanhuksiin kohdistuva stratifikaatio. Modernisaation tulkitaan vaikuttaneen iäkkäiden ihmisten sosiaaliseen asemaan, kunnioitukseen, poliittiseen ja juridiseen toimijuuteen sekä sukupolvien välisiin vastuisiin. Cowgill ja Holmes myös olettavat, että vanhojen arvostus on korkeimmillaan, kun heidän osuutensa väestöstä on pieni ja laskee silloin, kun iäkkäiden osuus kasvaa. Modernisaation asteesta kertovia osoittimia ovat vanhuuden käsite, pitkäikäisyys ja demografiset suhteet. Asumistavan pysyvyyden oletetaan kertovan korkeasta statuksesta, ja mitä liikkuvampi on asumismuoto, sitä alhaisempi on status. Statukseen vaikuttavat myös tehtävät yhteisössä, perhemuodot ja omaisuuden määrä. Vanhenemisen modernisaatioon kuuluu vielä ajatus, että eläköityminen ja irtaantuminen ovat mahdollista vain moderneissa yhteiskunnissa.⁸ (Cowgill 1972a, 1-13 sekä Cowgill ja Holmes 1972, 305-323 sekä Hooyman ja Kiyak 2005, 49-51.) Historioitsijat ja gerontologit ovat keskustelleet traditionaalisen ja modernin välisen käänneasteen ajankohdasta. Arviot vaihtelevat vuosien 1770 ja 1830 välillä. (Hooyman ja Kiyak 2005, 53.)

Lars Tornstam (1982, 23-25, 37-28) esittää, että vanhojen ihmisten asemaa voi tarkastella myös sisäisen ja ulkoisen käsitteiden sekä tuottavuuden kautta. Sisäinen tarkoittaa moniulotteista yhteiskunnan ydintä, joka sulkee sisäänsä yritysjohtajat, työntekijät, virkamiehet, yrittäjät, käsityöläiset ja maanviljelijät. Ulkoiseen kuuluvat opiskelijat, intellektuellit ja vanhukset. Gaunt (2002, 94-95) nimeää vanhojen ihmisten aseman heikkenemisen syiksi 1700-luvulla alkaneen

---

⁸ Alhanen 2007, 148-149) valta on luonteeltaan tuottavaa, johon yksilö osallistuu toiminnallaan. Valta on kyky tehdä jotain, ja vallankäyttö on toiminnan rakenne. Cowgillin ja Holmesin kirjassa on kuvauksia erilaisista asumisjärjestelyistä. Esimerkiksi Thaimaan maaseudulla (Cowgill 1972b, 94-95) yleisin asumismalli oli se, että ikäihmiset asuivat nuorimman tyttären kanssa samassa taloudessa. Neuvostoliitossa (McKain 1972, 156-157) isovanhemmat asuivat lasten kanssa ja huolehtivat pitkälti taloudenhoidosta ja lasten kaitsemisesta – isoäidin rooli oli jopa niin vahva, että kirjoittaja puhuu venäläisestä instituutiosta. Wienissä (Rosenmayr 1972, 192-194) useimmat vanhukset asuivat pienissä yhden huoneen ja keittiön käsittävissä vuokra-asunnoissa ja osa asui vanhainkodeissa. Israelissa (Feder 1972, 220-222 ja Weihl 1972, 201-203) vanhojen ihmisten asumisjärjestelyihin vaikuttivat itäiset ja läntiset perinteet. Itäisen tavan omaksuneissa perheissä ja suvuissa vanhukset asuivat muun perheen parissa. Kibbutseilla ikääntyvien asumisstandardit vaihtelivat. Yhteinen keittiö valmisti ruuan kaikille kibbutsin asukkaille.

maallistumisen ja 1930-luvun laman. Mentaliteetin muuttuminen romantiikkaa, nuoruutta ja voimaa suosivaksi on heikentänyt vanhojen ihmisten statusta. On käsityksiä, joiden mukaan kansanliikkeet ja poliittiset ideologiat ovat vaikuttaneet samalla tavalla.

Murros tai modernisaatio merkitsi myös sitä, että vanhuutta ryhdyttiin määrittelemään kolmen instituution kautta: biolääketieteen, eläköitymisen ja hyvinvointivaltion. Lääketieteessä ja geriatriassa syntyi näkemyksiä ja teorioita vanhan ihmisen terveydestä, sairauksista ja vanhenemisen syistä. Eläkejärjestelmän alkio kehittyi 1700-luvulla joidenkin ammattiryhmien, kuten pappien, opettajien ja sotilaiden, keskuudessa. Modernina aikana vanhuus irrotettiin köyhäinhoidosta ja sille luotiin uusi identiteetti. Hyvinvointivaltion perustan laajentaminen mahdollisti tulonjaon mekanismit ja palvelut mutta rakensi myös aiemmasta eroavan kuvan vanhoista ihmisistä. (Tornstam 1982, 23-25, Phillipson 1998, 29-41 ja Gaunt 2002, 96-98.)

Chris Phillipson (1998, 1-3) tarkastelee toisen maailman sodan jälkeistä aikaa, jolloin vanhojen ihmisten asemaa parannettiin eläkejärjestelmillä ja nimeää eläkeläisyyden kulussa kolme eri vaihetta: eläkeläisyyden lujittumisen, sen asteittaisen hyväksymisen osaksi elämänkulkua ja uudenlaisen vanhuuden esille astumisen. Myös John Vincent (2003, 9-11) pitää eläkkeelle jäämistä tärkeänä siirtymänä vanhuuteen. Vaikka työnjälkeinen elämä, kolmas ikä, näyttäytyy uusina mahdollisuuksina (Laslett 1991), niin modernissa elämänkulussa eläkejärjestelmillä on suuri konstituiva merkitys (Katz 1996, 60).

Modernin yhteiskunnan osaksi liitetään myös hyvinvointivaltio, jonka tehtävä on turvata minimielintaso (Karisto, Takala ja Haapola 1999, 286 sekä Kosonen 1995, 17-18 ja 1998, 104-106). Hyvinvointivaltiokritiikissä (Gaunt 2002, 100-101) vanhoille ihmisille on annettu joko kielteisiä tai myönteisiä merkityksiä ja seuraamuksia. Vanhuksiin kohdistuvat ohjelmat eivät olleet ensisijaisia, vaikka järjestelmän oletettiin ratkaisevan vanhustenkin ongelmia. Kesti kauan ennen kuin eläkkeet olivat sillä tasolla, ettei tarvinnut enää hakea köyhäinapua.

Tilan aikakausi (Foucault (1967/2008, 13-29) kytkeytyy monin tavoin suljettujen laitosten perustamiseen ja modernisaatioon. Laitoksilla oli omat funktionsa köyhien kontrolloinnissa, mielisairaiden eristämisessä ja työn ihanteiden iskostamisessa. Säädösten perusteella syntyi arkkitehtuuriltaan ja toiminnoiltaan uudenlaisia tiloja, jotka olivat osa uutta sosiaalista järjestystä ja rationaalisuutta. Kirkon vallan ja osallistumisen vähetessä valtion aktiivisuus kasvoi. Tavoite oli myös uudenlaisten hallinnan ja tiedon muotojen aikaansaaminen. Vanhenemisen paikkoja olivat niin oma koti, luostarit, vaivaistalot, erikoistuneet hoitopaikat kuin suljetut laitoksetkin.

2.2.2 Vanhuus ja yhteiskunnallinen murros Suomessa

Talonpoikaisessa yhteiskunnassa hoitoa tarvitsevista huolehdittiin tavallisesti perheen ja suvun voimin. Vanhusten joutuminen vaivaistaloon, ruotuhoitoon tai elätteelle ei ollut kuitenkaan harvinaista. Jaakkolan (1994, 128, 130, 133) arviosta on pääteltävissä, että vanhuus oli melko huomattava syy vaivaishoitoon

päätymiseen. Vuonna 1893 oli lukumääräisesti noin 2200 kaupunkilaisvanhusta ja reilu 20 000 maaseudun vanhusta jonkin hoitomuodon piirissä. Vuonna 1910 maalla asuvien iäkkäiden hoidettavien määrä oli noin 1900 ja kaupungeissa asuvien noin 17 000. Vuonna 1887 tehdyn arvion mukaan talosta taloon kiertämässä olleita vanhuksia oli 8100 (Lempiäinen 1971, 61). Özer-Kemppainen (2006, 66) kirjoittaa, että vaivaistalojen asukkaista iäkkäiden määrät vaihtelivat 10-35 % välillä vuosina 1890-1920.

Kunnat velvoitettiin vastaamaan köyhäinhoidosta vuodesta 1788 lähtien. Köyhyyttä sääteli myös vuoden 1817 kerjäläissäntö, joka antoi oikeuden kerjätä ja määräsi ruotujärjestelmästä. Ne, joille ei ruotuja riittänyt, lähetettiin kerjäämään taloista määrätyllä alueella. (Eenilä 1971, 9-11, Kivinen 1994, liite ja Karisto ym. 1999, 227-230.) Vähitellen ruoduissa hoitaminen vakiintui vallitsevaksi vaivaishoidon tavaksi 1700-luvun puolivälistä lähtien (Lähteenmäki 2003, 20-23).

Malli köyhäintaloista on peräisin kirkollisesta köyhäinhoidosta 1500-luvulta alkaen (Lähteenmäki 2003, 24). Vuoden 1571 kirkkojärjestys ja vuoden 1723 yleinen laki määräisivät hospitaalihoidosta paitsi jääneiden auttamiseksi perustettavaksi köyhäin- ja sairastupia kirkkojen läheisyyteen. Suurimmat kaupungit aloittivat hoitolaitosten, köyhäintalojen ja työhuoneiden perustamisen. (Helsingius 1917, 67-68 ja Siitonen 1997, 126-129.)

Köyhäintalot olivat alkuun kaupunkilainen ilmiö - maaseudulla turvaututtiin halvempaan ruotuhoitoon (Karisto ym. 1999, 231-232). Panu Pulman mukaan (1994, 45-46) köyhäintupia perustettiin myös maalle 1750-1760-luvuilla. On arvioitu, että niissä asui noin 1500 aikuista hoidettavaa. Elintason nousu näkyi myös vaivaishoidon tehostumisessa, yhdenmukaistumisessa ja vaivaistupien rakentamisessa. Suomen siirtäminen Venäjän vallanalaisuuteen vuonna 1809 merkitsi valistusajan filantrooppisten ja liberaalien ajatusten leviämistä. Työnteon velvollisuutta se ei kuitenkaan vähentänyt. (Lähteenmäki 2003, 24.)

Ruotu- ja elätehoito siirtyivät vuoden 1852 vaivaishoitoasetukseen. Taina Rintalan (2003, 66, 71-72) mukaan kumpikin hoitomuoto tarjosi tavan avustaa vanhusta kodin piirissä.⁹ Asetus määritteli avustettaviksi sairaat, vanhukset, työkyvyttömät ja tilapäisessä puutteessa olevat. Se oli myös ensimmäinen hahmotelma koskien vanhenemiseen liittyviä ilmiöitä ja luokituksia sekä vanhus-tenhuoltoa. (Tavastähti 1926, 13-28, Siitonen 1997, 130, Karisto ym. 1999, 25-26, 232 ja Rintala 2003, 65-70.) Elätehoito alkoi syrjäyttää ruotuhoitoa 1800-luvun lopulta alkaen (Eenilä 1971, 38-40 ja Karisto ym. 1999, 231).¹⁰ Pulman (1994, 61)

⁹ Özlem Özer-Kemppaisen (2006, 64-65) kuvauksen mukaan maalaisasumukset olivat ennen teollistumista ja sen aikanaikin pieniä, pimeitä ja epäterveellisiä tupia tai savupirttejä. Ne toimivat useimmiten myös vanhojen ihmisten ja ruotuhoidokkien yleisinä elämisen paikkoina. Säännökset edellyttivät maanomistajien huolehtivan entisistä ikääntyneistä palkollisistaan, mutta säännös saattoi jäädä vain lainkirjaimeksi.

¹⁰ Hirvensalmelainen henkilö kertoo Eenilän (1971, 13) kirjassa: "Äitivainajani kertoi siinä kalliolla olleen hänen nuorena ollessaan 1870-luvulla mökin, jossa hänkin sanoi usein käyneensä. Siinä asui kaksi vanhaa naishenkilöä, Maija ja Anni. Nämä naiset kiersivät aina pari kertaa vuodessa pitäjällä ja tulivat leipä- ja särvinpussit selässä aina mökkiinsä takaisin. Näitä nimitettiin ruotuvaivaisiksi."

näkemyksen mukaan vuoden 1852 vaivahoitoasetuksen pyrkimyksenä oli lujittaa patriarkaalisia sidoksia ja turvata yhteiskuntarauha.

Koska avustettavien määrä kaksinkertaistui asetuksen säätämisen jälkeen, avun saannin ehtoja tiukennettiin vuonna 1879 (Pulma 1994, 51-56 ja Karisto ym. 1999, 26-27). Uusista periaatteista tärkein oli jako pakolliseen ja harkinnanvaraiseen vaivahoitoon (Jaakkola 1994, 112). Vaivaisia alettiin myös luokitella seudun tapoihin ja olosuhteisiin soveltuen (Lähteenmäki 2003, 31). Avunantomuotoina vuoden 1852 asetuksessa mainitaan vaivaistalot ja vaivaismajat sekä työlaitokset työkykyisille. Työnteko asetettiin avunsaannin ehdoksi vuoden 1879 asetuksessa. (Siitonen 1977, 130-131, Lähteenmäki 2003, 27 ja Rintala 2003, 72.) Vuoden 1889 julistus määräsi perustettavaksi köyhäintaloon erilliset tilat mielisairaita varten (Toppari 1977, 824).

Vaivaistalot merkitsivät vaivaisten tehostunutta luokittelua, kunnallisten vaivahoitolautakuntien yleistymistä ja valtiollisen kontrollin vakiintumista (Siitonen 1997, 132-133).¹¹ Jukka Eenilä (1971, 71-73) pitää luultavana, että kunta pystytti kansan nimittämiä fatihuuseja eli köyhäintupia tilapäisesti vain suurempien katojen yhteydessä.¹² Vaivaistalojen rakentaminen sai lisävauhtia, kun 1880-luvun lopussa perustettiin vaivahoidon tarkastelijan virka, johon määrättiin ratainsinööri Gustaf Adolf Helsingius (Ikonen 1987, 1235-1242).¹³ Helsingius järjesti myös kurssi- ja valistustoimintaa vaivaistalotoiminnan kehittämiseksi useilla paikkakunnilla (Piirainen 1974, 31-32).¹⁴ Toiminnasta seurasi, että suo-

¹¹ Helsingius (1917, 71-166) ohjeisti, että vaivaistalon piti olla ”riittävän tilava” ja siten järjestetty, että ”hoidokkaiden” valvonta ja sijoittaminen onnistuvat sukupuolen, iän, terveydentilan ja siveellisyyden perusteella eri osastoihin. Aina tämä erottelu ei onnistunut. Harmillisena pidettiin, jos kunnialliset vanhukset joutuivat saman katon alle paheellisten, juoppojen ja turmeltuneiden kanssa. Laiskureiden karkottamiseksi laitoksen tuli järjestää raskasta työtä. Ulkonäöltään rakennus ei saanut muistuttaa vankilaa. Tiloista määrättiin, että talossa tuli olla johtajan asunto, laitoksen keittiö, ruoka- ja rukoussali, arestihuone, pesuhuoneet ja sijaa 20-50 asukkaalle.

Määräykset koskivat myös materiaaleja ja esineitä, siveellistä elämää ja rankaisuja. (Jousimaa 1987, 53 ja Lähteenmäki 2003, 25-26.) Huoneissa oli kalustuksena rautasänky, tuoli, sylkylaatikko, yöastia ja toisinaan kaappi. Käytävät toimivat ruokailutilana ja päivähuoneena. Käymälät, saunat ja pesutuvat sijaitsivat erillään. Johtajalle koulutusta tärkeämpiä olivat henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten lempeys ja kurinpitotaito. Eduksi oli, jos johtajalla olisi ollut maanviljelijän, emännän, sairaanhoitajan, papin tai vanginvartijan ammattitaito. Vaivaistalon päivä alkoi viideltä ja päättyi yhdeksältä. Välissä tehtiin työtä kahden tai kolmen tunnin jaksoissa voimien mukaan joko maataloustöitä, kudontaa, parsimista, lastenhoitoa ja verkkojen paikkailua. Sunnuntaisin kirkossa käynti oli suositeltavaa, ja uskonnon avulla pyrittiin tukemaan omatoimisuutta. Monille opetettiin siisteyttä ja käymälän käyttöä. Aamiainen koostui leivästä, silakasta ja perunoista. Päivällisellä tarjottiin ryynipuuroa, perunakeittoa lihan kanssa tai jauhoppuuroa kuoritun maidon kanssa. Oli myös ryynivelliä, hernerokkaa, luusoppaa, piimää, kaljaa ja talkkunoita. Illallisella oli luvassa silakkaa ja leipää. Kahvi ja tupakka olivat harvinaisia; ne saattoivat jopa houkutella taloon. (Ikonen 1987, 1235-1242 ja Siitonen 1997, 132-133.)

¹² Vanhuksia hoidettiin myös hyväntekeväisyydestä ja armeliaisuudesta perustetuissa paikoissa (Kivinen 1994, 21 ja Jaakkola 1994, 146-147).

¹³ Helsingius kertoi ryhtyneensä köyhäinhoitotyöhön nähtyään ja koettuaan nälkävuosien 1866-1868 vaeltavat kerjäläislaumat. Lohjan pappilassa hän valvoi kerjäläisiä. (Jousimaa 1987, 18.)

¹⁴ Etenkin nuoret työväenlehdet arvostelivat vaivaistalojen olosuhteita. Eräät työväenyhdistykset järjestivät muutamiin taloihin omat valvojansa. (Piirainen 1974, 38.)

malaiset vaivaistalot saivat yhtenäisen ulkoasun ja huoneratkaisut. Yhtenäistäminen herätti hämmennystä, sillä kunnat olivat tottuneet järjestämään hoidon seudun ja olosuhteiden mukaisesti. (Jaakkola 1994, 123 ja Siitonen 1997, 132-133.)¹⁵

Vaivaistalo oli valtiojohdon suosima ja rahoittama hoitomuoto, jonka avulla ajateltiin hallittavan kustannuksia ja kontrolloitavan köyhien huoltoa sekä irtolaisten aiheuttamia harmejä. Laitosten tarkoitus oli myös antaa hoivaa ja suitsia työntekoon. Tavallista oli, että vaivaistalo oli jonkin kunnan ostama maalaistalo, jossa huoneita jaettiin pienemmiksi. (Ikonen 1987, 1235-1242 ja Pulma 1995, 102-103, 118).

Ne vanhukset, joilla oli oma maatila, saivat vanhuudenturvan syytinkisopimuksen kautta (Rintala 2003, 65-66). Samantyyppisiä sopimuksia solmittiin myös keskiajan Englannissa (Thane 2002, 75-81). Axel Charpentier (1896, 85-94) on jäljittänyt syytingin juridiset juuret keskiajan skandinaaviin lakeihin, josta ne siirtyivät edelleen 1700- ja 1800-luvun säädöksiin. Syytinki merkitsi saajalle elinikäistä hoitoa ja ylläpitoa, kun syytingin saaja luovutti omistusoikeuden tilaan yhdelle tai useammalle henkilölle. Olennainen osa oli asumiseen liittyvät seikat, kuten rakennus tai huone, lämpö ja valo. Syytinkivanhuksen asumisturva ja ruoka olivat riippuvaisia talon varallisuudesta, sadoista ja uusien omistajien hyvänsuopaisuudesta (Lähtenmäki 2003, 15-16).

Sopimuksesta riippuen syytinkiläinen asui yhdessä eläkkeenantajan perheen kanssa ja aterioi samassa pöydässä tai sai niin sanottua muonaeläkettä, kamarin, uunin ja lieden käyttöoikeuden. Kolmas tapa järjestää syytinki oli antaa viljeltäväksi oma päätilasta erotettu "poikkeusmaa". (Karisto ym. 1999, 239-242.) Kun syytingissä eläkkeelle siirryttiin useimmiten jo alle 60-vuotiaana, niin eläkeajat kestivät 10-12 vuotta (Lempiäinen 1971, 58). Ruotsissa syytinkisopimukset vähenivät ja lopulta lakkasivat, kun eläkkeet ja vanhustentalot saivat kannatusta (Gaunt 2002, 93).¹⁶

Siitosen (1997, 125-126) mukaan tyypillinen syytinkiläisten asuinhuone Etelä-Pohjanmaalla oli porstuakamari. Toinen tapa oli järjestää yksitupainen asunto. Karjalaisessa rakennusperinteessä on myös eri tavoin jatkettuja ja yhdistettyjä asuinrakennuksia, joissa "vanhainhuoneella" oli oma paikkansa. Vierastuviksi rakennetuista pikkutuvista tuli ensisijaisesti talon eläkevanhusten asunto.

Vaivaishoitoon, vaivaistaloihin ja muihin vanhenemisen paikkoihin vaikuttaneet yhteiskunnalliset muutokset ovat moninaiset. Muutoksiin voidaan lukea myös 1700-luvulla alkanut väestönkasvu, jota kuvataan väestöllisen tran-

¹⁵ Etenkin Helsingiuksen virassa ollessa vaivais- ja köyhäintalojen lukumäärä nousi huomattavasti (Jousimaa 1987, 23 ja Lähtenmäki 2003, 27-28). Vuoteen 1890 mennessä perustettiin 35 vaivaistaloa (Siitonen 1997, 132-133). Suomen virallisen tilaston (1915, 9) mukaan köyhäintaloja oli vuoden 1914 alussa yhteensä 198.

¹⁶ Oma tila oli lapsettömienkin turva. Ilomantsilainen kertoja kuvaa Eenilän (1971, 15) kirjassa: "Kun talon isäntä ja emäntä tulivat vanhoiksi ja työkyvyttömiksi ja lapsia ei ollut tai lapset olivat menneet maailmalle, he myivät talonsa eläkettä vastaan siten, että eläke oli kiinnitetty tilaan. Ostaja saattoi olla myös oma perillinen, tytär tai vävy. Vanhukset kulkivat tilan mukana niin kauan kuin elivät, vaikka tila joutui toisellekin omistajalle."

sition teoriolla. Kasvun syiksi on esitetty lääketieteen interventioita ja maatalouden kehitystä. Myös Suomen väestönkasvu oli nopeaa vuoteen 1910 saakka johtuen myös suuresta hedelmällisyydestä ja avioliittoisuudesta. Väestön keskimääräinen elinaika alkoi pidentyä 1800-luvun lopulla. Väestönkasvun seurauksena erityisesti maaseutuväestö proletarisoitui Suomessa 1800-luvulla. (Pitkänen 2007, 55-62, 73.)¹⁷

Siirtyminen maataloudesta teollisuustuotantoon loi hitaasti työpaikkoja. Teollistumisen laajentuessa uusille paikkakunnille muutosten vaikutukset ulottuivat sääty-yhteiskuntaan, koulutukseen ja yksilön ajan alkamiseen. Teollistumisen seurauksena työpaikka ja asunto erkanivat toisistaan. Vaikka torpparivapautuslaki ja tilattoman väestön asutustoimintalaki säädettiin, ne eivät kyenneet ratkaisemaan maalaisköyhyyden ongelmaa – aikansa suurinta sosiaalista kysymystä. (Karisto ym. 1999, 14-15, 44-48, 53, 164, 257-260, 273 sekä Jokinen ja Saaristo 2002, 76-77.) Aikakauden keskeisiä sosiaalipolitiikan keinoja olivat filantropia, kirkon ja ammattikuntien toimintaan perustuvat avustuskassat, laillisen suojelun järjestelmä ja vaivaishoito (Heinonen 1999, 63-68).

Anneli Junton (1990, 59-134) mukaan asunto-oloja pyrittiin parantamaan 1850-luvulta alkaen. Ehdotukset tehtiin filantropian hengessä ja työväen kysymyksen ratkaisemiseksi. Kun kaupunkisuunnittelu lähti käyntiin 1900-luvun vaihteessa, asuntosuunnitteluun osallistuivat keskeisesti kaupunginlääkärit ja insinöörit. Asuntoa pyrittiin rationalisoimaan toiminnallisempaan suuntaan. Özer-Kemppainen (2006, 65-67) mainitsee, että asuinolot heikkenivät maaseudulla 1800-luvulla väestön kasvaessa, eikä maatalous kyennyt ruokkimaan kasvavaa väkimäärää. Toisaalta työväestön olot kaupungeissa eivät parantuneet teollistumiskehityksestäkään huolimatta.

Suomalaisen vaivaishoidon ja vaivaistalojen kehityshistoriaan on tullut vaikutteita muualta Euroopasta. Ennen Ruotsin vallan aikaa ja sen aikana vaivaisista huolehtivat kirkko ja ruotulaitos. Venäjän vallan aikana levisivät valituksen ja filantropian ajatukset, joiden henki siirtyi asetuksiinkin. Köyhien ja vaivaisten holhoaminen on ollut Suomessakin kuninkaan ja tsaarin asetusten ja lakien säätelmää. Helsingiuksen vaikutus köyhäinhoidon kehityksessä ja laitosten perustamisessa on ollut merkittävä. Ruotu- ja elätehoito olivat maalainen ilmiö; kaupungit ottivat käyttöön vaivaistalot. Tämän ajan vanhenemisen paikoiksi muodostuivat omat kodit ja ne talot, savupirtit ja asumukset, jotka olivat ruotu- ja elätehoidon piirissä.

Vaivaishoidon luokitusjärjestelmä ja tiedonkeruu kuuluivat aluksi kirkolle ja siirtyivät vähitellen valtion tehtäväksi. Valtion roolin vahvistaminen sinetöitiin vuoden 1852 vaivaishoitoasetuksen avulla. Helsingius toteutti omalta osaltaan aikansa poliittista strategiaa antamalla määräyksiä laitosten ulkonäöstä ja hoidon luonteesta. Yhteiskunnallinen murros, väestön kasvu ja alkava teollis-

¹⁷ Suomen keskiaikaisen väestön määräksi arvioidaan 250 000 tai 300 000 henkeä riippuen siitä, mitä alueita ja maakuntia lasketaan sisällytetään. Pohjan sodan (1700-21) jälkeen väestömäärän on arveltu olleen noin 350 000 henkeä. Väkimäärä oli puoli miljoonaa vuonna 1749, jos mukaan lasketaan Uudenkaupungin ja Turun rauhan solmimisen yhteydessä menetetyt alueet. Miljoonan raja ylittyi 1700-luvun lopussa. (Pitkänen 2007, 55-62.)

tuminen vaikuttivat suomalaisessakin yhteiskunnassa vanhenemisen paikkojen taustalla.

2.2.3 Köyhäinhoito ja vanhenemisen paikat

Rintalan (2003, 73, 74, 77-79, 89) tutkimuksen mukaan vanhukset eriytyvät omaksi ryhmäkseen köyhäinhoidon aikakaudella 1923-1957. Samalla vahvistui käsitys vanhoista ihmisistä muusta väestöstä erilaisena väestöryhmänä. Vaivaistalot muutettiin köyhäintaloiksi ja sittemmin kunnalliskodeiksi.¹⁸ Eino Kuusi (1931, 74-77) nimesi köyhäinhoitoajan sosiaalipolitiikan tehtäviksi työoikeuden luomisen, työsuojelun ja työttömyyden vastustamisen osana sosiaalivakuutusta. Köyhäinhoitoa hän piti tarpeellisena, mikäli sosiaalivakuutus ei ole riittävän kattava.

Köyhäinhoitolaki ohjasi kuntia perustamaan kolmenlaisia laitoksia eli kunnalliskodin, lastenkodin ja työlaitoksen. Varsinaiseksi köyhäinhoidon menetelmäksi oli tarkoitettu kunnalliskoti, jonne valikoituivat vanhuudenheikot, sairaat, raajarikkoiset, mielisairaat, aistivalliset ja tylsämieliset. (Tavastähti 1926, 85-100.)

Mirja Satkan (1994, 274-275, 280-283) tulkinnan mukaan köyhäinhoitolain periaatteet, kuten laitosten eriyttäminen ja avohuollon ensisijaisuus, olivat irtiotto liberalistisesta ja totaalisesta vaivaistalo- ja kuripolitiikasta. Avohoidon ensisijaisuus jäi kuitenkin toteutumatta laitosten perustamisen vauhdissa. Maaseudulla vanhustenhoito jatkoi paikkakuntakohtaisia perinteitä, eikä työnteon ihanteestakaan luovuttu.

Köyhäinhoitolaki kohtasi vastustusta eduskunnassa, koska sillä ”käytännössä ei ollut juuri minkäänlaista toteutumisen mahdollisuutta” (Urponen 1994, 178). Vastustus pyrittiin murtamaan antamalla rakentamisaikaa vuoden 1932 loppuun. Uusia kunnalliskoteja perustettiin ripeästi, ja avattuja laitoksia juhlittiin eri puolilla Suomea kansallisena suurtapauksena. Kunnalliskotien viihtyisyyteen ja siisteyteen alettiin kiinnittää huomiota; erityisesti vanhusten ajateltiin ansaitsevan viihtyisemmän ympäristön. (Jousimaa 1987, 80-81, 87.)¹⁹ Hygieniavaatimukset eriyttivät keuhkotautiset, mielisairaat ja huollettavat lapset eri hoitopaikkoihin. Vaivaistalon muuttuminen kunnalliskodiksi ei kuitenkaan muuttanut muilta osin asiakaskuntaa. Asumisturvallisuuden ja -mukavuuden parantamisesta ja talojen modernisoinnista huolimatta kolkkoudesta ja ankeudesta ei päästy eroon. (Satka 1994, 237, 274-274, 280-283 ja Lähteenmäki 2003, 33-39.)

Uudet hoitolaitokset pyrittiin sijoittamaan maaseutumaiseen ympäristöön tai maatilojen päärakennuksiin. Kaupunkien suuret laitokset noudattivat moni-

¹⁸ Vuonna 1920 maassamme oli 252 köyhäintaloa ja niistä 164:ssä mielisairasosasto. Mielisairasosastojen lakkauttaminen alkoi köyhäinhoitolain voimassaoloaikana vuosina 1923-1956. (Toppari 1977, 824-829.)

¹⁹ Kunnalliskotien ylellisyydestä ja komeudestakin alettiin huolestua, vaikka elämä oli vaatimatonta: asukkaat elivät isoissa makuusaleissa, ruoka oli niukkaa ja yksityisyys olematonta. Oli syöpäläisiä, tulipaloja, riitoja ja väkivaltaa. Johtajaksi pääsi kuka tahansa. 1930-luvun laman aikana epäiltiin, että kunnalliskotien hoidokit asuvat ”patalseissa”. (Jousimaa 1987, 82-83, 116-117.)

kerroksista käytävyyppiä. Niitä pyrittiin kehittämään 1950-luvulta lähtien kodikkaammiksi ja enemmän yksilön tarpeiden mukaisiksi järjestämällä seurustelunurkkauksia ja päivähuoneita. (Siitonen 1997, 134-135.)²⁰

Leena Paasivaara, Merja Nikkonen ja Juhani Nikkilä (2003, 117-129) nimeävät vanhustenhoidossa 1930-1940-luvun aktivointivaiheeksi. Vanhusten hoidon järjestämisen ensisijaisena tavoitteena oli kunnalliskotien omavaraisuus, jonka takeena oli oma maataloustuotanto. Omavaraistamisella oli se seuraus, että kunnalliskodit erottautuivat omiksi pienoisyhteisöikseen.

Suomen itsenäistyttyä asuntopolitiikka ja asunto-olot erityisesti kaupungeissa nousivat keskusteluun. Asunto-olojen ensimmäinen kurjuuden mittari oli ahtaus eli asuminen yhdessä huoneessa, joka muistutti enemmän tai vähemmän keittiötä. Muita kurjuutta kuvaavia tekijöitä olivat ”kauhea siivottomuus”, tilojen eräänlainen suunnittelemattomuus ja epämääräisyys. Asuntokysymyksen ratkaisuun odotettiin yhteiskunnan puuttumista ja sosiaalipolitiikkaa. (Similä 1920, 6-7, 12, 20.)

Köyhäinhoidon aikakaudella saatettiin edistyä kunnalliskotien rakentamisessa, mutta muuten edistävä asuntopolitiikka ei vakiintunut Suomessa lukuun ottamatta asutustoimintaa. Yleishyödyllinen rakennuttaminen oli edelleen vähäistä, ja vaikea lama katkaisi asumistason nousun. Asumistaso parani jonkin verran, mutta maaseudulla asuttiin edelleen huonosti. 1930-luvulla syntyi modernin asunnon prototyyppi. (Junto 1990, 135-187 ja Ruonavaara 1993, 273.) Sodan kynnyksellä valtioneuvosto asetti komitean pohtimaan yleisten asunto-olojen parantamista (Komiteanmietintö 1939).²¹

Köyhäinhoito eriytti vanhukset omaksi ryhmäkseen. Tänä aikana laitokset alkoivat erikoistua, ja hoidettavien luokittelu sekä tarkentui että tehostui. Tavalisimpia vanhenemisen paikkoja olivat koti tai kunnalliskoti, ja muut kuin kunnalliset laitokset olivat harvinaisia. Yleinen asumistaso oli heikko, minkä parantamistoimista keskusteltiin – tätä keskustelua voi tarkastella tilan aikakauden näkökulmasta.

Parantamispyrkimykset eivät kuitenkaan suoraan ulottuneet koskemaan vanhoja ihmisiä. Vaikka hoitopaikkoja pyrittiin eriyttämään, niin kunnalliskodin merkitys oli suuri. Laitosten arkkitehtuuri perustui usein käytäväratkaisuihin ja 2-4 hengen huoneisiin. Köyhäinhoidon lainsäädäntö oli itsenäistymisen jälkeen eduskunnan toiminnan piiriin kuuluvaa. Laki vaikutti siten, että kunnalliskotien määrä kasvoi ja monelta osin, kuten ulkoisesti, yhtenäinen järjestelmä laajeni koko maahan.

²⁰ Kunnalliskoteja oli yhteensä 480 vuonna 1940. Yksityisiä vanhainkoteja oli vuoden 1946 kartoituksen mukaan 47. Toisen maailmansodan aikana kunnalliskotien vanhuksia koettelivat ahtaus ja elintarvikepula. Näissä oloissa siirtovanhusten asuttaminen tuotti oman ongelmansa. (Lähteenmäki 2003, 48-51.) Väli rauhan aikainen komiteanmietintö mainitsee, että kunnalliskotien lukumäärä luovutetuissa kunnissa oli 35 ja osaksi luovutetuissa kunnissa 11. (Komiteanmietintö 1942, 18.) Vuonna 1955 kunnalliskotien lukumäärä oli 379; samaan aikaan toimi lisäksi 86 yksityistä vanhainkotiä. (Siitonen 1997, 134-135.)

²¹ Aiemmin maaseudun asunto-oloja oli selvitetty vuonna 1901 (tilaton väestö), vuosina 1919-1936 (maataloustyöväen asunto-olot, eräät tuberkuloositutkimukset ja palstaviljelijäperheet), 1937 (asuntotiedustelu) ja vuoden 1937 jälkeen (maatalouden rakennusolot, maaltapakoi miö). (Komiteanmietintö 1951, 11-12.)

2.2.4 Vanhenemisen paikkojen eriytyminen

Sodan jälkeen elinikä piteni ja vanhusten määrä kasvoi: huolenpito vanhuksista nousi yhteiskunnalliseksi kysymykseksi (Satka 1994, 323). Näissä oloissa vanhustenhuoltokomitea (1952, 10-11) julkaisi mietinnön, jossa se kiinnitti huomiota muun muassa asunto- ja laitospaikkapulaan. Mietinnössä todetaan, että harvoilla oli taloudellisia mahdollisuuksia hankkia vanhuudenpäivien asunto. Komitean ehdotusten pohjalta valtioneuvosto teetti vanhusten elinolosuhteista laajan kyselytutkimuksen. *Vanhusten olot* - erikoistutkimus oli maassamme ensimmäinen vanhuksista tehty selvitys, johon valittiin 1698 henkilöä, jotka olivat syntyneet vuonna 1885 tai sitä ennen.²²

Sodan jälkeen julkaistiin myös maaseudun asunto-oloja ja -ongelmia käsittelevä mietintö (Komiteanmietintö 1951), jossa ongelmiksi nimetään asuntovajausta, ahtaus ja asuntojen huono kunto. Asunto-olojen kehittämistä pidettiin keskeisenä sosiaalisena kysymyksenä (Väestöliiton vuosikirja IV, 1954). Tilanteen vaikeus johti siihen, että asuntopolitiikassa otettiin käyttöön kriisiajan toimenpiteet eli vuokrasäännöstely ja asutustoiminta. Poliittisen ratkaisun hankaluudesta huolimatta säädettiin aravalait ja laki lapsiperheiden asumistuesta. Suomessa asumistaso oli vielä 1965 Euroopan alhaisin kansantuloon suhteutettuna. Valtion lainoitustoiminta vakinaistui vuonna 1966, ja asuntopolitiikka kytkettiin myös osaksi tulopolitiikkaa. (Juntto 1990, 191-298.)

Ikääntyvä väestö kärsi monissa maissa asuntokurjuudesta, jonka helpottamiseksi alettiin perustaa erityyppisiä ja -kokoisia asuinrakennuksia. Asuntoja syntyi myös erilaisten projektien nimissä. Yleisin standardi sisälsi vähimmäistilat: pienoiskeittiön ja yhden makuuhuoneen sekä kylpytilan. Huomiota kiinnitettiin rakennusten sijaintiin, asuntojen pinta-aloihin ja yhteisiin tiloihin. (Beyer ja Nierstrasz 1967, 35-57.) Ideat uudentyypisistä asuntoratkaisuista omaksuttiin Suomessa useimmiten ulkomailta. Rakennustoiminta tuotti sodan jälkeen 1950-luvulla 30000 uutta asuntoa, jotka oli suunnattu erityisesti vanhoille ihmi-

²² Tutkimus kartoitti vanhojen ihmisten asumismuotoja. Tutkijat arvioivat, että vanhuksat asuivat muuta väestöä hieman väljemmin. Puutteellisuudet nousivat raportissa esille monin tavoin: sähköttömyys, asunnon kylmyys ja kosteus. Osa asunnoista oli huonokuntoisia, ahtaita tai rauhattomia. Valtaosa tutkittavista oli tyytyväinen asuinpaikkaansa, ja 6 % ilmoitti halunsa muuttaa muualle. Kunnalliskotiin haluttiin harvoin sen vapauden puutteen ja rauhattomuuden vuoksi. Kunnalliskoteihin lähetettiin 345 kyselylomaketta. Rakennuksista neljänneksen ilmoitettiin olevan hyvässä kunnossa, keskinkertaisessa kunnossa oli vajaa 40 % ja huonokuntoisia noin 8 %. Muutamasta kunnalliskodista puuttui sähkö. Suurimmassa osassa taloista oli keskuslämmitys, vesijohto, viemäri, pesuhuone ja kylpyhuone. Yleisimmin oli käytössä 3-4 hengen "hoidokkihuoneet". Näissä laitoksissa hoidettiin kyselyn ajankohtana yhteensä 18526 henkilöä, joista noin 53 % oli täyttänyt 65 vuotta. Vanhuksista noin 35 % hoidettiin mielisairasosastoilla, noin 9 % sairasantosastoilla ja noin 55 % yleisillä osastoilla. Eristysoosastoilla oli 0,2 % iäkkäistä. Yksityisiä vanhainkoteja, joiden paikkaluku oli 1024, oli 51. Enin osa oli rakennettu ennen vuotta 1923, neljä vuosina 1923-1940 ja neljä vuoden 1940 jälkeen. Kahden ilmoitettiin olevan huonossa kunnossa, loput olivat kunnoltaan joko hyviä tai keskinkertaisia. Kaikissa oli sähkövalo ja 34:ssä keskuslämmitys. Useimmissa oli viemäri, vesijohto, kylpyhuone ja pesuhuone. Suurin osa vanhuksista asui omassa huoneessa. (Vanhusten huoltokomitea 1952, 24, 31-36 ja Sosiaalisia erikoistutkimuksia 20, 1953, 16-21, 57-64, 73-75, 450-452.)

sille. (Özer-Kemppainen 2006, 67-68.) Uudet vanhainkodit rakennettiin useimmiten keskustoihin (Satka 1994, 311).

Siitonen (1997, 135-139) mainitsee Helsingin kaupungin järjestämän vanhusten asuntoloiden suunnittelukilpailun vuonna 1951. Asunnot, joissa haluttiin välttää "laitostuntua" oli suunnattu "normaalisti vanhentuneille" henkilöille. Ohjeissa suositeltiin porrastajärjestelmää, esteettömyyttä ja luonnonvalon saantia. Taloihin sisällytettiin muun muassa vierailu- ja askarteluhuoneet, myymälät sekä "ruoanjakelupaikat". Ohjeistus ei pitänyt parveketta ja kovin suuria ikkunoita tarpeellisina. Voittaneen ehdotuksen asunnot olivat pääosin 20-neliöisiä yksiöitä, joissa oli ns. ranskalainen parveke, pienoiskeittiö ja wc. Muutamia suunnittelukilpailuja järjestettiin 1960-luvulla eri puolilla maata väljille tonteille rantamaisemiin. Vanhainkoteihin perustettiin hoivaosastoja, joissa oli yhden tai kahden hengen huoneita. Tilat oli ryhmitelty tehokkaaksi ja selkeäksi käytäväratkaisuksi, joka noudatti sairaalalaitoksissa omaksuttua periaatetta.

Vanhainkotien kehitykseen ja rakentamiseen vaikutti myös geriatrian edistyminen. Sen myötä syntyi moniin maihin erilaisia sairaaloita, klinikoita ja lääketieteellisesti suuntautuneita hoitopaikkoja sairaille vanhuksille. Sodan jälkeen perustetut paikat yhdistivät sairaanhoidon, pitkäaikaishoivan ja asumisen "saman katon alle". Suomessa tätä mallia edusti Helsingissä sijaitseva Kustaankartanon vanhainkoti. (Beyer ja Nierstrasz 1967, 143-146, 159-184, 204-206.)

Toisen maailmansodan jälkeinen kehitys, sosiaalisten kerrostumien rakennemuutos, teollistuminen ja kaupungistuminen vaikuttivat vanhojen ihmisten asuntokysymyksen taustalla (Jokinen ja Saaristo 2002, 81, 85-86, 91, Korkiasaari ja Söderling 2007, 249). Rakennemuutoksen vaikutukset ulottuivat elämäntapaan, suvun merkityksen vähenemiseen ja asuntopolitiikkaan. Vielä 1950-luvulla asuntopolitiikkaa pidettiin tilapäisenä tukitoimintana, mutta vuoden 1966 laki asetti sosiaalisille tavoitteille suuremman merkityksen. 1980-luvun asuntopolitiikassa kuntien odotettiin panostavan puutteellisesti asuvien olojen parantamiseen. (Karisto ym. 1999, 61, 63-66, 171, 181-188, 211, 298.)

Sosiaalipolitiikan täytyi uudistua yhteiskunnan muutosten mukana. Kunnalliskotien antamaa hoitoa määritteli vuoden 1957 huoltoapulaki, joka muutti hoidon tarpeeseen perustuvaksi huolloksi (Rintala 2003, 97-99). Vanhuuden kannalta merkittävin uudistus oli vuoden 1957 kansaneläkelaki.²³ Työeläkelainsäädäntö lähti käyntiin 1960-luvulla,²⁴ ja kansaneläkkeen saajien asumistukilaki säädettiin vuonna 1971. Suuri uudistus oli myös kansanterveyslaki vuonna 1972. Rintamasotilaiden ja -naisten asemaa parannettiin useaan otteeseen. Eläkkeelle siirtymisen joustavuutta pyrittiin kehittämään 1980-luvulla et-

²³ Aikaisempi kansaneläkelaki oli vuodelta 1937. Sen kustannuksiin osallistui vaakuutetut, työnantajat, kunta ja valtio. (Heinonen 1999, 76.) Vuonna 1952 säädettiin laki, jolla vanhuusavustukset siirrettiin kansaneläkkeiden yhteyteen. (Urponen 1994, 233.)

²⁴ Vuonna 1962 säädettiin laki LEL-järjestelmästä. 1960-luvulla saatiin aikaan sairausvakuutus. (Urponen 1994, 236-237.) Hyvinvointivaltion toinen rakennuskausi (1961-1976) muutti sosiaalipolitiikkamallin ansiosidonnaiseksi ja merkitti modernin hyvinvointivaltion täydellistymistä. (Heinonen 1999, 80-83.)

simällä uusia muotoja. Vuodesta 1990 alkaen perhe-eläkeuudistus takasi miesleskille oikeuden leskeneläkkeeseen. (Karisto ym. 1999, 288-301, ks. myös liite 2.)

Eläkkeiden myötä vanhuus ja eläkeläisyys muotoutuivat omaksi elämänvaiheekseen. Syntyi uudenlainen vanhuskuva. Kodinhoitoavun ohella vanhus-ten palvelujärjestelmässä ei tapahtunut merkittäviä muutoksia vuosien 1957 ja 1972 välillä, vaikka Pekka Kuusi (1968; 208-251) oli määritellyt ikäihmiset sosiaalipolitiikan erityistoimenpiteiden kohderyhmäksi. Asumistarpeet ratkaistiin edelleen kunnalliskodin avulla, eivätkä palvelut kaikin ajoin soveltuneet vanhusasiakkaille. Kansanterveyslaki, huoltoapulaki ja laki kunnallisesta kodinhoidosta määrittelivät vanhustenhuollon kehyyksen 1980-luvun alkuun saakka. (Rintala 2003, 85-90, 103-143).

Vanhoista ihmisistä ja heidän elämäntilanteestaan tehty tutkimus (Sosiaalisia erikoistutkimuksia 20, 1953) vaikutti siihen, että vanhukset ja vanhuus nousivat yhteiskunnalliseksi kysymykseksi, johon haettiin ratkaisukeinoja tieteellisen tutkimuksen keinoin. Ongelmaa pyrittiin lieventämään eriyttämällä vanhenemisen paikat muista hoitopaikoista. Vaikka vanhainkoteja perustettiinkin, niin kunnalliskoti säilyi pitkään pääasiallisena hoivan ja hoidon paikkana. Huomiota kiinnitettiin viihtyisyyteen ja laitospaikkoihin tunnun vähentämiseen. Kaikessa asumisessa kuitenkin tietynlainen vaatimattomuus oli hyve. Moderni kaupunkimainen elämäntapa kosketti yhä useampaa, myös vanhenevaa kansalaista. Modernin hyvinvointivaltion instituutio, kansaneläke, kattoi lopulta kaikki tietyn iän täyttäneet henkilöt ja vaikutti siihen, että eläkeiästä tuli vanhuuden alkamisen normi.

2.2.5 Laitostuminen ja vanhenemisen paikat

Vanhenevan väestön asemaa heikensivät 1960-luvulla vuokrien nousu ja alhaiset eläkkeet. Vuokratasotoimikunta (1962) asetettiin seuraamaan vuokrien kehitystä erityisesti Helsingissä. Mietinnössä todetaan, että kansaneläkkeen varassa olevat vanhukset eivät kykene selviytymään vuokrien noususta johtuvista kuluista ilman ulkopuolista apua. Toinen komitea (Komiteanmietintö 1965b) ehdotti, että ikääntyvien ihmisten toimeentuloa voisi kohentaa lisäämällä mahdollisuuksia työntekoon.²⁵

Vanhusten asumiskysymyksen nousun myötä 1950- ja 1960-luku olivat vilkasta laitosten ja asuntojen rakentamisen sekä peruskorjauksen aikaa.²⁶ Lähiöihin syntyi kerrosvuokrataloja, joita seurasivat vanhusten asunto- ja palvelu-

²⁵ Asuntotilanteen vaikeutta käsittelevä komitea (Komiteanmietintö 1965a, 9, 17) asetti lähtökohdaksi sosiaalisesti tyydyttävien asunto-olojen aikaansaamisen ja asuntotuotannon. Vanhenevaa väestöä tässä mietinnössä ei käsitelty. Karisto (1985, 55-56) mainitsee yleisen asuntokannan lisääntyneen 1,2 miljoonasta yli 1,8 miljoonaan vuodesta 1960 vuoteen 1980 mennessä. Asumistason kohenemisesta huolimatta puutteellisesti varustettuja asuntoja oli etenkin maaseudulla. Vanhusten ongelmat liittyivät asunnon puutteelliseen varustetasoon ja palvelujen etäisyyteen.

²⁶ Asuntohallitus myönsi lainoja vanhusten vuokra-asuntojen rakentamiseen vuodesta 1967 alkaen. Esimerkiksi vuonna 1973 lainojen avulla rakennettiin yhteensä noin 3800 asuntoa. Rahoittajina toimivat Kansaneläkelaitos ja Raha-automaattiyhdistys. (Komiteanmietintö 1974, 13-17.)

keskusyhdistelmät. Sairaiden vanhusten hoitovastuun odotettiin siirtyvän huoltolaitoksilta terveystaloksille kansanterveyslain tultua voimaan. Enin osa vanhustentaloista on toteutettu suurina yksikköinä – tätä on perusteltu toiminnallisuudella, mutta lopputulos on saattanut olla laitosmainen. Myös pienempiä yksiköitä ja matalia ratkaisuja toteutettiin. Yleisin huoneistotyyppi oli huone ja keittokomero. (Komiteanmietintö 1983, 90, Wäre 1983, 38, 45-52, Kekäläinen ja Kotilainen 1987, 15 sekä Siitonen 1997.)

Eeva Salo (1980, 640-643) mainitsee, että vilkkaan rakentamisen tuloksia myös kritisoitiin: ongelmiksi koettiin esteet, hissittömyys, ahtaus, paloturvallisuus ja asukkaiden yksityisyyden puute. Avopalveluiden eduista puhuminen johti siihen, että laitokset saivat kielteistä huomiota. Terveystalosten kehittymistä edesautettiin pidättäytymällä muista rakennushankkeista. Mats Thorslund (2002, 231-243) esittää, että Ruotsissa 1960- ja 1970-lukujen laitosten rakentaminen johti siihen, että osa laitokseen muuttaneista vanhuksista muutti sinne ”turhaan”, sillä monet olisivat tulleet toimeen kotona kotiavun turvin.

Myös Siitonen (1997, 139-143) tuo esille kehitysehdotukset, joita tekivät niin Sosiaalivaltio kuin Teknillisen korkeakoulun Terveystaloto- ja hoitorakennusten tutkimuslaitoskin. Ehdotusten perusteella ryhdyttiin muokkaamaan avohuoltoa, kehittämään uusia asumismuotoja, fyysisiä ratkaisuja ja uutta teknologiaa. Avohuollon järjestämisvaihtoehdoista sosiaalihuollossa muodostui kolmiasteinen palveluportaikko: normaaliasunto, yksittäinen palveluasunto ja palveluasuntoryhmät. Vanhusasuntotyyppinä huone ja tupakeittiö yleistyivät 1980-luvulta lähtien. Ruotsista haettiin mallia dementiahoidon ryhmäasumiseen. Kaupungistuminen alkoi näkyä vanhusten asuntojen suunnittelussa: vallitsevaksi tyyppiä tuli kaupunkikeskustan ulkopuolella sijaitseva, laitosmainen suuri yksikkö. Lääketieteellisten palvelujen lisääntyessä hoivavanhainkoti alkoi lähentyä sairaalaa.

Paasivaara ym. (2003, 117-129) nimeävät vanhustenhuollon luonnosteluvaiheeksi vuodet 1940-1970, jolloin keskeinen tavoite oli luoda koko maata kattavat laitokset. Luonnosteluvaiheessa maataloustoiminta alkoi murentua, kunnallinen toiminta valtionvaraistua ja vanhusten hoito yhdenmukaistua. Pyrkimykseen kuului myös eriyttää vanhustenhuolto sosiaalihuollosta ja vanhusten erityistarpeiden huomioimiseen. Seurauksena oli sairausosastojen määrän ja koon kasvu. Rakennustoiminta tuotti uudenlaisia kunnallis- ja vanhainkoteja, joiden myötä sekalaitokset vähenivät.²⁷

Vuonna 1969 tutkittiin vanhustenhuoltorakennusten kunto (Komiteanmietintö 1974, 26-27). Selvityksessä todetaan, että uudisrakentamisen ja peruskorjauksen myötä olosuhteet kohenivat. Suurin osa laitoksista toimi nyt kiviraken-

²⁷ Kunnallisia vanhainkoteja oli vuonna 1960 kaikkiaan 398 kappaletta. Näissä hoitopaikkoja oli lähes 26000, joista iäkkäiden käytössä oli vähän yli 16000. Vanhuksia oli myös sairausosastolla ja mielisairausosastolla. Yksityisiä vanhainkoteja oli 98, joissa oli 2663 hoitopaikkaa. Vuonna 1970 paikkaluku ylitti 30000. (Mustala 1961, 34-43, Satka 1994, 304.)

nuksissa. Yhden ja kahden hengen huoneiden osuus oli kasvanut.²⁸ Vaikka rakennusten kunto oli parantunut, niin laitoksia vaivasivat muun muassa yli-kuormitus ja turvallisuusriskit (Kastari 1971, 100-101).

Muutama selvitys 1960-luvulta valottaa myös vanhusten asumistasoa ja -olosuhteita kotona.²⁹ Ongelmiksi nimettiin rakennusten huonokuntoisuus, vuokra-asuntojen riittämättömyys ja varustetason heikkous. Ratkaisuksi ehdotettiin sopivien asuntojen rakentamista ja maksukykyä vastaavan vuokran sääntämistä. (Päiviö 1963, 40-42, Pohjantuli 1965, 18-45 ja Ahonen 1966, 54-56.)³⁰ Samansuuntaisia tuloksia tuottivat myös Paavo Mustalan (1961, 14-18 ja 1968, 24-28) selvitykset.³¹ Faina Jyrkilän (1962, 5-39) tulokset tiivistävät kaupunkilaisvanhusten asumistason 1960-luvulla: vanhat ja heistä erityisesti yksinäiset naimattomat ja kansaneläkkeen varassa elävät joutuivat heikon taloudellisen aseman takia huonokuntoisimpiin asuntoihin.

Pitkäaikaissairaiden asemaan vaikutti vuoden 1972 kansanterveyslaki, jonka vaikutuksesta kunnalliskotien sairausosastoja alettiin siirtää terveyskeskusten vuodeosastoiksi. Vaikka sosiaalipolitiikassa kehittyi väestön aktivoitua ja elämäntavan säilyttämistä korostava ajattelutapa, niin asumista koskevat tarpeet ratkaistiin edelleen kunnalliskodeilla. (Rintala 2003, 103, 107.) Laitosten rakentamisen ja kansanterveyslain säätämisen viedessä voimavarat todettiin, ettei huoltoapulaki turvannut tarpeeksi hyvin vanhusten avohuollon palveluja (Komiteanmietintö 1974, 28-30). Kunnallisten sosiaalipalveluiden puutteita paikkasivat ja korvasivat eri järjestöt (Satka 1994, 323-234 ja Urponen 1994, 240, 244, 246) ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamat vuokra-asunnot (Komiteanmietintö 1983, 90-91).³²

Kansanterveyslain säätämisen jälkeen alettiin tutkimuksissa ja selvityksissä kiinnittää huomiota pitkäaikaissairaiden asemaan ja määrään.³³ Kunnallis- ja

²⁸ Vuonna 1976 kaksi viidestä vanhuksesta asui 1940-luvulla tai sitä ennen rakennetuissa taloissa. Maaseudulla rakennukset olivat kaupunkilaisasuntoja vanhempia. (Sundell 1988, 108.)

²⁹ Tilastojen mukaan 1960-luvun alussa kaupunkien ja kauppaloiden vanhuksista alle 50 % oli päävuokralaisen asemassa. Alivuokralaisvanhuksia oli noin 2 %, mutta Helsingissä luku oli 8 %. (Vuokratasotoimikunnan mietintö n:o 2, 1962.)

³⁰ Yleisradiota kiinnosti 60 vuotta täyttäneen väestöosan asumistaso ja -muoto sekä mukavuudet (Starck 1969a). Toinen Yleisradion kysely koski kunnalliskotien tarjoamia mahdollisuuksia seurata radion ja television ohjelmia sekä lukea lehtiä (Starck 1969b).

³¹ Mukavuuksista sähkövalo, keskuslämmitys, viemäri, vesijohto ja wc olivat yleisempiä kaupungeissa kuin maalla. Noin 80 % kaupunkiasunnoista määriteltiin kunnoltaan hyväksi tai kohtalaiseksi. Maalla hyvässä tai kohtalaisessa kunnossa olevien asuntojen määrä oli pienempi. Asuntojen puutteita olivat muun muassa kylmyys, kosteus ja vetoisuus. Suurimmillaan erot olivat Uudenmaan ja Pohjois-Karjalan läänien välillä. (Mustala 1968, 24-28.)

³² Vuoden 1981 lopussa oli yhteensä 17 500 vanhusten käytössä olevaa kuntien omistamaa vuokra-asuntoa ja 19 200 vanhuksille tarkoitettua vuokra-asuntoa järjestöjen omistamissa vanhustentaloissa. Asunnoista 88 % oli yksioita. Erityisissä vanhustentaloissa asui vuoden 1981 lopulla noin 40 000 yli 65-vuotiasta henkilöä. (Komiteanmietintö 1983, 90-91, ks. myös Sundell 1988, 84.) 1960-luvulla rakennetuista vanhusten vuokratuloista tehtiin esitutkimus kehittämistarpeita ajatellen (Kukkonen ja Lievonon 1986).

³³ Kaikista vanhuksista pitkäaikaissairaita oli 21 % eli noin 110 000 (Ahvenanmaata lukuun ottamatta). Laitoksissa pitkäaikaissairaita hoidettiin noin 45 000. Avohoidos-

vanhainkotipaikkojen määrä oli vuoden 1975 tienoilla lähes 31 000 (Satka 1994, 304). Kansanterveyslaki toi pitkäaikaissairaana -käsitteen selvityksiin. Vanhainkotien ongelmaksi koettiin muun muassa se, että yleiset osastot alkoivat muistuttaa sairaosastoja. Pitkäaikaissairaita pidettiin myös erikoissairaanhoidossa sopivien hoitopaikkojen riittämättömyyden takia. Sairaskodit, vanhainkodit ja kunnalliskodit olivat täynnä ja tiloiltaan puutteellisia. (Sosiaaliturva 1977, 273-274 ja Salo 1978, 591-595). Berndt Långvik (1977, 274-279) kirjoittaa, että pian lain säätämisen jälkeen lääkintöhallitus ja sosiaalihalitus esittivät pitkäaikaissairaiden hoitoon muutoksia.

Kunnalliskodit vastasivat ajan haasteisiin itsenäistymällä. Tätä vaihetta Paasivaara ym. (2003, 117-129) kutsuvat elävöittämisvaiheeksi (1970-1990). Vanhainkodit profiloituivat kuntoutuskeskeisiksi vanhustenhoitolaitoksiksi, joita luonnehti monitalomaisuus. Säästöpainee ratkaistiin avaamalla toiminta laitosten ulkopuolisille ja monipuolistamalla palvelutarjontaa. Tavoitteena oli vuorovaikutus ympäristön yhteisön, palvelujen ja asukkaiden kanssa.³⁴

Vanhuspolitiikassa (Rintala 2003, 132-135, 138) omassa kodissa asuminen määriteltiin itsenäistä suoriutumista ylläpitäväksi tekijäksi 1970-luvulta alkaen. Huomiota kiinnitettiin asunnon puutteellisen varustetason³⁵ lisäksi turvattuuteen, yksinäisyyteen ja yksinasumiseen. Kotipalveluja ja kotihoidon tukijärjestelmää kehitettiin korvaamaan laitoshoidoa. Vanhuksia ei kuitenkaan sisällytetty yleiseen asuntopolitiikkaan. Vuonna 1976 julkaistu koko yhteiskuntaa koskeva asunto-ohjelma määritteli vanhuksat asuntopolitiikan erityisryhmiksi nuorison, vammaisten ja etnisten vähemmistöryhmien ohella (Komiteanmietintö 1976, 10, 124-125).

Tässä vaiheessa vanhuksille oli tarjolla erityyppisiä asumisratkaisuja. Kunnalliskotien ja vanhainkotien rinnalle tuli vuokrataloja ja vuodeosastoja. Paikkojen erityisyys ja funktio liittyivät paljolti huonokuntoisten asukkaiden hoivaan. Tiloja kritisoitiin laitosmaisiksi, ja vanhuus medikalisoitiin paikkojen välityksellä (Rintala 2003, 189-196). Arkkitehtonisiin ratkaisuihin alettiin kiinnittää huomiota esteettömyyden ja toimivuuden kannalta. Myös työntekijöiden tarpeita ryhdyttiin huomioimaan.

---

sa olevista pitkäaikaissairaista asui vanhustentaloissa yli 16 %. (Sintonen 1978, 1062-1066.)

³⁴ Vuoden 1972 lopussa 65 vuotta täyttäneestä väestöstä, jota oli 456 600 henkilöä, asui 90,5 % kotona, 2,6 % vanhustentaloissa, 4,4 % kunnalliskodeissa ja kunnallisissa vanhainkodeissa, 1,0 % yksityisissä vanhainkodeissa, 1,2 % mielisairaaloissa ja 0,3 % pitkäaikaissairaansijoilla (Komiteanmietintö 1974, 16). Brittiläisen, 1960-luvun alussa ehdyn tilastotutkimuksen mukaan 65-vuotiaasta väestöstä noin 4,5 % asui laitoksissa ja noin 12 % sai apua kotiin. Todennäköisimmin laitoksissa asuivat ne, joilla ei ollut puolisoa, lapsia tai sisarusia huolehtimassa. Neljännesmiljoona ihmistä sai apua kunnalta. Palvelutalotyyppisestä asumisesta ilmeni pulaa. Puolitoista miljoonaa kärsi puutteellisesta asunnosta. (Townsend ja Wedderburn 1966, 134-139.)

³⁵ 1970-luvun alussa yli puolet vanhuksista asui asunnoissa, joissa oli puutteita (Özer-Kemppainen 2006, 68). Kuopion läänissä 1970-luvulla tehdyn vanhusten asunto-olojen kartoituksen mukaan sähkövalo oli 85 %:ssa huoneistoissa, kun koko maan keskiarvo oli 95 % (Pajulahti 1974, 29, 38, 145).

2.3 Modernista postmoderniin

2.3.1 Entisten arviointia ja uusia malleja

Rintala (2003, 121-132) kirjoittaa, että vanhustenhuoltoa koskevaan keskusteluun tuli 1980-luvulla uusi, aikaisempaa myönteisempi ihmiskäsitys. Uuden tulkinnan mukaan jokainen uusi eläkeiän saavuttanut ikäluokka on aikaisempia ikäluokkia koulutetumpi, aktiivisempi ja toimintakykyisempi. Vanhuuskäsitykset jakautuivat kahtia siten, että 65-74-vuotiaisiin liitettiin käsitys alkavasta vanhuudesta ja 75 vuotta täyttäneet määriteltiin varsinaisesti vanhoiksi.³⁶ Aktiivointi asetettiin tavoitteeksi muun muassa vanhainkodin hoito- ja huoltotehtävissä.

Laitoshoitoa sääteleviä lakeja tarkennettiin vuonna 1980 poistamalla huoltoapulaisista laitoshoidon ja köyhyyden välinen yhteys. Laitoshoito painottui samalla hoidon tarpeeseen. Kunnalliskotien sairaosastoja siirrettiin terveyskeskuksiin, ja vuonna 1982 lakkautettiin viimeiset kunnalliskotien mielisairasosastot. Vuosien 1984-1988 sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisissa suunnitelmissa pitkäaikaissairaiden vanhusten sairaalamainen hoito kuului terveyskeskusten tehtäviin. (Kling ja Leppo 1983, 1330-1333.) Sosiaalihuollon työryhmät vuosina 1979 ja 1985 selvittivät henkilöstötarvetta ja asumispalvelujen järjestämistä (Kopomaa 1987, 57). Keskustelussa alettiin kritisoida muun muassa laitosten syrjäistä sijaintia (Bardy, Kling ja Siren 1983, 25-28). Lisäksi havaittiin, etteivät terveyskeskussairaalat ja tehostuva kotisairaanhoido kykene vastaamaan vanhusten hoidosta (Salo 1980, 640-643).

Vanhusten pitkäaikaishoiva tapahtui edelleen usein sairaalamaisessa potilashuoneessa (Horelli ja Kukkonen 1988, 53-57.) Vaikka laitoshoitoa pidettiin ongelmallisena monista syistä johtuen, ei niiden vähentäminen kuitenkaan onnistunut vielä 1980-luvulla (Urponen 1994, 241). Vuodeosastojen tulevaisuutta pohdittiin Teknillisen korkeakoulun (1989) seminaarissa (*Eroon vanhusvarastoista – vanhojen vuodeosastojen tulevaisuus?*). Laitoshuollon sisällölliseen kehittämiseen kiinnitettiin huomiota, ja uudeksi hoitomuodoksi tuli lyhytaikaishoito (Sundell 1988, 85). Viihtyisyyskysymykset, henkilökunnan asenteet ja kodinomaisuusteemat olivat esillä (Vähä-Nissi 1980, 652-655).³⁷ Myös vanhainkotiin kehittäminen tarjoamaan yksilöllisiä palveluja otettiin esille (Sinervo 1994, 151-158).

³⁶ Huoltoapulaki ja sosiaalihuoltolaki korvattiin sosiaalihuoltolalla vuonna 1984. Kunnallinen sosiaalitoimi sidottiin valtiolliseen suunnittelujärjestelmään. Vuonna 1996 tuli voimaan yksilöllinen varhaiseläke ja varhennettu vanhuuseläke. Vuonna 1987 astui voimaan osa-aikaeläke. (Urponen 1994, 252, 255.) Vanhustenhuollossa myös kuntien edellytettiin järjestävän palveluasuntoja laitos- ja kotipalvelujen lisäksi (Sundell 1988, 83-84).

³⁷ Vanhainkodeissa asui 30 000 ihmistä, joista 4 000 arveltiin selviytyvän muualla tuetun asumisen piirissä. Yksi vanhainkotipaikka maksoi kunnalle noin 7 000 mk/kk ja terveyskeskuksen vuodeosaston paikka noin 13 000 mk. Laitoshoidon kustannuksia ja suuria laitoksia alettiin kritisoida. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisiksi tavoitteiksi asetettiin laitosten hajauttaminen ja siirtyminen pieniin hoito- ja asumisyksiköihin. (Korhonen 1988, 28-35 ja Ojanen 1988, 84-97.)

Eläkkeensaajista (Lindroos 1988, 10-16) tehdystä selvityksestä ilmenee, että 1980-luvun puolivälissä omistusasunnossa asui miltei kolme neljäsosaa eläkkeensaaja-asuntokunnista. Asuntojen varustetaso oli parantunut, ja puutteellisesti asuvien määrä oli alkanut harvinaistua. Puutteellinen asuminen tuli sen vähenemisestä huolimatta esille 1980-luvun tutkimuksissa (Komiteanmietintö 1983, 91-92 ja Uski 1983).³⁸ Heikko asuntotilanne, yksinäisyys tai turvattomuuden tunne olivat edelleen vanhainkotiin muuton yleisimpiä syitä (Sosiaali- ja terveysministeriö 1986, 23).

Vuoden 1983 vanhenemista käsittelevä komiteanmietintö asetti yhdeksi sosiaalipalveluiden tavoitteeksi kotioloissa selviytymisen ja normaaliuden, millä tarkoitettiin vanhusten edellytyksiä asua muun väestön joukossa tutussa kodissa ja turvallisessa asuinympäristössään.³⁹ Laitoksista pyrittiin luomaan yksilöllisiä, viihtyisiä ja kodinomaisia ympäristöjä jotka aktivoivat omatoimisuutta. (Salo 1980, 640-643, Turkka 1980, 644-651 ja Komiteanmietintö 1983, 71, 73, 88, 95-96.)

Kotona asumista edistettiin säätämällä laki eläkkeensaajien asumistuesta vuonna 1980 (Sosiaali- ja terveysministeriö 2001, 16).⁴⁰ Asumistuki laajeni vuoden 1984 alusta kattamaan omakotitalossa asuvien hoitomenot, mikä poisti vähävaraiselta vanhukselta taloudellisen syyn muuttaa edulliseen vuokra-asuntoon (Karjalainen 1984, 121). Vuonna 1981 asumistukea sai noin 123 000 vanhusta eli noin 20 % kaikista 65 vuotta täyttäneistä (Komiteanmietintö 1983, 91). Toinen tapa tukea kotona asumista oli myöntää peruskorjaustukea (Komiteanmietintö 1983, 91).

Palvelutaloa alettiin pitää sopivana yksinasuville ja turvattomuutta tunteville vanhuksille, joilla oli rajoittunut liikuntakyky ja huono terveys. Palvelutalojärjestelmän odotettiin toteuttavan kaikki vanhustenhuollolle asetetut tavoitteet ja palvelevan alueen kaikkia asukkaita. Vanhainkodit määriteltiin avohuoltoa tukevaksi toiminnaksi. (Niskanen ja Mäenpää 1985, Rintala 2003, 137-138 sekä Bond 2000, 211.)⁴¹

Uusina asumisvaihtoehtoina tuotiin esille kahden tai useamman hengen yhteiset asunnot, yhteisöasuntotalot, sivuasunnot tavalliseen perheasuntoon liitettynä ja pienoisvanhainkodit. Terveyskeskuksen vuodeosastoille ehdotettiin laitospaisuuden vähentämistä ja osastojen jakamista pienemmiksi yksiköiksi. (Horelli ja Kukkonen 1988, 63-84.)

Asuntojen ja asuinympäristön kehittämistä syntyi raportteja ja toimenpide-ehdotuksia (esim. Levón 1992). Yksiköt pieneivät ja muuttivat luonnet-

³⁸ Puutteet tarkoittivat lämpimän veden ja WC:n puuttumista ja puulämmitteisyyttä. 65 vuotta täyttäneistä 17,4 % asui puutteellisesti (Karjalainen 1984, 15).

³⁹ 65 vuotta täyttäneistä asui kotona noin 92 % (tavalliset omistus- tai vuokra-asunnot, vanhustentalot, palveluasunnot) ja laitoksessa 8 % (Sosiaali- ja terveysministeriö 1986, 22).

⁴⁰ Eläkekomitean 1987 mietinnössä käsiteltiin myös asumistukea koskevia heikkouksia ja parannuksia (Komiteanmietintö 1989).

⁴¹ Kaikista palveluasunnoista kunnallisia oli 50 % (3 529 kpl), ostopalveluasuntoja 36 % (2 506 kpl) ja muita 14 % (963 kpl) vuonna 1988. Vanhusten vuokra-asuntoja oli noin 36 000, joista kunnallisia oli kolmannes. (Heikkilä 1989, 6, 42.)

taan kodinomaisemmiksi; vanhusten asuintaloja rakennettiin myös vanhaan kaupunkirakenteeseen (Kekäläinen ja Kotilainen 1987, 17).

Satu Åkerblom ja Esko Kahri (1988, 3, 197-103) asettivat vanhusten asumisen ja hoidon painopisteeksi olemassa olevan asuntokannan kehittämisen siten, että asuntoihin voisi saada tilanteesta riippuen avopalveluja. Tärkeiksi tekijöiksi nimettiin muunneltavuus, väljyys ja viihtyisyys.

Asumisen ratkaisujen kehittämissuunnitelmassa (Åkerblom 1990) lähtökohdaksi asetettiin elämänkaariajattelu ja erityyppisten asuntojen aikaansaaminen. Kotona asumiseen liittyi myös Ympäristöministeriön (1989) työryhmän suositus fyysisen ympäristön rakentamisesta kaikille kansalaisille sopivaksi ja hissien asentamisesta kaikkiin rakennuksiin (Åkerblom 1991).

Asuntopoliittinen linjanmuutos tapahtui 1980-luvulla, jolloin siirryttiin yhteiskunnan suorasta tuesta välillisiin keinoihin ja asuntomarkkinamekanismin kautta vaikuttaviin toimenpiteisiin. Seurauksina yleistyivät niin omistusasuminen kuin asuminen ydinperheenä tai yksin. (Junto 1990, 299-331, 339.) Osana asuntopoliittikkaa lainakorkojen verotusetuudet kasvoivat nopeasti ja niistä muodostui aikansa merkittävin tuen muoto. Omistusasuminen ja asunnonvaihto hyödyttivät eniten suhteellisesti paremmin asuvia. (Karisto 1985, 59.)

Eurooppalaisessa tutkimuksessa selvitettiin 1980-luvun asumisjärjestelyjä. Siinä havaittiin, että enimmillään kymmenen prosenttia ikääntyvistä asui jossain laitoksessa. Oli myös näkyvässä trendi, että yksinasuminen oli kasvussa. (Wall 1990, 121-142.)⁴² Eriarvoistuminen nähtiin mahdollisena trendinä asumisessa (Phillipson 2007, 321-342).

Enin osa vanhuksista asui kotona.⁴³ Kotona asumista pyrittiin tukemaan aikaisempaa enemmän. Tarpeelliseksi nähtiin kuitenkin uusien mallien kehittäminen entisten rinnalle. Sairaalamaisuutta kritisoitiin edelleen – laitoksia pyrittiin saamaan pienemmiksi. Laitoshoidon ei ollut enää kytköksissä köyhyyteen vaan hoidon tarpeeseen. Vanhuskuvassa tapahtui muutos kohti aktiivista, koulutettua ja itsellisesti pärjäävää ikääntyvää ihmistä. Yleisen asuntopoliittikan piiriin eläkeikäisiä ei kuitenkaan hyväksytty.

2.3.2 Yksilöllistyminen ja erikoistuminen

Postmoderni on ilmaisu, jolla on muodikasta kuvata nykyistä maailmaa (esim. Bauman 1996). Vincent (2003, 110) liittää postmoderniin joukon luonnehdintoja,

⁴² 1980-luvulle tultaessa vanhusvaltaisimmissa kunnissa 65 vuotta täyttäneiden osuus oli 25-30 %. Vanhukset olivat myös kaupunkilaistuneet, sillä kaupungeissa asuvien osuus oli yli 60 %. Yksinasuminen ja naisistuminen olivat yleistyneet. (Sosiaali- ja terveysministeriö 1982, 70-73.)

⁴³ Kotona asuvia vanhuksia 1980-luvulla oli 85 – 92 % laskutavasta riippuen. Vuonna 1979 tavallisissa asunnoissa asui 85 % yli 65-vuotiaasta väestöstä. Vanhustentalossa, palvelutalossa tai muussa vanhusten asunnossa asui 7 %, laitoksessa 2 %, mielisairaaloissa 1 % ja vanhainkodissa tai vastaavassa 5 %. Toisen laskelman mukaan kotona asuvia oli 92 %; kodiksi laskettiin omistus- ja vuokra-asunnot, vanhustentalot, palvelutalot ja erillistalot. Laitosasukkaiksi (8 %) luokiteltiin vanhainkodeissa, yleissairaaloissa ja mielisairaaloissa asuvat vanhukset. Laitoksissa asuvia Tanskassa oli 6 %, Norjassa 7 %, Ruotsissa 8 % ja Islannissa 9 %. (Sosiaali- ja terveysministeriö 1982, 70-73, Komiteanmietintö 1983, 89 ja Koskiaho 1988, 90.)

kuten epävarmuuden, epävakauden, joustavuuden ja nopean muutoksen. Postmodernia on kuvattu refleksiiviseksi, itsetietoiseksi, kyvyksi ymmärtää, mutta myös itsen ja toisten kontrolliksi ja manipulaatioksi. Institutionaaliset järjestelyt, jotka heijastavat näitä piirteitä, sisältävät kuluttamisen, joustavat perherakenteet, lyhyet työsuhteet, kasvavat globaalit markkinat ja identiteetti-politiikan. Lyon (1999, 46-68, 88) kuvaa postmodernia informaatioyhteiskuntana, jossa korostuvat uusi teknologia ja informaatioteknologian uudet roolit. David Harveyta (1994, 173-188) kiteyttäen kulttuurisen muutoksen taustalla vaikuttavat tuotantotapaa, työtä, tilaa ja valtiota koskevat tekijät.

Murroskauden seurauksena Suomi koki vaikean laman, lähestyi länttä ja liittyi EU:n jäseneksi vuonna 1995. Vaikeuksien syyksi esitettiin muun muassa hyvinvointivaltion ja julkisen sektorin paisumista. Vanhimpien ikäryhmien työttömyyttä pyrittiin hallitsemaan erilaisten eläkejärjestelyiden ja ikärajojen turvin. Kehityskulku on merkinnyt rakenteiden lisäksi kulttuuristen tekijöiden muutosta, esimerkiksi uudenlaisen köyhyyden ja syrjäytymisen syntymistä. (Karisto ym. 1999, 91-94, 97, 100, 108, 112-114, 121-123.) Raija Julkunen (2001, 291-292) kutsuu sosiaalipoliittista regiimiä jälkiekspansiiviseksi. Se viittaa hyvinvointivaltion kasvun ja laajenemisen jälkeiseen toiminta- ja hallintatapaan, johon kuuluvat veroreformit, priorisointi ja menojen hallinta. Julkunen (2003, 181-192) kuvaa muutosta hiipiväksi ja ryömiväksi.⁴⁴

Phillipson (1998, 1-3, 43-64) tarkastelee muutosta modernin elämän rakenteiden, kuten eläkeläisyyden ja hyvinvointivaltion murroksena, jota leimasivat palveluiden supistaminen, rahoituskriisi ja eläköitymisen aikaistaminen. Ikään-tymiskeskusteluissa identiteetti, elämäkulku ja vanhuus saivat uusia ja aikaisemmasta poikkeavia painotuksia. Ikäihmisistä alettiin puhua taakkana. Tässä ilmapiirissä Peter Laslettin (1991, 140-158) käsite kolmas ikä on menestynyt ja onnistunut luomaan kuvaa eläkeiästä yksilöllisyyden mahdollisuuksien toteuttamisen aikana.⁴⁵

Suomessa vanha laitusrakennuskanta koettiin ongelmalliseksi uusien hoitototeologioiden ilmaannuttua. Vuonna 1994 järjestettiin aatekilpailu "*Laitoksista koteja*". Palvelukeskuksen tilalle vanhusrakentamisen käsitteistöön yleistyi palvelutalo 1990-luvun alussa. Kodin ja laitoksen vastakkainasettelua on usein pyritty purkamaan hämärtämällä käsitteiden rajoja. Lopputuloksena tavoiteltiin "*kodinomaisuutta*". (Siitonen 1997, 144-148.) Ohjeita eri asumisvaihtoehdoista antoivat Asuntohallitus (1993, 4-5) ja Suomen Kuntaliitto (Ruonakoski 2004, 27-32).

Laitoskeskustelu Suomessa muutti suuntaa ja sävyä 1990-luvun lopulla. Tutkimuksissa (esim. Vaarama ym. 1999, 117-118) huomioitiin laitoshuollon henkilöstön hyvinvointi, hoidon laatu ja kustannukset. Osaston tai laitoksen

⁴⁴ Hyvinvointivaltiossa vanhuuseläkeikä on ollut jo 1970-luvulta lähtien tapa säännellä työttömyyttä ja työllisyyttä. Keinoina ovat olleet vuonna 1971 käyttöön otettu työttömyyseläke ja vuosina 1987 ja 1989 voimaan tulleet yksilölliset varhaiseläkkeet, varhennettu vanhuuseläke ja osa-aikaeläke. (Julkunen 2001, 197-198.)

⁴⁵ Tilastot saattavat luoda erilaisen kuvan kolmannelta iästä. Ne kertovat yksin asuvien osuuksista, leskeytymisestä sekä yksinasuvien määrästä maalla ja kaupungeissa. (Myrskylä 2005, 173-180 ja Pitkänen ja Jalovaara 2007, 160-162.)

kokoa tarkasteltiin kodinomaisuuteen, hoidon vaikeuteen tai helppouteen, työviihtyvyyteen, tiedonkulun ja työn organisointiin vaikuttavana tekijänä. Myös laitosten turvallisuuskysymykset otettiin esille (Itä-Suomen lääninhallitus 2005).

Valtio reagoi ulkopuolelta tuleviin paineisiin muuttamalla toimintapaansa informaatio-ohjauksen suuntaan 1990-luvun puolivälissä (Stenvall ja Syväjärvi 2006, 13). Vanhustenhuollossa se johti normien höllentämiseen ja laatusuosituksen käyttöönottoon (Sosiaali- ja terveysministeriö ja Kuntaliitto 2001, 2008 ja Vaarama ym. 2001). Vanhustenhuoltoon ilmestyivät myös asuntopoliittiset strategiat, hankkeet, vanhuspoliittiset strategiat sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelmat (Olsbo-Rusanen ja Väänänen-Sainio 2003, 12-16).

Ikäihmisten palvelujen laatusuosituksessa (Sosiaali- ja terveysministeriö sekä Kuntaliitto 2008) täsmennetään asumis- ja hoitoympäristön ominaisuuksia aikaisempaan verrattuna: huomiota kiinnitetään esteettömyyteen, turvallisuuteen ja viihtyisyyteen. Suositukset sisältävät myös geronteknologiaa, tilojen kokoa ja määrällisiä tavoitteita.⁴⁶

Vaikka palveluasumista on järjestetty jo 1960-luvulta saakka, niin virallinen määritelmä on puuttunut tai ainakin vaihdellut. Stakesin selvityksessä (Andersson 2007b, 9, 20, 47) palveluasumiseksi määritellään talo tai ryhmäkoti, joka tarjoaa asunnon ja yhteisiä tiloja sekä asukkaille palveluja. Selvityksessä todetaan, että tavallisen palveluasumisen piirissä oli noin 7 700 henkeä ja tehostetun palveluasumisen piirissä noin 13 500 henkeä vuonna 2005.

Tätä nykyä asuminen määritellään terminologisesti yksityishyödykkeeksi ja sosiaalipalveluiksi (Suoniemi ym. 2005, 1, 100-104). Tämän hetkiset ikääntyvien hoiva- ja hoitopalvelut (esim. Stakes 2006a, 35-36) käsittävät kotipalvelut tai kotihoidon, laitoshoidon ja palveluasumisen. Näiden lisäksi on tarjolla välimuotoisia palveluja kuten päiväsairaala, päivä- ja yöhoito sekä päiväkeskukset. Palveluiden, kuten vanhenemisen paikkojen, tuottajia ovat useimmiten kunnat⁴⁷ ja kuntayhtymät sekä jossain määrin yksityiset yrittäjät ja järjestöt.⁴⁸ Keskustelua on syntynyt myös verovaroin kustannettujen palvelujen järjestämistä - asiaa selvitti työryhmä (Stakes 2006c, 39-41).

Ympäristöministeriön (Välikangas 2006, 22) tavoitteena on aktivoida kuntia tuotteistamaan asumispalveluja. Kunnalle tarjotaan roolia, jossa se luo edellytykset tuotteistamiselle kaavoittamalla ja kehittämällä yleistä infrastruktuuria. Tuotteistamisen tavoitteena on tuottaa asumiskonsepteja, joista esimerkkinä mainitaan Tampereen Mummonkammari ja Haukiputaan Kotiapuyhdistys ry

⁴⁶ 2000-luvun taitteessa eduskunnan kanslia julkaisi tulevaisuusvaliokunnan raporttisarjassa geronteknologiaa käsitteleviä arviointeja (Kaakinen ja Törmä 1999, Eerola ym. 2001, Kuusi 2001, Törmä ym. 2001).

⁴⁷ Vanhusten hoiva- ja hoitopalveluiden tuottajaksi voi nimetä myös omaishoitajat. Hoidettavista iso osa on iäkkäitä ihmisiä, joista moni olisi laitoksessa ilman kotona olevaa omaista tai läheistä. (Esim. Voutilainen ym. 2007, 28-31.)

⁴⁸ Vanhusten hoivamenojen arvioitiin vuonna 2003 olleen noin 1,85 ja 2,3 miljardin euron välillä. Kuntien ja kuntayhtymien tilastojen mukaan tästä summasta vuodeosastohoito oli 638 miljoonaa ja vanhainkotien laitoshuolto 737 miljoonaa euroa. Kotipalveluihin meni 397 miljoonaa ja omaishoidon tukeen 82 miljoonaa euroa. (Stakes 2006b, 39.)

sekä helsinkiläinen Loppukiri. Senioritalot ovat uusin tulokas ikääntyvien asumisvaihtoehdoissa (esim. Laurinkari ym. 2005, 18-19 sekä Mikkola ja Rasila 2006, 18).

Melko tuore ilmiö on asuminen ja eläminen eläkeläisyhteisöissä. Tämän-tyyppisten yhteisöjen suosio on kasvussa Englannissa (esim. Bernard ym. 2007, 555-578) ja Yhdysvalloissa (Streib 2002, 3-9). Suomalaisten "lumilintujen" vankka kohde on Espanjan Aurinkorannikko. Aiheesta on ilmestynyt kirjoituskilpailusta poimittujen tekstien julkaisu (Karisto 2000) ja eläkeläiselämän kuvaus (Karisto 2008). Asuminen samalla seudulla jälkipolvien kanssa näyttää lisääntyvän (Mikkola ja Rasila 2006, 17-18).

Kehityksestä huolimatta vielä 2000-luvulla kiinnitettiin huomiota (esim. Bond, Briggs ja Coleman 2000, 208-222) siihen, että ikääntyvä väestö asuu vanhemmissa ja heikommin varustetuissa asunnoissa kuin nuoremmat ihmiset. Heikkoa asumistasoa on pidetty yhtenä laitokseen muuttamisen syynä.

Ikääntyvien asumista käsittelevä tutkimus on tuottanut tietoa yhtäältä asumismuodoista (esim. Lukkaroinen 2002) ja toisaalta hoitokotiin muuttamisen subjektiivisista kokemuksista (Klemola 2006). Myös kotona asuvista iäkkäistä pariskunnista (Andersson 2007a) ja maalaiskylässä ikääntyvien elämästä (Vuorinen 2009) on julkaistu tutkimuksia. Myös yksi asuinympäristöä koskevan teorian tuottanut tutkimus on syntynyt (Elo 2006). Tutkimuskohteita ovat olleet myös kodin henkilökohtainen merkitys fyysiselle ja psyykkiselle hyvinvoinnille (Rioux 2005, 231-243), muuton syyt (Oswald ym. 2002, 273-288, ja Bond ym. 2000, 206-208) ja kodinomaisuus (Marsden 1999, 84-106). Asuinympäristön kokemisesta (Rosel 2003, 77-90), kotiympäristön vaikutuksista (Percival 2002, 729-749) ja paikkaan kuulumisesta (Gilleard ym. 2007, 590-605) on kirjoitettu.

Svein Olav Daatland (2000, 24-25) tiivistää, että heterogeenisyys asumisvaihtoehtojen ja elämäntyylien suhteen voi olla ajan merkki. Yksityisyyden normi on korostunut, ja teknologian uskotaan lisäävän itsenäisyyttä. Näkyvissä on yhtäältä erilaisten vanhusryhmien erottelun vähentäminen ja toisaalta lääketieteeseen ja instrumentaaliseen rationaalisuuteen perustuvan jaottelun laantuminen. Idea asumisvaihtoehdoista on porrasmainen: asukas siirtyy tavallisesta asunnosta eläkeläisasuntoon, sieltä palvelutaloon, vanhainkotiin ja viimeksi laitoshoitoon.

3 TUTKIMUKSEN KÄSITTEET JA MENETELMÄ

3.1 Foucault ja tilan aikakausi

Tutkin valtiopäiväpuheissa ilmeneviä vanhenemisen paikkoja. Tarkastelen niitä John Agnew'n (1993, 251-271), Pia Kontosin (2000, 255-273) ja Anni Vilkon (2003, 119-120) käsitteiden ja jäsentelyjen avulla. Määrittelen vanhenemisen paikat heterotopioiksi ja ymmärrän ne osaksi tilan aikakauden ilmiöitä.

Ensimmäisenä tarkastelen Foucault'n ajatuksia tilasta ja aikakaudesta. Hänen näkemysten ohella lähestyn tilakeskustelua häntä kritisoivista ja vaihtoehtoisista teoreettisista näkökulmista, joita edustavat muun muassa Paul Rabinow, Edward Soja, Henri Lefebvre, Doreen Massey ja Anthony Giddens.

Stuart Elden ja Jeremy W. Crampton (2008, 1) väittävät, että Foucault'n esittämät ideat tilasta ja paikoista ovat fragmentaarisuudestaan huolimatta vaikuttaneet laajasti useiden maantieteilijöiden, filosofien ja sosiaalitieteilijöidenkin ajatteluun. Foucault'n (1967/2008, 14-15) ainoa jäsentely tilan aikakaudesta (*l'époque de l'espace*) sisältyi arkkitehdeille pidettyyn kutsuluentoonsa.⁴⁹ Hänen mukaansa keskiaikaisessa ajattelussa vallitsi kolmijako ylitaivaallisiin, taivaallisiin ja maanpäällisiin paikkoihin. Paikkoja luonnehtivat myös järjestys, hierarkisuus ja dikotomisuus: oli olemassa pyhät vs. maalliset, suojatut vs. avoimet ja urbaanit vs. maalaiset paikat. Tähtitieteilijä Galileon havainnot murensivat valitsevan järjestyksen ja käsitykset. Foucault'n mukaan skandaalia ei aiheuttanut havainto maan pyörimisestä auringon ympäri vaan ajatus loputtomasta, avoimesta tilasta. Nykyajan tila on muodollisesti eri pisteitä tai elementtejä yhdistävä verkko. Tiloja voi tarkastella myös suhteina, joiden kautta tila määrittyy: esimerkkeinä ovat kuljetusten, katujen ja junien verkosto. Olennaista on se, mi-

---

⁴⁹ Tilan aikakautta käsittelevä luento julkaistiin Foucault'n kuoleman jälkeen lokakuussa 1984 ranskalaisessa arkkitehtuuria käsittelevässä julkaisussa *Architecture/Mouvement/Continuité* otsikolla *Des Espaces Autres (1967), Hétérotopies*. Englanninkielisen käännöksen nimi on *Of Other Spaces (1967), Heterotopias*. Käännöksiä on tehty tähän mennessä neljä. Käyttämäni viimeisimmän englanninkielisen käännöksen kommentteineen ovat tehneet Lieven De Cauter ja Michiel Dehaene (Foucault 1967/2008, 13-29).

ten eri suhteet (tai rakenteet, tulkinta EK) muodostavat tilan ja osoittavat sijaintimme.⁵⁰ Suhteiden verkko, joka koostuu kaduista, junista, kahviloista, taloista, huoneista jne., rajaa ja määrittelee sijaintiamme. Ilmaisuu on vaikeaselkoinen, mutta sitä voi hahmottaa ajattelemalla tilaa, joka muodostuu kaikista niistä sijainneista, joissa me liikumme ja olemme. Näitä sijainteja luonnehtivia piirteitä tai ominaisuuksia ovat samanaikaisuus, rinnakkaisuus, etäisyys, lähekkäisyys, vierekkäisyys ja hajaantuneisuus.

Foucault muisteli Paul Rabinowin (Boyer 2008, 56-57) haastattelussa vuonna 1982 kutsuluentoaan mainiten samassa yhteydessä, että arkkitehtien näkökulma tilaan on erilainen. Hänen mukaansa arkkitehteja kiinnostaa ihmisten sijoittaminen tiloihin, mistä seuraa se, että he suunnittelevat seiniä, käytäviä, lattioita jne. Myös *Hérodote*-lehden⁵¹ haastattelussa Foucault (1980/2008, 173-182) nimesi erilaisia tiloja ja määritteli niiden ominaisuuksia. Territorion käsite on luonteeltaan poliittis-juridinen: alue on tietyn vallan alainen ja kontrolloima. Kenttä (*field*) puolestaan on taloudellis-juridinen käsite, kun taas maa-alue (*domain*) on ymmärrettävissä juridis-poliittiseksi. Maaperällä on historiallis-geologinen ja alueella (*region*) taas hallinnollinen ja sotilaallinen merkitys. Foucault'n ajatus on se, että käsitteiden kautta voi analysoida tietoa, joka toimii vallan muotona ja levittää sen vaikutuksia.

Foucault on siinä määrin vakuuttunut tilan aikakauden merkityksestä, että hän väittää koko historian jäävän kirjoitettavaksi tilojen ja vallan näkökulmasta niin geopolitiikassa kuin arkkitehtuurissakin (Gordon 1980, 148). Tila on myös perusta kaikelle yhteisölliselle elämälle ja vallankäytölle (Harvey 2008, 45). Näkemykset ovat osin ehkä liioiteltuja, mutta ne kertovat tilojen tutkimuksen tärkeydestä.

Tila-analyyseja esiintyy teoksessa *Tarkkailla ja rangaista*, jossa Foucault (1975/2001, 193-204, 233-241, 266-312, 401-424) kuvaa vankilajärjestelmän, vallan ja kurinpidon muotoutumista. Vallankäytön äärimmäinen muoto on panoptikon - rakennelma, jossa valta automatisoituu, homogenisoituu ja epäyksilöllistyy. Intensiivisin esimerkki siitä on Mettrayn työsiirtola, johon keskittyivät kaikki käyttäytymistä alistavat teknologian muodot. Vankilan funktio on yhdistää tila ja järjestelmä tavalla, jolla voitaisiin kouluttaa, koodata, tarkkailla, kirjata ja arvioida sinne päätyneitä ihmisiä.⁵² Valvonnan ja tarkkailun prosessit toteutuivat myös sotilas- ja merisotilassairaaloissa, joissa yhdistyivät toisiinsa lääketieteen, sotilaskarkureiden, kauppatavaroiden ja hallinnon kontrollit. Aikaa myöten tarkkailu, valvonta- ja kontrollikäytännöt ulottuivat kaupunkisuunnitteluun, työläiskaupunginosien, tehtaiden, vankiloiden, sairaaloiden, vanhainkotien ja kasvatuslaitosten kurinpitoon. Omat sovelluksensa syntyivät kouluihin, sisäoppilaitoksiin ja kasarmeille. Tilan, kurin ja vallan suhteiden kä-

⁵⁰ Nous sommes à une époque où l'espace se donne à nous sous la forme de relations d'emplacements (Foucault 1967/1984b).

⁵¹ Lehti käsittelee maantieteen ja geopolitiikan teemoja.

⁵² Kirjassa (Cooke 1995, 6-12), joka kuvaa Dublinissa sijaitsevasta Kilmainhamin vankilan historiaa ja olosuhteita, voi päätellä, että järjestelmällisyyden ja valvonnan aste ei ulottunut käytäntöön. Kaikki vangitut naiset, miehet ja lapset teljettiin yhteiseen tilaan, jossa järjestyksenpito oli olematonta.

sittely jatkui *Collège de France* pidetyissä luennoissa (Foucault 2007). 1970-luvun lopulta lähtien valtateema laajeni biovallan käsitteen kautta (Foucault 1984/1998).

Uuden lääketieteellisen diskurssin myötä sairaalalaitoksen organisointi ja hallinnointi sekä medisiinareiden opetus muokkasivat tilojen organisointia. Ensimmäiset parantavaa hoitoa antavat laitokset olivat merisotilas- ja sotilassairaalat. Syy muutokseen oli se, että kouluttua sotilasta oli syytä hoitaa tehokkaasti, sillä hänen kuolemansa koitui armeijalle kalliiksi. (Foucault 1961/2007 ja 1963/2007, 77-106 ja 2008, 141-151.)⁵³

Foucault'n tila-analyysejä on sekä arvostettu että kritisoitu. Chris Philo (2009, 121-128) arvioi, että Foucault ei analysoinut tilaa, vaan se on osana lähestymistavassa, jota voi luonnehtia tilalliseksi historioiksi. Historiallisuus auttaa ymmärtämään, miten ja miksi olemme tulleet nykytilanteeseen. Richard Peetin (1998, 229-232) arvioissa Foucault'n lähestymistavasta voi päätellä, että hän pitää historian ilmiöitä, prosesseja ja rakenteita maantieteellisesti fragmentoituneina. Tämän seurauksena ilmiöt ja asiat tulevat esille erilaisina eri paikoissa. Jens Tonboen (1993, 438-454) mukaan Foucault'lle tila ei merkinnyt itsenäistä ulottuvuutta vaan se on sosiaalisia tapahtumia ja prosesseja tuottava tekijä. Tilaan on löydettävissä kolme näkökulmaa: ensimmäisenä on abstrakti ja metaforinen, toisena materiaallinen eli arkkitehtuurista lähtevä ja kolmantena sosiomateriaalinen. Sosiaalinen käytäntö ja tila ovat ymmärrettävissä toistensa avulla. Tonboe on yhtä mieltä Foucault'n kanssa siitä, että elämme tilan aikakautta. Paul Rabinowin (1989, 9-14, 31) mukaan Foucault'n tila-analyysissä näkyi hänen taistelunsa fenomenologisen, hegeliläisen ja marxilaisen tradition sisältä-mää universaalien subjektin filosofiaa vastaan. Tavoitteena ei ollut rakentaa yleistä teoriaa tilasta vaan osoittaa joukko historiallisia piirteitä ja ymmärryskehikko tilaan liittyville ilmiöille, aikakauden poliittisille strategioille ja vallankäytölle.

Poliittista maantiedettä edustava Edward Soja (1989, 11-13, 16-21) tuskailee Foucault'n tilakäsityksiä kaksijakoisiksi ja hankaliksi ymmärtää. Hän kuitenkin pitää niitä merkittävinä ja käänteentekevinä sosiaalisen elämän, vallankäytön ja tilan analyysissa. Soja täsmentää Emma Blaken (2001, 139-158) haastattelussa tilakeskustelua toteamalla, että kiinnostus tilaan on kasvanut ja laajentunut useisiin tieteenaloihin. Hän nimeää Foucault'n lisäksi Henri Lefebvren uudenlaisen ajattelun aloittajana 1960- ja 1970-luvulla. Sen jälkeen on tapahtunut niin sanottu tilallinen käänne alun kovasta kritiikistä huolimatta.

Henri Lefebvre (1991, 3-4) suhtautuu Foucault'n käsitteitä kohtaan jossain määrin kriittisesti. Hän väittää, ettei tämä selittänyt, mikä tila on, eikä selventänyt sitäkään, mikä yhdistää teoreettisen ja käytännöllisen tai mentaalisen ja sosiaalisen välisen kuilun. Doreen Massey (2008, 56-58) puolestaan pitää Foucault'n näkemystä tilasta kapeana ja staattisena. Myös Anthony Giddens (1984,

⁵³ Yksi esimerkki hoitopaikan organisoinnista on kirjassa *Living and Dying at Murray Manor*. Siinä henkilökunta, asiakkaat ja itse rakennus, on luokiteltu ja määritelty toimimaan tietyin kriteerein. Fyysinen tila jakaantuu useisiin paikkoihin, joihin pääsy määräytyy aseman ja tehtävän mukaan. (Gubrium 1975, 1-38.)

145-159) pitää hänen käsityksiään ongelmallisina, sillä hän on analysoinut vain muutamia organisaatioita analysoimatta vallan mekanismeja suoraan ilman laitosten välitystä. Huomiotta jää laitoksiin suljettujen ihmisten toimijuus.

Käsitän Foucault'n (1967/2008, 13-29) analyysin tilan aikakaudesta siten, että se sulkee sisäänsä kaikenlaiset tilat ja niitä koskevan dynamiikan. Tyypillistä hänelle on ymmärtää tila, tieto ja valta toisiinsa kytkeytyneenä (Elden ja Crampton 2007, 9). Viime aikoina yksittäiset käsitteet, kuten heterotopia, on liitetty laajempiin kokonaisuuksiin (esim. Dehaene ja De Cauter 2008).

Esimerkiksi taloudessa toteutettavat muutokset saattavat merkitä työpaikkojen ja tehtaiden siirtämistä jonnekin muualle, mistä seuraa tilaa koskevia muutoksia. Väestöllisiä ilmiöitä, esimerkiksi muuttoliikettä, voi tarkastella tilan aikakauden näkökulmasta. Jos syrjäseudulla oleva kylä tyhjenee, sen suhteet muuttuvat, ja kylä tilana muuttuu toisenlaiseksi. Jos kaupunki onnistuu muutovoiton tavoittelussa, monet rakenteet ja tilat kokevat muutoksen. Vanhustenhuollon rakenteellisilla muutoksilla pyritään jo lähtökohtaisesti vaikuttamaan hoitopaikkoihin, niiden sijaintiin ja tarjontaan.

3.2 Muita tilateoreetikkoja ja tilakäsityksiä

Oli sitten kyse tilan aikakaudesta tai tilallisesta käänteestä, ovat kirjoittelu ja keskustelu tilasta olleet vilkasta. Siitä on osoituksena keskustelu aikatilasta, kodista ja ympäristögerontologiasta, joita jäsennän seuraavaksi. Foucault'n aikalainen Lefebvre (1991, 11-12, 26-27, 32, 163-164, 294) kehitti tilateorian, joka yhdistää fyysisen, mentaalisen ja sosiaalisen toisiinsa. Tässä katsannossa tila on ennen kaikkea modernin kapitalismin tuottama sosiaalisen käytännön ja toiminnan paikka sekä sosiaalisten suhteiden reproduktio. Myös Massey (2008, 56-58) esittelee vaihtoehtoiseksi luonnehtimansa tilateorian, jonka mukaan tilaa konstruoivat sosiaaliset suhteet ja vuorovaikutus – kaikilla sosiaalisilla ilmiöillä ja suhteilla on tilallinen muoto ja sijainti. Tila voi olla myös monia kehityskulkuja ja muutosprosesseja yhdistävä sfääri (Massey 2005, 9-12, 71, 140-142, 175).⁵⁴

Käsitettä aikatila käyttävät Anthony Giddens, Zygmunt Bauman ja Karen Davies. Giddens (1984, 83-92) ymmärtää aikatilan sosiaalisiksi käytännöiksi, osaksi elämänkulkua ja sosiaalista vuorovaikutusta. Bauman (2002, 117-128) on analysoinut käyttäytymistä kaupunkien julkisissa tiloissa, joissa ihmiset ovat kohteliaan välinpitämättömiä. On myös paikkoja, joita hän kutsuu emic-tyyppisiksi (karnevaalit, kuluttamisen paikat), phagic-tyyppisiksi (urbaanit ghetot), epäpaikoiksi ja tyhjiksi tiloiksi. Davies (2001, 133-148) mainitsee ajan ja tilan lisäksi myös ihmisen sosiaalisena toimijana, jolloin aikatila saa ulottuvuudekseen toimijoiden tiedot ja intentiot.

⁵⁴ Massey'n (2005, 140-141) kuvaus paikan tapahtumasta auttaa ymmärtämään, mitä hän paikalla tarkoittaa: on hätkähdyttävä tunne kävellä ylängöillä tietäen historian ja maantieteen, jotka ovat saaneet ne aikaan.

Mainittakoon teoreettisista suuntauksista vielä Benno Werlen, Michel de Certeau ja Marc Augé. Werlenin (1993, 139-140, 203-204) toiminta- ja toimijuusorientoituneessa ihmismaantieteessä on erotettavissa toisistaan päämäärät, keinot ja seuraukset, jotka kaikki ovat luonteeltaan sosiokulttuurisia, subjektiivisia ja fyysismateriaalisia. Arjen teoreetikkona tunnetun de Certeau'n (1990, 173-173) mukaan paikka käsittää yhtäaikaaisesti järjestyksen, pysyvyyden, tarkat rajat ja sijainnin. Tila poikkeaa paikasta siten, että sen ominaisuuksiin kuuluvat liike ja aika. Tilan moniulotteisuutta edustavat arkkitehtuuri, materiaali, sosiaalisuus ja eletty kokemus. Augé (1997, 77-79) on erotellut myös ylimodernin⁵⁵ tuottamia epäpaikkoja (*non-place*), jotka eivät integroidu muiden paikkojen kanssa. Epäpaikoiksi ovat luokiteltavissa lentokentät, moottoritiet, lomakohteet, pakolaisleirit, purettavat talot, supermarketit ja sairaalat, joissa synnyttään ja kuollaan. Myös maan ulkopuolista tilaa käyttävät langattomat viestintäverkot ovat epäpaikkoja.

Konkreettisen paikan, kodin, määritelmiä hahmottelen seuraavaksi Alison Bluntin ja Robyn Dowlingin, Laura Gitlinin, Anni Vilkon ja Kirsi Saarikankaan analyyseista.⁵⁶ Blunt ja Dowling (2006, 89-132) viittaavat kodin taloudellisiin merkityksiin: se on hyödyke, jota ostetaan, vuokrataan tai kiinnitetään lainaa vastaan. Toisaalta se voi olla työ- ja tuotantotila. Koti on myös idealisoinnin kohde – kodikkuudesta puhutaan, kun tarkoitetaan yhteenkuuluvuutta ja intiimiyttä. Jokaisessa kulttuurissa on kuvasto ihannekodista.⁵⁷ Ihannekoti sisältää esimerkiksi ydinperheen, heteronormatiivisuuden, keskiluokkaisuuden ja valkoihoisuuden. Ikäihmiselle koti voi muuttua suppenevaksi maailmaksi toimintakyvyn alentuessa. Gitlin (2003, 628-637) huomauttaa, että kotiympäristön tutkiminen on kärsinyt siitä, että teoria on puuttunut. Vilko (1997, 2000, 2005) on kehittänyt käyttökelpoisia käsitteitä, kuten riittävästi koti ja vanhenemisen paikka. Saarikankaan (2006, 222, 229-230) mukaan kodin emotionaalinen latautuneisuus ilmenee siinä, että koti tiivistää kulttuuriset arvot.

Omaksi koettu paikka on tärkeä ihmisen fyysisen ja emotionaalisen turvallisuuden takaamiseksi (Alberty ja Cattell 1994, 85-87). Sen psyykkinen ja sosiaalinen merkityksellisyys tuli esille Leena Vuorisen (2003, 21) tutkimuksessa, kun vanhainkodin eräs asukas koki tietyn tuolin omaksi alueekseen ja pyysi tutkijaa siirtymään siitä kauemmaksi. Omaa paikkaa voi lähestyä tilaidentiteetin näkökulmasta (Peace, Holland ja Kellaheer 2005, 188-204). Glenda Laws (1997, 90-101) puolestaan sanoo, että iän ja ympäristön suhteilla on yhteys identiteettiin. Asuinympäristö konstruoi subjekteja, ja ympäristöt edellyttävät subjekteja. Esimerkiksi Sun Cityn –tapaiset yhteisöt ovat riippuvaisia tietystä identiteetistä, ja varmistaakseen menestyksensä identiteetin konstruointi on jatkuvaa.

Kichu Nair (2005, 110-117) sanoo, että tilan (tai ympäristön, lisäys EK) rooli korostuu vanhuudessa. Ilmiö, jossa fyysinen ja sosiaalinen tila kutistuvat, on

⁵⁵ Ranskalaisessa keskustelussa postmoderni on ongelmallinen käsite. Muun muassa Augé (2007) käyttää käsitettä ylimoderni.

⁵⁶ Kodin ja asunnon tematiikkaa ovat pohtineet myös Leena Heiskanen ja Silva Tedre (2008).

⁵⁷ Vuoden 2008 lopulla pääministeri Matti Vanhanen esitti ihanteellisena asuinympäristönä puutarhametropolimallinsa, josta syntyi keskustelua tiedotusvälineissä.

tunnettu. Ympäristöä ei kuitenkaan huomata tai huomioida ennen kuin se muuttuu ongelmalliseksi. Vanhoilla ihmisillä on tapana pikemminkin sopeutua tilanteeseen eri keinoin kuin ryhtyä tekemään konkreettisia muutostöitä. Sosiaalisen ympäristön pienentyessä vanhat ihmiset eivät reagoi siihen vaan säätelevät sosiaalista verkostoaan sen mukaan, kuinka he käsittävät edessään olevan ajan laajenevana tai rajoittuneena (Findlay ja McLaughlin 2005, 118-132).

Ikääntymistä ja tilaa tarkastellaan usein ympäristögerontologian käsitteitä hyödyntäen. Ympäristögerontologia on ollut osa gerontologista teoriaa, tutkimusta ja käytäntöä 1970-luvulta lähtien. Tarkastelun kohteina ovat sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden sekä ikääntymisen vuorovaikutus. Kiinnostuksen kohteita ovat olleet muun muassa yksityiset asumisjärjestelyt, kodin muutostyöt, muutto laitoshoitoon ja asuinalueen merkitys. Makrotason tarkastelut ovat koskeneet ikääntymisyhteisöä sosiaalipolitiikan näkökulmasta. (Wahl ja Weisman 2003, 616-627.)

Ympäristögerontologisista viitekehyksistä tunnetuin on Powell M. Lawtonin (1986, 10-18) ekologinen malli, joka kuvaa vanhenevan yksilön kompetenssin ja ympäristön aiheuttaman paineen välistä vuorovaikutusta. Kun yksilön kompetenssi vähenee, hänestä tulee haavoittuvampi ympäristön aiheuttamille paineille ja ympäristösuhde muodostuu ongelmalliseksi. Mallissa huomioidaan yksilön kokemus ympäristöstä, jolla on vaikutusta käyttäytymiseen. Ympäristö on mahdollista luokitella useisiin kehiin: henkilökohtaiseen ja ryhmäympäristöön sekä henkilökohtaisen ulkopuolella olevaan ympäristöön. Kaksi muuta ovat sosiaalinen ja fyysinen ympäristö.⁵⁸ Henkilökohtaiseen ympäristöön kuuluvat perheenjäsenet, ystävät ja muut läheiset. Ryhmäympäristö sisältää ryhmäpaineen, sosiaaliset normit ja viiteryhmän. Henkilökohtaisen ympäristön ulkopuoliseen alueeseen kuuluvat esimerkiksi naapuruston keski-ikä, tulot ja etniset ryhmät. Sosiaalista ympäristöä edustavat sellaiset ilmiöt kuin sosiaaliset ja poliittiset liikkeet, sosiaaliset instituutiot ja kulttuuriset arvot. Fyysinen ympäristö tarkoittaa luonnollista ja rakennettua ympäristöä.

Ekologista mallia muistuttaa Gerald Hodgen (2008, 18-20) elämäntilan (*lifespace*) käsite, joka koostuu arkipäivän ulottuvuuksista tai kehistä, joita on kahdeksan. Sisimpänä on oma koti tai muu asumisen paikka, jota ympäröi ko. paikan välittömässä läheisyydessä ja näköetäisyydellä oleva kehä. Sen ulkopuolella avautuu naapurusto, josta seuraava kehä on kylä tai kaupunki. Tämä on osa suurempaa alueellista jakoa, kuten seutukuntaa ja aluetta. Uloimpia kehiä ovat valtio ja ulkomaat. Yksilö sopeutuu jokaisen kehän aiheuttamiin ympäristöpaineisiin kompetenssinsa rajoissa.

Tätä nykyä ympäristögerontologiassa tutkitaan meneillään olevaa väestöllistä transitiota ja väestön alueellista jakaantumista kansallisesti ja kansainvälisesti. Myös eläkeikäisten muuttoliike, koti- ja asumispalvelut sekä asumiskokemukset ovat kiinnostaneet. Omana tutkimuslinjanaan voidaan pitää henkilökohtaisia paikka- ja tilasuhteita niin maalla kuin kaupungeissakin. Kasvavaa

⁵⁸ Englanninkieliset nimitykset ovat: personal environment, group environment, suprapersonal environment, social environment ja physical environment (Lawton 1986, 17-18).

tutkimuksellista kiinnostusta ikääntymistä ja ympäristöä kohtaan on havaittavissa esimerkiksi Aasiassa ja Tyynellämerellä. (Andrews ja Phillips 2005, 7-12.)

Ympäristögerontologisten mallien kritikoijien (esim. Golant 2003, 638-648) mukaan temporaalinen ulottuvuus on jäänyt liian vähälle huomiolle, vaikka ajallisuus kytkeytyy vanhan ihmisen menneisyyteen, sopeutumiseen, identiteetin rakentumiseen ja kompetenssiin. Pia Kontos (2000, 255-273) muistuttaa, että vanhuus rakentuu kokemuksesta ja kontekstista riippuvaisena tapahtumana.

3.3 Vanhenemisen paikat

Tutkimukseni keskeinen käsite on Anni Vilkon (2003, 119-120) esittämä vanhenemisen paikka. Hän kirjoittaa, että paikan ja ikääntyjän välinen suhde on vähintään yhtä tärkeä kuin se, kuka iäkästä hoitaa. Lisäksi tämä kysymys on hänen mukaansa vahvasti politisoitunut. Tutkimuskohteesta puhuessani käytän käsitettä paikka, sillä se on konkreettinen, fyysinen havaittavissa ja osoitettavissa oleva sekä rajallinen. Tilan voi ymmärtää paikkaa abstraktimpana ulottuvuutena. Toisinaan tila ja paikka voivat olla jopa synonyymeja. Tilan ja paikan suhdetta voi pohtia ajattelemalla tilaa, johon paikat sijoittuvat. Esimerkiksi odotustilassa on tietty määrä istumapaikkoja tai paikkoja yleensä. Hoitokotia voi hahmottaa tilana, jossa on tietty määrä asiakaspaikkoja. Oma kotikin on mielletävissä tilaksi, jossa on paikkoja istua, syödä, nukkua ja peseytyä.

Tarkastelen seuraavaksi vanhenemisen paikkoja heterotopioina eli toisenlaisina ja muunlaisina paikkoina. Heterotopian käsitteen avulla ne on mahdollista sijoittaa ja suhteuttaa muihin olemassa oleviin paikkoihin. Tutkimukseni vanhenemisen paikat kattavat kaikki paikat, joissa ikäännytään ja joissa tavalla tai toisella ulkopuolinen tahon (useimmiten oman kunnan vanhuspalveluiden) toiminta on läsnä: laitokset, hoivakodit ja omat kodit.

Käsite tulee Foucault'ltä (1967/2008, 13-29), joka nimittää luennossaan vanhainkoteja, eläkeläiskoteja tai lepokoteja heterotopioiksi.⁵⁹ Kriisi, poikkeavuus ja joutilaisuus ovat tekijöitä, jotka merkitsevät sitä, että vanhenemisen paikat ovat muunlaisia tai toisenlaisia luonteeltaan. Heterotopioiden erityisyys ilmenee tarkastelussa, miten ne suhteutuvat muihin paikkoihin. Niiden ohella on olemassa julkisia ja yksityisiä tiloja sekä perhetiloja ja tiloja, joiden luonne on sosiaalinen. On myös kulttuurisia ja hyödyllisiä tiloja sekä vapaa-ajan ja työn tiloja. Heterotopiat ovat siis muita kuin nämä luetellut paikat tai tilat, toisin sanoen ne eivät kuulu mihinkään muuhun kategoriaan.⁶⁰

⁵⁹ Käsitettä käytetään lääketieteessä, jossa sillä tarkoitetaan kudoksen siirtymää. Sanana se on kotoisin kreikan kielestä, ja sen ensimmäinen osa (*heteros*) merkitsee toisenlaista tai toista ja loppuosa (*topos*) paikkaa. (Johnson 2006, 77.) Alkuun Foucault (1966/2002, xvi-xxi) tarkoitti heterotopioilla kielellisiä "siirtymiä".

⁶⁰ Foucault (1967/2008, 17) mainitsee myös utopiat, jolla tavallisesti tarkoitetaan ihanneyhteiskuntaa. Englantilaisen Thomas Moren (1478-1535) *Utopia*-teoksen (1516/1991) esikuvana on pidetty Platonin ihannevaltiota. Ihannevaltioita edustavat muun muassa Tommaso Campanellan (1568-1639) *Aurinkokaupunki*, Francis Baconin (1561-1626) *Uusi Atlantis* ja David Humen (1711- 1776) *Idea of a Perfect Commonwealth*

Foucault (1967/2008, 13-29) väittää, että jokaisessa kulttuurissa on todellisia paikkoja, jotka voidaan nimetä heterotopioiksi. Ne ovat erilaisia, todellisia paikkoja, jotka sijaitsevat muiden paikkojen ulkopuolella. Heterotopiat voi tyyppitellä kuuden periaatteen, heterotopologian, avulla. Ensimmäisen periaatteen mukaan jokaisessa kulttuurissa on heterotopioita, joiden ilmenemismuodot vaihtelevat. Niin kutsutuissa primitiivisissä yhteiskunnissa on kriisiheterotopiat: sellaisia ovat pyhät paikat, jotka on varattu ihmisille kriisitilassa. Yhteiskunnassamme näistä on jäljellä enää rippeitä; esimerkkeinä Foucault mainitsee asepalveluksen ja sisäoppilaitoksen. Näiden lisäksi on olemassa poikkeavuuden heterotopioita, joita edustavat psykiatriset sairaalat ja vankilat. Foucault määrittelee vanhainkodin sijaitsevan poikkeavuuden ja kriisin heterotopian välissä, sillä vanhuus sinänsä on kriisi ja yhteiskunnassamme joutilaisuus määrittyy poikkeavuudeksi.

Toiseksi heterotopian funktioksi tai periaatteeksi Foucault (1967/2008, 18-20) määrittelee vaihtelevuuden. Esimerkiksi hän nimeää hautausmaan, jonka funktio ja sijainti on tarkasti määrätty. Kalmistojen sijainti on muuttunut vuosisatojen saatossa siten, että ne ovat siirtyneet kaupunkien ytimeistä sen reunoille tautivaaran vuoksi. Kolmannen periaatteen mukaan yhdessä todellisessa paikassa sijaitsevat mutta toisilleen yhteen sopimattomat tilat ovat heterotopioita - näistä esimerkkeinä ovat teatteri ja itämainen puutarha. Neljäs periaate linkittää heterotopiat ajan viipaleisiin; Foucault (1967/2008, 20) nimittää tätä heterokroniaksi. Tähän kategoriaan kuuluvat museot ja kirjastot, joiden ominaisuus on ajan kumuloituminen yhteen paikkaan. Aikatematiikkaan liittyvät myös virtaavat ja hetkelliset heterotopiat, kuten tivolit ja markkinatapahtumat. Viime aikoina on keksitty eräänlainen ajallinen heterotopia: lomakylät.

Viidennen periaatteen mukaan heterotopioihin liittyy avautumisen ja sulkeutumisen järjestelmä, joka eristää nämä muista paikoista. Niitä ovat vankilat ja paikat, joihin ei pääse ilman lupaa. Heterotopioihin lukeutuvat myös hammamit ja saunat sekä brasilialainen vierashuone, jossa vierailija voi yöpyä tapaamatta talon isäntäväkeä. Kuudes periaate määrittelee heterotopioiksi tilat, joilla luodaan illuusioita ja korvaavuutta. Ensimmäisessä ääripäässä sijaitsevat bordellit ja toisessa siirtokuntien ja uskonnollisten yhdyskuntien kaltaiset mikrokosmoset sekä laivat. (Foucault 1967/2008, 21-22.)

Peter Johnsonin (2006, 75-87) mukaan heterotopian käsite on luonnosmainen, sekava ja viimeistelemätön. Hämmennystä aiheuttaa se, että Foucault'n antamat esimerkit poikkeavat suurestikin toisistaan, eikä niitä näyttäisi yhdistävän mikään. Hän on käsitteissään ja ilmaisuissaan epätarkka ja horjuva, minä seurauksena myös käännökset ranskasta englanniksi ovat olleet vaikeaselkoisia. Vaikka Soja (1989, 16-21) pitää heterotopian käsitettä sekavana, niin hänen mukaansa se auttaa ymmärtämään tilan abstrakteja ulottuvuuksia. Heterotopiat ovat Lefebvren (1991, 366) mukaan ennen kaikkea ristiriitaisia. Osa on

---

(Lahtinen 2002). 1700-luvulla tapahtui "utopian ajallistuminen". 1900-luku on ollut konkreettisten järjestys- ja vapautusutopioiden aikaa. Hyvinvointivaltiota voidaan pitää aatteellisena utopiana. (Rahkonen 1996, 37-42.)

pyhiä tai kirottuja, mutta myös hyvää tai paha-aikaansaavia. Joillekin ne ovat avoimia tai jopa suositeltuja.

Foucault ei itse kommentoinut tai täsmentänyt heterotopian käsitettä kirjoituksissaan. Käsite on herättänyt myöhemmin keskustelua, ja sitä on käytetty lukuisissa tieteellisissä artikkeleissa ja teoksissa (esim. Shapiro 1991, 149-163, Hetherington 1997, Gibson 1999, 19-33, Goss 1999, 45-75, Hook ja Vrdoljak 2002, 195-219, Tamboukou 2004, 187-207, Gonick ja Hladki 2005, 285-304) ja muutamassa väitöskirjatasoisessa tutkimuksessa (esim. Ahlbäck 2001).

Muutamien kriittisten arviointien jälkeen heterotopian käsitettä on hahmotettu aiempaa laajemmin. Joukko arkkitehtejä, kaupunkitutkijoita, antropologeja ja kulttuurin tutkijoita julkaisi aiheesta käsittelevän kirjan, jossa haetaan uusia näkökulmia. Michiel Dehaene ja Lieven De Cauter (2008, 3-9) kirjoittavat, että heterotopian käsite on tullut uuteen valoon ja käsitteelliseen risteyskohtaan. Sen yksi ominaisuus on avata paikkojen kategorisointia. Marco Cenzattin (2008, 75-85) mukaan kiinnostus heterotopiaan on kasvussa yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten takia. Dehaenen ja De Cauterin mukaan näyttää siltä, että heterotopiset tilat lisääntyvät nimenomaan kaupungeissa. Heidi Sohn (2008, 41-50) määrittelee heterotopian joustavaksi rakenteeksi, joka sopeutuu ja muuntuu ajassa ja yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin. Yhtenä esimerkkinä hän mainitsee kriisiheterotopiat, joista on jäänteitä yhteiskunnassamme. Muuntuminen merkitsee myös uusien heterotopioiden ilmaantumista. Syytä on mainita myös Arnaud Hédouin (2006, 147-163), joka käyttää heterotopian käsitettä hahmotellessaan geriatrinen hoitopaikkojen uudistustyötä.

Viereisessä hahmotelmassa (ks. taulukko 1) pohdin erilaisten tilojen ominaisuuksia ja toimintoja. Pidän hahmotelmaa lähinnä heuristisena näkemyksenä tilojen luokittelusta. Jäsentelyn pohjana on Foucault'n (1967/2008, 13-29) luokittelu tiloista: yksityinen, julkinen, työ, kulttuuri, vapaa-aika, hyödyllinen ja heterotopiat. Ainoa kategoria, jota Foucault analysoi, olivat heterotopiat. Tämän vuoksi hyödynnän hahmotelmassa myös Lieven De Cauterin ja Michiel Dehaenen (2008, 87-102) analyysia, ja täydennän sitä Marc Augén (1997, 77-79) epäpaikan käsitteen avulla.

Yksityisen tilan eli tavallisesti kodin voi mieltää muilta piilotetuksi, perheelle ja kotitaloudesta omistetuksi paikaksi, jossa ihminen voi ottaa vapauksia, joita muualla on mahdotonta tai ei-suotavaa toteuttaa. Yksityisessä tilassa vaalitaan läheisiä perhe-, sukulaisuus- ja ystävyys-suhteita. Kotona voi pukeutua omalla tavallaan, olla oma tympeä tai mukava itsensä, harrastaa seksiä ja käyttää alkoholia haluamallaan tavalla. Yksityinen voi olla myös yksityistä omaisuutta, jota säätelee sitä varten laaditut lait. (De Cauter ja Dehaene 2008, 87-102.)

Julkisessa tilassa pätevät toisenlaiset normit ja odotukset. Siinä ihminen on "näytillä", ympäristön arvioitavana, mutta myös vaikuttamassa ja tekemässä itseään tunnetuksi. Julkinen voi näyttäytyä kansalaisuuden areenana; esimerkiksi ei-kansalaiset, kuten viime aikoina Suomeen tulleet kerjäläiset, koetaan riesoina julkisilla paikoilla, ja heidät halutaan siirtää jonnekin muualle. Heidän majansa ja asumuksensa kaupungin laidoilla, siltojen katveissa ja joutomailla

herättävät vähemmän näriä. Julkisen voi mieltää monilta osin yhteiseksi, verovaroin ylläpidetyksi omaisuudeksi. Kathleen Kern (2008, 105-115) esittää, että julkiset tilat ovat muuttumassa elämäntapakeskuksiksi ja teemapuistoiksi – siis kohti heterotopioita. Tavalliset kaupungit siirtyvät näihin keskuksiin, jotka osin jo muistuttavat ulkotiloja katuineen, liikennevaloineen ja toreineen. Ajanviettomahdollisuuksia on esimerkiksi elokuvateattereissa, kuntosaleilla, ravintoloissa ja elämyskeskuksen ”toreilla”.

TAULUKKO 1 Tilojen kategorioita

Kategoriat	Tiloja, niiden ominaisuuksia ja toimintoja
Yksityinen ”oikos”	<ul style="list-style-type: none"> - tiloja: kotitaloudet, kodit, yksityisasunnot - ominaisuuksia: piilotettu, suljettu, suojattu, yksityisyys, yksityinen omaisuus, suku- ja perhesuhteet, läheiset ystävät - toiminta: kasvatus, ystävyys, kotitaloustyö, oman järjestyksen luominen, vapaudet, esim. ”kalsarikännit”, oma vastuu
Julkinen ”agora”	<ul style="list-style-type: none"> - tiloja: kadut, torit, kahvilat, ravintolat, junat, puistot, hallintorakennukset, kaupungit, jne. - ominaisuuksia: avoin, kansalaisuus, yhteinen omaisuus, osa verovaroin ylläpidettyjä, tuntemattomien kohtaaminen - toiminta: ”näyttillä olo”, julkinen toiminta, politiikka
Työ	<ul style="list-style-type: none"> - paikat: työpaikat yksityisellä, julkisella ja kolmannella sektorilla - ominaisuuksia: julkisen ja yksityisen välissä olevia, työaikaan rajoitettua, työkäikää koskeva aika, työtoveruus, esimies-alaihierarkiat, asiakkaat - toiminta: palkkatyö, ammatin harjoittaminen, elannon hankkiminen, tuotanto, hallinto, markkinointi, myynti, ostaminen, jne.
Kulttuuri (korkeakulttuuri ja huippu-urheilu) ”acropolis”	<ul style="list-style-type: none"> - paikat: kirkot, temppelit, rukoushuoneet, taidegalleriat, musiikkitalot, stadionit - ominaisuuksia: pyhyys, luovuus, ruumiinkulttuuri, usein verovaroin tuettuja - toiminta: uskonto, taide, kansallinen ja edustusurheilu
Vapaa-aika	<ul style="list-style-type: none"> - paikat: kuntosalit, harrastuspaikat - ominaisuuksia: työn, yksityisen, julkisen ja kulttuurisen ulkopuolella oleva, harrastuskaverit ym. - toiminta: harrastukset, kuntoilu, vapaaehtoistoiminta
Hyödyllinen	<ul style="list-style-type: none"> - paikat: päiväkodit, koulut, sairaalat - ominaisuuksia: hyödyllinen, yhteiskunnan kustantama - toiminta: koulutus, sairauksien tutkimus ja parantaminen
Epäpaikat	<ul style="list-style-type: none"> - paikat: lentokentät, moottoritiet, pakolaisleirit, asunnottomat, purettavat talot - ominaisuuksia: ei-historiallinen, ei-identiteetti - toiminta: siirtyminen, matkustaminen, pakolaisuus, kodittomuus
Heterotopiat	<ul style="list-style-type: none"> - paikat: esimerkiksi vanhenemisen paikat, vankilat, sisäoppilaitokset, armeija, laiva jne. - ominaisuuksia: paikat, jotka eivät kuulu mihinkään muuhun kategoriaan, muunlaiset, toisenlaiset, ei-työ, ei-talous, ei-politiikka, ei-julkinen, ei-yksityinen, ei-kansalaisuus, loma, lepo, suoja, turva, pakopaikka

Aikaamme leimaa myös työ ja vapaa-aika. Länsimaiselle ja suomalaisellekin ihmiselle työ ja vapaa-aika muodostavat omat paikkansa ja tekemisen mahdollisuudet. Työ sijaitsee jossain julkisen ja yksityisen välissä, eräänlaisessa puolivoimessa tai puoliksi suljetussa tilassa. Työtoveruus ja kollegat ovat tässä sosiaalisia suhteita, jotka määrittävät ammatin kautta. Työn vapaudet ovat toi-

senlaisia kuin yksityisen; esimerkiksi spontaania tapaa nauttia alkoholia tuskin siedetään työpaikalla, vaan työpaikan alkoholinkäyttö liittyy edustamiseen ja muunlaiseen juhlintaan.

Kulttuuriseen, jolla tässä tarkoitan korkeakulttuuria, liitän uskonnon ja taiteen. Luen tähän kategoriaan myös huippu- ja edustusurheilun, jota tuetaan usein valtion varoin. Kulttuurin alue on sikäli valtiollisesti tuettua, että se saa budjettivaroja ja kulttuuria edustaa ministeri. Vaikka hyödyllisten paikkojen nimeäminen saattaa tuntua keinotekoiselta, Foucault (1967/2008, 13-29) mainitsee ne määrittelemättä niiden sisältöä. Sellaisiksi luen koulut⁶¹ ja sairaalat. Ne ovat useimmiten ainakin meidän yhteiskunnassamme julkisesti rahoitettuja. Sairaalassa on tavoitteena parantaa potilaat työkykyisiksi. Koulun tehtävä on tuottaa osaavia tekijöitä yhteiskunnan ja liike-elämän palvelukseen. Olen lisännyt jaotteluun myös epäpaikat Marc Augén (1997) mukaan.

Foucault'n (1967/2008, 13-29) jäsentämät heterotopiat ovat ymmärrettävissä muunlaisina paikkoina tilojen kategorisoinnin (taulukko 1) kautta. Heterotopiat ovat kategorioita, jotka ovat muiden paikkojen ulkopuolisia, luonteeltaan ei-yksityisiä tai ei-julkisia. Ne eivät kuulu työhön, kulttuuriin tai paikkoihin, joita sanotaan hyödyllisiksi. Luen vanhenemisen paikat heterotopioiksi, koska ne eivät sisälly muihin kategorioihin ja ovat niiden ulkopuolella olevia toisenlaisia paikkoja. Niitä luonnehtii myös kaksi muuta heterotopian piirrettä: avautuminen ja sulkeutuminen sekä vaihtelevuus. Ne avautuvat tiettyjen ehtojen tai kriteerien mukaan; samoin ne sulkevat pois piiristään asukkaita toisten ehtojen ja kriteerien perusteella. Ajan saatossa niitä on ilmentänyt myös vaihtelevuus.

Vanhenemisen paikkojen käsitettä täydennän John Agnewin (1993, 251-271) luonnehtimien paikan käsitteiden avulla. Hän on kritikoinnut sosiaalitieteiden ja sosiologien näkemystä tilasta ja paikasta. Hänen mielestään tila ymmärretään joko kansallisvaltiona tai ytimen ja periferian muodostamana rakenteena. Ongelma on se, että näin hahmotettuna tilasta tulee ulkoinen ja muuttumaton tekijä. Agnewin mukaan sosiaalitieteiden käyttämä tiläkäsitys jää taustatekijäksi, poissulkeväksi tai kulttuuriseksi yliorganiseksi toiminnoksi.

Agnewin (1993, 263) mukaan paikan käsite muotoutuu kolmen osatekijän kautta (*locale, location, sense of place*), jotka nivoutuvat yhteen.⁶²

Paikan käsitteeseen punoutuvat pääelementit ovat: ensimmäisenä paikka (*locale*), puitteet, jossa muodolliset ja epämuodolliset sosiaaliset suhteet rakentuvat; toiseksi vaikutusmekanismit (*location*), ne vaikutukset, jotka kohdistuvat paikkaan tai laajasti toimivat sosiaali-

⁶¹ Koulu paikkojen kategorisoinnissa on hankala - se puuttuu kokonaan Foucault'n heterotopioiden listasta, jossa mainintana on ainoastaan sisäoppilaitos. Aiemmin koulu on merkinnyt vapaa-aikaa. Koulu ei ole poliittinen (paitsi ehkä puoluekoulut huom. EK), eikä myöskään taloudellinen, yksityinen tai julkinen. Platon perusti Akatemian julkisen ulkopuolelle niille, joilla oli vapaata aikaa keskittyä teoreettiseen elämään (*bios theoreticos*). (De Cauter ja Dehaene 2008, 91-92.)

⁶² Käännökset ovat vapaita ja tutkijan tekemiä.

set ja taloudelliset prosessit; ja kolmanneksi paikan tuntu (*sense of place*), jolla tarkoitetaan tunteen rakennetta.

Pia Kontos (2000, 255) on lisännyt Agnew'n paikan käsitteisiin vielä poliittiset vaikutusmekanismit.

Paikalla (*locale*) tarkoitetaan puitteita, joissa toiminta ja sosiaalinen vuorovaikutus tapahtuvat. Vaikutusmekanismit (*location*) ovat sosiaalisia, taloudellisia ja poliittisia prosesseja, jotka vaikuttavat paikkoihin. Paikan tuntu merkitsee tilan tai paikan tunnun (*sense of place*) subjektiivista territoriaalista merkitystä, tunteen rakennetta.

Korvaan termin *locale* omassa tutkimuksessani vanhenemisen paikan käsitteellä. Käsitteellä *location* tarkoitan taloudellisia, poliittisia ja sosiaalisia vaikutusmekanismeja, jotka kohdistuvat vanhenemisen paikkoihin. *Sense of place* merkitsee paikan tuntua.⁶³ Agnew'n näkökulma paikasta on luonteeltaan makrotason muotoilu, joka tarkastelee paikkaa esimerkiksi topologisena tilana tai poliittis-maantieteellisenä hallintoalueena. Kontoksen lähestymistapaa voi kuvailla mikrotason muotoiluksi, jossa keskiössä on vanhan ihmisen elämän kontekstuaalinen rakentuminen. Tällöin kyse on lähiympäristöstä ja omasta elämästilasta. Oma lähestymistapani on lähempänä Kontosta.

Vanhenemisen paikat on ymmärrettävissä osana tilan aikakauden ilmiöitä ja tilojen organisoitumista aikaisemmasta poikkeavalla tavalla. Tila määrittää ihmisen sosiaalista toimintaa ja toimijuutta sekä sosiaalisia suhteita. Ymmärrän vanhenemisen paikat heterotopioina, jotka sijoittuvat muunlaisina kaikkien muiden paikkojen ulkopuolelle. Ne muotoutuvat erilaisissa prosesseissa, jotka ovat luonteeltaan taloudellisia, poliittisia ja sosiaalisia. Kaikkiin vanhenemisen paikkoihin on liitettävissä erilaisia paikkojen tuntuja.

3.4 Tutkimusta ohjaavat valinnat ja painotukset

3.4.1 Tutkimustehtävät

Tutkimuksen kohde ovat valtiopäiväpuheista kootussa aineistossa ilmenevät vanhenemisen paikat, joita ovat muun muassa kunnalliskoti, vanhainkoti, vanhusten vuokratulo, palvelutalo ja koti. Se, että sisällytän myös kodin vanhenemisen paikkoihin, perustuu siihen, että se täyttää aineistolle asetetut ehdot käsitellä vanhuutta ja paikkaa. Kodista tulee hoitopaikan tai laitoksen vastine ja sijainen, jos ikääntyvä ihminen alkaa tarvita ulkopuolista apua. Se alkaa muuttua

⁶³ Liz Bondin ym. (2005, 1-3) mukaan maantieteessä on tapahtunut emotionaalinen käänne. Milligan ym. (2005, 40-62) kritisoi sitä, että emotionäkökulma ohitetaan vanhuudessa. Vanhoilla ihmisillä voi olla kokemuksia marginalisaatiosta rakennetussa ympäristössä. Negatiivisia kokemuksia voi liittyä julkiseen tilaan, jota dominoivat lapset tai nuoret.

laitoksen näköiseksi tai tuntuiseksi: hoitajat tulevat ja lähtevät oman aikataulunsa mukaan, tekevät omat rutiininsa ja toteuttavat hoitomääräykset. Vanhenemisen paikat ovat heterotopioita, jotka kuuluvat toisenlaisten tai muunlaisten paikkojen kategoriaan (taulukko 1).

Sisältyäkseen aineistoon puheen tai sen osan on täytettävä yhtäaikaaisesti kaksi ehtoa: se käsittelee vanhuutta tai vanhenemistä ja paikkaa, jossa vanheneminen tapahtuu. Tarkastelujakso alkaa vuodesta 1950 ja päättyy vuoteen 2005. Näin saadaan esille paikkoja koskevat muutokset puheissa.

Valtiopäiväpuheiden lähiluku toi ensimmäisenä käsityksen siitä, että kansanedustajat määrittivät paikkoja, joissa vanhenevan ihmisen toivotaan asuvan, mutta myös paikkoja, joissa hänen ei toivota asuvan.⁶⁴ Toivottujen paikkojen synonyyminä käytän sanaa hyvä ja ei-toivottujen paikkojen synonyymina sanaa huono. Tarkastelen vanhenemisen paikkoja asettamalla seuraavat tutkimuskysymykset:

- 1) Vanhenemisen paikkoja on kahdenlaisia: toivotut paikat ja ei-toivotut. Mitä paikkoja kansanedustajat tuovat esille puheissaan?
- 2) Mitä taloudellisia, poliittisia ja sosiaalisia vaikutusmekanismeja ilmenee vanhenemisen paikoista puhuttaessa?
- 3) Mitä kansanedustajat puhuvat vanhenemisen paikkojen paikan tunnuista?
- 4) Miten hallitusasema (mukana hallituksessa tai oppositiossa) ja sukupuoli vaikuttavat puheisiin?

Käsitteistä vanhenemisen paikka, vanhenemisen paikkoihin kohdistuvat vaikutusmekanismit ja vanhenemisen paikkojen paikan tunnut olen muokannut vieheisen taulukon, jota käytän aineiston luokitteluvälineenä. Luokituksen synonyymina käytän sanaa luokka.

Oletus on, että valtiopäiväpuheissa ilmenee erityyppisiä konkreettisia vanhenemisen paikkoja, joista jotkut ovat toivottuja tai hyviä ja toiset taas ei-toivottuja tai huonoja paikkoja. Näitä pyritään edistämään joillain vaikutusmekanismeilla, jotka ovat taloudellisia, poliittisia ja sosiaalisia. Toisaalta puhutaan mekanismeista, jotka vaikuttavat siten, että muodostuu tai on olemassa ei-toivottuja paikkoja. Näiden lisäksi on paikan tuntuja, jotka liittyvät jompaankumpaan luokitukseen.

---

⁶⁴ Muutamat kirjoittajat käyttävät käsitteitä *eu-topia* (hyvä paikka) ja *ou-topia* (ei-paikka). Niihin viittaa *Utopia*-teoksen kirjoittaja Thomas More (1516/1991) ja Anita Kärki (2005, 228-297). *Eu-topian* voi ymmärtää paikaksi ja *ou-topian* pahaksi paikaksi.

TAULUKKO 2 Vanhenemisen paikkojen luokitukset

Luokitukset	Ei-toivotut	Toivotut
Vanhenemisen paikat: Konkreettiset, fyysiset, elämisen ja toiminnan paikat, joissa vanhetaan	Paikat, joissa toiminnan tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ei toivota tapahtuvan: "Ei-toivotut vanhenemisen paikat"	Paikat, joissa toiminnan tai sosiaalisen vuorovaikutuksen toivotaan tapahtuvan: "Toivotut vanhenemisen pai- kat"
Vanhenemisen paikkoi- hin kohdistuvat vaiku- tuskmekanismit (location): Prosessit, jotka vaikutta- vat vanhenemisen paik- koihin	Taloudelliset, poliittiset ja sosiaaliset toimenpiteet ja prosessit, jotka vaikuttavat tai oletetaan vaikuttavan kiel- teisesti vanhenemisen paik- koihin: "Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät mekanis- mit"	Taloudelliset, poliittiset ja sosiaaliset toimenpiteet ja pro- sessit, jotka vaikuttavat tai oletetaan vaikuttavan myön- teisesti vanhenemisen paik- koihin: "Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät mekanis- mit"
Vanhenemisen paikan tunnettu (sense of place): Vanhenemisen paikkojen emotionaaliset, subjektiiviset ja moraaliset raken- teet	Asiat tai tekijät, jotka vaikut- tavat kielteisesti vanhenemi- sen paikkojen emotionaali- siin, subjektiivisiin ja moraa- lisiin rakenteisiin: "Ei-toivottujen vanhenemisen paikkojen tunnettu"	Asiat tai tekijät, jotka vaikut- tavat myönteisesti vanhene- misen paikkojen emotionaali- siin, subjektiivisiin ja moraa- lisiin rakenteisiin: "Toivottujen vanhenemisen paikkojen tunnettu"

Luokituksia on kuusi kappaletta. Taulukon ensimmäistä luokitusta kutsun ei-toivotuiksi vanhenemisen paikoiksi. Toisen luokituksen muodostavat toivotut vanhenemisen paikat. Molempiin paikkoihin kohdistuu erilaisia niitä edistäviä tai ylläpitäviä vaikutusmekanismeja, jotka ovat luonteeltaan taloudellisia, poliittisia ja sosiaalisia. Paikan tuntua koskevat luokat ovat ei-toivotun paikan tunnettu ja toivotun paikan tunnettu. Haen siitä vain näitä luokituksia, muut mahdolliset luokitukset jäävät tarkastelun ulkopuolelle.

3.4.2 Sisällönanalyysin periaatteet

Klaus Krippendorffin (2004, 3-13) mukaan sisällönanalyysia käytettiin jo 1600-luvulla. Max Weber ehdotti lehdistön laajaa analyysiä vuonna 1910. Myöhemmin menetelmän vahvistumiseen vaikuttivat muun muassa vuoden 1929 talouskriisi, radio, televisio ja fasismi sekä sosiaalitieteiden kehittyminen. Sanaa sisällönanalyysi (*content analysis*) käytettiin ensimmäisen kerran vuonna 1941. Toisen maailmansodan jälkeen menetelmän käyttö levisi psykologiaan, antropologiaan ja historian tutkimukseen. 1950-luvun lopulta lähtien analyysin apuna on käytetty laitteita aina mekaanisista käännskoneista tietokonesovelluksiin. Metodien edistymiseen on vaikuttanut myös kielen tutkimuksen kehitys. Hodsonin (1999, 5) mukaan kasvava määrä erilaisia asiakirja-aineistoja, strukturoimattomia aineistoja, on tuottanut rikkaan ja monimuotoisen määrän dataa tutkittavaksi – ja sisällönanalyysin mahdollisuuksien hyödynnettäviksi.

Alkuunsa sisällön erittely ja analyysi (Borg 1968, 1 sekä Tuomi ja Sarajärvi 2006, 107) tarkoittivat samansisältöistä asiaa, mutta sittemmin niiden välille on tehty ero. Mikäli ero halutaan ilmaista, niin ensimmäisellä tarkoitetaan doku-

menttien analyysia, jossa kuvataan kvantitatiivisesti esimerkiksi tekstin sisältöä. Jälkimmäisellä tarkoitetaan pyrkimystä kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti. Toinen periaatteellinen jako koskee suhdetta siihen, analysoidaanko aineiston manifestista eli ilmisisältöä tai piilosisältöä. Piilosisällön erottaminen edellyttää ajatuksen lukemista "rivien välistä". (Borg 1968, 5 ja Krippendorff 2004, 19-20.)

Sisällönanalyysilla tarkoitetaan tekstien, kuvien ja symbolisten aineistojen systemaattista lukemista käyttämällä erilaisia menettelytapoja tai tutkimustekniikoita. Tietoja kerätään, järjestellään ja käsitellään tiettyjä ennalta määrättyjä pelisääntöjä noudattaen. Kirjoitettujen tekstien lisäksi sisällönanalyysi soveltuu muun muassa taideteosten, kuvien, karttojen, äänten, merkkien, symbolien analyysiin. Sisällönanalyysi on menestyksellinen metodi silloin, kun se keskittyy kielen konstituoiimiin tosiasioihin ja tekstin varsinaiseen käyttöön. (Pietilä 1973, 54 ja Krippendorff 2004, 3, 18, 30-31, 75.)

Menetelmänä sisällönanalyysi soveltuu täysin strukturoimattoman aineiston analyysiin, koska se voi luoda tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyn ja yleistetyn kuvauksen. Valitsemalla yksiköt aineisto kaventuu ja sen käsittely helpottuu. Analysoitavia yksiköitä varten on useita eri valintakriteereitä; itse käytin temaattista määrittelyä. Toisessa vaiheessa poimitaan ne yksiköt, jotka parhaiten edustavat tilastollisesti tai käsitteellisesti tutkimusteemaa. Tämä poiminta- tai otosvaihe voi tulla kyseeseen, mikäli aineistoa on runsaasti. Otoksen kokoon vaikuttaa tavallisesti tutkimuskysymys. Kolmannessa ja neljännessä eli tallennus- tai koodausvaiheessa luodaan silta tekstien ja niiden lukemisen välillä. Tallentamisen jälkeen alkaa aineiston koodaus, jossa on monia menettelytapoja. Isoissa tutkimushankkeissa kyseeseen voi tulla jopa koodaajien rekrytoiminen ja koulutus. (Krippendorff 2004, 44-45, 83-84, 97-149.)

Nämä neljä ensimmäistä vaihetta muodostavat aineiston kokoamisen vaiheet. Viides vaihe käsittää kontekstuaalisten ilmiöiden päätelmien teon, joka siirtää analyysin aineiston ulkopuolelle. Viimeinen vaihe on narratiivinen, jolloin tulokset saatetaan lukijoille ymmärrettävään muotoon. Tutkijan tehtävä on tuottaa tästä aineistokielestä analyysitekstiä, tieteellinen diskurssi. (Krippendorff 2004, 83-87, 150-170.)

Sisällönanalyysissa tutkimusta voi lähestyä joko aineistolähtöisen eli induktiivisen tai teorialähtöisen eli deduktiivisen analyysin kautta. Aineistolähtöisessä analyysissa teoreettiset käsitteet luodaan aineistosta ja teorialähtöisessä sisällönanalyysissa käsitteistö tulee valmiina. Aineistolähtöisessä analyysissa prosessiin kuuluvat aineiston pelkistäminen, sen ryhmittely eli klusterointi ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä ensimmäinen vaihe on analyysirungon muodostaminen. Sen sisälle muodostetaan erilaisia luokituksia tai kategorioita. Aineistosta on mahdollista poimia joko ne asiat, jotka kuuluvat analyysirungon sisälle tai ne jotka jäävät sen ulkopuolelle. (Tuomi ja Sarajärvi 2006, 110-117.)

Sisällönanalyysilla esitetään tutkittava sisältö supistetussa ja yleisessä muodossa. Sisältöluokka viittaa niihin sisällöllisiin ilmiöihin, joissa tutkimuksessa kerätään tietoja; ne voivat olla teoreettisia tai konkreettisia, laaja-alaisia tai

suppeita. Sisältöluokalla on olemassa jokin nimi, joka on yleensä sen ilmiön nimi, jota sisältöluokka vastaa. (Pietilä 1973, 93-107, 117, 127-128.)

3.4.3 Menetelmän rajoituksia

Sisällönanalyysin ja yleensäkin analyysin ongelmana pidetään sitä, että tutkittavaa kohdetta ei voida havainnoida tai mitata suoraan. On helpompaa tutkia osallistumiskertoja kuin esimerkiksi emotionaalisuutta. Hyvä on muistaa, että sisällönanalyysilla aineisto saadaan järjestetyksi vain johtopäätösten tekoa varten. Vaaroina ovat analyysin keskeneräisyys ja aineiston pintapuolinen käsittely. Analyysitason valinta voi jäädä alhaiseksi, ja tutkija saattaa pitää menetelmää valmiina tapana kuvata aineiston sisältöä. (Borg 1968, 1-2, 25; Tuomi ja Sarajarvi 2006, 105).

Pietilä (1973, 45-49) varoittaa siitä, että dokumentteihin sisältyvien eksplisiittisten tietojen avulla kuvaillaan jotain todellisuuden tapahtumaa. Toisinaan dokumenttien ulkopuolisia ilmiöitä joudutaan luokittamaan ja tilastoimaan dokumentteihin sisältyvien tietojen perusteella. Arviointia vaatii myös asiakirjoihin sisältyvien tietojen luotettavuus. Erikseen on mietittävä sekin, pyritäänkö dokumenttien sisällön perusteella tekemään päätelmiä muista ilmiöistä. Tuomi ja Sarajarvi (2006, 98) pitävät aineistolähtöistä tutkimustapaa vaikeana toteuttaa. Syyinä on ajatus siitä, että ei ole olemassa objektiivisia havaintoja sinällään.

Borg (1968, 22) kiinnittää huomiota sisällönanalyysiin liittyviin teknisiin pulmiin, jotka ovat yhteydessä validiteettiin ja reliabiliteettiin. Validiteetti tarkoittaa sitä, missä määrin sisältöluokan indikaattoreiksi valitut havaintoyksiköt edustavat sisältöluokkaa. Reliabiliteetti koskee sitä, missä määrin yhdenmukaisiin ja täsmällisiin tuloksiin päästään samaa asiaa luokiteltaessa eri luokituskerroilla.

Muistettava on myös se, että sisältöluokkien määrittely ei ole aina helppoa ja yksiselitteistä siitäkin huolimatta, että ne on tarkkaan määritelty. Arvostuspiirteille sisällöille voi olla vaikea löytää yksiselitteistä ja yleisesti hyväksyttävää kriteeriä. (Pietilä 1973, 117-118.)

3.4.4 Laadullisen ja määrällisen sisällönanalyysin välissä

Sisällönanalyysi oli alkuun määrällistä: ensimmäinen kvantitatiivinen analyysi syntyi virsistä 1700-luvun Ruotsissa. Sanomalehdistön laajenemisen ja journalismin tutkimuksen myötä alettiin käyttää niin sanottua määrällistä sanomalehtianalyysiä. Tätä seurasivat asennemittaukset, joihin lainattiin myös tilastotieteen menetelmiä. (Krippendorff 2004, 4-11, 19-20, 28, 60-61.)

Sittemmin menetelmässä on erotettu laadullinen ja määrällinen suuntaus. Vaikka laadun ja määrän välille on vaikea esittää selvää rajaa, on esitetty niitä erottelevia piirteitä ja tapoja lähestyä tutkittavaa ilmiötä (ks. taulukko 3). Määrälliseksi tutkimukseksi yleensä luetaan sisällönanalyysi, jossa käytetään tilastollisia menetelmiä. Tällaiseksi on nimettävä analyysi, joka mittaa esimerkiksi median sisältöä. (Silverman 2000, 3 ja 2001, 27.) Määrällisessä analyysissä aineiston tulee olla tarpeeksi suuri. Aineiston kvantifiointi alkaa siitä, että luokit-

telun jälkeen lasketaan, kuinka monta kertaa sama asia esiintyy teksteissä. (Tuomi ja Sarajärvi 2006, 117-119.)

Määrällisessä suuntauksessa luokitellaan havaintoja formaaleihin luokkiin, ja päätelmiä tehdään suhteellisten frekvenssien perusteella. Sisältöjä myös vertaillaan määrällisesti keskenään. Kvalitatiivinen analyysi ei käytä formaaleja luokkia eikä kiinnitä huomiota tutkitun materiaalin edustavuuteen; sen kohteena on jokin ainoakertainen ja spesifinen seikka, jonka avulla kuvataan ja tyypitellään havaintoja laadullisin määrein. Tehtävänä voi olla hakea hypoteeseja, tyypitellä havaintoja ja tutkia kielen rakenteita. (Borg 1968, 9-11.)

TAULUKKO 3 Määrällisen ja laadullisen sisällönanalyysin piirteitä

Määrällinen sisällönanalyysi	Laadullinen sisällönanalyysi
* käyttää formaaleja luokkia	* ainutkertaisuus
* havaintojen luokittelu	* spesifisyys
* päättely perustuu luokkien suhteellisiin frekvensseihin	* haetaan uusia hypoteeseja
* materiaali laaja ja edustava	* ei kiinnitä huomiota materiaalin edustavuuteen
* kuhunkin rakennepiirteeseen voidaan kohdistaa määrällinen analyysi	* havaintojen tyypittely
* vertaillaan eri sisältöjä määrällisesti keskenään	* päättelyt perustuvat käsitteiden assosiaatioihin
* kuinka paljon eri asioista puhutaan	* tutkitaan kielen eri rakennepiirteitä

Lähde: Borg 1968, 9-11.

Krippendorff (2004, 191-210) esittää, että määrällistä sisällönanalyysyä on mahdollista havainnollistaa taulukoiden avulla. Taulukointi viittaa analyysiyksiköiden kokoamisen ja esittämisen tapaan. Yksinkertaisimmillaan taulukot esittävät absoluuttisia tai suhteellisia frekvenssejä. Riippuen tutkimusasetelmasta ja -tavoitteista tulokset voi esittää myös ristiintaulukoina ja korrelaatioina sekä käyttää niiden tuottamiseen ja esittämiseen monimuuttujamenetelmiä, faktori-analyysyä, kuvioita ja muita semanttisia esitystapoja.

Tyypilliset laadulliset lähestymistavat sisällönanalyysissä ovat olleet peräisin kirjallisuusteoriasta, sosiaalitieteistä ja kriittisesti suuntautuvista tieteistä. Mikäli aineistot ovat pieniä, laadullinen sisällönanalyysi merkitsee aineiston tarkkaa lukemista. Vaikka kvalitatiivinen tutkija ei korosta tutkimuksen eri vaiheita, eri vaiheet kuitenkin sisältyvät prosessiin. Sisällönanalyyttistä laadullista tutkimusta tehdessä sovelletaan tavallisesti hermeneuttisen kehän mahdollisuuksia. (Krippendorff 2004, 16-17, 65-65, 87-89.)

Jossain vaiheessa kvantitatiivista näkemystä alettiin arvostella, koska lukeminen on laadullinen prosessi, eikä numeerisin menetelmin kyetä lukemaan piilosisältöjä. Lisäksi frekvenssien laskeminen ei ole hyödyllistä, ellei tehdä päätelmiä ympäristöstä. Hypoteesien testaamiseenkin on suhtauduttava varauksellisesti. (Krippendorff 2004, 10-11, 19-20, 28, 60-61.)

Määrällisen lähestymistavan ongelmiin kuuluu myös se, että sanojen tai lauseiden frekvenssistä voi olla vaikea tehdä päätelmiä. Määrällinen analyysi ei ole kuitenkaan aina päämäärä vaan keino. Tutkijan on erotettava erikseen sellainen määrällinen analyysi, joka johtaa tilastohypoteesien testaamiseen. On

myös pidettävä mielessä se, että määrällinen tapa ilmaista aineistoa voi osoittaa jotain muuta kuin oli alkuperäinen tarkoitus. (Krippendorff 2004, 59-60.)

Krippendorffin (2004, 87-88) näkemys määrällisen ja laadullisen sisällön-analyysin eroista on maltillisempi kuin esimerkiksi Borgin (1968, 9-11). Hänen mukaansa dikotomia on virheellinen, sillä analyysissa molemmat ovat välttämättömiä. Yhden näkemyksen mukaan määrällistäminen rajoittaa analyysia, mutta toisaalta laadullista on syytetty epäsystemaattisesta käsittelystä ja tulkinnan impressionistisuudesta.

TAULUKKO 4 Tutkimuksen sisällönanalyysin laadulliset ja määrälliset piirteet

Piirre	Määrällinen	Laadullinen
1. frekvenssit ja taulukointi	✓	
2. lukemisen prosessi		✓
3. aineisto laaja	✓	
4. kuinka paljon eri asioista puhutaan	✓	
5. havaintojen tyypittely		✓
6. päättelyt perustuvat käsitteisiin		✓

Tutkimukseni hyödyntää krippendorffilaisia näkemyksiä laadullisen ja määrällisen välisistä suhteista. Analyysissa molemmat tavat ovat esillä (taulukko 4). Esitystapaan kuuluvat taulukot, jotka esittävät frekvenssejä eli kuinka monta kertaa asia kerrotaan tai ilmaistaan. Syynä tähän on aineiston laajuus. Määrällisyyden avulla tyypittelen periodeja ja kuvaan niiden sisältöjä sanallisesti. Tilastollisia päättelyitä tai hypoteesien testaamista ei esiinny. Luokittelu ja määrällisyys ovat tapa hallita aineistoa. Lukemisen prosessi, havaintojen tyypittely ja päättely ovat olleet laadullisia.

3.4.5 Laadullisen tutkimuksen viitekehys

Liitän tutkimukseni seuraavaksi laadullisen tutkimuksen metodologiaan siitä huolimatta, että analyysimetodissa on määrällinen piirre. Laadullisessa tutkimuksessa avataan merkityksiä, jotka avautuvat ihmisen kautta (Varto 1992, 23-27). Suuntausta voi kutsua ymmärtäväksi tutkimukseksi (Silverman 2001, 32; Tuomi ja Sarajärvi 2006, 27). Jennifer Mason (1996, 3-4) kirjoittaa, että kvalitatiiviseen tutkimukseen liittyvät useat tutkimussuuntaukset tuottavat ymmärrystä rikkaasta, kontekstuaalisesta ja yksityiskohtaisesta aineistosta. Keskeistä sille on sosiaalisen maailman tulkinta, ymmärtäminen, kokeminen ja tuottaminen.

Kvalitatiivista aineistoa sanotaan ei-numeraaliseksi kuvaukseksi, jossa keskeisiä määreitä ovat subjektiivisuus, induktiivisuus, havainnointitekniikat, teleologisuus ja ymmärtäminen. Laadullisen voi erottaa määrällisestä tutkimuksesta myös aineisto, joka voi olla tekstiä, haastatteluita, etnografioita, videoita, valmiita aineistoja, päiväkirjoja ja muuta sanallista materiaalia. Erottavia tekijöitä ovat tutkittavien tai osallistujien näkökulman esiintuominen, ns. emic-näkökulma, aineistolähtöinen analyysi ja hypoteesittomuus. Tutkijan asema

laadullisessa on toisenlainen kuin määrällisessä: häneltä edellytetään tutkimuksellista mielikuvitusta, kokeilua ja narratiivisuutta. (Eskola ja Suoranta 1998, 13-24, 86-137.)

Monet metodioppaiden kirjoittajat (esim. Denzin ja Lincoln 1998, 2-3, 13-32) määrittelevät laadullisen tutkimuksen tieteenalat ylittäväksi tutkimustavaksi, jossa monimutkaiset käsitteet ja oletukset yhdistyvät. David Silvermanin (2000, 2, 8 ja 2001, 38) mielestä ihannetapauksessa laadullinen tutkija pääsee havaitsemaan ja keräämään luonnollisesti tapahtuvaa tietoa ja strukturoimattomia haastatteluja. Hänen mukaansa laadullinen tutkimus on osin spekulatiivista, poliittista ja joustavaa.

Klaus Mäkelä (1998, 47-48) huomauttaa, että laadullisia aineistoja voi käsitellä autonomisina kulttuurituotteina, teksteinä tai puhuntana riippumatta siitä, onko teksti syntynyt tutkijan aloitteesta tai hänestä riippumatta. Tutkijan on syytä muistaa viisi seikkaa eli aineiston merkittävyys ja riittävyys sekä analyysin kattavuus, arvioitavuus ja toistettavuus. Käyttämäni aineisto on asiakirja-aineisto, jota Ian Hodder (1998, 110-113) pitää merkityksellisenä laadulliselle tutkimukselle, koska niihin pääsy on helppoa ja kustannuksiltaan edullista. Asiakirjat antavat toisenlaisen kuvan tutkittavasta ilmiöstä ja tuovat mukaan usein historiallisen perspektiivin.

Pelkästään aineisto sinällään ei riitä. Klaus Mäkelä (1998, 43) muistuttaa, että laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää pohtia keruuprosessia sekä interaktiivisuutta tutkijan ja tutkittavien kesken. Silverman (2000, 9-11) kehottaa pohtimaan laadullisen tutkimuksen ongelmaksi nimettyä reliabiliteettia. Tällä tarkoitetaan sitä, että eri havaitsijat tai jopa sama havaitsija kategorisoi näkemänsä tai havaitsemansa eri tavalla eri tilanteissa. Toinen ongelma liittyy selitysten anekdoottimaisuuteen ja ilmiöiden kuvaamiseen niiden selittämisen sijaan.

Koska tutkimuksessani on määrällistä sisällönanalyysiä menetelmänä, on syytä vilkaista määrällisen tutkimuksen olennaisia piirteitä. Kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmiä ovat kyselytutkimukset, koeasetelmat, viralliset tilastot ja strukturoidut havainnot. Kyselytutkimuksessa käytetään usein satunnaisotantaa ja pyritään siihen, että otos edustaa koko tutkittavaa joukkoa. Koeasetelmissa testataan hypoteeseja vertaamalla koeryhmää vertailuryhmään. Yhden osan määrällisistä tutkimuksista muodostavat virallisten tilastojen analyysit. Strukturoidussa havaintotutkimuksessa on kyse etukäteen päätettyjen ja määriteltyjen havaintojen rekisteröimisestä. (Silverman 2000, 3-4 ja 2001, 27-29.)

Määrällinen tutkimusmetodologia perustuu siihen, missä määrin tutkittavan ilmiön peruspiirteet ovat systemaattisesti mitattavissa. Perusedellytyksenä on myös tutkittavan kohteen merkitysjärjestelmien riittävä ymmärtäminen. Kvantitatiivinen tutkimus kuvaa tutkittavan ilmiön rakennetta, sen osia ja niiden keskinäisiä riippuvuuksia. Aineistoksi käy periaatteessa havaintoihin perustuva informaatio, joka on mitattavissa ja muutettavissa numeeriseen muotoon. (Alkula, Pöntinen ja Ylöstalo 1994, 20-22, 45.) Määrällisen tutkimuksen aineistot voivat olla joko valmiita (esimerkiksi aikaisemmat tutkimukset, tilastot, rekisterit, tietokannat jne.) tai itse kerättyjä. (Alkula, Pöntinen ja Ylöstalo 1994, 20-22, 52-73 sekä Valli 2001.)

Määrittelen kokoamani valtiopäiväpuheista koostuvan aineiston laadulliseksi. Myös analyysia ja tuloksia kuvaan laadullisesti, narratiivisesti. Keskeisellä sijalla ovat käsitteet ja niiden keskinäiset suhteet. Luokitusten taulukointi ja frekvenssien laskeminen on yksi tapa monien muiden tapojen lisäksi käsitellä ja luokitella kvalitatiivista aineistoa. Tutkija on myös kokeillut prosessin aikana erilaisia tapoja luokitella aineistoa ja tuottaa siitä tekstiä. Työni on luonteeltaan lähempänä etic- kuin emic-tyyppiä, sillä haen puheista tiettyjä puhujien muotoilemia luokituksia etukäteen kehitetyn luokitteluvälineen avulla.

Sovellukseni sisällönanalyysista sisältää määrällisiä piirteitä (ks. taulukko 4). Se ei kuitenkaan tee tutkimuksesta kokonaisuudessaan määrällistä. Käyttämäni sisällönanalyysi on aineistolähtöistä. Kvalitatiivista painotan sen vuoksi, että tutkimuksen liittäminen kvantitatiiviseen tutkimusperinteeseen edellyttäisi laajaa tilastotieteen ja muuttujien välisten suhteiden selvittämistä niin analyysissa kuin tuloksissakin. Kvantitatiivinen lähestymistapa edellyttäisi myös hypoteesin testaamista.

Krippendorff (2004) ei ota itse kantaa siihen, kuuluuko tutkimus kvalitatiivisen vai kvantitatiivisen metodologian piiriin, vaikka tutkija hyödyntääkin määrällisiä piirteitä. Hän painottaa sitä, että analyysissa tarvitaan molempia lähestymistapoja. Toisin sanoen: vaikka metodissa eli sisällönanalyysissa on määrällisiä piirteitä, tutkimukseni voi kuulua ja kuuluu laadullisen tutkimuksen piiriin.

4 EDUSKUNTA, AINEISTO JA TUTKIMUKSEN VAIHEET

4.1 Eduskunta

4.1.1 Julkinen keskusteluareena

Puheiden ja puhumisen fyysinen konteksti on Eduskuntatalon valtiopäiväsali käytäntöineen, tarkoituksineen ja säännöksineen. Pian kansanedustuslaitoksen perustamisen jälkeen Eduskuntatalovaltuuskunta (1912, 1) otti talon rakentamisen esille Suomen eduskunnalle osoitetussa mietinnössä. Hanke kuitenkin raukesi kahdesti. Eduskuntatalolautakunta (1924, 4, 8-10) otti asian esille uudelleen itsenäistymisen jälkeen ja julisti arkkitehtikilpailun sopivan paikan osoittamiseksi. Palkinnonsaajia oli kolme: ensimmäisen palkinnon sai G.H. Ekelundin ehdotus Tähtitorninvuoresta, toisen Borgin, Sirénin ja Åbergin ehdotus Lavatelakantontista ja kolmannen Armas Lindgrenin ja Bertel Liljeqvistin ehdotus ns. Oopperatalontontista. Tämän jälkeen julistettiin julkinen piirustuskilpailu, jonka voitti Borgin, Sirénin ja Åbergin toimiston ehdotus. Useiden käsittely- ja lausuntovaiheiden jälkeen eduskunta päätti huhtikuussa 1925 talon sijainnista Läntisen Viertotien varrella, josta se osti Helsingin kaupungilta tarvittavan rakennusalueen. Valmistumisen jälkeen eduskunta on toiminut kyseisessä paikassa talvisodan aikaa lukuun ottamatta, jolloin sen toiminta siirrettiin Kauha-joelle muutamaksi kuukaudeksi. Siellä istuntopaikaksi valittiin yhteislyseo. (Jaakola ym. 1984, 5, 223-24, 28.)

Arkkitehtitoimisto Borg-Sirén-Åberg antoi rakennukselle nimeksi Oratoribus (Puhujille). Myöhemmin on rakennettu kaksi lisärakennusta. Päärakennuksesta on julkaistu useita kirjoja, osa niistä arkkitehtuurin näkökulmasta. Esimerkiksi Liisa-Maria Hakala-Zilliacus (2002, 57-66, 311-325) tarkastelee Eduskuntataloa sekä kokonaistaideteoksena että kansallisena tarinana. Hänen mukaansa parlamenttirakennukset ovat maansa demokratian omakuvia: Itävallan parlamenttitalossa on klassisia teemoja, kun taas Sveitsin ja Saksan vastaavat rakennukset symboloivat yhdistymistä ja valtion yhteyttä. Englannin parla-

mentti, jossa on eri tilat ylä- ja alahuoneille, muistuttaa kirkkoa. Istumajärjestys on peräisin alahuoneen vanhasta istumajärjestyksestä, jossa hallitus- ja oppositiopuolueet istuvat vastakkain penkeillä; pöydät puuttuvat. Tämä englantilainen istumajärjestys on vallitseva kaikissa brittiläisen kansainyhteisön parlamentteissa. Toinen parlamenttialin malli on puolipyöreä ns. ranskalainen, joka on yleisempi. Ranskan kansalliskokouksen sali muistuttaa 1700-luvulla suunniteltua teatteritaloa. Poliittiset ryhmät istuvat sektoreittain puhemiehestä katsoen oikeisto-keskusta-vasemmisto -ryhminä. Ranskalainen salityyppi omaksuttiin muun muassa Yhdysvalloissa. Ensimmäinen moderni eurooppalainen parlamenttitalo rakennettiin Irlannissa. Pohjoismaiden ensimmäinen varsinainen parlamenttitalo on Norjan Stortingetin rakennus.

Aineiston eli puheiden syntyä voi seurata ja havainnoida lehteriltä. Toinen mahdollisuus on käydä tutustumassa taloon vierailuaikoina. Poliitiikan tekemisen lisäksi itse rakennusta esitellään vierailunarvoisena kohteena. Istunnon alkamisesta ilmoitetaan merkkiäänellä, joka kantaa kaikkialle taloon. Kansanedustajan ensimmäinen tehtävä on painaa nappia ja ilmoittautua läsnäolevaksi. Samalla valotauluille ilmestyy vihreitä valoja. Hallituksen edustajat astelevat sisään viimeisten joukossa ja asettuvat sille varattuun aitioon. Puhemies aloittaa istunnon kopauttamalla nuijalla kolmesti. Sen jälkeen hän lukee käsittelyjärjestyksen, ilmoitusasiat ja poissaololupaa pyytäneet. Aloitussanat käännetään myös ruotsiksi. Äänestyksen tulos näkyy valotaululla, minkä jälkeen ne julkistetaan. Tulkki kääntää ja lukee ehdotukset ruotsiksi ennen äänestämistä. Salissa saavat liikkua kansanedustajat ja eduskunnan työntekijät. Istunnon aikana edustajille yleensä jaetaan lisää monisteita ja tiedotteita.

Puhemiehen tehtävä on myöntää puheenvuorot ja toisinaan hillitä edustajien aiheuttamaa hälinää. Vuoron myöntämisen jälkeen puhujan kohdalle syytyy tällöin punainen valo. Mikäli hän esittää asiansa puhujakorokkeella, punainen valo palaa siellä. Puhuja aloittaa aina huomioimalla puhemiehen nyökkäämällä tälle ja osoittamalla puheensa ensimmäiset sanat puhemiehelle. Äänentoisto on melko hyvä, ja lehterillä olijat kuulevat keskustelun vaivatta.

Puhemiehen korokkeen takana ja alla on ovia, joista virkailijoita tulee enimmäkseen puhemiehistön aitioon esittämään asioita. Aitiossa viestintä näyttää toimivan paperilappuja lähettelemällä. Salissa on virkailijoita, jotka kirjaavat ylös tapahtumia ja hoitavat tallennustekniikkaa sekä merkkivaloja. Jotkut edustajat kävelevät suoraan puhemiehen luo esittämään asiansa. Lehteriltä on hyvä näkyvyys istuntosaliin.⁶⁵

⁶⁵ Tutkimusprosessin aikana vierailin Skotlannin, Andorran ja Portugalin parlamenteissa. Skotlanti on ottanut käyttöön ranskalaisen mallin: puhemiehistö on istuntosalissa (*debate chamber*) edessä ja edustajat puoliympyrän muodossa salissa. Takana sijaitsee yleisölehteri. Andorran parlamentti on maailman nuorimpia; istuntosalissa on paikat 28 edustajalle ja malli muistuttaa enemmän englantilaista kuin ranskalaista. Pyrin vierailulle myös Katalonian parlamenttiin, jota sanotaan yhdeksi maailman vanhimmista; satuin paikalle vääränä päivänä, mutta sain mukaani esitteen. Portugalin parlamentti suhtautui käyntiini myönteisemmin; ranskalainen malli on omaksuttu sinnekin.

4.1.2 Puheiden julkisuus

Parlamenttien toiminnan avaaminen ja toiminnasta tiedottaminen kansalaisille on osa poliittista julkisuutta, joka Jürgen Habermasin (2004, 99-110, 115, 157) mukaan syntyi Englannissa 1700-luvun alussa. Julkisuuden myötä säätykokous muuttui moderniksi parlamentiksi. Ranskassa alettiin julkaista päivittäin valtakumouksen jälkeen parlamenttiraportoinnille omistettua lehteä. Myös Saksassa ilmeni parlamentaarista elämää Ranskan heinäkuun vallankumouksen jälkeen muutamilla alueilla. Englannissa Jeremy Bentham vaati parlamenttikäsittelyjen julkisuutta uskoen kansalaisten kritiikin kykyyn.⁶⁶

Jason Peacey (2007, 1-5) väittää, että Englannissa avoimuutta ja julkisuutta vastustettiin ensi alkuun. Oli käsityksiä, joiden mukaan valtion piti säilyttää mysteerinsä ja välttää turhaa julkisuutta. Ajan mittaan tuli kuitenkin tarpeelliseksi kommunikoida yleisön kanssa ja painaa asiakirjoja, joita levitettiin laajasti. Osaksi niillä pyrittiin vakuuttamaan ja oikeuttamaan tehdyt määräykset ja lait. Kiista julkisuudesta päättyi siten, että parlamentti määräsi vuonna 1680, että päätöksistä ja äänestyksistä tiedotetaan julkisuudessa. Tapa yleistyi 1700-luvun loppuun mennessä.

Puheiden pito istunnoissa on yksi parlamentaarikon tehtävistä. Englanninkielinen kirjallisuus käyttää parlamenttipuheista käsitettä poliittinen oratorio (*political oratory*). Christopher Reid (2000, 122-134) mainitsee, että brittiparlamentin debaattit tulivat tunnetuiksi, kun sanomalehdet tulivat mukaan politiikkaan 1700-luvun lopulla ja puheisiin vaikutti nouseva sanomalehtikulttuuri. Tehtävänsä vakavasti suhtautuvat edustajat valmistivat puheensa huolellisesti, mutta tavallisesti esitys oli vapaa vuodatus. Sen sijaan kaunopuheisuudella ei poliittisessa oratoriossa ole ollut historiaa. Klassikkoesimerkinä puhumisesta parlamentissa käytetään 1700-luvun Englannissa vaikuttaneen Edmund Burken toimintaa parlamentaarikkona. Hän julkaisi puheensa opettaakseen lukijoita ymmärtämään ajatuksiaan. Julkaisemisella Burke varmisti itselleen myös poliittisia etuja ja käytti valtaa. (Harris I. 2007, 112-130.)

⁶⁶ Poliittiseksi julkisuudeksi voi kutsua myös sanomalehtien uutisointia eduskunnasta. Esimerkit ovat Helsingin Sanomissa (HS) julkaistuista eduskunta-aiheisista kirjoituksista (2000-2009). Vuoden 2000 syyskauden puheliaimmat edustajat, ”neljän kopla”, olivat Lauri Oinonen, Esa Lahtela, Pentti Tiusanen ja Anne Huotari. Lehtikirjoituksessa viitataan myös ”puheongelmaan” eli niiden määrään ja pituuteen. (HS 18.12.2000.) HS uutisoi 16.6.2001, että Pekka Kuosmanen saarnasi tyhjälle istuntosalille, ja paikalla olivat vain puhemies, notaari, pikakirjoittaja ja äänittäjä. Uusille edustajille järjestettiin opetusta ”Uosukaisen puhujaluokalla”, jossa hän opasti puhumisessa kuin täysistunnossa käyttäytymisessäkin. Puhemies kehotti edustajia puhumaan syvällisesti, mutta ei laajasti. (HS 27.3.2003.) Antti Kalliomäen epätarkka lainaus pääsi otsikoihin keväällä 2005 (HS 13.5.2005). HS kirjoitti 4.3.2005, että ”Suomen parlamentarismin olennaisimpia paikkoja on jo vuosikymmeniä ollut eduskunnan kahvila”. Uusi lisärakennus muodostui tämän tradition uhkaajaksi. Helsinkiläiset kansanedustajat kertoivat varovansa sanojaan Helsinki-vihamielisessä eduskunnassa (HS 14.2.2006). Kansanedustajan ensimmäistä puhetta kutsutaan neitsytpuheeksi (HS 26.4.2007). Puheiden sopivuuden rajoista syntyi keskustelua toukokuussa 2009, kun edustaja Pentti Oinosen ”hauvelipuhe” tuli otsikoihin (HS 14.5. ja 15.5.2009). Pääministeriä syytettiin eduskunnassa valehtelusta (HS 17.6.2009.)

Kevin Morrell (2006, 267-382) tarkastelee aforismien näkökulmasta ja keskusteluanalyysejä hyödyntäen tunnettujen ja jo edesmenneiden poliitikkojen, kuten Markus Antoniuksen puhetta Julius Caesarille ja Winston Churchillin ensimmäistä puhetta pääministerinä. Regressioanalyttistä lähestymistapaa on käyttänyt Alan J. Rosenblatt (1998, 225-240) tulkitessaan Ronald Reaganin puheita. Sisällönanalyysejä ovat soveltaneet sekä Stephen Dyson ja Libia Billordo (2004, 111-123) Charles de Gaullen ja Jacques Chiracin puheisiin että Barry Burden ja Joseph Sanberg (2003, 97-118) Yhdysvaltain presidenttiehdokkaiden kampanjan aikaiseen budjettiretoriikkaan. Narratiivinen lähestymistapakin on ollut esillä (Jacobs ja Sobieraj 2007, 1-25). Venäjän presidentin ja ministereiden puheisiin tutustunut Michael Grossman (2005, 334-351) on tutkinut niiden välityksellä Venäjän muuttunutta roolia ulkopolitiikassa.

Parlamentin istuntoja voi lähestyä myös politiikan käytännöllisen toiminnan näkökulmasta, jota David Held (1989, 1, 3, 243, 246) kuvaa inhimillisten mahdollisuuksien diskurssina ja kamppailuna. Sellaisenaan kysymys on vallasta, jolla on mahdollista ylläpitää tai muuttaa sosiaalista tai fyysistä ympäristöä. Poliittikka on myös ryhmien, instituutioiden ja yhteisöjen välinen ilmiö, jonka risteyksessä kohtaavat julkinen ja yksityinen elämä.

Puheiden pidosta ja ensimmäisten valtiopäivien tapahtumista kirjoitetaan eduskunnan "lapsuudesta" kertovassa kirjassa. Avajaisten jälkeen ehdotettiin muun muassa, että täysistunnot aloitettaisiin rukouksella säätyvaltiopäivien pappissäädyn tapaan noudattaen. Äänestyksen jälkeen ehdotus hylättiin. Toinen kiista koski nimitystä, tulisiko käyttää termiä "Suomen kansaneduskunta" vai "Suomen eduskunta". Kun työjärjestystä käsiteltiin, nimeksi hyväksyttiin "Suomen eduskunnan työjärjestys". Ensimmäisillä valtiopäivillä lukuisat aloitteet luettiin kokonaisuudessaan eduskunnalle. Muutamat edustajat olivat sitä mieltä, että sanatulvaa on liikaa. Myös keskustelujen pituutta arvosteltiin. (Heinäemies ja Tuura 1947, 73-75, 89-81, 123-127.)

Sittemmin on päästy yhteisymmärrykseen debatin muodollisuuksista ja kehitetty erilaisia työ- ja toimintatapoja: suullinen kyselytunti, välikysymys,⁶⁷ kirjallinen kysymys, ajankohtaiskeskustelu ja pääministerin ilmoitus. Suullisen kyselytunnin aikana valtioneuvoston jäsenet joutuvat vastaamaan edustajien kysymyksiin valmistelematta. Välikysymys on opposition tapa mittauttaa hallituksen nauttimaa luottamusta. Ajankohtaiskeskustelu on eduskunnan aloitteesta nopeasti käynnistettävissä oleva keskustelu jostain ajankohtaisesta aiheesta. Pääministeri voi puhemiehen kanssa sopimanaan aikana antaa täysistunnossa eduskunnalle valtioneuvoston toimialaan kuuluvasta asiasta ilmoituksen. Vaikka eduskunta keskittyy hallituksen esityksiin, niin jokaisella edustajalla on oikeus tehdä aloitteita. (Eduskunnan esitesarja, nro 4.)

⁶⁷ Välikysymyksellä on Kari Joutsamon (1980, 122-124) mukaan kaksi tarkoitusta. Ensimmäisen ja suppean käsityksen mukaan sillä pyritään kaatamaan hallitus ja toisen laajemman käsityksen mukaan saamaan selvitys johonkin konkreettiseen poliittiseen kysymykseen ja sen perusteelliseen käsittelyyn. Välikysymyksellä pyritään tiedon saamiseen hallitukselta, mutta tätä tarkoitusta varten on olemassa muita keinoja kuten kirjallinen ja suullinen kysymys. Välikysymyksen käyttötarkoitus on pyrkiä arvostelemaan ministeristön toimintaa.

Vaikka Jaakko Nousiaisen (1998, 154, 175) mukaan eduskunta ”on näkyvin ja institutionaalinen keskusteluareena”, niin kansanedustajalta ei edellytetä puhevelvollisuutta vaan hänen ajatellaan hoitavan velvollisuutensa olemalla läsnä istuntosalissa (myös Kananen 2002, 11, 85). Anne Ollila (2007, 60-61) kirjoittaa, että täysistunnot muodostavat eduskuntatyön julkisen puolen, jota saavat seurata tiedotusvälineet ja yleisö istuntosalin lehtereillä. Julkisen näkyvyyden vuoksi täysistunnot ovat muodostuneet politikoimisen paikoiksi. Veteraanikansanedustajien haastatteluista ilmeni, että kansanedustajan ahkeruutta ei mitata läsnäololla tai puheiden määrällä täysistunnoissa. Näkyvyydestä huolimatta moni edustaja ei kovin suuresti arvosta täysistunnoissa esiintymistä vaan asettaa äänestämisen etusijalle. Useat vertasivat täysistuntoja teatteriin – kansalle näytetään, miten valtakunnan politiikkaa tehdään. Kansanedustajien suhde täysistuntoesiintymisiin on ristiriitainen: ne ovat välttämättömiä, mutta eivät aina saa kollegojen hyväksyntää. Osa edustajista puhuu vain silloin, kun lehteri on täynnä.

Käytännössä vapaaseen puheoikeuteen ajan mittaan on jouduttu puuttumaan, vaikka perustuslaki antaa siihen mahdollisuuden. Puheiden pituus on rajattu; ne eivät saa myöskään sisältää mitään loukkaavaa tai epäarvokasta.⁶⁸ Kansanedustajan tulee esiintyä ”vakaasti ja arvokkaasti” täysistunnossa. Puhemies voi huomauttaa tai kieltää puhumisen, mikäli edustajan tulkitaan käyttäytyneen normin vastaisesti.⁶⁹ Toistuvasti sääntöä rikkoneelle voidaan antaa varoitus ja pidättää hänet enintään kahdeksi viikoksi eduskunnan istunnoista. Kansanedustajien yleistä riippumattomuutta ja heidän valtiopäivillä lausumiin mielipiteitä suojaa laki. (Hidén 2005, 15-25.)

Puheiden keskeisyyteen parlamentaarikon tehtävissä huomiota kiinnittänyt Kari Palonen (2005, 142-148) on ehdottanut, että ”eduskunta” korvattaisiin käsitteellä ”puhekunta”, sillä parlamentaarikoilta edellytetään enemmän puhumista kuin edustamista. Viittaahan keskiaikainen neuvottelukokouksia tar-

⁶⁸ Eduskunnan pisimpiä jarrutuskeskusteluja on ollut keskustelu Euroopan unioniin liittymisestä vuonna 1994, jolloin eduskunta istui yhteen mittaan neljä vuorokautta (Kananen 2002, 166).

⁶⁹ Eduskunnan asiakirjoissa on maininta puhemiehen antamasta huomautuksesta koskien muun muassa edustaja Halmeen kielenkäyttöä täysistunnossa 7.2.2006 (PTK 3/2005 vp). Veikko Vennamo tuli tunnetuksi värikkäistä puheistaan, mutta hän myös moitti eduskunnan ”rähisevän” (Kananen 2002, 80 alaviite). Timo Turja (2007, 171-172) määrittelee eduskunnan täysistuntojen kielen puhemiehistön kontrolloimaksi kieleksi. Pitkäaikaisen puhemiehen K.A. Fagerholmin ohje oli se, ettei puhemies voi sallia, jos edustaja syyttää toista edustajaa suoraan valehtelijaksi. Sen sijaan voidaan sallia se, jos sanoo edustajan olevan ”totuuden kanssa vähän nirso”. Kohtelias puhuja ei arvostele edustajia, jotka ovat poissa istuntosalista tai kykenemättömiä vastaamaan arvosteluun. Tapanormeihin kuuluu, ettei puhuja poistu salista puheen jälkeen, ei kyseenalaista muiden edustajien puheita tai tarkoitusta eikä myöskään neuvo muita puheiden pidossa. Valiokunnan sisäisiä ja keskeneräisiä asioita ei kommentoida. Propaganda ja kiihottaminen sekä yksityisten asioiden selostaminen ovat myös kiellettyjen listalla.

⁶⁹ Tieto perustuu veteraanikansanedustajien haastatteluun, joita on tehty vuodesta 1988 lähtien (Ollila 2007, 13). Vuonna 1969 haastateltiin lähes koko eduskunta. Tutkimuksen tavoitteena oli kuvata kansanedustajien rooleja ja roolijärjestelmää. Tuloksia tulkittiin Wahlken ym. teorian avulla. Puhujarooli ei noussut etusijalle tässä tutkimuksessa. (Oksanen 1972.)

koittava sana *parlamentum* puhumista tarkoittavaan verbiin *parler* (ransk.) tai *parlare* (it.).

Suomalaisia eduskuntapuheita on tarkasteltu melko vähän. Tässä esittelen lyhyesti muutaman tutkimuksen tai julkaisun aiheesta. Kaksi esimerkkiä on säätyvaltiopäivien ajalta. Vesa Vares (1992, 58-59) kirjoittaa vuosien 1877-1878 valtiopäivistä, joissa keskusteltiin yleisestä asevelvollisuudesta. Käsittely oli kirjoittajan mukaan monimutkainen ja kesti kauan, ja lukuisat puheet olivat osin korkealentoisia ja kaunopuheisiakin. Esa Huuhkan (1999, 65-76) julkaisussa valotetaan maaverojen lakkauttamiseen liittyviä valtiopäiväkeskusteluja vuosina 1863-1924. Maaveroista keskusteltiin 61 vuotta säätyvaltiopäivillä ja sittemmin yksikamarisessa eduskunnassa ennen itsenäistymistä ja lopulta itsenäisen Suomen valtiopäivillä. Valtiovarainministeriön järjestelyosasto (1984) julkaisi erillisenä vihkona kansanedustaja Urho Kekkosen eduskuntapuheen vuodelta 1943 kunnianosoituksena valtionhallinnon rationalisointitoimen suunnitelmista. Matti Haavio ja Katariina Eskola (1979) toteuttivat laajan tutkimuksen, jossa aineistona käytettiin eduskuntakeskusteluita. Selvitys koski eduskunnan suhtautumista hallituksen taidepoliittisiin käsityksiin.

Eduskuntakeskustelua on osa-aineistona Outi Lepolan (2000) tutkimuksessa, joka käsittelee ulkomailta muuttaneiden suomalaistumisprosessia. Timo Turjan (2007, 168-181) tutkimuksen lähtökohdat eduskunnan täysistuntopuheisiin ovat retoriset. Analyysi käsittää puheita niinkin pitkältä ajalta kuin vuodesta 1917 aina vuoteen 1995. Parlamenttikysymysten logiikka semanttisesta ja pragmaattisesta näkökulmasta on askarruttanut Matti Wibergia ja Antti Kouraa (1996, 197-219).

4.2 Aineisto

4.2.1 Täysistuntojen pöytäkirjat

Suomen valtiopäiväasiakirjat on painettu vuonna 1809 pidetyistä valtiopäivistä lähtien. Niitä olivat keisarin esitykset ja vireillepanoasiakirjat, säätyjen vastaukset ja kirjelmät, valtiopäiväpäätös sekä säätyjen täysistuntojen pöytäkirjat. Alkuun asiakirjat nidottiin sijoittamalla samaa asiaa koskevat aiheet yhteen. Asiakirjat ilmestyivät suomeksi ja ruotsiksi vuoden 1863-1864 valtiopäivistä lähtien. Yksikamarisesta eduskunnasta eli vuodesta 1907 alusta vuoden 1975 valtiopäiville saakka niiden rakenne säilyi suurelta osin samanlaisena. Vuoden 1975 II valtiopäivistä lähtien asiakirjojen ryhmittelyä ja jakoa muutettiin. (Suomen valtiopäiväasiakirjat 2005, 6-7.)

Kaikista valtiopäiväasiakirjoista määrätään laissa (732/1999) Eduskunnan työjärjestyksestä.⁷⁰ Käytännön työ kuuluu keskuskanslian tehtäviin, jotka mää-

⁷⁰ Laissa Eduskunnan työjärjestyksen kuudennen luvun pykälässä 69 todetaan seuraavaa: Täysistunnosta laaditaan pöytäkirja, johon merkitään tiedot asioiden käsittelystä ja täysistunnossa käydyt keskustelut.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000040>

ritellään eduskunnan kanslian ohjesäännössä. Sen alaisen pöytäkirjakanslian tehtävä on laatia täysistuntojen pöytäkirjat. Niihin kirjataan täysistunnon puheet ja selostukset asioiden käsittelyvaiheista juoksevasti istunnon aikana. Asiakirjatoimiston tehtäviin kuuluvat muun muassa valtiopäiväasiakirjojen toimittaminen, painattaminen, jakelu, varastointi jne. Ruotsin kielen toimisto vastaa asiakirjojen kääntämisestä ruotsiksi. Keskuskansliassa toimivat viranhaltijat, kuten vanhempi eduskuntas sihteeri, eduskuntas sihteeri ja hallintojohtaja, jotka alaisineen vastaavat muun muassa asiakirjatuotantoon liittyvistä tehtävistä.

Eduskunnan työjärjestyksen pykälässä 71 määrätään asiakirjojen⁷¹ julkaisemisesta ja julkisuudesta: *”Pöytäkirja on julkinen, kun eduskunnan pääsihteeri on sen allekirjoittanut ja puhemies on tarkistanut.”* Painettuina julkaistaan täysistuntojen pöytäkirjat ja niiden ruotsinkieliset lyhennelmät. Muita julkaistavia asiakirjoja ovat hallituksen esitykset ja kirjelmät niiden peruuttamisesta, valtioneuvoston kirjelmät eduskunnalle, eduskunnan tarkastettaviksi annetut asetukset ja muut säädökset ja päätökset, kertomukset, valtioneuvoston tiedonannot ja selonteot. Laki edellyttää julkaistaviksi myös luettelon lepäämään hyväksytyistä lakiehdotuksista, valiokuntien mietinnöt ja lausunnot, eduskunnan vastaukset ja kirjelmät, eduskunta-aloitteet, välikysymykset sekä kirjalliset kysymykset vastauksineen.

Pöytäkirjat (Pohjolainen 1977, 8) ovat täydellinen selvitys siitä, mitä täysistunnossa tapahtuu eikä niiden ohi voi puhua (Puttonen 1984, 45). Täysistuntojen pöytäkirjoihin merkitään tiedot asioiden käsittelystä ja käydyt keskustelut välihuutoineen. Pöytäkirjan puheenvuorot ja päätösosauudet kirjoitetaan, tarkastetaan ja tallennetaan nykyään verkkoon. Puheenvuorot annetaan vielä tarkistettavaksi puhujalle, joka ei kuitenkaan enää saa tehdä muutoksia asiasisältöön.⁷²

Puheiden pitämistä, kysymysten tekemistä, keskustelua ja asiakirjoja säätelevät lait ja eduskunnan historiassa muotoutuneet käytännöt. Puheet syntyvät valvonnan ja normien alaisuudessa. Mukana on teknologiaa, jolla seurataan äänestystuloksia, toistetaan ääntä ja tallennetaan puheita. Virkansa puolesta

⁷¹ Nykymuodossaan valtiopäiväasiakirjoja ovat: hallituksen esitykset HE, valtioneuvoston kirjelmät VN ja U, asetukset A, valtioneuvoston päätökset, ministeriöiden päätökset, kertomukset K, valiokuntien mietinnöt ja lausunnot VM ja VL, ministeriön selvitys MINS, valtiopäiväpäätös VPPP, eduskunnan vastaukset EV, valtioneuvoston selonteot VNS, valtioneuvoston tiedonannot VNT 2, eduskunnan kirjelmät, edellisellä kaudella lepäämään jätettäväksi hyväksytyt ja vahvistamatta jätetyt lakiehdotukset LJL ja VJL, lakialoitteiden pohjalta hyväksytyt lait, EK ja EV, puhemiesneuvoston ehdotukset PNE, puhemiesneuvoston laatimat luettelot PNL, puhemiesneuvoston ohje, hallituksen kirjelmät, muut asiat M, eduskunta-aloitteet LA, TPA, TAA ja LTA, keskustelualoitteet KA, välikysymykset VK, kirjalliset kysymykset ja niihin annetut valtioneuvoston jäsenten vastaukset KK, eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjat, kansanedustajien puheenvuorot ja äänestystulokset, pääministerin ilmoitus PI ja suullisen kyselytunnin asia SKT. Asiakirjoja on kuusi osaa, joita tarvittaessa voi jakaa lisäosiin. Ruotsiksi ilmestyy neljä osaa. (Suomen valtiopäiväasiakirjat 2005, 7-9.)

⁷² <http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/akxhaku.sh?lyh=PUHSUP?lomake=akirjat/akx3100>

mukana olevat noudattavat heille määrättyjä tehtäviä; esimerkiksi virastomes-tarit valvovat yleisön käyttäytymistä lehtereillä.

4.2.2 Valtiopäiväpuhe tietona ja käytäntönä

Puheen pito on osa kansanedustajan toimintaa ja tehtävää. Puheilla voi ajatella olevan tavoitteita: niillä pyritään vaikuttamaan muihin kansanedustajiin ja heidän päätöksiinsä, mutta myös vakuuttamaan äänestäjiä siitä, että edustaja on perehtynyt tehtäväänsä. Kansanedustajan on myös seurattava käytäntöjä ja sääntöjä saadakseen tavoitteensa toteutettua. Tämän lisäksi puhujat ovat auktoriteettiasemassa olevia henkilöitä, yhteiskunnallisen korkeimman vallan edustajia, joilla on myös omat poliittiset agendansa ja maailmankatsomuksensa. Heillä on käytössään puhuja-areena, joka on avoinna rajatulle joukolle ihmisiä.

Tutkijalla ei ole pääsyä tai vaikutusta tämäntyyppisen aineiston synty-miseen. Hän ei ole myöskään vuorovaikutuksessa puhujien tai puheiden käsitte-lyän kanssa. Vaikka kysymys on asiakirja-aineistosta, eettisiä kysymyksiä joutuu pohtimaan. Eettisyyttä tässä tutkimuksessa ovat neutraalius, puolueettomuus ja tasapuolinen suhtautuminen jokaiseen edustajaan tämän puolueesta, persoo-nasta ja tutkijan omista näkemyksistä huolimatta. Kiinnostukseni kohteen ulkopuolella ovat piilosisällöt, joita voivat olla puhujan yksilölliset motiivit tai intressit. Tutkimuskohteenä on puheiden ilmisältö vanhenemisen paikoista.

Miten valtiopäiväpuheiden vanhenemisen paikat ja sosiaalisen todelli-suuden välinen suhde on mahdollista ymmärtää? Ensinnäkin valtiopäiväpuhei-ta säätelee joukko normeja, ohjeita ja säädöksiä; toiseksi puheet tapahtuvat tie-tyssä tilassa eli valtiopäiväsalissa tiettyinä ajankohtana. Puheet ovat osa parla-mentaarista järjestelmää (esim. Baronov 2004, 85-86). Ei ole parlamenttia ilman valtiopäiväpuhetta, ja puheet ilman parlamenttia ovat puheita muissa järjestel-missä ja konteksteissa. Nämä rakenteet vaikuttavat siihen, miten sosiaalinen todellisuus välittyy puheisiin.

Pidän tässä tutkimuksessa rakennetta merkittävänä, vaikka rakenteet ja instituutiot ovat viime kädessä sosiaalisesti konstituoituneita (esim. Berger ja Luckmann 1966/2005, 37, 65-81). Rakennetta painotan siitä syystä, että en tutki sitä, miten ne ovat institutionalisoituneet; tällöin sosiaalinen konstruktionismi saattaisi tulla kyseeseen. En myöskään analysoi puhetapojen konstruointumista tai tee oletuksia puhujien yksilöllisistä sitoumuksista tai henkilökohtaisista in-teresseistä.

Puheiden epäjatkuvuudet ja katkokset antavat mielikuvan, että sosiaali-nen todellisuus on muuntuvainen (vrt. Baronov 2004, 138). Kun kansanedusta-jat ilmaisevat käsityksiään ulkopuolisesta maailmasta, he viittaavat muun mu-assa tutkimuksiin, lehtikirjoituksiin ja kuulemiinsa tapahtumiin. Puheisiin vai-kuttavat myös joukkotiedotus, omat uskomukset ja yleinen mielipide. Puheita voi pitää poliittisina narratiiveina, joissa yhdet perspektiivit legitimoidaan ja toiset marginalisoidaan.

Foucault'n (1969/2002) käsitteitä käyttäen puheita on mahdollista käsitellä myös diskursiivisina käytäntöinä eli vakiintuneina tapoina muodostaa diskur-

siivisiä lausumia. Käytäntöihin vaikuttavat yhtä lailla eduskunnan työjärjestys kuin kirjoittamattomat säännöt ja kansanedustajan toimintaa säätelevät lait.

Rakenteen painotus johtaa siihen, että se korostaa sääntöjä ja systeemiä, mutta kadottaa yksilön motiivit ja intressit. (Husa 1996, 42-48, Baronov⁷³ 2004, 106-108, ks. myös Alhanen 2007, 48-101.) Mutta myös sosiaalisen konstruktio- nismien heikkoudet on otettu esille viime aikoina. Bergerin ja Luckmannin heikkouksia ovat tukeutuminen pelkästään fenomenologiaan ja psykologiaan. (Hacking 2009, 44-46.)

4.2.3 Asiakirja-aineistoista esimerkkeineen

Määrittelen aineiston asiakirja-aineistoksi. Sen alkuperä on suullinen - kyse on litteroiduista puheista. Pietilän (1973, 7, 21) mukaan laajassa mielessä asiakirjaksi eli dokumentiksi on mahdollista käsittää kaikki inhimillisen toiminnan tuotteet, mutta suppeampi käsitys rajoittaa sen koskemaan vain esittäviä, lähdetyyppisiä tuotteita. Asiakirjat ovat niin sanottuja valmiita aineistoja, jotka ovat tyypiltään auditiivisia, visuaalisia ja kirjallisia. Valmiita aineistoja ovat muiden tutkijoiden keräämät aineistot, erilaisten organisaatioiden ja tutkimuslaitosten tilastot ja asiakirjat sekä kulttuurituotteet.⁷⁴

Suppeamman käsityksen mukaan dokumenteiksi luokiteltavia ovat viralliset raportit, yksityiset ja henkilökohtaiset arkistot ja paperit, kuten kirjeet, päiväkirjat ja valokuvat. Joukkoon mahtuvat myös julkiset rekisterit, joukkoviestinnän tuotteet ja yksityiset asiakirjat. Jossain määrin myös julkiset monumentit ja julkinen taide voidaan mieltää sosiaalisiksi tuotteiksi, asiakirjoiksi, jotka ovat sosiaalisesti tuotettuja. Viralliset väestötilastot perustuvat tiettyihin kategorioihin, samoin kuin yrityksen laskentatoimikin - molempia yhdistää kuitenkin tuottamistapa, joka on luonteeltaan sosiaalinen. Tilastoja kertyy myös teollisuudesta, koulutuksesta, rikoksista ja kotitalouksista. Arkisto, jonne asiakirjat talletetaan, on myös sosiaalisin sopimuksin tuotettu. Julkaisijoina ovat esimerkiksi paikallisviranomaiset, sosiaali- ja terveyshallinto ja tuotantolaitokset. Asiakirjoja yhdistävä ominaisuus on, että ne ovat luettavissa ja liitettävissä sosiaaliseen maailmaan. (Pietilä 1973, 11, Macdonald ja Tipton 1996, 188-194.) Myös eduskunta julkaisee huomattavan määrän erilaisia asiakirjoja, joiden muoto on tarkkaan määritelty.

Kun dokumentteja kuvataan ilmiönä, kiinnitetään huomiota aineiston sisällöllisiin ominaisuuksiin. Toinen mahdollisuus on dokumenttien sisällön selittäminen muiden ilmiöiden avulla eli selvitetään sitä, mitkä ilmiöt vaikuttavat dokumenteista tutkittaviin sisällöllisiin ominaisuuksiin. Kolmas tapa on selittää ilmiöt dokumenttien sisällön avulla. Neljänneksi on mahdollista kuvailla tai selittää muita dokumenttien ulkopuolelle sijoittuvia ilmiöitä. Dokumentteja käytetään myös päätelmien ja ennakoitien perustana. (Pietilä 1973, 24-30.)

⁷³ Baronov (2004, 154-156) kytkee Foucault'n antifoundationalistiseen paradigmaan, jonka mukaan ei ole olemassa varmaa tietoa. Jos tietoa tuotetaan, se heijastaa yksilön sosiaalista taustaa ja intressejä.

⁷⁴ http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_6.html

Ian Hodder (1998, 110-113) jakaa asiakirjat ja rekisterit sen mukaan, onko teksti valmistettu todistamaan jotain muodollista suoritusta tai liiketointa. Rekisterit käsittävät siten avioliittotodistukset, ajokorttitodistukset, rakennussovimukset ja tiliotteet. Asiakirjat on valmistettu henkilökohtaisia tarkoituksia varten; niihin kuuluvat päiväkirjat, muistiot, kenttämuistiinpanot jne. Asiakirjoihin sisältyy henkilökohtaista teknologiaa, kun taas rekisterit ovat valtiovallan teknologian tuottamia.

Asiakirjat soveltuvat varsinkin menneisyyden tutkimiseen, kirjoittaa Andrew Blaikie (2002, 35-36). Antiikin alkuperäisaineistoon kuuluvat hieroglyfit, raamatulliset tekstit, kreikkalaiset näytelmät, Islannin saagat ja maalaukset. Myöhemmin kirkollisten, kansallisten ja maallisten hallintojen ilmaannuttua syntyi toisentyypistä tietoa, kuten kirkonkirjoja, luetteloita ja eläketietoja. Myös suullisia tietoja on säilytetty viime vuosina. Aivan kaikkiin tutkimusky-symyksiin menneisyyden dokumentit eivät kuitenkaan sovellu.

Yhtäältä Blaikie (2002, 35-30) väittää, että modernisaation vaikutuksia, joiden oletetaan vaikuttavan ikääntyviä kohtaan ilmeneviin asenteisiin, on vaikea todistaa asiakirjojen avulla. Näihin väitteisiin voi suhtautua kriittisestikin. Toisaalta Blaikie (2002, 36-39) myös muistuttaa, että tutkijan on kysyttävä, kuinka luotettava lähde on. Historiallisia lähteitä on vaikea tulkita niiden ainutlaatuisen kontekstin ulkopuolella. Toisinaan on välttämätöntä tyytyä vain osaan aineistoa, kuten esimerkiksi väestötilastoihin. Vanhojen maalausten, päiväkirjojen, sanomalehtien, romaanien ja muistelmien tulkinta ei ole yksioikoista sekään. Aineistoja on käytettävä taiten; esimerkiksi vanhoissa köyhäinhoidon tilastoissa käsitettä eläkeläinen (*pensioner*) käytetään laajasti käsittämään kaiken ikäisiä avuntarvitsijoita. Tutkijan on tunnistettava kirjoitustyyleyäkin; ikääntymisestä on saatettu kirjoittaa myös poleemisesti. Merkitysongelmia syntyy, kun määrällisiä havaintoja käytetään tulkitsemaan sosiaalista käyttäytymistä. Tällöin on tarpeen miettiä, miksi tietty aineisto on kerätty tai säilytetty ja mitä tallennettu käyttäytyminen oikein merkitsi sen ajan ihmisille.

Jostain syystä suomalaisen laadullisen tutkimuksen metodioppaissa valmiit aineistot näyttävät jäävän joko kokonaan huomiotta tai vain maininnan tasolle (esim. Alasuutari 1994 ja 2001, Eskola ja Suoranta 1998 ja Räsänen ym. 2005). Englanninkielisessä kirjallisuudessa asia on huomioitu jonkin verran paremmin. Silverman toteaa (2001, 119), että laadullisessakin tutkimuksessa tekstit ja niiden analyysi on sivuutettu kokonaan tai niitä on käytetty vain taustamateriaalina. Siellä missä tekstejä on satuttu käyttämään, ne on esitetty sosiaalisten ilmiöiden ”virallisina” tai ”maalaisjärkisinä” versioina.

Valmiiden aineistojen käyttö ei ole kuitenkaan mikään uusi ilmiö. Keith Macdonald ja Colin Tipton (1996, 187-188) mainitsevat, että sosiologian oppisistä Marx, Durkheim ja Weber käyttivät valmiita aineistoja tutkimuksissaan. Denzinin ja Lincolnin (1998) toimittamassa oppaassa valmiit aineistot on huomioitu, mutta näkökulmana on tekstien ja esineiden materiaallinen kulttuuri. Silverman (2000 ja 2001) huomioi erityyppiset laadulliset aineistot ja mainitsee tekstien ja asiakirjojen analyysin yhtenä laadullisen tutkimuksen metodeista (2001, 11-12). Titscherin ym. (2002) kirjassa käsitellään myös valmiiden aineisto-

jen työstämistä. Valmiita aineistoja voi lähestyä myös Norman Faircloughin (2005) kriittisen diskurssianalyysin näkökulmasta.

Asiakirja-aineiston analyysissä erityistä Hodderin (1998, 110-113) mukaan on tekstien tulkinta: merkitys ei ole tekstissä itsessään vaan sen kirjoittamisessa ja lukemisessa. Teksteissä ei näin ollen ole alkuperäistä tai oikeaa merkitystä historiallisen kontekstin ulkopuolella. Ne on kirjoitettu myös jotain tarkoitus varten, aikaansaamaan jotain. Tekstit tulisi ymmärtää sosiaalisten ja ideologisten systeemien osina ja tiettyjen materiaalien olosuhteiden tuotteina.

Varsin yleinen tapa lähestyä kvalitatiivisia aineistoja on tekstin näkökulma. Minkä tahansa tekstin, myös asiakirjojen tutkijalla on valittavanaan kolme analyysitapaa: morfologinen, syntaktinen ja semanttinen analyysi. (Barbosa da Silva 1996, 169-177). Asiakirjojen tekstejä voi lähestyä myös sosiolingvistiikan ja sen menetelmien avulla. Tällöin kiinnostuksen kohde on puhuttu kieli ja sen vaihtelu. Kieltä kuvataan sosiaalisena ilmiönä, jossa keskeisiä ovat kielenkäytön ja yhteiskunnallisen todellisuuden väliset syy-yhteydet. Mikrolingvistiikan tarkoitus on tutkia sosiaalisen rakenteen vaikutusta ihmisen puhetapaan, kun taas makrolingvistiikka tarkastelee yhteisöjen kielenkäyttöä (Nuolijärvi 2000, 13-17).

Titscherin ym. (2002, 20-21) mukaan tekstejä voi analysoida viestintätapahtumana, jolloin meillä on eri odotukset poliittisesta puheesta kuin televisio-uutisilta. Tekstit voi ymmärtää myös sosiaalisina ja vuorovaikutuksellisin tapahtumina (Fairclough 2005, 3, 21-22). Silverman (2000, 40-43 ja 2001, 119-122) käyttää sanaa teksti heuristisena keinona tunnistaa aineistoja, jotka koostuvat sanoista ja kuvista ja joiden piirteisiin kuulu se, etteivät ne ole syntyneet tutkijan intervention tuloksena, esimerkiksi haastatteluna. Kirjoitetuilla teksteillä ja haastatteluilla on yhteistä se, että molemmat ovat luonteeltaan kielellisiä.

Tekstien tulkinta lingvivististä näkökulmista ei kuitenkaan ole riittävä. Krippendorffin (2004, 21-25) näkemykset täydentävät asiakirjojen ja tekstien tulkintaa sisällönanalyysin kannalta. Ensiksikin teksteillä ei ole tavoitetta, toisin sanoen lukijasta riippumattomia ominaisuuksia. Tekstit ja viestit heräävät eloon, kun joku tarkastelee niitä käsitteellisesti – merkitys syntyy lukiessa, eivätkä teksti ja tieto ole olemassa ilman tulkintaa ja havainnoitsijaa. Toiseksi teksteillä ei ole yhtä ainoaa merkitystä, vaan niitä voi lukea lukuisista eri näkökulmista. Tällöin on mahdollista laskea merkit, sanat tai lauseet tai kategorisoida lauseet, analysoida niiden metaforat, kuvata ilmausten loogisia rakenteita jne. Kolmanneksi tekstin merkityksistä vallitsee harvoin konsensus. Neljännen piirteen mukaan merkitykset puhuvat toista kuin tekstit eli niistä voi saada tietoa kaukaisista tapahtumista, esineistä, ajatuksista ja toiminnasta. Viidenneksi teksteillä on merkitys konteksteissa, diskursseissa tai tarkoituksiperissä. Viestit aina tapahtuvat tietyissä tilanteissa, tekstit luetaan tietyin tavoittein ja tieto on suhteellista. Sisällönanalyysi edellyttää kontekstia, jossa teksti tulkitaan. Kuudenneksi tekstin luonne vaatii, että sisällönanalyysin tekijä tekee erityiset päätelmät teksteistä valitussa kontekstissa.

Asiakirja-aineistoja on käytetty muutamissa tutkimuksissa, joista seuraavaksi poimintoja. Maunulan päihdeprojektissa (Kallio 1993, 6-8, 38, 42) käytettiin mukana asiakirja-aineistoa, jonka muodostivat päihdeongelmaisen asiak-

kaan potilasasiakirjat. Analyysin tarkoituksena oli saada tietoa, miten projektin päihdeongelmaisia oli hoidettu projektia edeltäneinä kahtena vuotena. Aineiston keruun ongelmaksi ilmeni potilasasiakirjojen puutteellisuus: hoidon suunnittelua, arviointia ja sisällöllisiä tekijöitä sekä oireita, diagnooseja ja hoitosuunnitelmia kirjattiin niukasti. Suurella osalla asiakkaita päihdeongelmaa ei asiakirjamerkintöjen mukaan käsitelty lainkaan.

Alasuutarin (1996, 25-27) kirjan aineisto koostui Helsingin Sanomien 530 pääkirjoituksesta, jotka käsittelivät alkoholipolitiikkaa, liikenne- ja ulkopolitiikkaa, perhepolitiikkaa, vanhustenhoitoa, eläkkeitä, terveyttä, maatalous- ja työpolitiikkaa. Pääkirjoitusten lisäksi kirjoittaja on käyttänyt puolueiden äänenkannattajia ja ammattiryhmille tarkoitettuja lehtiä. Työssä on kyse julkisen keskustelun analyysistä. Petri Ruuska (2002, 12-20) kokosi Helsingin Sanomien ja Aamulehden pääkirjoituksia, joissa käsiteltiin globalisaation teemoja. Aineisto koostui taloutta, ulkopolitiikkaa, sisäpolitiikkaa, väestöä, työmarkkinoita ja Suomea koskevista kirjoituksista.

Håkan Jönsonin (2001) aineistona on eläkeläisorganisaatioiden julkaisemien eläkeläislehtien esittämä vanhuskuvaa. Vanhuskuvia käsittelee myös Birgit Baumgartl'n tutkimus vuodelta 1997. Aineistona ovat aikakauslehdet, tieteellinen kirjallisuus, ammattilehdet ja kunnalliset vanhustenhoitosuunnitelmat. Leena Paasivaaran (2002, 34-35) aineisto koostuu virallisista dokumenteista, joiden avulla hän on tutkinut vanhustenhoitotyön muotoutumista.

Rintalan (2003, 46-54) aineisto koostui valtionhallinnon tuottamista asiakirjoista, joilla hänen mukaansa on poliittista merkitystä. Komitean mietinnöt muodostivat ns. pienen politiikan asiakirjat. Suuren politiikan asiakirjat koostuivat säännöksistä. Niitä olivat hallituksen esitykset, valiokuntien lausunnot ja erilaiset lait ja asetukset. Tutkimuksen täydentävät aineistot käsittivät sosiaalihistoriallisia tutkimuksia, palveluiden käyttöä koskevia tilastoja sekä vanhuutta ja vanhenemista käsitteleviä tutkimuksia.

Kuntien talous- ja toimintasuunnitelmia, toimintakertomuksia, valtuustojen, hallitusten ja lautakuntien pöytäkirjoja, hallintosääntöjä ja johtosääntöjä sekä hyvinvointistrategioita on myös käytetty aineistoina (Uusitalo ym. 2005, 7-8, 92-94). Tarkoitus oli selvittää paikallisia ja alueellisia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteita ja johtamiskäytäntöjä. Analyysivaiheessa havaittiin, että asiakirjateksteissä esiintyy asioita, joiden luokittelu tiettyyn luokkaan on vaikeasti tulkittavissa. Aineistosta oli vaikea löytää, mikä olisi terveyttä edistävää toimintaa, vaikka terveyden edistämisen tavoitteet oli kirjattu selkeästi. Magnus Nilsson (2008, 33-36) käsittelee vanhuuden konstruointumista julkisuudessa. Aineisto koostuu sanomalehtikirjoituksista (Aftonbladet, Dagens Nyheter). Julkisuuden edustaja on myös Ruotsin eläkeläispuolue (Sveriges Pensionärs Intresseparti, SPI) ja virallinen selvitys ikääntymispolitiikasta (SENIOR 2005).

4.2.4 Tämän tutkimuksen aineisto

Aineistoni koostuu täysistuntojen pöytäkirjoihin kirjatusta suomen- ja ruotsinkielisistä valtiopäiväpuheista tai niiden osista, joita on yhteensä 309. Analysoi-

tavien puheiden pituus vaihtelee muutamasta lauseesta useisiin sivuihin. Puheen pitämisen jälkeen se saatetaan kirjalliseen ja strukturoituun muotoon, täysistuntojen pöytäkirjoiksi. Puheet on koottu suullisista kysymyksistä, keskusteluista hallituksen esityksen yhteydessä, budjettikeskusteluista, välikysymyskeskusteluista, valtioneuvoston selontekoja koskevista keskusteluista, jne.

Luokittelen aineistoni valmiiksi asiakirja-aineistoksi. Aineiston alkuperä on ollut auditiivinen, minkä jälkeen ne ovat päätyneet eri vaiheiden kautta kirjalliseen muotoon. Aineiston lähteen luotettavuutta voi pitää hyvänä. Kansanedustajien puheet on tallennettu ja litteroitu, minkä jälkeen puhuja voi itse tarkistaa tekstin sisällön. Aineiston synty on todettu ja dokumentoitu. Se ei myöskään vanhene vaan on luonteeltaan kumuloituva. Puheiden pitoa voi jokainen kansalainen seurata paikan päällä tai toisinaan televisioinneista. Aineisto koostuu pelkästään puhujakorokkeella tai omalta paikalta esitetystä puheenvuoroista, ei asian muista käsittelyvaiheista. En esimerkiksi seuraa sitä, miten käsiteltävänä olevasta asiasta äänestetään, en myöskään huomioi välihuutoja. Valtiopäivillä on myös lukuisa joukko muita asiakirjoja, jotka eivät sisälly valitsemaani aineistoon. Pöytäkirjat ovat kaikille julkisia ja avoimia, niiden kerääminen on suhteellisen helppoa ja edullista.

Aineistoni on luonteeltaan kvalitatiivinen tekstiaineisto. Tekstit voi ymmärtää viestintätapahtumana, jonka viesti on kohdistettu suurelle yleisölle, äänestäjille ja muille kansanedustajille. Niiden ensimmäinen tunnuspiirre on intentionaalisuus eli tekstillä on tietty tavoite. Ne ovat informatiivisia siinä mielessä, että asia tai kysymys halutaan tuoda eduskunnan keskusteluun. Tilannekohtaisuus tulee esille usein: puheissa kommentoidaan uutisointeja, tapahtumia ja tutkimuksia. Tilanteet vanhustenhuollon kentällä heijastuvat nopeasti puheisiin. Vaalit ovat yksi tilannekohtaisuuteen liittyvä asia. Tekstit ovat myös heterogeenisiä, monitasoisia ja moniaineiksia. Käyttämäni aineisto on myös menneisyyden tutkimista. Teksteillä voi olla monia merkityksiä; hankkimastani aineistosta on mahdollista luoda toisenlaisia näkökulmia.

Tämäntyyppisen aineiston näkökulmaksi sopisi myös retoriikka (esim. Palonen ja Summa 1996 sekä Perelman 1996). Kyseessä olisi tällöin lingvistinen analyysi. Retoriikan välineistöä en kuitenkaan valinnut, sillä koin sen olevan lähellä politologian tutkimusta, joka on minulle vierasta. Retorinen analyysi edellyttäisi esimerkiksi debattien ja keskustelujen sisällön ja kulun sekä retoristen keinojen kuvaamista.

Tutkimus ei ole siis lingvististä analyysia vaan lähempänä kontekstuaalista. Tutkimukseni konteksteja ovat myös Eduskuntatalo, valtiopäiväpuhe ja puheita säätelevät normit ja säännöt. Valtiopäiväpuheista tekee valtiopäiväpuheita Eduskuntatalo, parlamentti. Asiakirjat ja niitä edeltävät puheet ovat sosiaalisesti tuotettuja, osa sosiaalista maailmaa. Puheet ovat ymmärrettävissä myös ideologisina tapahtumina – ne sisältävät poliittisen näkökulman sosiaaliseen todellisuuteen, joka vallitsee jossain puhujien ulkopuolisessa maailmassa. Niiden lukemisessa ja tulkinnassa metodina on ollut sisällönanalyysi.

Valtiopäiväpuheet ovat politiikan käytännöllisen toiminnan yksi muoto, johon toiset kansanedustajat osallistuvat aktiivisemmin kuin toiset. Myös suh-

tautuminen puheiden tutkimiseen on vaihdellut. Tutkimusprosessini aikana olen nähnyt hämmästeleviä ilmeitä ja kuullut hymähdyksiä, kun olen kertonut tutkivani valtiopäiväpuheita. Jotkut ovat kysyneet suoraan: ”Miksi ihmeessä?”

4.3 Tutkimuksen toteuttaminen

4.3.1 Aineiston keruu ja rajaus

Idea tutkia valtiopäiväpuheita alkoi itää syksyn 2000 aikana. Löysin vanhuutta ja vanhuksia käsitteleviä puheita sattumalta käydessäni eduskunnan kotisivuilla. Keskustelin tästä aineistosta ohjaajan kanssa ja kirjoitin pian jatkokoulutusseminaariin niin sanotun ideapaperin. Sen sisältö ei auttanut kovin paljoa teoreettisissa pohdinnoissa, mutta aineiston keruuseen oli mahdollista ryhtyä pikimmiten. Se oli myös omalla tavallaan helppoa, sillä aineisto oli olemassa ja siihen pääsy oli kaikille vapaata.

Suurin osa aineistosta, vuodet 1950-2003, on poimittu eduskunnan kirjastossa olevista teoksista, eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjoista. Aineiston haku merkitsi pöytäkirjojen silmäilyä siten, että kirjasin paperille ne sivut, joissa puhuttiin vanhuudesta. Varsin selvät ei-vanhusaiheet, kuten ulkomaankaupan, energiapolitiikan, ulkopoliittikan tai EU:n, ohitin silmäilemättä. Vanhusaiheisia puheita löytyi sosiaali-, eläke-, budjetti- ja veteraaniteemoista. Tämän jälkeen kopioin löytyneet sivut ja mapitin ne aikajärjestykseen.

Osa aineistosta on myös sähköisenä, joten tekstien löytäminen on mahdollista käyttämällä hakusanoja. Eduskunnan verkkosivuilta hankin uusimman aineiston, joka käsitti vuodet 2004-2005. Hakusanoja olivat koti, palvelutalo, vanhus, ikäihminen, asuminen ja laitoshoido. Tämän aineiston hankkiminen oli nopeampaa ja joustavampaa, sillä kopioimisen vaiva jäi väliin, ja tekstit oli mahdollista tallentaa suoraan sähköisesti asiakirjoiksi. Toisaalta hakusanojen perusteella löytyi runsaasti tekstejä, joista vain pieni osa päätyi aineistoon.

Teksteihin tutustuminen ja niiden tarkka lukeminen alkoivat aineiston keruun aikana. Alussa hain joitakin keskeisiä teemoja ja vertailin eri vuosikymmenten puheita keskenään. Puheet vaikuttivat tavattoman monimuotoisilta ja epäyhtenäisiltä, eikä niissä tuntunut olevan kohtia, joista tarkempi teemoittelu ja analysointi voisivat alkaa. Suuria teemoja olivat puheet eläkkeistä, sosiaali- ja terveyspalveluista sekä väestönkehityksestä, joiden yhteydessä puhuttiin myös vanhoista ihmisistä. Ensimmäinen yksittäinen asia, johon kiinnitin huomiota, oli vanhoista ihmisistä käytetyt nimitykset. Toisaalta mikä tahansa teema olisi voinut muodostaa analysoitavan kokonaisuuden.

Kopioitu aineisto oli saatava sähköiseen muotoon. Aineistoa lukiessani siirsin sen manuaalisesti Word-tiedostoiksi. Tässä vaiheessa kopioin puheet sanatarkasti kirjoitus- ja kielioppivirheitä myöten. Välihuudot olen jättänyt pois, sillä ne eivät ole kuuluneet tutkimuskysymyksen piiriin. Aineistoon valikoin puheita, joissa käsiteltiin vanhusten asemaa, ikää, väestönkehitystä, asumista, sukupolvien välisiä suhteita ja eläkkeitä. Jätin pois puheet tai puheen osat, jotka

kattoivat ”teknisiksi” luokitteleman asiat, kuten eläkeindeksien laskutavan tai lakitekniset selostukset ja niiden arvioidut vaikutukset. Rajauksesta huolimatta aineistosta tuli liian suuri. Aineistoa alkoi olla jo useassa mapissa, ja se tuntui vaikeasti hahmotettavalta.

Törmäsin siihen, mitä Pietilä (1973, 69, 75) sanoo kuvailuongelman yleisyydeksi. Perusjoukko oli yksinkertaisesti liian suuri ja kuvailusta oli muodostumassa yleisluontoinen. Samalla havaitsin, että valtiopäivien yhden vuoden puheet käsittävät helposti tuhansia sivuja tekstiä, joiden läpikäymiseen meni runsaasti aikaa. Olin tilanteessa, että oli rajattava tarkemmin, minkä vuoksi tein yhteenvedon eri teemoista, jotka jaksotin aluksi viiteen, sitten kuuteen ja lopulta seitsemään periodiin. Kolmas ja neljäs lukukerta tuottivat yhteenvedon. Mutta aineisto oli vieläkin liian laaja käsiteltäväksi, joten siitä oli rajattava jokin tietty teema. Vaihtoehdot olivat eläkekeskustelut, kansaneläke, vanhenemisen paikka, nimitykset ja puhe väestönkehityksestä. Aihe oli vieläkin liian laaja ja hahmotumaton. Olin tilanteessa, että olin kerännyt runsaasti aineistoa, mutta en tiennyt, miten ja millä sitä pitäisi tutkia.

Harkitsin tutkia puheita väestönkehityksestä ja eläkkeistä. Eläkepuheet olisivat olleet turhan laaja aineisto. Lopulta valitsin aiheet, jotka käsittelivät asumista, kotia, laitosta ja aloin kutsua aineistoa vanhenemisen paikoiksi. Tämän jälkeen muodostin valitusta teemasta – vanhenemisen paikoista – seitsemän periodia. Jaksottaminen tapahtui ennen aineiston varsinaista analyysia. Tässä hyödynsin osin Taina Rintalan (2003) periodisointia. Aineiston pääteemat vaikuttivat lopulliseen jaksottamiseen.

Poimin kokonaisuudesta vanhenemisen paikkoja koskevat sivut, joiden määräksi tuli 136 sivua. Harkitsi jo alkuun määrällisen sisällönanalyysin käyttämistä. Uusi periodi alkoi, kun puheissa ilmeni uusi teema. Samanaikaisesti edellinen periodi saattoi jatkua uuden kanssa limittäin. Jokainen valittu puhe tai sen osa kuuluu vain yhteen jaksoon huolimatta periodien päällekkäisyyksistä. Aineistoni toinen periodi alkaa vuodesta 1958, kun asumiskustannuksista aletaan keskustella. Kolmannen jakson uusi teema on maaseudun vanhusten asuminen. Neljännessä jaksossa leimallista on keskustelu väestön vanhenemisesta, joka sen jälkeen pysyy keskusteluissa. Viidennessä jaksossa puhutaan paljolti laitoshoidon ongelmista. Kuudennen jakson teema ovat kunnat ja seitsemännessä jaksossa puhutaan kotona asumisesta. Olen nimennyt jokaisen jakson kuvaamaan sen uutta sisältöä.

Håkan Jönson (2001, 57-65) on periodisoinut lehtiaineistonsa Ruotsin sosiaalipoliittista kehitystä seuraten kolmeen jaksoon: köyhäinhoitoon, hyvinvointivaltioon ja muutoskauteen. Pertti Alasuutari (1996, 26) käyttää pääkirjoitusaineistonsa jaksottamisessa eri politiikan alueita.

Aineiston identifioimiseksi olin käynyt läpi kaikki vanhuutta ja vanhenevista koskevat puheet vuodesta 1950 vuoteen 2005. Pääsin keskeisten käsitteiden jäljille vuoden 2005 loppupuolella lukiessani Kontoksen (2000) tekstiä, jossa hän viittaa Agnew’n näkemyksiin. Aloin tarkastella Kontoksen ja Agnew’n mainitsemia vaikutusmekanismeja ja laadin niistä alustavia ristiintaulukoita. Vuoden 2006 tammikuussa hakiessani tietoa tilan teoretisoinneista löysin Fou-

cault'n tekstejä, joiden arvelin vievän tutkimusta eteenpäin. Muodostin käsitteistä luokitusvälineen, jonka avulla hain aineistosta vain siihen sopivia luokituksia.

Tämän jälkeen siirsin tekstit ATLAS.ti-ohjelmaan analysoitavaksi. Koodaamisessa käytin analyysivälineen koodeja, joita muodostui 10 kappaletta. Koodaamisessa olennaista ovat eronteot siinä, mihin koodiin lausuma kuuluu, ja yhtä olennaista on koodaamisen yhtenäisyys. Ohjelmasta on mahdollista tulostaa lähempää tarkastelua varten yksi koodi kerrallaan. Koodin tarkastelu, esim. ei-toivottu ja poliittinen, tuo tässä tapauksessa esille niitä lausumia, joissa ilmaistaan ei-toivottua vanhenemisen paikkaa edistäviä poliittisia vaikutusmekanismeja. Tämän jälkeen luin pelkästään näitä puheen kohtia muodostaakseni kokonaiskuvan, mutta myös pilkkoakseni tekstiä pienemmiksi osiksi.

Koodaamisen suoritin kolme tai jopa neljäkin kertaa ennen kuin siitä tuli yhtenäinen ja seuraavassa kappaleessa kuvatun protokollan mukaan toteutettu. Koodien perusteella muodostin taulukot, joissa toteutin sisällönanalyysiin kuuluvia klusteroinnin ja abstrahoinnin periaatteita. Klusteroinnissa liitin tai niputin yhteen samaa teemaa koskevia lausumia ja nimesin teeman käsitteellä, joka sitä yhdisti. Abstrahoinnissa annoin klustereille abstraktimman luokitusnimityksen. Taulukot kuvaavat yksinkertaisesti vain luokituksen ja siihen kuuluvien alaluokitusten frekvenssejä.

Tämän jälkeen kirjoitin taulukot "auki" eli kuvasin niiden sisällön sanallisesti ja poimin puheista niitä vastaavia lainauksia. Niiden valinnassa pyrin monipuolisuuteen. Valinnassa oli muistettava aiemmin luomani eettinen periaate eli tavoitteeni oli olla neutraali ja tasapuolinen kaikkia puhujia kohtaan. Analyysitekstin kirjoitin kolmeen kertaan ja samalla tarkastin ja korjasin luokituksia.

4.3.2 Analyysin protokolla

Menetelmänä on määrällinen sisällönanalyysi. Keskityn lausumien ilmisältöihin. Aineisto on olemassa valmiina, se on strukturoimaton ja hajanainen, jollaiseen ko. menetelmä soveltuu. Kvantitatiivinen sisällönanalyysi oli mahdollinen aineiston suuren koon takia. Määrittelen tutkimukseni kuitenkin enemmän laadulliseksi määrällisestä sisällönanalyysistä huolimatta. Kyseessä on enemmän aineiston hallintatapa kuin analyysi. Määrällisyys edellyttäisi enemmän huolellisia ja perusteltuja tilastotieteellisiä operaatioita (ks. Krippendorff 2004).

Käsitteellinen skeema on yhdistelmä paikkaan tai tilaan liittyviä käsitteitä. Analyysirunko on strukturoitu, eivätkä sen ulkopuolelle jäävät luokitukset sisälly analyysiin. Menetelmän etuina pidetään analyysin herkkyyttä kontekstille ja aineiston symbolisille muodoille. Mahdollista on analysoida myös valmiita aineistoja. Ideana sisällönanalyysissa on etsiä tekstin merkityksiä, kun taas diskurssianalyysissa haetaan merkitysten tuottamisen tapoja.

Ensin määritellään analyysiyksikkö. Tutkimuksessani sitä edustaa yksittäinen sana, lause, sen osa tai ajatuskokonaisuus. Sisällönanalyysissa puhutaan luokista ja luokittelusta. Luokan (Borg 1968, 24-25) määrittely tapahtuu siihen kuuluvien tapausten ominaisuuksien kuvaamisen avulla eli pääpaino on luokkiin sijoittumisessa:

Luokkiin sijoittaminen tapahtuu siten, että kutakin havaintoyksikköä tarkastellaan annettujen kriteerien, so. määrittelyjen, esimerkkien ja esiintymisyhteyksien avulla ja jos havaintoyksikkö täyttää sisältöluokkaan kuulumiselle asetetut ehdot, se sijoitetaan yhtenä tapauksena asianomaiseen luokkaan.

TAULUKKO 4 Vaikutusmekanismien sisältöluokat kriteereineen

Taloudelliset vaikutusmekanismit	<ul style="list-style-type: none"> * valtionavustus, lainat, korjauslainat, budjettiapu jne. kunnille, yksityisille, seurakunnille ja yhdistyksille sekä vanhuksille * kansaneläkelaitoksen varojen myöntäminen yksityisille, seurakunnille ja yhdistyksille * muut taloudellisiin vaikutuksiin viittaavat lausumat * vuokratpolitiikka * asumistuki, omaishoidon tuki ja muu taloudellinen tuki * eläkkeet
Poliittiset vaikutusmekanismit	<ul style="list-style-type: none"> * eduskunnan ja sen elinten toiminta * kansanedustajien toiminta, esim. aloitteet * ministerien ja ministeriöiden toiminta * yhteiskunnan ja sosiaalipolitiikan keinot * puoluepolitiikka * tutkimustoiminta, komiteoiden ja asiantuntijoiden suositukset
Sosiaaliset vaikutusmekanismit	<ul style="list-style-type: none"> * lainsäädännön seuraukset * hallinnolliset toimenpiteet ja uudistukset, uudelleen järjestelyt * väestömuutokset, muuttoliike, rakennustoiminta * asuntopula, laitospaikkapula * perhe, lapset * muiden maiden esimerkki * köyhäinhoidon luonne * palvelut ja niiden kehittäminen * yhteiskunnan muutokset, turvallisuuskysymykset

Edellä olevassa taulukossa on kuvattu sisältöluokat ja niiden luokkakriteerit, joita olen toteuttanut analyysissä. Analyysin protokolla sulkee pois ne aineiston osat, jotka eivät sinne käsitteellisesti kuulu. Tämän jälkeen luokat koodataan eli samaa luokkaa tarkoittaville lausumille annetaan sama "nimilappu". Yhdessä puheessa edustaja voi pitkäänkin puhua esimerkiksi kotona asumisesta. Koodaamisessa olen noudattanut sitä periaatetta, että erilliset lauseet tavallisesti muodostavat aina yhden koodin. Jos kotona asumisesta puhutaan viidessä lauseessa, niin tästä muodostuu viisi koodia.

Taulukkoa 4 olen käyttänyt niin sanottuna koodausprotokollana. Se sisältää säännöt, joita aineiston ja sen analyysiyksiköiden koodaamisessa sovelletaan. Niiden tulisi olla mahdollisimman täydellisiä ja niitä on syytä tarkistaa aika ajoin. (Hodson 1999, 25.) Analyysiyksiköt luokitellaan - tai kategorisoidaan - sen mukaan, mihin luokkaan ne yhteneväisyytensä takia kuuluvat. Tärkeää on pitää huolta siitä, että määritelmät eivät ole päällekkäisiä. (Krippendorff 2004, 97, 105.) Protokollassa keskeistä on löytää jokin kriteeri, jonka mukaan sisällön osat voidaan katsoa keskenään samanlaisiksi (Pietilä 1973, 33).

4.3.3 Esimerkkejä selityksineen analyysistä, luokittelusta ja koodaamisesta

Tekstiyksikön valinta ja hyväksyminen osaksi aineistoa on ensimmäinen protokollan osa. Käytän temaattista erottelua eli puheen on täytettävä kaksi ehtoa yhtäaikaaisesti, jotta olen ottanut sen aineistoon mukaan: a) se viittaa ikääntyviin ihmisiin ja b) se sisältää elementtejä asumisen paikasta, asumisesta tai niihin liittyvästä politiikasta. Seuraava esimerkki kuvaa omaishoitoa, jonka yhteydessä puhutaan vanhuksista ja vanhenemisen paikasta. Näin puheen osa täyttää edellytykset kuulua aineistoon.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmän mielestä omaishoidon tukea koskeva lainsäädäntö tulisi uudistaa. Omaishoito tarjoaa monelle vanhukselle kodikkaan ja läheisen hoivan, ja samalla se korvaa kallista laitoshoidon tuki ja siihen liittyvät muut tukipalvelut perustuvat tällä hetkellä kuntien vapaaseen harkintaan, ja joissakin kunnissa omaishoitoa ei käytetä lainkaan. Tukeen varattavia määrärahoja on helppo kiristää kunnan taloudellisen tilanteen mukaan. Joissakin kunnissa omaishoidon tukea ei myönnetä lainkaan.

Vuonna 98 tehdyn tutkimuksen mukaan laitoshoidossa olisi ollut 9000 vanhusta enemmän, ellei heillä olisi ollut hoitavaa omaista. Laskennallinen nettosäästö laitostaloudessa oli siten arviolta 1,3 miljardia markkaa vuodessa. Tässä yhteydessä en voi olla hämmästelemättä ministeri Soininvaaran viittausta kristillisten vaatimukseen paremmasta lasten kotihoidon tuesta. Kun ministeri oivaltaa omaishoidon tuen kohdalla sen, miten tällä keinolla voidaan säästää laitostaloudessa, niin eikä hän ole huomannut sitä, että aivan sama periaate toimii myös lasten kohdalla. Kotihoidon tuki on kunnille ja koko julkiselle taloudelle monin verroin edullisempaa kuin kunnallisen päivähoitojärjestäminen.

Analyysiyksikkö voi siis olla vain yksi sana, lause tai joukko lauseita, jotka sisältävät ajatuskokonaisuuden. Toinen vaihe oli analyysiyksikön koodaus. Varsinkin usein se saattoi saada kaksi koodia. Seuraavassa katkelmassa on tulkittavissa kaksi erillistä koodia tai luokitusta. Lihavoituu teksti on poliittinen vaikutusmekanismi, kun loppuosa on taloudellinen vaikutusmekanismi. Tässä tapauksessa koodit ovat toivottu paikka/poliittinen ja toivottu paikka/taloudellinen.

Valiokunta piti tärkeänä uudelleen mietinnössään korostaa sitä, että yksityisten ja seurakuntien omistamien vanhainkotien rakentamiseen ja peruskorjauksiin myönnettäisiin vastaisuudessa lainoituksia.

Alla olevassa puheen osassa on kaksi lausetta, joissa molemmissa puhutaan taloudellisista vaikutusmekanismeista, jotka kohdistuvat laitoksiin. Tulkinta on, että kumpikin muodostaa oman analyysiyksikkönsä, lauseen, ja tästä muodostuu kaksi samannimistä koodia, toivottu paikka/taloudellinen.

Omaishoidon ansiosta erään arvion mukaan nettosäästö laitostaloudessa on yli miljardi markkaa vuodessa. Jo säästösyistä omaishoidon tulisi olla lakisääteinen oikeus.

Koodausvaiheessa on huomioitava ilmissällön tulkinta, josta on esimerkki. Puhuja sanoo, että kotona hoidetaan yhä huonokuntoisempia vanhuksia (lause 1). Olen tulkinnut lauseen ei-toivotuksi asumisen paikaksi. Tämän jälkeen puhuja toteaa, että koti on myös hyvä paikka tietyin edellytyksin (lauseet 2 ja 3). Kumpikin näistä lauseista muodostaa toivotun asumisen paikan. Neljännestä lauseesta eteenpäin puhuja palaa aikaisempaan ajatukseen sopimattomasta asumisen paikasta. Kysymyslause kuuluu ajatuksellisesti seuraavaan kahteen lauseeseen. Nämä kolme yhdessä muodostavat luokituksen ei-toivottu paikka. Viimeinen lause on tulkittavissa osaksi tätä ajatuskokonaisuutta.

1. Yhä huonompikuntoiset vanukset ovat kotihoidossa. 2. Ajatus, että vanukset hoidetaan mahdollisimman pitkään kotona, on toki monessa suhteessa hyvä asia. 3. Usein se on myös asianomaiselle mielekäs ja oman tahdon mukainen vaihtoehto. 4. Onko se kuitenkin aina asiakkaan hoidon kannalta järkevää ja mielekästä? Jos esimerkiksi kotihoidossa on vanhus, joka tarvitsee ulkopuolista apua lähes joka päivä kaikissa toiminnoissaan, ollaan tilanteessa, jossa pari kertaa viikossa suoritettu lyhyt käynti kunnallisen kotiavun taholta ei riitä alkuunkaan. Näitäkin tilanteita, ikävä kyllä, meillä on.

Seuraavaksi (taulukko 5) kuvaan koodaamista ja sitä seuraavaa vaihetta eli pelkistämistä esimerkin avulla. Kysymys on yhdestä puheen osasta vuodelta 1969. Ensimmäinen lause sisältää viisi eri koodia, joista yksi kohdistuu koko lauseeseen ja loput sen osiin. Lyhenteet sos., pol. ja tal. viittaavat sanoihin sosiaalinen, poliittinen ja taloudellinen vaikutusmekanismi.

TAULUKKO 5 Esimerkki aineiston pelkistämisestä

Alkuperäisilmaukset	Koodit	Pelkistetty ilmaus
Vaikeimmassa asemassa ovat ne vanukset, joilla ei ole omaa asuntoa, vaan joutuvat olosuhteiden pakosta elämään lastensa kanssa usein erittäin ahtaissa asunnoissa ja erittäin huonokuntoisissa vuokra-asunnoissa, joissa vuokra ei ole ollut kallis, mutta asuminenkaan ei liioin vastaa ihmisasunnolle asetettavia vaatimuksia.	1) lause = <i>ei-toivottu / sos</i> 2) ahtaat ja huonokuntoiset vuokra-asunnot = <i>ei-toivottu vanhenemisen paikka</i> 3) ahtaissa asunnoissa = <i>ei-toivottu / tuntu</i> 4) huonokuntoisissa vuokra-asunnoissa = <i>ei-toivottu/tuntu</i> 5) ei ihmisasunto = <i>ei-toivottu /tuntu</i>	1) Vanhusten asema huono asumisolojen vuoksi. 2) Puutteellinen asunto 3 - 5) Ahtaus, huono kunto, ihmiselle kelvoton.
Näille vanhuksille toisi vain paremman asunnon saaminen avun, mutta se on vallitsevan asuntopulan vuoksi toive, joka toteutuu vain harvojen kohdalla.	<i>Ei-toivottu /sos</i> (ei-toivottu sosiaalinen vaikutusmekanismi)	Asuntopulan takia useimpien asema heikkenee.
Asuinrakennustoimintaa olisikin nyt riittävän tehokkaasti suunnattava kansaneläkkeen varassa eläville sopivien asuntojen rakentamiseen.	<i>Toivottu /sos</i> (toivottu sosiaalinen vaikutusmekanismi)	Asuntojen rakentaminen eläkeläisille.
Vasta sitten asumistuki auttaa todella kaikkia kansaneläkeläisiä, kun jokaisella on oma asunto.	<i>Toivottu/tal ja sos</i> (toivottu taloudellinen ja sosiaalinen vaikutusmekanismi)	Asumistuki parantaa omassa asunnossa asuvan eläkeläisen asemaa.

Tämän jälkeen tapahtuu klusterointi eli ryhmittely (taulukko 6). Samankaltaisuudet liitetään yhteen ja nimitetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Tässä tapauksessa luokan sisältöä kuvaavia käsitteitä ovat taulukon 3 käsitteet. Jokainen pääluokka sisältää erityyppisiä sisältöjä. Alla olevassa esimerkissä on vain kaksi pelkistettyä ilmausta, jotka on tulkittu taloudellisiksi vaikutusmekanismeiksi, jotka vaikuttavat edistävästi ei-toivottuun paikkaan, esimerkiksi laitoshoittoon ja puutteelliseen asuntoon. Taustalla on ajatus, että omaishoidon tuen riittämättömyys, kuntien säästöt jne. vaikuttavat näihin asumismuotoihin.

TAULUKKO 6 Esimerkki aineiston klusteroinnista ja abstrahoinnista

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Pääluokka
Vanhusten asema huono asumisolujen vuoksi. Asuntopulan takia harvan asema paranee.	Vanhusten asumistason heikouteen vaikuttavat syyt.	Sosiaalisista vaikutusmekanismit, jotka edistävät ei-toivottua elämistilaa.
Huonokuntoiset asunnot. Ahtaat asunnot.	Puutteellinen asunto.	Ei-toivotut elämistilat.
Asumistuki parantaa omassa asunnossa asuvan eläkeläisen asemaa.	Taloudelliset keinot.	Taloudelliset vaikutusmekanismit, jotka edistävät toivottua elämistilaa.
Asuntojen rakentaminen eläkeläisille.	Sosiaaliset keinot, jotka parantavat asumisolaja.	Sosiaaliset vaikutusmekanismit, jotka edistävät toivottua.
Ahtaus, huono kunto, ihmiselle kelvoton.	Erilaiset paikkaan liitetyt kielteiset ominaisuudet.	Ei-toivottujen elämistilojen tunnut.

Seuraava taulukko (taulukko 7) koskee toisen jakson, vuosien 1999-2002 puheiden taloudellisia vaikutusmekanismeja, jotka kohdistuvat ei-toivottuihin paikkoihin. Taulukko on saatu aikaan edellä kuvatulla tavalla: pelkistämällä, klusteroimalla ja abstrahoimalla saadut luokat teoreettisiin käsitteisiin. Kysymyksessä on siis jokaisen luokan pelkistettyjen ilmausten laskeminen yhteen ja liittämisen pääluokkiin.

TAULUKKO 7 Ei-toivotut paikat ja taloudelliset vaikutusmekanismit

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (65)
Ei-toivottua vanhenemisen paikkaa edistävät taloudelliset vaikutusmekanismit	* laitos	* omaishoidon tuen puutteet	16
	* koti	* kuntien säästöt ja talousongelmat	15
	* hissitön kerrostalo	* laitoshoidon maksut rasitteena puolisolle	7
	* palvelutalo	* asiakasmaksut korkeat	6
	* vanha kerrostalo	* talouslaman vaikutukset	5
	* vanhainkoti	* laitosasuminen kallista	5
	* vanhustentalo	* fyysiseen ympäristöön liittyvät tekijät	5
	* puutteellinen asunto	* palveluasuminen kallista asukkaalle	2
		* asumistuen rajoitukset	1
		* laitoshoidon rahoitus riittämätön	1
		* valtion menojen supistaminen	1
		* kustannusten siirto valtiolle	1

Esitystapaa ryödytän aineistoesimerkein. Taulukko puretaan tekstiksi ja tekstin sisältöä valaisen sopivien lainausten avulla. Tämä on viimeinen eli narratiivinen vaihe. Keskustelukappaleessa tuon esille taulukoiden tulkintoja.

5 VANHENEMISEN PAIKOISTA, VAIKUTUS- MEKANISMEISTA JA PAIKAN TUNNUISTA VALTIOPÄIVÄPUHEISSA

5.1 Vuodet 1950-1961: Kohti vanhainkotia

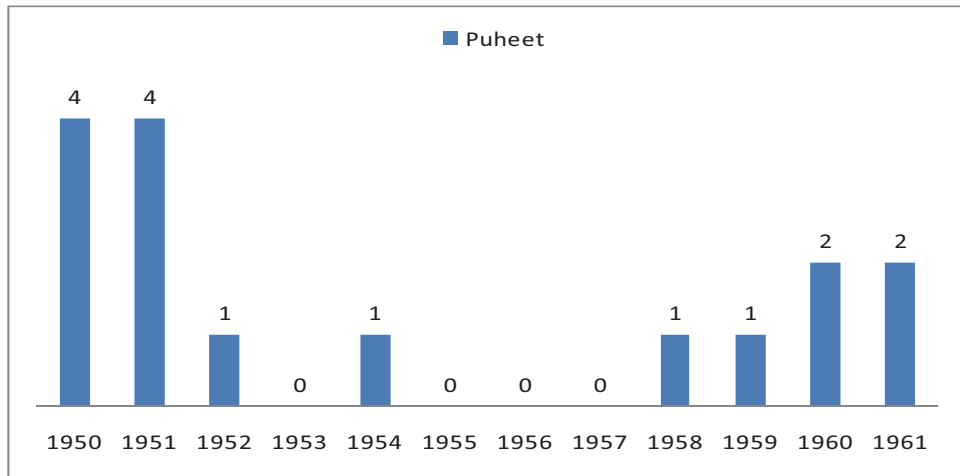
5.1.1 Puheet ja puhujat

Ensimmäisen jakson (1950-1961) puheet ajoittuivat alkuun ja loppuun. Puheiden sisältöön vaikutti vanhuksista tehty ensimmäinen tutkimus koko 1950-luvun ajan. Kauden aikana puheita oli 16 (kuvio 1). Lukumääräisesti eniten niitä vuosina 1950 ja 1951, jolloin komiteanmietintö ja tutkimus vanhusten oloista olivat valmistumassa. Vuosina 1955-1957 vanhenemisen paikkaa ei otettu esille lainkaan. Tällöin keskusteltiin vilkkaasti kansaneläkelain säätämiseen liittyvästä laista.⁷⁵ Myöskään vuoden 1953 valtiopäiviltä ei aineistoon kertynyt yhtään puhetta. Puheiden määrät, niinä vuosina jolloin niitä esiintyi, vaihtelivat yhdestä neljään.

Vuonna 1950 pidettiin kunnallisvaalit ja presidentinvaali. Sitä seuraavana vuonna järjestettiin eduskuntavaalit, jotka on nimetty inflaatiovaaleiksi. Vuonna 1954 presidentti Paasikivi hajotti eduskunnan valtionaloutta koskevien erimielisyyksien takia. Hallitukset, joista osa oli vähemmistöhallituksia, olivat lyhytaikaisia ja heikkoja. SDP kärsi sisäisistä kiistoista, ja Kekkonen presidenttikauden alkupuolella kansantaloutta koetteli laskusuhdanne. Vuoden 1958 eduskuntavaaleja kutsutaan sokkivaaleiksi johtuen vasemmistoenemmistön syntymisestä. (Ollila 2007, 23 ja Paloheimo 2007, 240-242.)

---

⁷⁵ Muita 1950-luvun valtiopäiväpuheiden ikäteemoja olivat virkamieseläkkeet ja vanhuusavustuslaki.

KUVIO 1 Puheet 1950-1961

Seuraavaksi esittelen puheet hallitusaseman ja puolueen (taulukko 8) sekä puhujat määrällisesti sukupuolen, puolueen (taulukko 9) suhteen. Yhteensä 13 puhetta pidettiin oppositioasemasta, joksi lasken myös virkamieshallituksen aikana pidetyn esityksen. Hallituspuolueiden edustajista kolme piti puheen vanhenemisen paikoista. Tässä on toinen selvä ero verrattuna hallituspuolueiden edustajien pitämiin puheisiin. Vasemmistopuolueiden edustajat esittivät ajatuksiaan useammin, kymmenen kertaa, kun muut ryhmät kävivät puhujakorokkeella viidesti. SDP:n edustajat esittivät puheista puolet, ja toisen puolen vaihdellen SKDL, Kansanpuolue, kokoomus ja RKP.

TAULUKKO 8 Puheet puolueen ja hallitusaseman mukaan 1950-1961

	SKDL	SDP	Kansanp.	Kokoomus	RKP	Puheet yhteensä
Hallitus	-	1	-	-	2	3
Oppositio	3	7	2	1	-	13
Yhteensä	3	8	2	1	2	16

Yhteensä kahdestatoista puheita pitäneestä edustajasta naisia oli viisi ja miehiä seitsemän. Ahkerimmin täysistuntosalissa esiintyivät vasemmistopuolueiden (SKDL ja SDP) sekä nais- että miespuoliset edustajat, joita oli kahdeksan, kun taas keskiryhmiin lukeutuvan kansanpuolueen ja oikealla olevien RKP:n ja kokoomuksen edustajat tulivat puhujakorokkeelle harvemmin.

TAULUKKO 9 Puheet, puolue ja sukupuoli 1950-1961

	SKDL	SDP	Kansanp.	Kokoomus	RKP	Puhujia yhteensä
Naiset	2	3	-	-	-	5
Miehet	1	2	1	1	1	7
Yhteensä	3	5	1	1	2	12

Sukupuolivähemmistöasemastaan (taulukko 9) huolimatta naiset pitivät tällä kaudella yhtä monta puhetta kuin miehet.⁷⁶ Merkillepantavaa on myös se, että oikeiston tai keskustaryhmien puolueiden naisista kukaan ei ottanut vanhusten asumisaiheita esille. Eniten puheita vanhenemisen paikasta esitti SDP:n edustaja Laura Brander-Wallin, yhteensä kolme kertaa. Hän käsitteli vanhusten asuntoasioita varsin laajasti ja pitkästi.

5.1.2 Ei-toivotut paikat

Vanhusten asumiseen liittyvät ongelmat otti esiin Elli Stenberg 11.10.1950. Se on aineistoni ajallisesti ensimmäinen esitys vanhusten asumisesta. Stenberg kiinnitti huomiota siihen, että vanhustenhuolto oli järjestetty köyhäinhuoltona, mikä merkitsi käytännössä kunnalliskotiasumista.⁷⁷ Hän myös muistutti edustajatovereitaan siitä, että vanhusten asia ei ole liikuttanut edes yhteiskunnallisia uudistuksia kannattaneita. Vanhusten kodinhoitopalveluita moitittiin olemattomiksi.

Taulukkoon 10 on koottu kauden maininnat konkreettisista paikoista, joissa vanhan ihmisen ei toivottu asuvan tai elävän. Ei-toivotuiksi paikoiksi, nimettiin kunnalliskoti, puutteellinen asunto tai koti, matkustajakoti ja huonokuntoinen vanhainkoti. Nimitystä köyhäintalo ei Mustalan komitean mietintö enää mainitse, mutta Albin Wickman mainitsee sanan ”fattighusjonen” puheessaan 14.12.1951.

Aineistossa useimmiten ei-toivottuna paikkana pidettiin kunnalliskotia; tästä on kahdeksan mainintaa puheissa. Kunnalliskodit olivat täynnä, eikä niitä kaikissa kunnissa ollutkaan. Ne eivät muodostaneet puhujien mielestä vanhukseksi hyvää elämän perustaa.⁷⁸ Osa oli jäänyt luovutetuille alueille, ja tällöin kanta-alueiden rakennukset olivat ”joutuneet liiallisesti asutetuiksi” ja ”maaseudulla olivat hyvinkin puutteellisia”.

⁷⁶ Vuosina 1950-1961 naiskansanedustajien määrä vaihteli 23 ja 30 välillä. Kaikki aineistoon kerätyt puheita pitäneet edustajat ovat liitteessä 1.

⁷⁷ Suurimpana syynä yleiseen tyytymättömyyteen on se, että vanhusten huoltoa ei ole pyrittykään järjestämään muuten kuin kunnallisen köyhäinhuollon puitteissa. (Elli Stenberg 11.10.1950)

⁷⁸ Elämä kunnalliskodeissa ei ole muodostunut sellaiseksi kuin olisi toivottavaa. (Arno Tuurna 31.10.1950)

TAULUKKO 10 Ei-toivotut vanhenemisen paikat 1950-1958 ⁷⁹

Luokitus	Nimetyt paikat	Kerrat (17)
Ei-toivotut vanhenemisen paikat	* kunnalliskoti	8
	* puutteellinen asunto tai koti	6
	* matkustajakoti	1
	* huonokuntoinen vanhainkoti	1
	* fattighusjonen	1

Kuudesti esitettiin jollain tavoin oma heikkokuntoinen tai kurja asunto tai koti ei-toivottuna vanhenemisen paikkana. Niitä kuvattiin tasoltaan kurjiksi, heikoiksi ja epätyytyttäväiksi. Omat kodit näyttävät puheissa paikkoina, jotka ovat puutteellisia ja pieniä ja joissa vanhuksen ei tulisi asua. Puhujat esittivät, että ”runsaissa tapauksissa” vanhuksset niissä kuitenkin joutuivat asumaan ainakin suurimmissa väestökeskuksissa. Oma koti sen heikon laadun takia oli vanhukselle soveltumaton. Eduskunnassa komitean tutkimustuloksia lainattiin, ja ikääntyvien asuinolosuhteita moitittiin varsin ankarasti; Suomen maineenkin pelättiin kärsineen.⁸⁰

Matkustajakoteja ei pidetty vanhuksille soveltuvina paikkoina. Monet kuitenkin joutuivat siellä odottamaan enemmän tai vähemmän väliaikaisesti vanhainkoti- tai muuta paikkaa.⁸¹ Vanhainkodit, jotka olivat vielä harvinaisia, oli tarkoitettu ikääntyneille mahdollisesti avun tarpeessa oleville. Yhdessä puheessa kritisoitiin vanhainkotien rakennusten heikkoa kuntoa.

Vanhusten heikko taloudellinen tilanne (taulukko 11) mainittiin useimmin syynä ei-toivottujen paikkojen yhteydessä. Muutaman puhujan mielestä eläketurvan ja taloudellisten tukimuotojen puutteen takia vanhuksset saattoivat päätyä kunnalliskotiin. Työstä poisjääminen merkitsi tavallisesti taloudellisen aseman alenemista ja asumistason laskua.⁸² Mikäli eläkesäästöjä tai muita säästöjä oli ollut, ne olivat huvenneet inflaation takia.⁸³

⁷⁹ Analyysikappaleen taulukoissa luokitus viittaa taulukon 2 mukaisiin vanhenemisen paikkojen luokituksiin, nimetyt paikat niihin paikkoihin, jotka mainitaan ja kerrat useuteen eli kuinka monta kertaa ko. asia on mainittu jaksossa. Mekanismin määrä lasketaan samalla tapaa.

⁸⁰ Se komitea, joka tutki vanhusten asioita, vaikka sen tutkimuksen kohteeksi joutui vain noin 1 % vanhuksista, sai kuitenkin selville asioita, jotka mielestäni eivät ole kunniaksi Suomelle. (Irma Torvi 14.12.1951)

⁸¹ On sattunut tapauksia, jolloin vanha ihminen on joutunut asumaan matkustajakodissa odottaessaan sijaa päästäksensä vakinaisesti johonkin. (Juho Tenhiälä 15.12.1952)

⁸² Det gäller personer som har blivit pensionerade; arbetsinkomster har radikalt minskats och de har svårt att bo kvar såsom de har bott. (Kurt Nordfors 29.10.1959)

⁸³ Vähäisillä säästöillä ei ole heille ollut merkitystä, ”inflatio” on tehnyt ne merkityksettömiksi. (Juho Pyy 24.10.1950)

TAULUKKO 11 Ei-toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1950-1958

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Määrä (16)
Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät taloudelliset vaikutusmekanismit	* kunnalliskoti	* vanhusten taloudellinen tilanne heikko	7
	* puutteellinen asunto tai koti	* rakennusmäärärahojen puute	5
	* matkustajakoti	* vanhainkotien valtionavut vähäisiä	2
	* huonokuntoinen vanhainkoti	* vanhainkotien taloudelliset vaikeudet	1
	* fattighusjonen	* korkeat asumiskustannukset	1

Juho Pyy⁸⁴ nosti esille siirtovanhusten taloudellisen tilanteen erityisen häädänalaisena verrattuna muihin vanhuksiin. Pyy'n mukaan kodin menetyksestä myönnetty korvaukset olivat loppuneet, ja siirtovanhukset olivat muita vanhoja ihmisiä huonommassa asemassa. Heikon asumistason syitä olivat korkeat asumiskustannukset. Hyväkuntoiset ja uudet asunnot olivat puolestaan liian kalliita vanhusten hankkia, vaikka kansaneläkelakikin säädettiin 1950-luvun puolivälin jälkeen.

Toinen taloudellinen luokitus, joka koski ei-toivottuihin paikkoihin vaikuttavia mekanismeja, koostui fyysisen ympäristön tekijöistä. Yksi edustaja valitteli rakennusmäärärahojen vähyyttä vanhainkotien rakentamisessa.⁸⁵ Ongelmana pidettiin myös sitä, ettei yksityisten vanhainkotien rakentamiseen ollut rahoitusta. Luen tähän luokitukseen kuuluvaksi myös lausumat asuntotuotannon määrärahojen niukkuudesta ja korjausmäärärahojen puutteesta. Taloudellisten resurssien riittämättömyyden vuoksi vanhainkotipaikkoja oli tarpeeseen nähden vähän, ja vanhuset joutuivat muuttamaan kunnalliskoteihin ja joskus jopa matkustajakoteihin.

Olemassa olevien vanhainkotien taloudellista avustamista moitittiin riittämättömäksi. Näiden vanhainkotien avustus oli poistettu vuoden 1954 valtion budjetista.⁸⁶ Toisinaan ne muutamat olemassa olevat vanhainkodit, joita Suomessa 1950-luvulla oli, ajautuivat taloudellisiin vaikeuksiin ja joutuivat ottamaan parempituloisia ihmisiä asukkaiksi.⁸⁷

Puheista on eroteltavissa myös poliittisiksi vaikutusmekanismeiksi (taulukko 12) tulkittavia luokituksia. Ei-toivottuihin vanhenemisen paikkoihin kohdistui 17 poliittista mekanismia. Seitsemässä puheenvuorossa vanhusten asunto-ongelmat otettiin esille poliittisena kysymyksenä, jota kutsuttiin poltta-

⁸⁴ Nykyisin rakennettavat asunnot tulevat asuinkustannuksiltaan niin kalliiksi, ettei vähävarainen työkyvytön tai kansaneläkkeen saaja pysty käytettävissään olevilla tuloilla niistä muodostuvia asumiskustannuksia maksamaan. (Anni Flinck 5.4.1961)

⁸⁵ Varsinkin vanhainkotien rakentamiseksi ja ylläpitämiseksi ehdotettu määräraha on niin pieni, ettei se apu, joka sillä voidaan antaa, tuo kuin minimaalisen pienen avun vanhusten asuntotilanteen hoitamisessa. (Laura Brander-Wallin 12.12.1951)

⁸⁶ Ja niin surullinen on tilanne, että ne 41 vanhainkotiä, jotka viime vuonna saivat valtionapua, eivät tänä vuonna saa sitä ollenkaan, ellei eduskunta tältä kohdin muuta valtiovarainvaliokunnan ja hallituksen esitystä. (Laura Brander-Wallin 11.2.1954)

⁸⁷ Useat näistäkin kodeista toimivat suurissa taloudellisissa vaikeuksissa. Ovatpa eräät vanhainkodit tästä syystä joutuneet vuokraamaan osan huonetiloistaan muille kuin vanhuksille. (Laura Brander-Wallin 11.2.1954)

vaksi kysymykseksi ja sosiaalseksi ongelmaksi. Tulkitsen nämä lausumat siten, että kyseessä oli ongelma, jota voimassa olevilla sosiaalipoliittisilla keinoilla oli vaikea ratkaista.⁸⁸

TAULUKKO 12 Ei-toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1950-1958

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (17)
Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät poliittiset vaikutusmekanismit	* kunnalliskoti	* sosiaalipoliitiikan puutteet,	7
	* puutteellinen asunto tai koti	köyhäinhoito	
	* matkustajakoti	* valiokunnan toimenpiteet	3
	* huonokuntoinen vanhainkoti	* eduskunnan toiminta	3
	* fattighusjonen	* yhteiskunnan puutteelliset toimenpiteet	1
		* ministerin päätökset	1
		* valtiovallan toiminta	1
	* hallituksen riittämättömät toimenpiteet	1	

Kunnalliskodin köyhäinhoidollista luonnetta arvosteltiin.⁸⁹ Valiokunnan toimia moitittiin kolmesti riittämättöminä. Edustaja hämmästeli valiokunnan kantoja ja arveli, ettei valiokunta ollut perehtynyt asiaan, kun valtioapu oli poistettu vanhainkodeilta.⁹⁰

Eduskunnan päätöksiä supistaa rakennustoimintaa arvosteltiin vääräksi. Moitteita tuli myös aikomuksesta säätää laki, joka mahdollistaisi isojen kunnalliskotien rakentamisen.⁹¹ Yhteiskunnan toimintaa suomittiin tehottomaksi asuntokysymyksessä, ja ministeri Niukkasta arvosteltiin hänen jätettyään vanhainkotiavustukset menoarviosta pois. Osansa paheksunnasta sai myös valtiovalta jätettyään laissa säädetyt toimenpiteet toteuttamatta. Hallituksen ehdotukset olivat riittämättömiä lievittämään ”ennennäkemättömän vaikeaa asuntopulaa”.

Kun tarkastellaan sosiaalisia vaikutusmekanismeja (taulukko 13), niin ei-toivottuihin paikkoihin liitettävistä mekanismeista useimmin mainittiin pula erilaisista asumisen paikoista, joihin kuuluivat vanhainkotipaikat, laitospaikat ja tavalliset asunnot. Yksityistenkin tahojen järjestämistä vanhainkodeista oli pulaa.⁹² Lainsäädäntö vielä tässä vaiheessa esti rakennustoiminnan laajentami-

⁸⁸ Kuten tunnettua on vähävaraisten vanhusten ja työkyvyttömiä asuntopula edelleen polttava kysymys. (Anni Flinck 5.4.1961)

⁸⁹ Suurimpana syynä yleiseen tyytymättömyyteen on se, että vanhusten huoltoa ei ole pyrittykään järjestämään muuten kuin kunnallisen köyhäinhoidon puitteissa. (Elli Stenberg 11.10.1950)

⁹⁰ Valtionvarainvaliokuntakaan ei ole nähtävästi aloitteiden suuren paljouden vuoksi jaksanut tarpeeksi perehtyä asiaan. (Laura Brander-Wallin 11.2.1954)

⁹¹ Tällä on pyritty ennen muuta siihen, että kuntien ei olisi pakko rakentaa suuria laitoksia ja siihen, että vanhuksia, ainakaan normaali vanhuksia, ei siirrettäisi pois kotikunnastaan monen kunnan yhteisesti ylläpitämään kunnalliskotiin vieraaseen kuntaan, eroon omaisistaan ja ystävästään, niinkuin nykyisen järjestelmän vallitessa tapahtuu suureksi suruksi niille vanhuksille, jotka näihin olosuhteiden pakosta joutuvat. (Tyyne Leivo-Larsson 21.11.1950)

⁹² Näitä yksityisiä vanhainkoteja on maassamme kuitenkin aivan liian vähän. (Laura Brander-Wallin 11.2.1954)

sen yksityisten vanhainkotien rakentamiseen. Luen lainsäädännön seuraukset sosiaalisesti vaikutusmekanismiksi. Tosin vanhainkotien rakentamisesta todettiin, ettei yksin niiden rakentaminen ratkaise asuntopulaa vaan tarvittaisiin enemmän tavallisia asuntoja.

Paikkapula oli ankara senkin takia, että sodan seurauksena moni kunnallis- ja vanhainkoti jäi rajan taakse. Myös laitospaikkoja olisi tarvittu lisää sairaille vanhuksille. Paikkojen riittämättömyyden syyksi epäiltiin myös ”vauraiden maanviljelysseutujen ja vakavaraisten kuntien” vanhoillisia asenteita.⁹³ Asuntopula koettiin sosiaalisesti ongelmaksi, jonka ilmaisuja olivat ”asuntokurjuus” ja ”vaikeus saada asuntoa”. Asuntopulaa kuvattiin polttavaksi kysymykseksi, ahdingoksi ja tyrmistyttäväksi.⁹⁴ Erityisesti vanhuksilla todettiin olevan suuria vaikeuksia löytää asuntoa. Ongelmia lisäsivät myös hädöt purettavista taloista.

TAULUKKO 13 Ei-toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1950-1958

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (29)
Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät sosiaaliset vaikutusmekanismit	* kunnalliskoti	* asuntopula	12
	* puutteellinen asunto tai koti	* kunnalliskotielämä	8
	* matkustajakoti	* väestömuutokset	3
	* huonokuntoinen vanhainkoti	* pula palveluista	2
	* fattighusjonen	* hädöt	2
		* vanhoilliset asenteet	1
	* rakentamista estävät lakipykälät	1	

Toisen alaluokituksen muodosti kritiikki kunnalliskotielämää kohtaan. Ne olivat vanhuksille sopimattomia pääasiassa muiden hoidettavien takia: levottomia, häiritseviä hoidokkeja, vuoteensa kastelevia ja sairaita ei pidetty soveliaina terveiden vanhusten kanssa asumaan.⁹⁵ Vanhusten ajateltiin eroavan näistä ryhmistä normaaliutensa ja ikänsä vuoksi. Kunnalliskodit olivat ”joutuneet liiallisesti asutetuksi” ja niitä rasitti myös osin ammattitaidoton henkilökunta.

Ongelmat ilmenivät myös siten, että esimerkiksi mielisairaille ja kehitysvammaisille oli vähän erikoistuneita hoitolaitoksia tai sairaskoteja. Tästä syystä kunnalliskodeista oli muodostunut laitoksia, joissa kaikki apua tarvitsevat hoidettiin erottelematta asukkaita hoidon tarpeen mukaisesti. Kunnalliskotiasumisen syiksi nimettiin myös vanhainkotien vähäinen määrä, vanhainkotien tai vanhusten talojen hidas rakentaminen tai jopa rakentamisen supistaminen.

Näiden lisäksi joukko muita ei-toivottuja sosiaalisia vaikutusmekanismeja mainittiin tässä jaksossa. Tarvetta sopivista asunnoista lisäsi kasvava vanhus-

⁹³ Varsin vanhoillisesti näissä kunnissa on vallalla käsitys, että vielä eletään ajassa, jolloin varsinkin suurilla mautiloilla oli helppo huoltaa vanhukset kotioloissa. (Anni Flinck 21.10.1960)

⁹⁴ Asuntokurjuus on jo kestänyt niin kauan ja sen ilmaukset ovat olleet joskus suorastaan niin tyrmistyttäviä. (Mauno Pekkala 5.12.1951)

⁹⁵ Kun sairaala- ja erikoishoitopaikkoja puuttuu, joudutaan kunnalliskodeissa hoitamaan mielisairaita, psykopaatteja ja muita kroonisesti sairaita. (Laura Brander-Wal-lin 11.2.1954)

väestö ja siirtovanhusten ikääntyminen, joiden ongelmia Juho Pyy piti erityisinä. Kotona asumisen esteenä ja yksin asuvien vanhusten ongelmana pidettiin myös kodinhoitopalveluiden puutetta. Yksinasumiseen liitettiin ongelmia ja vaikeuksia, kuten lämmitys ja ruokailu. Yhden puhujan mukaan kansaneläkeasetuksen pykälät estivät yksityisen rakennustoiminnan.

Vallitsevia asumisoloja moitittiin myös paikan tunnun näkökulmasta (taulukko 14). Paikan tunnuksi tulkitseen erilaiset adjektiivit ja kuvaukset, moraaliset luokitukset ja emotiot, jotka liitettiin vanhenemisen paikkaan. Fyysiseen ympäristöön liittyvät ominaisuudet on luokiteltavissa neljäksi eri luokaksi. Ensimmäiseen kuuluivat kylmä, kostea, vetoinen ja hatara. Sellaisiksi määriteltyjä olivat useimmiten vanhusten omat asunnot ja kodit.⁹⁶ Niitä kuvattiin myös vanhoiksi ja epäkäytännöllisiksi sekä halvoiksi.⁹⁷ Oma koti saattoi olla tasoltaan myös kurja, huono, välttävä tai heikko, jossa vanhukset kärsivät mahdollisesti yksityisyyden puutteesta.⁹⁸

TAULUKKO 14 Ei-toivotut paikat ja paikan tunnut 1950-1958

Luokitus	Nimetyt paikat	Paikan tunnut eriteltyinä	Kerrat (28)
Ei-toivottujen vanhenemisen paikkojen tunnut	* kunnalliskoti	* fyysiseen ympäristöön liittyvät ominaisuudet:	15
	* puutteellinen asunto tai koti	a) kylmä, kostea, vetoinen, hatara	
	* matkustajakoti	b) vanha, vanhanaikainen, alkeellinen, epäkäytännöllinen, halpa	6
	* huonokuntoinen vanhainkoti	c) kurja, huono, heikko, välttävä	
	* fattigusjonon	* sosiaaliseen ympäristöön liittyvät muut tekijät: levottomuus, vuoteen kastelu, yksityisyyden puute, epäinhimillisuus	3
		* vanhukset eivät tahdo kunnalliskotiin	3
		* tyytymättömyyttä aiheuttava	3
		* ennakkoluuloja aiheuttava	1

Kunnalliskoteja kuvattiin vanhanaikaisiksi ja epäkäytännöllisiksi. Myös yksityisyyden puute oli niiden vika. Rakennukset olivat osittain hataria, alkeellisia ja epäinhimillisiä, mistä seurasi levoton elämä. Rauhattomuuteen, vuoteen kastelemaan ja yksityisyyden puutteeseen olivat muut asukkaat syyllisiä.⁹⁹ Puhujien

⁹⁶ 28,3 %:lla oli kylmä ja kostea asunto. (Irma Torvi 14.12.1951)

⁹⁷ Toisaalta taas on todettava, että mainitut kansalaiset ovat olleet pakotettuja hakeutumaan vanhoihin ja epäkäytännöllisiin halvempiin asuntoihin. (Anni Flinck 5.4.1961)

⁹⁸ Yli 50 % vanhuksista elää oloissa, joiden taso on heikko, eikä heillä ole mahdollisuuksia minkään oman pienen huoneen saamiseen, saatikka sitten jonkun oman pienen nurkkauksen itselleen varaamiseen, varsinkaan suurissa perheissä. (Laura Brander-Wallin 12.12.1951)

⁹⁹ Sillä vaikka esim. nykyisin mielisairasosastot ovatkin erillisiä, näiden osastojen hoidot häiritsevät terveitten vanhusten rauhaa. (Arno Tuurna 31.10.1950)

mukaan vanhukset välttivät kaikin keinoin kunnalliskotiin joutumista. Kunnalliskotien paikan tunnut olivat luonteeltaan myös sosiaalisia. Vanhusten ajateltiin ansaitsevan paremman kohtelun ja asumismahdollisuudet elätettyään itsensä koko iän omalla työllään.¹⁰⁰ Nämä moraaliset seikat liitettiin selkeästi asumiskysymyksiin. Puhujat myös ilmaisivat ymmärryksensä vastahakoisuutta ja ennakkoluuloja kohtaan. Asumisjärjestelyjen tilanne oli tyytymättömyyttä aiheuttava.¹⁰¹

5.1.3 Toivotut paikat

Vuoden 1950 lopulla yksi ensimmäisistä vanhusten asumiseen ja vanhenemisen paikkaan liittyvä keskustelu koski huoltoapulakia, jolla säädettiin laitoshoidojärjestelmästä. Voimaan tullessaan laki säätäisi, että kuntien tuli järjestää neljä erityyppistä huoltolaitosta: vanhainkoti ns. normaaleja vanhuksia varten, sairauskoti pitkäaikaisia sairaita varten, mielisairashoitokoti rauhallisempia sairaita varten ja muu erityishuoltolaitos erikoista huoltoa kaipaavia varten. Arno Tuurna piti ehdotusta kannatettavana vaikkakin aikaa vievänä toimenpiteenä.¹⁰²

Huoltoapulain tarkoituksena oli siirtää vanhukset kunnalliskodissa omille osastoilleen tai vanhainkotiin johtuen kunnalliskodin sopimattomuudesta, rauhottomuudesta ja muiden asukkaiden epäsuotuisista ominaisuuksista. Järjestelyjä, jossa kaikki hoidettavat asuvat samassa tilassa, alettiin pitää vanhanaikaisena ja uudistamista kaipaavana tilanteena. Tällä tavoin kunnalliskodeissa asuvista vanhoista ihmisistä pyrittiin muodostamaan oma ryhmänsä, joka erottuisi sairaista, mielisairaista tai muista erityistä huoltoa vaativista ”hoidokeista”. Näiden erityisryhmien hoitamisen ajateltiin vaativan erilaista osaamista.

Puheissa vanhenemisen paikoista ilmeni paikkoja, joissa vanhusten toivottiin viettävän elämänsä loppuvuodet. Tällä kaudella kansanedustajat esittivät useita asumisratkaisuja (taulukko 15) vanhusten asumistason parantamiseksi. Ensinnäkin vanhainkotien rakentaminen liitettiin osaksi koko asuntokysymyksen ratkaisemista.¹⁰³ Toiseksi vanhainkodit miellettiin nimenomaan terveiden ja normaalien vanhusten paikoiksi.

¹⁰⁰ Vanhukset, jotka koko ikänsä ovat huolehtineet itsestään omalla työllään, välttävät kuitenkin köyhäinhoitoon turvautumista. (Laura Brander-Wallin 11.2.1954)

¹⁰¹ Varsinkin kunnalliskotiin he suhtautuvat ennakkoluuloisesti ja kärsivät puutetta yksinäisinä omissa kodeissaan enemmän kuin turvautuvat näissä laitoksissa annettavaan huoltoon. (Laura Brander-Wallin 11.2.1954)

¹⁰² Kuten lakiesityksen perusteluissa on mainittu, aikuisten laitoshoido vaatii nykyaikaisista tarkoituksenmukaisempaa järjestelyä ja siinä on pyrittävä luopumaan nykyisestä hoidokkaineekseltaan kirjavasta ja rauhottomasta kunnalliskotityypistä ja koettava perustaa erikoishuoltolaitoksia. (Arno Tuurna 31.10.1950)

¹⁰³ Vanhainkotien osuus koko asuntokysymyksen hoitamisessa on niin suuri, ettei sitä pitäisi aliarvioida. (Laura Brander-Wallin 12.12.1951)

TAULUKKO 15 Toivotut vanhenemisen paikat 1950-1958

Luokitus	Nimetyt paikat	Kerrat (39)
Toivotut vanhenemisen paikat	* vanhainkoti	22
	* yhteisasuntolat, vanhusten talot, eläkeläiskodit	8
	* vuokra-asunnot	3
	* sairaiden (vanhusten) hoitolaitos	3
	* nykyinen asuinympäristö, koti	2
	* kunnalliskoti 1-2 hengen huoneineen	1

Muita soveliaita paikkoja olivat varta vasten vanhuksille tarkoitettut erityiset kodit, joita nimitettiin vaihdellen yhteisasuntoloiksi,¹⁰⁴ vanhusten taloiksi, eläkeläiskodeiksi tai vuokra-asunnoiksi.¹⁰⁵ Tämän tyyppisissä asunnoissa ajateltiin terveiden ja osin toimintakykyisten vanhusten asuvan, kun taas sairaita varten tulisi perustaa erityyppisiä hoitolaitoksia tai sairaskoteja. Vanhainkodin ja muiden kuten yhteisasuntoloiden tai eläkeläiskotien ominaisuuksien välille ei muodostunut eroa.

Omasta kotiympäristöstä todettiin, ettei kaikilla ole niissä mahdollisuutta viettää vanhuutta.¹⁰⁶ Omaan kotiin viittasi myös Laura Brander-Wallin, jonka mielestä se olisi paras ympäristö iäkkäälle, mutta johon kuitenkin reaali maailmassa ei ollut mahdollisuuksia asuntojen huonon kunnon ja yksityisyyden puutteen takia.¹⁰⁷ Kunnalliskotikin sai hyvän vanhenemisen paikan leiman, jos siellä voitiin asua 1-2 hengen huoneissa. Puhuja korosti tässä yhteydessä niiden olevan "todellisia vanhusten koteja" johtuen siitä, että niissä oli enemmän yksityisyyttä.

Taloudellisista vaikutusmekanismeista (taulukko 16), jotka kohdistuvat toivottuihin paikkoihin, useimmin mainittiin fyysistä ympäristöä koskevat tekijät. Yhteensä 28 kertaa esitettiin jonkin rahoitusmuodon toteuttamista vanhainkotien tai eläkeläiskotien rakentamiseksi. Seitsemän kertaa ehdotettiin kansaneläkelaitoksen varojen ja valtionavun myöntämistä rakentamiseen yksityisille, järjestöille ja seurakunnille.¹⁰⁸ Myös valtion ja kansaneläkelaitoksen kohtuukorkoisia lainoja ehdotettiin asuntojen, vanhainkotien ja eläkeläiskotien rakentami-

¹⁰⁴ Meillä on tällaisten vanhuksille varattujen yhteisasuntolain perustaminen epäilemättä sekä taloudelliselta että vanhusten viihtyisyyden kannalta edullisin tapa heidän vaikean asuntokysymyksensä hoitamiseksi. (Laura Brander-Wallin 11.2.1954)

¹⁰⁵ I dessa hem bor alltså personer, som mot en nedsatt hyra kan skapa sig egna hem, och ur allmänna medel har lämnats bidrag, som växlar från 25 till 80 %, beroende på det kommunala skattöret. Dessa ålderdomshem består i regel av 2 rum och kök. De gamla får där leva sitt eget liv men kan få den hjälp de behöver vid tyngre arbete. (Kurt Nordfors 29.10.1959)

¹⁰⁶ Kun toteamme, ettei kaikilla eläkeikään ehtineillä kansalaisilla ole mahdollisuuksia viettää vanhuudenpäiviään omassa kotiympäristössään, on vanhainkotien aikaansaaminen välttämättömyys. (Anni Flinck 21.10.1960)

¹⁰⁷ Vanhusten asunto-oloja mainittaessa kiintyy huomio siihen, että peruseriaatteena pitäisi olla se, että vanhuksset saisivat elää siinä ympäristössä, jossa he nyt elävät ja ovat parhaat työvuotensa viettäneet. (Laura Brander-Wallin 12.12.1951)

¹⁰⁸ Kun vanhainkoteja tarvittaisiin paljon lisää, olisi välttämätöntä auttaa järjestöjä näiden kotien järjestämisessä ja aikaansaamisessa. (Laura Brander-Wallin 13.1.1958)

seen mainitsematta rahoituksen saajatahoa. Yksityisten vanhainkotien sanottiin olevan kunnallisia edullisempia.

TAULUKKO 16 Toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1950-1958

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (35)
Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät taloudelliset vaikutusmekanismit	* vanhainkoti	* fyysisen ympäristön tekijät:	28
	* yhteisasuntolat, vanhusten talot, eläkeläiskodit, vuokra-asunnot	erilaiset rahoitusmuodot rakentamiseen	
	* sairaiden vanhojen hoitolaitos	* taloudellinen apu järjestöille	2
	* nykyinen asuin-ympäristö, koti	* osatyöllisyyskysymys	1
	* kunnalliskoti 1-2 hengen huoneineen	* hoitomaksujen kohtuullistaminen	1
		* yksityiset vanhainkodit edullisempia	1
		* eläketason parantaminen	1
		* vuokratason kohtuullistaminen	1

Juho Pyy ehdotti erillisratkaisuna valtionapua siirtovanhusten asumisongelman ratkaisemiseksi. Fyysisen ympäristön luokitukseen lasken kuuluvaksi ehdotuksen korjauslainoista,¹⁰⁹ kuntien taloudellisen avun yksityisille rakentajille ja kollehdit vanhainkotien rakentamiseen. Myös yksityisten vanhainkotien ylläpito-kustannuksiin ehdotettiin valtion rahoitustukea. Muutama kansanedustaja piti yhdistysten rakentamista edullisempänä kuin julkisesti tuotettua asumista.¹¹⁰ Yhtenä taloudellisena vaikutusmekanismina tuli esille vanhusten osatyöllisyys, jonka avulla parannettaisiin heidän taloudellista asemaansa. Jokunen kansanedustaja toi esille hoitotaksojen kohtuullistamisen ja eläketason kohottamisen, jotta vanhuksilla olisi vara asua vanhainkodeissa. Vuokratason kohtuullistamista esitettiin kerran.

Edustajat nimesivät toivottuihin paikkoihin kohdistuvina poliittisina mekanismeina (taulukko 17) valiokunnan kannanotot ja lausunnot merkittävimmiksi keinoiksi ratkaista asumiseen ja rakentamiseen liittyviä ongelmia.¹¹¹ Valiokunnan kannanottoja arvostettiin ja niihin vedottiin puhuttaessa muille edustajille. Valiokuntaa pidettiin sen verran asiantuntevana ja vaikutusvaltaisena, että sen päätöksiä olisi syytä toteuttaa. Puheissa vedottiin myös eduskuntaan¹¹² ja kansanedustajien omaantuntoon kertomalla esimerkkejä vanhusten hädästä

¹⁰⁹ Kylmissä ja vetoisissa asunnoissa he kaipaavat apua, joka voitaisiin järjestää varsinkin maaseudulla huokeakorkoisia korjauslainoja myöntämällä. (Laura Brander-Wallin, 12.12.1951)

¹¹⁰ Näiden yhdistysten toiminta tulee yhteiskunnalle, se on monessa yhteydessä todettu, paljon halvemmaksi kuin esim. kuntien järjestämät vanhainkodit. (Laura Brander-Wallin 13.1.1958)

¹¹¹ Valiokunta piti tärkeänä uudelleen mietinnössään korostaa sitä, että yksityisten ja seurakuntien omistamien vanhainkotien rakentamiseen ja peruskorjauksiin myönnettäisiin vastaisuudessa lainoituksia. (Anni Flinck 5.4.1961)

¹¹² Onko oikein, että eduskunta nyt epäisi tämän kokonaisuutta silmällä pitäen kovin pienen määrärahan? (Laura Brander-Wallin 11.2.1954)

ja asumiskysymyksistä. Tässä kohdin olen tulkinnut niin, että puhe on kohdistettu kuulijoille eli muille kansanedustajille, ellei mitään muuta tahoja ole mainittu.¹¹³

TAULUKKO 17 Toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1950-1958

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (51)
Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät poliittiset vaikutusmekanismit	* vanhainkoti	* valiokunnan lausunnot ja kannanotot	14
	* yhteisasuntolat, vanhusten talot, eläkeläiskodit, vuokra-asunnot	* eduskunnan toimenpiteet	10
	* sairaiden (vanhusten) hoitolaitos	* mietintöjen, asiantuntijalausuntojen ja tutkimusten suositusten toteuttaminen	8
	* kunnalliskoti 1-2	* asunto- ja sosiaalipolitiikka	6
	hengen huoneineen	* aloitteet	4
	* nykyinen asuinympäristö, oma koti	* yhteiskunnan tehtävä	3
		* ministeriön toimenpiteet	3
		* kunnat	2
		* kansaneläkelaitos	1

Kolmas luokitus koski tutkimustoiminnan ja siihen rinnastettavien mietintöjen ja asiantuntijalausuntojen suositusten toteuttamista vanhusten aseman parantamiseksi.¹¹⁴ Tutkimusten toteuttamiseen vetosi myös Anni Flinck.¹¹⁵ Tulkitsen tutkimukset ja selvitykset poliittisiksi vaikutusmekanismeiksi. Asuntopolitiikkaa pidettiin seuraavaksi tärkeimpänä mekanismina ratkaista vanhusten asumisongelmia. Tehtävä kuvattiin kiireelliseksi, ja toteuttamiskelpoiseksi keinoksi nimettiin vanhainkotien rakentaminen. Seuraavan luokituksen muodostivat viittaukset erilaisiin aloitteisiin: niitä oli tehnyt Juho Pyy ja sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä.

Asunto-ongelman ratkaiseminen miellettiin yhteiskunnan tehtäväksi ja velvollisuudeksi, mitä vanhuksilla oli oikeus myös vaatia.¹¹⁶ Tämä merkitsi köyhäinhoitoon perustuvan politiikan välttämistä vanhustenhoidossa ja asumisen järjestelyissä. Ministeriön toimenpiteet ja valvonta mainittiin kolmesti vanhainkotien uusimisessa ja rakentamisessa.¹¹⁷ Myös sosiaalipolitiikan¹¹⁸ keinojen,

¹¹³ Mikäli sille pohjalle järjestely jätetään, niin monet vanhuksat ehtivät väistyä elämästä hädänalaisissa oloissa. (Juho Pyy 24.10.1950)

¹¹⁴ Sen vuoksi ja jotta järjestelmän toteuttamisessa huollettavaryhmien erikoistarpeet, kuntien olosuhteet, järjestelmän tarkoituksenmukainen yhtenäisyys ja liittyminen muihin laitosjärjestelmiin sekä kuntien taloudelliset huoltomahdollisuudet tulisivat riittävästi huomioon otetuiksi, ovat asiantuntijat pitäneet huoltolaitoksiin ja muuhun sosiaalihuoltoon kohdistuvan tutkimustoiminnan tehostamisen ohella tarpeellisenä sitä, että tällaista laitoshuoltoa tarvitsevista huollettava-aineksista suoritettaisiin vielä puuttuva, riittävän yksityiskohtainen analyysi. (Arno Tuurna 31.10.1950)

¹¹⁵ Suoritetut tutkimukset ovat osoittaneet, että huomattava määrä eläkeikässä olevista kansalaisista voisi asua vuokra-asunnoissa. (Anni Flinck 5.4.1961)

¹¹⁶ Vanhuksilla on toki oikeus vaatia, että yhteiskunta turvaa heidän vanhuudenpäivänsä, samoin kuin jokaisen pitäisi saada katto päänsä päälle. (Mauno Pekkala 5.12.1951)

¹¹⁷ Sosiaaliministeriön valvonnan alaisina ovat maamme kunnat sen jälkeen ryhtyneet uhrautuvaisesti tätä velvollisuutta täyttämään. (Mikko Hult 21.9.1960)

¹¹⁸ Sosiaalipolitiikan tärkeimpiä tehtäviä tällä hetkellä ovat riittävien vanhuus-

kuntien toimenpiteiden ja kansaneläkelaitoksen toiminnan uskottiin parantavan asumiskysymyksiä.

Yhdistysten, säätiöiden, seurakuntien ja yksityisten tahojen rakentamisen tukemista ehdotettiin 17 puheessa. Luokittelen ne kuuluviksi toivottuihin vanhenemisen paikkoihin suuntautuviksi sosiaalisiksi vaikutusmekanismeiksi (taulukko 18). Toiminnan tukemista kuvattiin välttämättömäksi, sillä vapaaehtoisuudella uusia vanhainkoteja ei puhujien mukaan enää saatu aikaiseksi. Rakennustoiminnassa tulisi seurata muiden maiden esimerkkiä.¹¹⁹

TAULUKKO 18 Toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1950-1958

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (27)
Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät sosiaaliset vaikutusmekanismit	* vanhainkoti * yhteisasuntolat, vanhusten talot, eläkeläiskodit, vuokra-asunnot * sairaiden vanhojen hoitolaitos * kunnalliskoti 1-2 hengen huoneineen * nykyinen asuinympäristö, oma koti	* fyysiseen ympäristöön kohdistuvat: yhdistysten, seurakuntien ja säätiöiden ym. rakennustoiminta, muiden maiden esimerkki * laitoshoidon organisointi * asumisen organisointi * sairaanhoitopalveluiden organisointi * kodinhoitoavun järjestäminen	17 5 2 2 1

Olen tulkinut lausumat erityishuoltolaitosten perustamisesta laitoshoidon organisointia koskeväksi. Ehdotusten mukaan huollettavat eli vanhat ihmiset tulisi järjestää ominaisuuksiensa mukaan erityyppisiin asuntoihin ja paikkoihin. Myös asumisen organisointiin viitattiin: oli järjestettävä vaihtoehtoja vanhuksille, jotka eivät kuuluneet kunnalliskotiin, mutta eivät enää pystyneet asumaan tavallisissa asunnoissa. Nykyiseen asuinympäristöön, omaan kotiin, ajateltiin vaikutettavan järjestämällä vanhuksille kodinhoito- ja sairaanhoitoapua. Kotona asuminen näyttäytyi mahdollisena tässä luokituksessa.

¹¹⁹ eläkkeiden myöntäminen ja ennenkuulumattoman vaikean asuntopulan lievittäminen sekä sairaalaolojen parantaminen. (Mauno Pekkala 5.12.1951)
Ruotsissa on vuodesta 1939 lähtien myönnetty valtion varoista avustusta eläkeläiskotien perustamista varten vanhuuseläkkeen saajille. Seurakunnat ovat jo ennen tätä siellä rakennuttaneet asuintaloja, joissa vanhukset ovat saaneet vuokrata halpoja asuntoja, esim. Tukholmassa ja Göteborgissa, nousten niiden luku Göteborgissa 2000:een. Tanskassa, Norjassa ja Englannissa on ollut vastaavanlaista toimintaa vanhusten hyväksi. Eniten on vanhusten asuntotaloja Kööpenhaminassa, jossa niiden luku jo ylittää 5000. (Laura Brander-Wallin 11.2.1954)

TAULUKKO 19 Toivotut paikat ja paikan tunnut 1950-1958

Luokitus	Nimetyt paikat	Paikan tunnut eriteltyinä	Määrä (7)
Toivottujen vanhenemisen paikkojen tunnut	* vanhainkoti	* viihtyisyys	3
	* yhteisasuntolat,	* ajanmukaisuus	2
	vanhusten talot, eläkeläis-	* vapaus	1
	kodit, vuokra-asunnot	* itsenäisyys	1
	* sairaiden (vanhusten) hoitolaitos		
	* kunnalliskoti 1-2 hengen huoneineen		
	* nykyinen asuinympäristö, oma koti		

Puhuttaessa paikan tunnusta (taulukko 19) kansanedustajat korostivat vanhainkotien¹²⁰ ja vanhusten omien kotien viihtyisyyttä ja ajanmukaisuutta. Kerran todettiin, että yhteiskunnan tehtävä oli saada aikaan vanhuksille viihtyisiä asuntoja. Asumisen tulisi taata vanhan ihmisen vapaus ja itsenäisyys.¹²¹ Yhteiskunnan velvollisuus oli taata asumisen edellytykset vanhukselle, joka oli ikänsä työtä sen hyväksi tehnyt.¹²² Paikan tuntuja koskevia mainintoja oli seitsemän.

5.1.4 Yhteenvetoa

Ensimmäisessä jaksossa oli puheiden pitäjiä 12 ja puheita 16. Enemmistö puhujista oli miehiä. Ahkerimmin puhujakorokkeella kävivät vasemmiston eli SKDL:n ja SDP:n edustajat. Kansanpuolueen, kokoomuksen ja RKP:n esitykset jäivät yksittäisiksi ja miesten tekemiksi. Vasemmistopuolueista sekä miehet että naiset puhuivat vanhenemisen paikasta. Hallitusasema vaikutti esiintymiseen: opposition edustajat esiintyivät hallituspuolueita useammin. Huomio kiinnittyi myös niihin, joiden ääni ei kuulu; heitä ovat maalaisliiton edustajat ja oikeistopuolueiden naiset. Ahkerimpia puhujia olivat Laura Brander-Wallin ja Anni Flinck.

Ei-toivottuja paikkoja mainittiin yhteensä 17 (taulukko 20). Useimmin ei-toivotuksi paikaksi nimettiin kunnalliskoti. Omaa, puutteellista kotia pidettiin samalla tavalla vanhuksille soveltumattomana asumisen paikkana. Näiden paikkojen yhteydessä ilmeneviä taloudellisia, poliittisia ja sosiaalisia vaikutusmekanismeja oli yhteensä 62. Taloudelliset mekanismit koskivat vanhusten heikkoa taloudellista tilannetta ja fyysiseen ympäristöön kohdistuvia tekijöitä,

¹²⁰ Vanhusten huoltoa edistävällä kansaneläkelain 60 §:n 2 momentin tarkoitetulla rakennustoiminnalla on lähinnä pyrittävä kehittämään ajanmukaisten kunnallisten vanhainkotien aikaansaamista. (Juho Tenhiälä 5.4.1961)

¹²¹ Koko elämänsä yhteiskunnan hyväksi työtä tehneillä täytyy olla oikeus säilyttää vapautensa ja itsenäisyytensä myös vanhuuden päivinä tarvitsematta sen takia elää puutteessa ja ahdingossa vailla tyydyttäviä asuntomahdollisuuksia. (Laura Brander-Wallin 11.2.1954)

¹²² Koko elämänsä yhteiskunnan hyväksi työtä tehneillä täytyy olla oikeus säilyttää vapautensa ja itsenäisyytensä myös vanhuuden päivinä tarvitsematta sen takia elää puutteessa ja ahdingossa vailla tyydyttäviä asuntomahdollisuuksia. (Laura Brander-Wallin 11.2.1954)

kuten vanhainkotirahoituksen riittämättömyyttä ja olemassa olevien laitosten rahoitusta. Ei-toivotut poliittiset vaikutusmekanismit käsittelivät vallitsevaa asuntopulaa sosiaalisena ongelmana. Valiokuntien ja eduskunnan toimintaa kritisoitiin. Osansa kritiikistä saivat myös yhteiskunta, valtiovalta, ministeri ja hallitus. Sosiaaliset vaikutusmekanismit liittyivät pulaan asunnoista, vanhainkoti- ja laitospaikoista. Kunnalliskotielämää ei pidetty soveltuvana vanhuksille. Muihin mekanismeihin kuuluivat keskustelut väestömuutoksesta, palvelupulasta, hädät, asenteet ja lakipykälät, jotka estivät rakentamisen.

Ei-toivottuja paikan tuntuja oli runsaasti: niistä oli 28 mainintaa. Niitä olivat yhtäältä fyysiseen ympäristöön liittyvät epäkohdat ja toisaalta vanhanaikaisuus, alkeellisuus ja epäkäytännöllisyys. Asunnot saatettiin kuvata muun muassa kurjina tai huonoina. Asumisen kotona tai kunnalliskodissa uskottiin olevan levotonta ja epäinhimillistä; yksityisyyttä ei ollut. Emootioita, jotka liittyivät ei-toivottuihin vanhenemisen paikkoihin, olivat ennakkoluulot, tyytymättömyys ja vastentahtoisuus kunnalliskotia kohtaan.

TAULUKKO 20 Yhteenveto 1950-1961

Vanhenemisen paikat	Ei-toivotut paikat (17) * kunnalliskoti * puutteellinen asunto tai koti * matkustajakoti * huonokuntoinen vanhainkoti * fattighusjonen	Toivotut paikat (39) * vanhainkoti * yhteisasuntolat, eläkeläiskodit * hoitolaitokset * koti * kunnalliskoti
Vanhenemisen paikkoihin kohdistuvat vaikutusmekanismit	Ei-toivottuja paikkoja edistävät mekanismit (62) * taloudelliset: vanhusten taloudellinen tilanne, fyysinen ympäristö (16) * poliittiset: poliittiset toimijat (17) * sosiaaliset: paikkapula, kunnalliskotielämän sisältö (29)	Toivottuja paikkoja edistävät mekanismit (113) * taloudelliset: fyysiseen ympäristöön liittyvät rahoitusmuodot (35) * poliittiset: poliittiset toimijat, tutkimukset (51) * sosiaaliset: yhdistysten ym. rakennustoiminta, muiden maiden esimerkit, hoidon ja palvelujen organisointi (27)
Vanhenemisen paikkojen tunnut	Ei-toivottujen paikkojen tunnut (28) * fyysiseen ympäristöön liittyvät * toiveisiin liittyvät * käsityksiin liittyvät	Toivottujen paikkojen tunnut (7) * viihtyisyys * ajanmukaisuus * itsemääräämisoikeus

Toivotuiksi vanhenemisen paikoiksi (mainintoja 39) nimettiin vanhainkoti, eläkeläiskodit, vuokra-asunnot ja hoitolaitokset. Oma koti mainittiin vain kahdesti ja kunnalliskoti kerran. Taloudelliset mekanismit, joilla näitä paikkoja uskottiin edistettävän, olivat erilaiset rahoitusmuodot, joilla rakennettaisiin uusia vanhainkoteja ja muita asuntoja. Myös järjestöille toivottiin taloudellista apua.

Edustajat puolueesta riippumatta kannattivat yhtäläillä niin yksityisten kuin julkistenkin vanhainkotien rahoittamista julkisin varoin. Vanhusten taloudellista asemaa haluttiin parantaa osa-aikatyöllä, hoitomaksujen ja vuokrien kohtuullistamisella ja eläketason parantamisella.

Poliittisiksi vaikutusmekanismeiksi mainittiin suurimpana valiokunnan ja eduskunnan toimintana. Myös aloitteisiin, asunto- ja sosiaalipolitiikkaan ja ministeriön toimenpiteisiin uskottiin. Muita poliittisia toimijoita olivat yhteiskunta, kunnat ja kansaneläkelaitos.

Sosiaalisten vaikutusmekanismien osalta eniten uskottiin yhdistysten ym. rakennustoiminnan vaikutuksiin. Tutkimustoiminnalla ja sen tulosten toteuttamisella ajateltiin edistettävien toivottuja vanhenemisen paikkoja. Muiden maiden esimerkit olivat vahvoja näyttöjä toisenlaisesta asumisen järjestelystä. Myös laitoshoidon, asumista ja sairaanhoitopalvelujen organisointia esitettiin uudistettavaksi. Kerran mainittiin kodinhoitoapu, lapset ja köyhäinhoidon luonteen välttäminen.

Toivottujen vanhenemisen paikkojen tunnut olivat viihtyisyys, ajanmukaisuus, vapaus ja itsenäisyys. Mainintoja näistä vaikutusmekanismeista oli melko vähän.

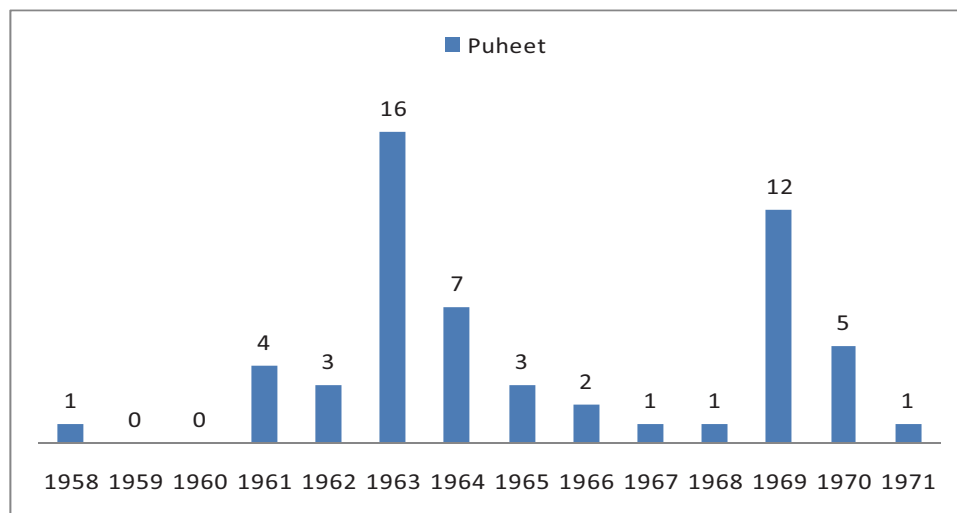
5.2 Vuodet 1958-1971: Kohti vanhustentaloa ja asumistukea

5.2.1 Puheet ja puhujat

Toinen jakso alkaa vuodesta 1958, jolloin teemallisesti uusia aiheita ilmenee aiheistossa. Jakso on päällekkäinen ensimmäisen jakson kanssa, jonka teemat olivat yhtenäisiä aina vuoteen 1961 saakka. Uusia ja vanhoja teemoja siis esiintyi yhtäaikaaisesti kolmen vuoden ajan.

1950-luvun lopulla maan taloudellinen tilanne oli heikko – vuoden 1958 eduskuntavaaleissa eduskuntaan syntyi vasemmistoenemmistö, ja SKDL oli suurin puolue. Porvarienemmistö palasi eduskuntaan takaisin vuoden 1962 vaaleissa. Hallitusten muodostaminen oli hankalaa, joten virkamieshallituksilla oli käyttöä. Vuoden 1966 vaalien voittajia olivat SDP ja TPSL, mikä merkitsi ohjelmien radikalisoitumista. Seuraavat vaalit olivat puolestaan SMP:n voittokulkua. Vuoden 1970 vaaleja nimitettiin myös nuorisovaaleiksi. (Paloheimo 2007, 244-246, 248, 251-252.)

Jaksossa oli puheita 56. Puheiden teemoihin vaikuttivat alkuunsa vuokralain muutos ja vuokrasäännöstelyn purku: vuokrat ja asumiskustannukset lähitivät nousuun. Tarkasteluajankohtana (kuvio 2) on havaittavissa puheiden huomattava lukumäärän kasvu vuonna 1963, jolloin oppositio Rafael Paasion johtamana esitti vanhusten asemaa koskevan välikysymyksen. Jakso päättyy vuoteen 1971.

KUVIO 2 Puheet 1958-1971

Puheiden määrä herättää huomiota herättää myös vuonna 1969, jolloin hyväksyttiin laki vanhusten ja työkyvyttömiä asumistuesta. Veteraaneista alettiin puhua eduskunnassa vuonna 1965. Myös kaupungistuminen ja muuttoliike huomioitiin puheissa sangen usein. Huomattavan paljon eduskunnassa keskusteltiin eläkeiästä, jota ehdotettiin alennettavaksi. Uusien teemojen syntymiseen vaikuttivat vahvasti muun muassa vuokrasäännöstelyn purkaminen, inflaatio ja laajamittainen uudisrakentaminen.

Maalaisliitto muutti nimensä Keskustapuolueeksi vuonna 1965. Liberaalinen Kansanpuolue (LKP) perustettiin samana vuonna, kun Kansanpuolue ja Vapaamielisten Liitto eivät enää osallistuneet vuoden 1966 eduskuntavaaleihin. Uutena tuli eduskuntaan myös SMP. Suomen Kristillinen Liitto (SKL) nousi eduskuntaan uutena puolueena vuonna 1970. (Paloheimo 2007, 248-252.)

TAULUKKO 21 Puheet puolueen ja hallitusaseman mukaan 1958-1971

	SKDL	TPSL	SDP	Ml./Kesk.	SMP	Kok.	RKP	Puheet yhteensä
Hallitus	3	5	5	5	-	3	7	28
Oppositio	10	3	7	-	1	4	3	28
Yhteensä	13	8	12	5	1	7	10	56

Merkillepantavaa on myös se, että hallitus- ja oppositioryhmien välillä ei ollut määrällistä eroa puheiden pidossa (taulukko 21). Kuitenkin tämänkin jakson aikana vasemmistopuolueet olivat useammin esillä kuin keskiryhmät ja oikeistopuolueet.

TAULUKKO 22 Puhujat, puolue ja sukupuoli 1958-1971

	SKDL	TPSL	SDP	ML./Kesk.	SMP	Kok.	RKP	Puhujia yhteensä
Naiset	6	2	5	1	-	2	-	16
Miehet	5	1	4	2	1	2	5	20
Yhteensä	11	3	9	3	1	4	5	36

Toisessa jaksossa ja puhujia oli 36 (taulukko 22). Ahkerimpia puhujia olivat Tyyne Paasivuori (SDP), Impi Lukkarinen (TPSL), Georg C. Ehrnrooth (RKP) ja Aili Siiskonen (TPSL). Miehet esiintyivät puhuja-aitiossa naisia useammin, kun taas edellisessä jaksossa naiset ilmestyivät sinne useammin. Sen sijaan ryhmien määrä kasvoi; uusina puheenpitäjinä tulivat mukaan Maalaisliitto ja SMP. Puhujien ja puheiden määrä moninkertaistui edelliseen jaksoon verrattuna.

5.2.2 Ei-toivotut paikat

Taulukko 23 sisältää maininnat niistä paikoista, joissa iäkkään ihmisen ei toivotu asuvan. Useimmiten ei-toivottuna paikkana pidettiin puutteellista asuntoa tai kotia. Asuntoja kuvattiin puheissa voimakkain ilmauksin hökkeleiksi,¹²³ ihmisasunnoiksi kelpaamattomiksi¹²⁴ ja kelvottomiksi. Muita ilmauksia olivat muun muassa kehno, huonokuntoinen ja mukavuuksia vailla oleva.

Alivuokralaisasuntoja moitittiin sietämättömiksi paikoiksi, joissa asukas joutui vuokranantajan mielivallan alle. Erityisesti väestökeskuksien ja taajamien kalliissa vuokra-asunnoissa asuvien vanhusten ajateltiin olevan kaikkein suurimmissa vaikeuksissa.

TAULUKKO 23 Ei-toivotut vanhenemisen paikat 1958-1971

Luokitus	Nimetyt paikat	Kerrat (27)
Ei-toivotut vanhenemisen paikat	* puutteellinen asunto tai koti, hökkeli	13
	* vanhainkoti	5
	* alivuokralaisasunnot	3
	* kalliit vuokra-asunnot	3
	* kunnalliskoti	2
	* hellahuone	1
	* hellahuone	1

Ei-toivottuna paikkana pidettiin nyt myös vanhainkotiä, kun se edellisellä vuosikymmenellä oli toivottu vanhenemisen paikka. Puhujien mukaan niistä oli muodostunut sairaaloita, joiden sijainti ei ollut paras mahdollinen. Kunnallisko-

¹²³ [K]ansaneläkkeen varassa olevat vanukset joutuvat asumaan ihmisasunnoiksi kelpaamattomissa hökkeleissä, koska eivät kykene eläkkeestään maksamaan ylettömän korkeiksi kohonneiden kunnollisten asuntojen vuokria. (Väinö Virtanen 3.11.1964)

¹²⁴ Kymmenentuhannet köyhät ja sairaat vanukset tässä maassa asuvat parhaillaan täysin ala-arvoisissa, ihmisasunnoiksi kelpaamattomissa hökkeleissä, palelevat ja sairastuvat, mutta eivät mistään hinnasta haluaisi luopua omasta pikku pesästään. (Lyyli Aalto 15.12.1964)

tia pidettiin edelleen vanhuksille sopimattomana, mutta mainintoja kertyi vain kaksi. Ei-toivottuja paikkoja olivat myös vanhusten tulotasoon nähden kalliit vuokra-asunnot ja vanhanaikainen hellahuone.

Taloudellisista vaikutusmekanismeista (taulukko 24), jotka kohdistuivat ei-toivottuihin paikkoihin, huomattavimpana asumistason nousun esteenä pidettiin korkeita asumiskustannuksia,¹²⁵ vuokrasäännöstelyn purkua¹²⁶ ja sitä seurannutta vuokrien nousua.¹²⁷ Nämä mainittiin vaikutusmekanismeina yhteensä 38 kertaa. Näistä teemoista keskusteltiin etenkin kauden alkupuolella.

Toisena alaluokituksena ja vaikutusmekanismina nousi esille asumistukseen liittyvät ongelmat ja epäkohdat, joista keskusteltiin koko kauden ajan. Asumistukilain säätäminen viivästyi ja vuokrien nousun takia kunnat ja kaupungit olivat joutuneet subventoimaan vuokria omin kustannuksin asukkaille. Kansanedustajat arvostelivat tätä käytäntöä kuitenkin epäoikeudenmukaiseksi, sillä sen myöntämiskriteerit vaihtelivat ja aiheuttivat kunnille ja kaupungeille ylimääräisiä kustannuksia.¹²⁸ Joissakin tapauksissa se saattoi pienentää saajan eläkettä.

TAULUKKO 24 Ei-toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1958-1971

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (106)
Ei-toivottuja paikkoja edistävät taloudelliset vaikutusmekanismit	* puutteellinen asunto tai koti, hökkeli	* asumiskustannuksiin liittyvät ongelmat: asumiskustannukset, vuokrasäännöstelyn purku, vuokrien nousu	38
	* vanhainkoti	* asumistuen ongelmat ja epäkohdat	30
	* alivuokralais-asunnot	* vanhusten tulotaso heikko	23
	* kunnalliskoti	* fyysiseen ympäristöön liittyvät ongelmat: rakentamisen rahoitus, korjauskustannukset	8
	* kalliit vuokra-asunnot	* kunnalliskodit kalliita kunnille	6
	* hellahuone	* valtionavut vääriin kohteisiin	1

Asumistukea koskeva lain muutos tuli voimaan vuoden 1970 alusta, jolloin havaittiin sen myöntämisperusteissa ehtoja ja eroavaisuuksia kuntien ja kaupunkien myöntämiin avustuksiin.¹²⁹ Tässä vaiheessa syntyi väliinpuotoajien luokka,

¹²⁵ Kun 7000-8000 markan kuukausituloista joutuu maksamaan useita tuhansia markkoja vuokraa, täytyy ihmetellä, miten vanhuksemme pystyvät tulemaan toimeen. (Judith Nederström-Lundén 9.10.1958)

¹²⁶ Asuntohuolet vanhusten kohdalla ovat lisääntyneet ja lisääntyvät sitä mukaa kuin vuokrasäännöstelyä on purettu ja puretaan. (Impi Lukkarinen 13.12.1961)

¹²⁷ Vuokrat ovat asutuskeskuksissa, erityisesti suuremmissa kaupungeissa, voimakkaasti nousseet. (Rafael Paasio 10.3.1963)

¹²⁸ Monet kaupungit jo maksavat asumistukea omille vanhuksilleen, mutta sen saamisen ehdot ovat hyvin erilaiset, samoin myöskin tuen määrä. (Aili Siiskonen 11.10.1966)

¹²⁹ Esim. Helsingissä, jossa on maksettu vanhusten väliaikaista kunnallista asumistukea, näyttää ennakoarvioiden mukaan siltä, että noin 150-300 tähänastisen asumistuen saajaa menettää kokonaan asumistuen, koska he asuvat alkeellista varustetasoa vastaavissa puutaloissa tai köyhien sukulaistensa luona. (Tyyne Paasivuori 17.12.1969)

kun kaikkien asumisolosuhteet eivät täyttäneet yleisen tuen ehtoja. Ongelmana pidettiin myös sitä, että asumistuki koski vain vuokralla asuvia, ja maalla omis-
sa asunnoissaan asuvat vanhukset jäivät ulkopuolelle. Tähän kiinnittivät huomiota maalaisliiton/keskustapuolueen edustajat.

Taloudellisista vaikutusmekanismeista vanhusten heikko tulotaso mainittiin 23 kertaa. Kansaneläke oli riittämätön niin vanhojen kuin uusienkin asuntojen vuokriin nähden¹³⁰, ja ilmiötä pidettiin erityisesti suurten kaupunkien ongelmana.¹³¹ Uusiin asuintaloihin vanhuksilla ei ollut varaa eläkkeiden tason pysyessä matalana. Ainoa taloudellinen tukimuoto¹³² eläkeikäisille ihmisille oli nöyryyttäväksi leimautunut huoltoapu. Vaikka asuntotilannetta pidettiin epäoikeudenmukaisena, niin muutosten hakemista oikeusteitse pidettiin kalliina ja tuloksettomana. Surkuteltavaksi kuvattiin tilannetta, jossa vanhus joutui pitämään alivuokralaista kattaakseen vuokratustannukset. Asuntopulan kourissa oleva ihminen joutui ottamaan asunnon, joka oli hänelle taloudellisesti ”ylivoimainen”, jolloin henkiseen virkistykseen ei jäänyt varoja.

Tämän jakson aikana fyysiseen ympäristöön vaikuttavista mekanismeista puhuttiin aikaisempaa vähemmän. Asuntojen rakentamisen riittämättömyyteen vaikuttivat valtion heikko taloudellinen tilanne ja kansaneläkelaitoksen säännökset varojen käytöstä. Korkotaso oli sen verran epäedullinen, että kunnat ja muut toimijat eivät ryhtyneet rakennuttamaan vanhusten vuokrataloja. Laitoksen myöntämien lainojen korkoa vaadittiin markkinakorkoa alemmaksi. Myös korjauskustannusten suuruus koettiin ongelmaksi, joka esti asumistason parantumisen. Valtiota moitittiin siitä, että se oli siirtänyt kustannuksia kunnille, jotka myös vastasivat kunnalliskotien rahoittamisesta. Epäkohdaksi mainittiin se, että huoltoapu perittiin takaisin laitokseen joutuneelta. Yhtäläillä merkittävänä epäkohtana pidettiin valtionavun vähäisyyttä, sillä kuntien laitoshoidon kustannukset olivat nousseet. Ylimääräisiä kustannuksia aiheutui liian varhaisesta laitoshoidosta, jonne moni vanhus joutui asuntopulan takia.¹³³

Ei-toivottuihin vanhenemisen paikkoihin (taulukko 25) kohdistuvia poliittisia vaikutusmekanismeja on erotettavissa yhteensä 48. Sellaisiksi tunnistettavia olivat kritiikki yhtäältä hallituksen päätöksen teon hitautta ja toisaalta puutteellisia esityksiä kohtaan,¹³⁴ joiden takia etenkin asumistukiasia ei edennyt.¹³⁵

¹³⁰ Vapailla vuokramarkkinoilla vaadittaviin vuokriin kansaneläkeläisten tulot eivät riitä alkuunkaan. (Tyne Tuominen 21.9.1961)

¹³¹ Det är omöjligt att exakt ange hur mycket just de gamlas boendekostnader har stigit, men den hyresutredning Helsingfors stads statistiska byrå gjorde 1961, visade att den genomsnittliga månadshyran för de allra minsta lägenheterna med centralvärme i hus, uppförda före 1948, var 8462 mark, då lägenheten hade hyrts direkt av gårdsägaren och 11 346, då den hyrts av aktieägare. (Georg C. Ehrnrooth 19.3.1963)

¹³² Ellei heillä ole asumisetua muodossa tai toisessa vaan joutuvat elämään vuokra-asunnoissa, on selvää, että he eivät voi tulla ilman huoltoapua toimeen. (V.J. Sukselainen 19.3.1963)

¹³³ Moni terve, itsestään huolehtimaan kykenevä vanhus on asunnon puutteen vuoksi ollut pakotettu hakeutumaan turhan aikaisin laitoshuoltoon, joka tulee yhteiskunnalle taloudellisestikin kalliimmaksi. (Margit Borg-Sundman 3.11.1964)

¹³⁴ Asiantuntijain lausunnon mukaan ei hallituksen esitys kuitenkaan sisältänyt näiden lainojen antamista muuta kuin vanhainkotien ja kunnalliskotien rakentamiseen. (Väinö Virtanen 3.11.1964)

Hallitusta moitittiin erityisesti asumistukilain säätämisen hitaudesta. Sitä arvosteltiin viivyttelemisestä, jarruttamisesta ja taipumattomuudesta sekä armeliaisuuden puutteesta. Puheissa tuotiin esille tuskastuminen valmistelun pitkään keston ja lupauksen katteettomuuteen.¹³⁶

Vanhusten vaikeuksista syytettiin useimmiten maalaisliittoa, mutta myös porvaristo ja sosialidemokraatit saivat kritiikistä osansa. Varsinkin välikysymyksen yhteydessä vuonna 1963 arvosteltiin kovin sanoin ministeritason toimintaa ”hämmästyttävästä passiivisuudesta” ja ”esityksen hautaamisesta ministerin pöytälaatikkoon”.¹³⁷

Erityisesti sosiaaliministeri Saarinen mainittiin nimeltä muutaman kerran. Vikaa nähtiin myös valiokunnan päätösten teossa. Kaksi kansanedustajaa moititi eduskuntaa rakennushankkeita koskevan lakiesityksen hitaasta käsittelystä.

TAULUKKO 25 Ei-toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1958-1971

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (43)
Ei-toivottuja paikkoja edistävät poliittiset vaikutusmekanismit	* puutteellinen asunto tai koti, hökkeli	* hallituksen toiminta ja viivyttely	19
	* vanhainkoti	* eduskunnan toiminta	6
	* alivuokralais-asunnot	* ministeritason toiminta	5
	* kunnalliskoti	* kuntien byrokratia	3
	* kalliit vuokra-asunnot	* valtiovallan toiminta	3
	* hellahuone	* valiokunnan toimenpiteet	3
		* yhteiskunnan laiminlyönnit	3
		* varojen jakaminen poliittista	1

Viidesti mainittiin eduskunta hidastelijana ja ratkaisuntekoon kykenemättömänä.¹³⁸ Valiokunnan valta näkyi myös siinä, että eduskunta saattoi hyväksyä valiokunnan esityksen sellaisenaan. Osansa paheksunnasta saivat myös yhteiskunta ja valtiovalta, joita pidettiin vastuullisena huonoon asumistasoon ja asuntopulaan.¹³⁹ Kuntien byrokratiaan liittyen nähtiin este asumistason nostamiselle ja vanhustentalojen rakentamiselle. Toisessa yhteydessä valtiota syytettiin vel-

¹³⁵ Hallitus aina vain valmistelee esitystä asumistueksi, vaikka sosiaaliministeriön vuokratasotoimikunta jo syksyllä antoi mietinnön, jossa ehdotetaan vanhusten asumistukea koskevaa lakia, jonka olisi ollut astuttava voimaan jo tämän vuoden, siis vuoden 1963, alusta. (Hertta Kuusinen 19.3.1963)

¹³⁶ Tiedustelimme tämän vuoden puolella, mihin toimenpiteisiin hallituksessa ehkä jo oli ryhdytty näissä asioissa, mutta saimme ikäväksemme kuulla, ettei mitään erikoista oltu tehty. (Rafael Paasio 10.3.1963)

¹³⁷ Hallituksella on ollut kuukausikaupalla hallussaan komitean mietintöön liittyvä lakiehdotus asumistuen järjestämisestä, mutta se lienee hautautunut sosiaaliministerin pöytälaatikkoon, kokoomukselaisen vai SAK:laisen, sitä en satu tietämään. (Veikko Helle 19.3.1963)

¹³⁸ Eduskunnan käsittelyyn tuli sellainen aloite, joka olisi merkinnyt hyväksyttynä mahdollisuutta vanhusten asuntojen rakentamiseen ja sellaisella vuokralla asumiseen, että he siihen olisivat pystyneet, mutta eduskunnan suuri enemmistö ei sellaisiin toimenpiteisiin silloinkaan halunnut ryhtyä. (Eino Roine 19.3.1963)

¹³⁹ Valtiovallan toimenpiteet eivät ole olleet riittävät, mistä syystä esimerkiksi kunnat ovat joutuneet hoitamaan tälläkin alueella valtiovallan velvollisuuksia. (Anna-Liisa Linkola 29.10.1969)

vollisuuksien kasaamisesta kunnille, joiden resurssit eivät riittäneet ongelman ratkaisemiseen. Varojen jakamisen epäiltiin perustuvan liikaa poliittiseen peiliin.¹⁴⁰

Taulukko 26 esittelee ei-toivottuihin paikkoihin kohdistuvat sosiaaliset vaikutusmekanismit. Asuntopulan takia tilannetta kuvattiin sietämättömäksi, minkä tähden ikäihmiset joutuivat "säälittävään asemaan". Asuntopulalle nimettiin useita seurauksia: varhainen laitoshoido, ahtaus ja keinottelu. Muutamat päätyivät alivuokralaisiksi asuntopulan takia. Samaan aikaan purettiin suuri määrä vanhoja puutaloja, joista asukkaat häädettiin. Tilalle rakennetut uudet talot oli tarkoitettu perheille, jotka tulivat paremmin toimeen kuin eläkeläiset. Edustajien mukaan vanhuksille tarkoitettujen asuntojen rakentaminen jäi jälkeen ja vähälle huomiolle. Asuntopula koetteli erityisesti asutuskeskuksia¹⁴¹ ja niitä vanhuksia, joilla ei ollut omaa asuntoa.¹⁴²

Toinen iso ongelma koski laitospaikkapulaa, jota kuvailtiin sietämättömäksi, huutavaksi¹⁴³ ja katastrofaaliseksi.¹⁴⁴ Pitkäaikaissairaiden hoidon järjestämistä kuvattiin sanoilla laiminlyönti, kestämaton ja huutava puute. Uhkakuvia esitettiin, ettei edes keskussairaaloissa ole riittävästi hoitopaikkoja kroonikoille. Yhtenä syynä pulaan laitospaikoista nimettiin väestömuutokset.¹⁴⁵

TAULUKKO 26 Ei-toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1958-1971

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (61)
Ei-toivottuja paikkoja edistävät sosiaaliset vaikutusmekanismit	* puutteellinen asunto tai koti, hökkeli	* asuntopula ja sen seuraukset	14
	* vanhainkoti	* laitospaikkapula ja laitoshoidon ongelmat	10
	* alivuokralais-asunnot	* fyysiseen ympäristöön kohdistuvat: rakennusten purkaminen ja vähäinen rakennustoiminta	8
	* kunnalliskoti	* häädöt	7
	* kalliit vuokra-asunnot	* yhteiskunnan muutokset	7
	* hellahuone	* väestömuutokset	5
		* asumistaso heikko	4
		* kunnalliskotielämä	3
		* valvonnan puute	2
		* palveluiden riittämättömyys	1

¹⁴⁰ Näiden varojen jakaminenkin halutaan politisoida. Miten sen jälkeen tulee käymään tälläkin alueella vanhuksille? (Anna-Liisa Linkola 29.10.1969)

¹⁴¹ Alldeles särskilt gäller detta storstädernas åldringar och speciellt de talrika gamla i huvudstaden, för vilka bostadsproblemet är den allt överskuggande frågan. (Kristian Gestrin 19.3.1963)

¹⁴² Vaikeimmassa asemassa ovat ne vanhuset, joilla ei ole omaa asuntoa, vaan joutuvat olosuhteiden pakosta elämään lastensa kanssa usein erittäin ahtaissa asunnoissa ja erittäin huonokuntoisissa vuokra-asunnoissa, joissa vuokra ei ole ollut kallis, mutta asuminenkaan ei liioin vastaa ihmisasunnolle asetettavia vaatimuksia. (Aili Siiskonen 17.12.1969)

¹⁴³ Viime vuosina on kroonisten sairaiden lukumäärä kasvanut ja näiden hoitopaikoista on huutava puute. (Uljas Mäkelä 23.9.1965)

¹⁴⁴ Jos tässä asiassa ei ryhdytä mihinkään toimenpiteisiin, pitkäaikaisesti sairaiden hoitotilanne käy suorastaan katastrofaaliseksi. (Tyyne Paasivuori 17.12.1969)

¹⁴⁵ Väestön keskimääräisen eliniän nousu on tuonut uusia ongelmia. On lisääntynyt paineita vanhusten laitoshoidon järjestämisestä kohtaan, koska yksinään asuvat vanhuset eivät selviydy kodin piirissä suoritettavista raskaimmista töistä. (Vaino Virtanen 19.9.1969)

Muiden kuntien laitoksiin sijoittamista ei hyväksytty kotiväen vierailuiden vaikeutumisen ja pitkien välimatkojen takia. Yhden puhujan mielestä sairaat vanhukset tulisi hoitaa sairaaloissa, ei kunnalliskodeissa. Uutena piirteenä puheissa tuli esille kritiikki sitä kohtaan, että olemassa olevat laitokset muodostuvat omiksi yhteisöikseen etäälle taajamista.¹⁴⁶ Yksittäiset maininnat koskivat kunnalliskotien sairasosastojen eriarvoistavia käytäntöjä,¹⁴⁷ viranomaisvalvonnan kohtuuttomia vaatimuksia, laitosmaisuuksia ja henkilökuntapulaa.

Hoidolta vaadittiin tehokkuutta ja hoitopaikalta uudenaikaisia tiloja. Edustaja Kainulainen esitti hallitukselle suullisen kysymyksen 3.11.1970 kunnalliskoteihin sijoitettujen vanhusten asunto- ja hoito-olosuhteiden kohentamisesta. Tähän ministeri Eskelinen vastasi, että mielisairaiden osalta tilanne on parantunut, mutta kroonisesti sairaiden osalta tilanne on edistynyt tavoitetta kohti hitaasti.

Vanhusväestön määrän kasvun ja eliniän pitenemisen vuoksi pitäisi rakentaa laitoksia ja asuntoja lisää.¹⁴⁸ Muutama edustaja toi esille laitoshoidon kehittämistarpeet ja sen laiminlyönnin. Useiden yhteiskunnallisten muutosten, kuten sukupolviasumisen vähenemisen,¹⁴⁹ muuttoliikkeen, kaupungistumisen, työmarkkinoiden ja lasten avioitumisen, ajateltiin vaikuttaneen vanhusten asumistason kehouteen. Kehityksen epäiltiin johtavan siihen, että yhteiskunta muuttuisi takaisin sääty-yhteiskunnaksi.

Asumistaso ei ollut puhujien mielestä tyydyttävällä tasolla. Vanhukset eivät olleet päässeet nauttimaan siitä asumistasosta, missä muut kansalaiset jo elivät. Asumistason heikkouden epäiltiin lisäävän sairastavuutta.¹⁵⁰ Kunnalliskotielämä mainittiin soveltumattomana kolmesti. Valvonnan puute ja palveluiden riittämättömyys nimettiin asumistasoa heikentäviksi tekijöiksi.

¹⁴⁶ Man skall inte sprida ut dem i periferin och inte heller sammanföra dem till åldersbyar. (Kurt Nordfors 15.12.1964)

¹⁴⁷ Periaatteessa yhdyn kyllä ed. Ehrnroothin käsitykseen, etten ollenkaan hyväksyisi mitään erillistä kunnalliskodin sairasosastoa, koska nykyaikana ei enää pitäisi eritellä köyhien ja varakkaiden sairaiden hoitolaitoksia. (Lyyli Aalto 15.9.1961)

¹⁴⁸ Käytännössä on todettu, että varsinaisten sairasosastojen tarve on niin maalais- kuin kaupunkikunnissakin vanhusten iän pidentyessä entisestään viime vuosina suuresti kasvanut. (Lyyli Aalto 15.9.1961)

¹⁴⁹ Suurista perheyhteisöistä on siirrytty eri sukupolvien erillään asumiseen. (Uljas Mäkelä 3.6.1969)

¹⁵⁰ Suoritetut tutkimukset, mm. kansaneläkelaitoksen taholta vanhusten sairastavuudesta suoritetut, ovat tältä osin osoittaneet, että vanhusten suuri sairastavuus on ollut seuraus nimenomaan heikoista asunto-oloista, joiden parantamiseen eivät tukiosien korottamisetkaan ole riittäneet. (Siiri Lehmonen 5.6.1969)

TAULUKKO 27 Ei-toivotut paikat ja paikan tunnut 1958-1971

Luokitus	Nimetyt paikat	Paikan tunnut eriteltyinä	Kerrat (22)
Ei-toivottujen vanhenemisen paikkojen tunnut	* puutteellinen asunto tai koti, hökkeli	* alkeellisuus	4
	* vanhainkoti	* sairaalamaisuus/ laitospaisuus	3
	* alivuokralaisasunnot	* vanhanaikaisuus	2
	* kunnalliskoti	* vailla mukavuuksia	2
	* kalliit vuokra-asunnot	* ihmisasunnoksi kelpaamaton	2
	* hellahuone	* kehnous	2
		* ahtaus	2
		* ala-arvoisuus	1
		* turvattomuus	1
		* kylmyys	1
		* yksityisyyden puute	1
		* sietämätön	1

Ei-toivotuista paikoista puhuttaessa paikan tunnusta mainittiin 22 kertaa (taulukko 27). Vanhainkodit ja kunnalliskodit olivat sairaalamaisia, laitospaisuuksia ja vanhanaikaisia. Erityisesti muualla kuin kotikunnassa asuvien vanhusten oletettiin kärsivän yksinäisyydestä. Sairasosastoja suomittiin alkeellisiksi.¹⁵¹

Myös muita vanhenemisen paikkoja, kuten vanhoja puutaloja, arvosteltiin alkeellisiksi,¹⁵² vailla mukavuuksia oleviksi ja ihmisasunnoiksi kelpaamattomiksi. Rakennuksia pidettiin kehnoina, ahtaina ja ala-arvoisina – mukavuudet puuttuivat. Sellaiset määritelmät kuin turvattomuus, kylmyys, yksityisyyden puute ja sietämättömyys otettiin esille paikan tuntuina.

5.2.3 Toivotut paikat

Toivottuja paikkoja mainittiin tässä jaksossa 45 kappaletta (taulukko 28). Kun edellisessä jaksossa korostui vanhainkotien merkitys vanhusten asuntokysymyksen ratkaisemisessa, tässä jaksossa tuli esille vanhustentalo varsin voimakkaasti. Käytän yhtenäisyyden vuoksi nimitystä vanhustentalo, vaikka muutama edustaja kutsui asumismuotoa nimellä asuntola tai vuokra-asunto. Ruotsinkielisissä puheissa käytettiin sanaa "pensionärshem", joka voidaan kääntää eläkeläiskodiksi. Tulkitsen sen vastaavan vanhustentaloa, joita ovat kuntien rakentamat vuokra-asunnot. Vuokratalot ja -asunnot, eläkeläiskodit ym. miellettiin paikoiksi, jotka olisivat "kunnollisia" ja "halpoja" sekä "normaaleja". Tämän tyyppiset asunnot olisivat sopivia ikääntyville ihmisille, jotka eivät enää pärjäisi kotioiloissa, mutta eivät olisi vielä laitoshoidon tarpeessa. Lisäksi asunnot olisivat muita vuokra-asuntoja edullisempia, ja niissä tulisi toimeen kansan-

¹⁵¹ Maalaiskunnasta olevana sosialidemokraattina en voi hyväksyä myöskään sitä alkeellista tasoa, jolla hyvinkin monen kunnalliskodin sairaasosastot vielä nykyisin ovat. (Lyyli Aalto 15.9.1961)

¹⁵² Asunnot ovat useinkin kylmiä ja vailla mukavuuksia, ja jos parempi asunto on tarjolla, on sen vuokra niin päätä huimaava, ettei eläkeläisen rahat riitä sellaisessa asumiseen. (Uki Voutilainen 29.10.1968)

eläkkeenkin varassa.¹⁵³ Vaikka vanhainkotiä kritisoitiin, sitä pidettiin sopivana vanhenemisen paikkana etenkin, jos sitä oli jollain tapaa uudistettu tai modernisoitu ja se oli vanhuksen oma toive. Uusina tiloina tulivat esille pienkoti ja palvelukoti.¹⁵⁴

TAULUKKO 28 Toivotut vanhenemisen paikat 1958-1971

Luokitus	Nimetyt paikat	Kerrat (45)
Toivotut vanhenemisen paikat	* vanhusten vuokratalot ja -asunnot	30
	* oma koti	5
	* pienet yksiköt, pienkoti, palvelukoti	3
	* sairasosastot	2
	* vanhainkoti	2
	* omakotitalo, kunnollinen mökki	2
	* kolmen sukupolven talot	1

Pari kertaa ehdotettiin sairaille vanhuksille perustettavia erityisiä kroonikko-osastoja ja -sairaaloita. Aikaisemmasta jaksosta poiketen usea kansanedustaja piti nyt vanhuksen omaa kotia hyvänä tilana ja vanhenemisen paikkana.¹⁵⁵ Muita mainintoja olivat kunnollinen mökki ja omakotitalo. Kolmen sukupolven talojen suunnittelemista ja perustamista ehdotettiin yhdessä puheessa.

Kun tarkastellaan toivottuihin paikkoihin kohdistuvia taloudellisia vaikutusmekanismeja (taulukko 29), huomio kiinnittyy lukuisiin mainintoihin asumistuesta. Olen kiinnittänyt tämän luokituksen yhdeksi vanhuksen tulotasoon vaikuttavaksi tekijäksi; muita olivat eläketaso, vuokrataso ja oman asunnon huomiotta jättäminen tulona.

Asumistukea koskevat keskustelut alkoivat vuonna 1962.¹⁵⁶ Puheet vilkastuivat välikysymyksen yhteydessä seuraavana vuonna, jolloin käsiteltiin kansaneläkkeen saajien asemaa.¹⁵⁷ Tuen säätämistä pidettiin kiireellisenä ja "tärkeimpänä kysymyksenä vanhusten näkökulmasta". Keskustelun tiimelyksessä Rafael Paasio esitti muun muassa väliaikaisen tuen aikaansaamista.

¹⁵³ Ei pitäisi olla enää kenellekään jonkin päättävän elimen vastuuntuntoiselle jäsenelle epäselvää, etteikö kiireellisin tehtävä olisi saada vanhuksillemme riittävästi kunnollisia asuntoja, joihin vanhukset pienine tuloineen kykenevät muuttamaan asukkaiksi. (Impi Lukkarinen 15.12.1964)

¹⁵⁴ Määrätietoisesti on ministeriön ja sosiaalhallituksen taholta viime aikoina pyritty edistämään vanhusten avohuoltoa ja heidän sijoittamistaan normaaleihin asuntoihin tai ns. palvelukoteihin. (Katri-Helena Eskelinen 3.11.1970)

¹⁵⁵ Sellaisten vanhusten, jotka vielä kykenevät huolehtimaan aterioimisestaan, puh-taudestaan, pukeutumisestaan ym. jokapäiväiseen elämänmenoon kuuluvista tarpeistaan, pitäisi saada viettää elämän ehtoota omissa kodeissaan ja omissa vapaudessaan. (Tyyne Paasivuori 19.3.1963)

¹⁵⁶ Sen vuoksi olisi kiireellisesti pyrittävä saamaan aikaan vanhusten vuokra-avustuksia koskeva lainsäädäntö, niin että heille maksettaisiin asumistukea samoin kuin lapsiperheille sitä annetaan viime vuoden lopulla voimaan tulleen lain perusteella. (Tyyne Paasivuori 21.9.1962)

¹⁵⁷ Att folkpensionsanstalten kopplas in på detta problem är helt naturligt. I Sverige ingår bostadsstöd åt åldringar som en väsentlig detalj i folkpensionerna. (Albin Wickman 19.3.1963)

TAULUKKO 29 Toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1958-1971

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (134)
Toivottuja paikkoja edistävät taloudelliset vaikutusmekanismit	* vanhusten vuokratatolot ja -asunnot	*vanhuksen tulotasoon vaikuttavat tekijät: asumistuki, eläketaso, vuokrataso, oma asunto ei tuloa	79
	* oma koti	* fyysiseen ympäristöön kohdistuvat tekijät:	47
	* pienet yksiköt, pienkoti, palvelukoti	rakentamisen rahoitus eri keinoin, korjausvarat, rintamasotilaiden lainat, raha-	
	* sairaosastot	automaattiyhdistys	
	* vanhainkoti	* kotona asumisen tekijät: koti-	7
	* omakotitalo, kunnollinen mökki	apumäärärahat, määräraha	
	* kolmen sukupolven talot	tarkastajan virkaan	
		* kotona asuminen laitosta edullisempaa	1

Asumistuesta oli tarkoitus saada aikaan taloudellinen tuki, jonka avulla vanhuksset kykenisivät maksamaan vuokransa. Lain säätämistä kuvattiin muun muassa ”kaikkein tärkeimmäksi kysymykseksi”, ”polttavaksi sosiaalisesti päivän kysymykseksi” ja ”kansaneläkkeen olennaiseksi yksityiskohdaksi”. Monet huomauttivat, että Ruotsissa laki oli jo säädetty. Asumistuen avulla lisättäisiin oikeudenmukaisuutta ja tasoitettaisiin asumiskuluja. Muutamat lohduttivat, että taloudelliset seuraukset valtiovalle olisivat vaatimattomat. Lakiehdotuksen eduskuntakäsittelyä odotettiin useassa puheessa.

Lakiehdotuksen kaaduttua muutamat isot kaupungit ja jotkut kunnat päätyivät myöntämään kunnallista asumistukea. Erään kansanedustajan mukaan tästä ei kuitenkaan aina ollut hyötyä, sillä tuki saattoi vähentää eläkettä. Kunnallisten asumistukien kuitenkin uskottiin toimivan esimerkkinä tulevaa varten. Toisaalta oli myös käsityksiä siitä, että suuret kaupungit olivat velvollisia myöntämään asumistukea vanhusasukkailleen.¹⁵⁸

Seuraavan kerran asumistukiteemaa käsiteltiin vilkkaasti vuonna 1969, kun eläkkeensaajien asumistukilaki hyväksyttiin.¹⁵⁹ Pian tämän jälkeen huomattiin lain puutteet ja tukeen ehdotettiin parannuksia.¹⁶⁰ Vaadittiin, että asumistuen rajoituksia väljennettäisiin, lisättäisiin sen piiriin kuuluviksi myös omistusasunnossa asuvat, eikä omaa asuntoa enää laskettaisi tuloksi. Muut vanhan ihmisen tulotasoon vaikuttavat ehdotukset koskivat eläkkeiden ja sen osien korottamista ja vuokratasoa.

¹⁵⁸ Jos kuitenkin muistetaan mistä nämä asunnottomat vanhuksset Helsinkiin ovat tulleet, mitä he täällä ovat tehneet, minun mielestäni ei olisi kohtuutonta velvoittaa suurimpia kaupunkikuntia ilman valtionapuakin hoitamaan tätä asiaa. (V.J. Sukselainen 19.3.1963)

¹⁵⁹ Erittäin merkityksellinen tämä lakisääteinen eläkeläisten asumistukijärjestelmä on niille kunnille, jotka ovat suurin taloudellisin uhrauksin rakentaneet vanhuksille nykyaikaisia asunto-vuokrataloja. (Siiri Lehmonen 5.6.1969)

¹⁶⁰ Tuen määrää olisi niin lisättävä, että eläkeläisten omaksi vuokraosuudeksi jäisi 10 % siitä tulosta, joka on eläkeläisten käytettävissä. (Ensio Laine 23.9.1971)

Toinen alaluokitus, joka käsitteli toivottuihin vanhenemisen paikkoihin kohdistuvia taloudellisia mekanismeja, koostui fyysistä ympäristöä koskevista lausumista. Useimmin toivottiin ja esitettiin valtion ja kansaneläkelaitoksen varojen myöntämistä kuntien vanhustentalojen rakennusprojekteihin ja kunnalliskotien modernisointiin.¹⁶¹ Näitä lausumia oli kaiken kaikkiaan 47 kappaletta. Rakennuspääomalle asetettavaa korkotasoa ehdotettiin markkinakorkoa alemmaksi, jotta asumiskustannukset saataisiin kuriin ja asukkaiden tulotasoon soveltuviksi. Varat tulisi käyttää vanhusten talojen rakentamiseen, mikä järjestelmänä tulisi yhteiskunnalle edullisemmaksi kuin laitosasuminen.¹⁶²

Useaan otteeseen kehoitettiin muuttamaan kansaneläkelakia, jotta rakennus- ja korjaustoiminta vauhdittuisi. Taloudellisen tuen myöntäminen kunnille rakentamiseen ja aravalainojen laajentaminen vanhusten asumiseen sai myös kannatusta. Vanhustentaloasumista kannatettiin sen edullisuuden takia. Vanhustentalojen asuntoihin toivottiin myös vuokratonta.

Asumistukilain voimaantultua kansanedustajat esittivät, että vapautuvilla varoilla kunnat voisivat itsekin alkaa myöntää lainoja rakentamiseen ja parannustöihin. Yhtäältä laitoshoidon varoja oletettiin säästyneen vuokra-asumisen kasvun myötä; toisaalta ehdotettiin valtion osallistuvan vanhustentalojen käyttökustannusten kattamiseen. Yksityisen yritteliäisyyden merkityksestä eli käytännössä raha-automaattivarojen avulla rakentamisesta mainittiin muutaman kerran. Mainittakoon myös, että veteraaneille ehdotettiin etuoikeutta saada korjauslainoja.¹⁶³

Kolmas luokitus liittyi kotona asumista koskeviin taloudellisiin tekijöihin, joiksi lasken kotiaputoiminnan rahoituksen lisäämisen ja kotiaavun tarkastajan viran perustamisen valtion varoin. Kotiaputoiminnan lisäämisellä myös luotaisiin työpaikkoja ikääntyville naisille ja autettaisiin vanhuksia asumaan kotona.¹⁶⁴ Kotona asuminen miellettiin vain yhdessä puheessa laitoshoidon edullisemmaksi ratkaisuksi.

Poliittisia vaikutusmekanismeja (taulukko 30) on tunnistettavissa 111 lausumassa. Lukuisilla eduskuntaryhmien tekemillä aloitteilla,¹⁶⁵ kysymyksillä, kiirehtimistöiveillä, vetoimuksilla, ponsilla jne. pyrittiin edistämään toivottuja paikkoja. Asioita uskottiin edistettävän tekemällä välikysymys kansaneläkkeen saajien asemasta vuonna 1963. Aloitteet ja muut toimenpiteet koskivat useim-

¹⁶¹ Kansaneläkelakia voitaisiin kiireellisesti muuttaa niin, että myös kansaneläkelaitoksen varoja käytettäisiin eläkeläisten asuntorakennustoimintaan sekä rakennusten korjauslainoiksi. (Kaino Haapanen 19.3.1963)

¹⁶² Yhteiskunnallehan tällaiset asuntolat näin ollen tulevat taloudellisestikin halvemmiksi kuin laitoslina. (Margit Borg-Sundman 3.11.1964)

¹⁶³ Tässä vain totean, että rintamasotilaat on asetettava varallisuus näkökohdat luonnollisesti huomioiden etuoikeutettuun asemaan valtion asuntolainoja myönnettäessä. (Erkki Häkämies 26.5.1970)

¹⁶⁴ Työntekijöiksi voitaisiin kouluttaa verrattain lyhyiden kurssien muodossa perheta- loudesta jo vapautuneita vähän iäkkäämpiä, ns. vanhenevia naisia, jotka ikänsä ja ammattitaidottomuutensa vuoksi eivät voi enää osallistua ja päästä kiihkeään ja vaativaan teollisuustyöhön eikä liike-elämän palvelukseen, mutta jotka perheen hajaannuttua ja lasten vartuttua aikuisiksi voisivat vielä monta vuotta palvella yhteiskuntaa hyödyllisesti sijoittuneina. (Edit Terästö 27.9.1963)

¹⁶⁵ Näistä asioista ryhmämme jäsenet ovat tehneet lukuisia aloitteita sekä vuoden 1961 että 1962 ja 1963 valtiopäiville. (Hertta Kuusinen 19.3.1963)

miten asumistukilakia. Puhujat muistuttivat tiuhaan tahtiin ryhmänsä¹⁶⁶ ja itsensä tekemistä aloitteista, kysymyksistä¹⁶⁷ ja muista toimistaan. Näillä keinoilla pyrittiin parantamaan, kiirehtimään, ratkaisemaan viivyttelämättä ”polttavinta sosiaalista kysymystä” ja ”vanhusten asuntoproblemaa”.

TAULUKKO 30 Toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1958-1971

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (111)
Toivottuja paikkoja edistävät poliittiset vaikutusmekanismit	* vanhusten vuokralat ja -asunnot	* eduskuntaryhmien/edustajien aloitteet, kysymykset, kiirehtimistöiveet, vetoamukset, ponnet, kyselyt, ehdotukset, esitykset	29
	* oma koti	* hallituksen toimenpiteet ja esitykset	18
	* pienet yksiköt, pienkoti, palvelukoti	* eduskunnan toimenpiteet	16
	* sairasosastot	* mietintöjen ja tutkimusten toteuttaminen	12
	* vanhainkoti	* valtion toiminta	9
	* omakotitalo, kunnollinen mökki	* kuntien toiminta	8
	* kolmen sukupolven talot	* kansaneläkelaitos ja sen valtuutetut	5
		* valiokuntien toiminta ja päätökset	4
		* yhteiskunnan toiminta	3
		* ministerin toimenpiteet	2
		* Kaupunkiliitto, kunnallisjärjestöt	2
		* ministeriö	1
		* eläkeläisjärjestöt	1
		* sosiaalhallitus	1

Toinen alaluokitus koskee hallituksen toimintaa ja toimenpiteitä. Puhujat vaativat hallitusta täyttämään lupauksen, kiirehtimään vanhusten aseman parantamista ja pysymään yhtenäisenä sekä kunnioittamaan vuokralautakunnan suosituksia.¹⁶⁸ Siltä vaadittiin tutkimuksia, esityksiä, valmistelua ja toimintaa.¹⁶⁹

Ministerit ja hallituksen jäsenet vastasivat edustajille ja viivyttelysyytöksiin, että hallitus valmisteli kahta esitystä ja teki selvitystä. Hallitus puolusti toimiaan ja kertoi ”jatkavan merkittävällä tavalla sosiaalisen turvallisuuden lisäämistä tarkoittavaa politiikkaa” ja ”kiinnittävän huomiota vuokratilustusten korvaamiseen”.

¹⁶⁶ Sen sijaan jos kansaneläkelaitos todella näyttäisi esimerkkiä vanhusten huoltoasioissa ja myöntäisi varattomien vanhusten asuintaloihin halpakorkoisia lainoja, niin kuin sosiaalidemokraatit ovat lakialoitteessaan esittäneet, olen varma, että kunnatkin katsoisivat velvollisuudekseen puuttua epäkohdan korjaamiseen. (Lyyli Aalto 15.12.1964)

¹⁶⁷ I augusti senaste år inlämnade jag ett spörsmål till regeringen, vari jag efterlyste en regeringsproposition om bostadsbidrag för åldringar. (Georg C. Ehrnrooth 19.3.1963)

¹⁶⁸ Jag vill för min del uttala det bestämda önskemålet, att regeringen i brådskande ordning fortsätter och slutför det utredningsarbete beträffande bostadsstödet, som statsministern hänvisade till. (Kristian Gestrin 19.3.1963)

¹⁶⁹ Hallituksen pitäisi tehdä asuntopulaa kärsivien ja asuntokeinottelun uhriksi joutuneiden hyväksi muutakin kuin siirtää asia viraston ja hallituksen piirissä elimeltä toiselle, kuten pääministeri vastauksessaan selitti tehtävän. (Irma Torvi 19.3.1963)

Eduskuntaan vedottiin puheissa 16 kertaa.¹⁷⁰ Sen odotettiin antavan selkeitä ohjeita hallitukselle ja kiinnittävän ”tähän vakavaan asiaan erikoista huomiota”. Puhujat kehottivat eduskuntaa herättelemään hallitusta, jotta se alkaisi valmistella hyviä esityksiä ja lakiehdotuksia eduskuntakäsittelyyn.¹⁷¹ Myös edellisen eduskunnan periaatteisiin viitattiin asuntoloiden rakentamisen osalta. Eduskuntaa kehoitettiin tekemään muutakin kuin vain puhumaan: sen tulisi ”ottaa asia omiin käsiinsä”.

Varsin usein viitattiin myös komitean mietintöihin ja tutkimusten aikaansaamiseen sekä niiden ehdotusten toteuttamiseen. Vanhusten asumistason uskottiin paranevan myös valtion, kuntien, kansaneläkelaitoksen ja yhteiskunnan toiminnan kautta.¹⁷²

Kuntien viranomaisten ja luottamuselinten odotettiin kiinnittävän asiaan tarpeellista huomiota, mutta kuntien omat käsitykset ja mielipiteet tulisi ottaa huomioon eduskunnassa lakeja säätäessä. Myös valtiovallan ja koko yhteiskunnan toimenpiteiden ja päätösten odotettiin parantavan laitoksissa asuvien vanhusten asemaa.

Muita yksittäisiä poliittisia vaikutusmekanismeja olivat ministerin, Kaupunkiliiton ja kunnallisjärjestöjen päätökset ja toimenpide-ehdotukset, jotka olisi huomioitava päätöksenteossa. Kun asumistuen hidastelusta syytettiin myös maalaisliittoa, se esitti asiaan oman kantansa ja piti asumistukea kannatettavana.¹⁷³ Ministeriöltä ja sosiaalhallitukselta odotettiin vanhusten asuntoasian määrätietoista edistämistä.

Taulukossa 31 kuvataan toivottuihin paikkoihin kohdistuvia sosiaalisia vaikutusmekanismeja. Ensimmäisen luokituksen muodostivat kotona asumisen tekijät, joihin kuului kolme alaluokkaa: kodinhoito, avohoito ja ennaltaehkäisy. Kodinhoidon ja avohoidon merkitystä korostettiin eniten. Puhujat korostivat, että niihin pitäisi kiinnittää ”ajoissa vakavaa huomiota” ja se olisi myös ”kaikkein tervetullein toimenpide”. Muitakin syitä ja vaikutuksia avohoidolle nimettiin: laitoshoidon välttäminen, naisten työllistäminen ja ennaltaehkäisy. Avopalveluiksi nimettiin kodinhoito ja kotisairaanhoido.

Asumistason kohoaminen mahdollisti puhujien mielestä kotona avustamisen ja sairaan hoitamisen. Vuokratasotoimikunnan mietinnössä mainittuja tuloksia suositeltiin toteutettavaksi lainsäädännössä. Muutama puhuja viittasi

¹⁷⁰ Vaikka valiokunnan enemmistö on aloitteen hylännyt, haluamme vedota vielä koko eduskuntaan, koska tämä epäkohta on huutava ja vanhusten toimeentulo vaikeutuu päivä päivältä. (Impi Lukkarinen 13.12.1961)

¹⁷¹ [E]duskunta edellytti hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin kansaneläkkeen saajien asumisolosuhteissa ilmenevien epäkohtien tutkimiseksi ja korjaamiseksi sellaisissa väestökeskuksissa, joissa on korkea vuokrataso. (Tyne Paasivuori 17.12.1969)

¹⁷² Helt säkert skulle detta problem kunna få en snabb och god utformning, om statsmakten i samband med folkpensionsanstalten helhjärtat går in för att få en för bostadsbehövande åldringar lycklig lösning av problemet. (Albin Wickman 19.3.1963)

¹⁷³ Jotta ei voitaisi väittää meidän maalaisliittolaisten yksisilmäisesti tuijottavan vain korpimaisemille ja siellä esiintyvään puutteeseen, voin ilmoittaa, että me olemme valmiit tunnustamaan, että suurissa asutuskeskuksissa, kuten Helsingissä, kaivataan erityisiä toimenpiteitä niiden vanhusten varalta, joilla ei ole muuta tuloa kuin kansaneläke. (V.J. Sukselainen 19.3.1963)

tehtyihin tutkimuksiin asumistasosta, ja yhdessä puheenvuorossa uskottiin parannettavan rintamasotilaiden asunto-oloja tutkimuksen tuloksia toteuttamalla.

TAULUKKO 31 Toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1958-1971

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (70)
Toivottuja paikkoja edistävät sosiaaliset vaikutusmekanismit	* vanhusten vuokratalot ja -asunnot	* kotona asumisen keinot: kodin-hoito, avohoito, ennaltaehkäisy	23
	* oma koti	* laitoshoidon organisointi ja kehittäminen	15
	* pienet yksiköt, pienkoti, palvelukoti	* muiden maiden esimerkit	11
	* sairaosastot	* yhdistysten ja säätiöiden rakennus-toiminta	5
	* vanhainkoti	* valinnanvaran lisääminen	3
	* omakotitalo, kunnollinen mökki	* asuntojen suojaaminen lailla vanhuksille	3
	* kolmen sukupolven talot	* koti korvaa laitoshoidon	3
		* asumisen organisointi	3
		* asumistason kohottaminen	3
		* vanhusten omatoimisuuden merkitys	2
	* vanhainkotiverkosto	1	
	* sosiaalisen elämän tukeminen	1	

Myös terveydentilan odotettiin kohoavan asumistason noustessa. Kotona asuminen alettiin muutenkin puoltaa tässä jaksossa eri tavalla aiempaan verrattuna. Usein tässä yhteydessä mainittiin myös kotona asumisen etu niin vanhuksen kuin yhteiskunnankin kannalta.¹⁷⁴ Muutos oli radikaali aikaisempaan jaksoon verrattuna, jolloin kotia ei mielletty vanhukselle hyvänä paikkana eikä kotona asuminen pidetty kovinkaan mahdollisena. Muiden maiden esimerkit, etenkin Tanskan ratkaisut, innoittivat Kurt Nordforsia kuvailemaan parempia asumisvaihtoehtoja.¹⁷⁵ Hänen kuvauksessaan hahmottuu myös ikäihmisen tai eläkeläisen toivottu elämäntapa.

Kotona asumisen rinnalla puhuttiin usein myös laitoshoidon organisoinnista ja kehittämisestä. Kansanedustajat kehottivat siirtämään sairaat vanukset sairaalan valvontaan ja perustamaan heille omia hoito-osastoja. Laitoksiin toivottiin "suurempaa yhdenmukaisuutta ja huomattavaa nousua". Niihin halut-

¹⁷⁴ Olisi kansaneläkkeen saajan, nimenomaan vanhuksen, ja yhteiskunnankin edun mukaista, että vanhusta voitaisiin auttaa tulemaan omin avuin toimeen mahdollisimman pitkään. (Uki Voutilainen 29.10.1968)

¹⁷⁵ Där har man bl. a. konstaterat att det är mycket viktigt, hur man placerar pensionärsbostäderna. Man skall inte sprida ut dem i periferin och inte heller sammanföra dem till åldringsbyar. [ ] I stället har man försökt fördela dem på olika punkter t.ex inom Stor-Köpenhamn och då haft som mål att försöka se till att folk från en viss del av staden skall kunna bosätta sig, då åldringsbostad inom det område där de är bekanta sedan gammalt. De vet vilka butiker de besöker, de har vänner sedan tidigare o.s.v. Det blir trivsammare. Kommunerna har också vidtagit en del små praktiska åtgärder för att göra trivsammare för beboarna i pensionärshemmen. Det ordnas städning åt dem, de besöks regelbundet av hälsosystrar, och om de behöver sjukvård har de tillgång till kommunalläkare. De har samlings- och hobbyrum o.s.v. (Kurt Nordfors 15.12.1964)

tiin järjestää enemmän valvontaa. Uudenaikaistamisen vaikutuksista puhuttiin jakson loppupuolella.¹⁷⁶

Yksityisten, säätiöiden ja yhdistysten laitosten ja vanhustentalojen rakentamista kannatettiin kuudessa puheessa. Niiden rakentamista pidettiin tarpeellisenä erityisesti väestömuutoksen takia. Toisaalta laitoshoidon tarvetta ajateltiin hillittävän kotona asumisen ja kotiavun lisäämisen avulla. Uusi piirre puheissa oli se, että muutama kansanedustaja esitti asumisen vaihtoehtojen valinnanvaran lisäämistä: vanhus voisi halutessaan muuttaa vanhainkotiinkin, mutta tälle laitokselle olisi saatava muita vaihtoehtoja. Asumisen organisointikin oli esillä kolmesti: vanhuksille tulisi järjestää kuntonsa mukaista asumista, kohdentaa se oikein ja lisätä asuntoja vanhusväestön kasvua myötäillen.¹⁷⁷

Anna-Liisa Linkola esitti, että laitoshoidtoa tulisi kohentaa¹⁷⁸ useita keinoja käyttäen: vanhuksille tulisi tarjota harrastusmahdollisuuksia ja lisätä aktiviteetteja sekä antaa mahdollisuus osallistua laitoksen hallintoon. Muutama edustaja epäili vanhustentalojen joutuvan muiden kuin ikääntyvien ihmisten haltuun, mitä varten ehdotettiin erilaisia säännöksiä väärinkäytöksiä vastaan. Vanhainkotiverkoston perustaminen tuotiin esille kerran. Sosiaalisen elämän tukeminen mainittiin vain kerran. Yhden puhujan mukaan vanhukset olivat aktiivisuudellaan saaneet aikaan asuntoja.¹⁷⁹

Viimeisenä tulevat toivottuihin paikkoihin liitetyt paikan tunnut (taulukko 32). Tälläkin kertaa tilojen toivottiin olevan viihtyisiä,¹⁸⁰ moderneja, lämpimiä, kuivia ja kodikkaita. Uutena mainittiin tahdon tai toiveenmukaisuus tai mahdollisuus vaikuttaa laitoksen sisäiseen henkeen.¹⁸¹

¹⁷⁶ Kunnalliskotien hoitomahdollisuuksien parantamiseen on jatkuvasti pyritty ohjaamalla kuntia uusien laitosten rakentamisessa ja vanhojen korjaamisessa sekä riittävän ja pätevän henkilökunnan palkkaamisessa kuin myös viihtyisyyden ja kodikkuuden luomisessa. (Katri-Helena Eskelinen 3.11.1970)

¹⁷⁷ Nämä ennusteet tiedossa olisi asuntotuotantoa suunniteltaessa otettava vanhukset huomioon. (Anna-Liisa Linkola 29.10.1969)

¹⁷⁸ Tällä en halua sanoa sitä, etteikö laitosmaista hoitoa tarvittaisi. Mutta tätä hoitoa pitää kehittää, meidän tulisi luopua yksipuolisesta laitoshoidosta. (Anna-Liisa Linkola 17.12.1969)

¹⁷⁹ Vanhusten asuntokysymys on mennyt eteenpäin eläkeläisten omatoimisuuden kautta. (Judit Nederström-Lundén 15.12.1964)

¹⁸⁰ On miellyttävää todeta, että suuremmissa asutuskeskuksissa on kuntien toimesta aikaansaatu erittäin viihtyisiä asuntoloita eläkeläisille. (Anni Flinck 3.6.1969)

¹⁸¹ Samalla tulisi luoda myös itse vanhuksiin aktiviteettia huomaamaan oman asiansa ja tuntemaan vastuunsa esim. laitoksen sisäisestä hengestä. (Anna-Liisa Linkola 17.12.1969)

TAULUKKO 32 Toivotut paikat ja paikan tunnut 1958-1971

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (26)
Toivottujen vanhenemisen paikkojen tunnut	* vanhusten vuokratilat ja -asunnot	* tahdon/toiveen mukainen	6
	* oma koti	* viihtyisyys	5
	* pienet yksiköt, pienkoti, palvelukoti	* moderni, uudenaikainen, ajanmukainen	3
	* sairaosastot	* lämmin	2
	* vanhainkoti	* kodikas	2
	* omakotitalo, kunnollinen mökki	* mieluisa	1
	* kolmen sukupolven talot	* turvallinen	1
		* kuiva	1
		* kunnollinen	1
		* mukavuuksin varustettu	1
		* sisäiseen henkeen vaikuttaminen	1
		* vapauden lisääminen	1
		* kunniavelan maksaminen	1

Tämän jakson toivottujen paikkojen tulisi olla myös kunnollisia, lämpimiä ja mukavuuksin varustettuja,¹⁸² mutta vanhukselle myös mieluisia¹⁸³ elämisen paikkoja. Tällä kertaa puheisiin tuli kunniavelan maksaminen moraalisenä ulottuvuutena. Myös vanhuksille toivottiin lisää vapauksia. Turvallisuuteen kiinnitettiin huomiota ensimmäisen kerran.

5.2.4 Yhteenvetoa

Puheiden ja puhujien määrä kasvoi vuosien 1958 ja 1971 välillä. Miehet puhuivat jonkin verran aktiivisemmin kuin naiset. Hallitus- ja oppositioryhmien välillä ei ilmennyt suurta eroa puheaktiivisuudessa. Myös puheita esittäneiden puolueiden määrä kasvoi: uusia olivat TPSL, Maalaisliitto ja SMP. Puheiden pitäjiä oli 36, ja puheita kertyi 58. Aktiivisimpia olivat vasemmistopuolueiden edustajat.

Ei-toivottuja paikkoja mainittiin yhteensä 27 (taulukko 33). Ei-toivotuksi vanhenemisen paikaksi useimmin nimettiin puutteellinen asunto. Vanhainkoti mainittiin viidesti – edellisessä jaksossa tämä paikka lukeutui toivottuihin paikkoihin. Muita paikkoja olivat alivuokralaisasunto, kallis vuokra-asunto, kunnalliskoti ja hellahuone. Kunnalliskodin kritisointi oli toisen jakson puheissa huomattavasti vähäisempää.

Näitä ei-toivottuihin paikkoihin liittyviä taloudellisia, poliittisia ja sosiaalisia vaikutusmekanismeja oli yhteensä 215. Taloudelliset vaikutusmekanismit olivat korkeat asumiskustannukset, asumistuen puute ja vanhuksen heikko tulo-otaso. Rakentamisen rahoituksen riittämättömyys todettiin useaan otteeseen.

¹⁸² [J]uuri vanhuksia ja sairaita ihmisiä tarvitsisivat välttämättä kunnollisen, lämpimän asunnon, jopa myöskin ns. nykyajan mukavuudet, jotta he voisivat korkean iän ja sairauksien jo heikentämänä jatkuvasti tulla toimeen omilla oloissaan ja omassa kodissaan, jossa suurin osa vanhuksistamme tahtoi elää niin kauan kuin kykenevät itse itsensä hoitamaan. (Aili Siiskonen 11.10.1966)

¹⁸³ Tämä olisi paljon mieluisempaa kuin oleminen laitoksissa, vaikka ne olisivat kuinka ajanmukaisiakin. (Tyne Paasivuori 19.3.1963)

Ei-toivotuiksi poliittisiksi vaikutusmekanismeiksi tulkittavista lausumista useimmat kohdistuivat hallituksen toimintaan. Muita kritiikin kohteita olivat muun muassa eduskunta, eduskuntaryhmät, kunnat, valtiovalta ja yhteiskunta.

TAULUKKO 33 Yhteenveto 1958-1971

Vanhenemisen paikat	Ei-toivotut paikat (27) * puutteellinen asunto * vanhainkoti * alivuokralaisasunto, kallis vuokra-asunto, kunnalliskoti, hellahuone	Toivotut paikat (45) * vanhustentalot * oma koti * pienet yksiköt * vanhainkoti
Vanhenemisen paikkoihin kohdistuvat vaikutusmekanismit	Ei-toivottuja paikkoja edistävät mekanismit (210) * taloudelliset: asumiskustannukset, asumistuen puute, tulo-taso, rakentamisen rahoitus (106) * poliittiset: hallituksen toiminta, eduskunta, puolueet, kunnat, valtiovalta, yhteiskunta (43) * sosiaaliset: asuntopula, pula laitospaikoista, fyysisen ympäristön ja yhteiskunnan muutos (61)	Toivottuja paikkoja edistä-vät mekanismit (315) * taloudelliset: tulotasoon, fyysiseen ympäristöön ja kotona asumiseen vaikuttaminen (134) * poliittiset: kansanedustaji-en ja puolueiden toiminta, hallitus, eduskunta, tutki-mukset, valtio ja kunnat sekä muut toimijat (111) * sosiaaliset: kotona asumi-seen, laitoshoittoon vaikut-taminen, muiden maiden esimerkit, yhdistysten ym. toiminta (70)
Vanhenemisen paikkojen tunnut	Ei-toivottujen paikkojen tunnut (22) * vanhanaikaisuus/alkeellisuus * huonokuntoisuus * laitosmaisuuus	Toivottujen paikkojen tunnut (26) * tahdonmukainen * viihtyisyys * moderni

Sosiaaliset vaikutusmekanismit, jotka edistivät ei-toivottuja paikkoja, olivat asunto- ja laitospaikkapula. Myös fyysisistä ympäristöä koskevat tekijät, kuten talojen purkaminen, häädöt jne. sekä yhteiskunnan muutos vaikuttivat prosessa ei-toivottuja paikkoja edistävästi. Näiden yhteydessä mainittuja paikan tuntuja oli melko paljon. Esimerkkeinä mainittakoon alkeellisuus, huonokuntoisuus ja laitosmaisuuus. Ei-toivottuja fyysisiä ominaisuuksia, esimerkiksi vetoisuus ym. tuotiin esille.

Useimmin mainituksi toivotuksi vanhenemisen paikaksi nousi tässä jaksossa vanhustentalo (ruots. pensionärshem). Myös omaa kotia ja pieniä hoivayksiköitä pidettiin toivottuina vanhenemisen paikkoina. Vanhainkotikin sopi hyväksi paikaksi, mutta sen tulisi käydä läpi muodonmuutos, modernisointi. Toivottuja paikkoja edistäviä taloudellisia, poliittisia ja sosiaalisia mekanismeja oli peräti 315.

Taloudellisia vaikutusmekanismeja olivat vanhusten tulotason parantamiseen, rakentamisen rahoitukseen ja asumislisään liittyvät ehdotukset. Poliittisista vaikutusmekanismeista kärkeen nousi kansanedustajien ja puolueiden toiminta eli aloitteiden ym. teko. Toimijoiden lista oli pitkä ja muita mainittuja

toimijoita olivat muun muassa hallitus, eduskunta, valtio ja kunnat, joilla arvioitiin olevan mahdollisuuksia vaikuttaa asumiseen ja toivottuihin paikkoihin.

Sosiaalisia vaikutusmekanismeja olivat kotona asumiseen ja laitoshoitoon vaikuttaminen. Merkittäviä olivat myös viittaukset tutkimuksiin, joiden tuloksia tulisi toteuttaa käytännössä. Myös muiden maiden esimerkkien seuraamista ja yhdistysten ym. toiminnan mahdollistamista pidettiin hyvinä ja toivottuina vaikutusmekanismeina. Toivotuiksi paikan tunnuiksi nimettiin moderni, vanhuksen tahdon mukaisuus ja viihtyisyys.

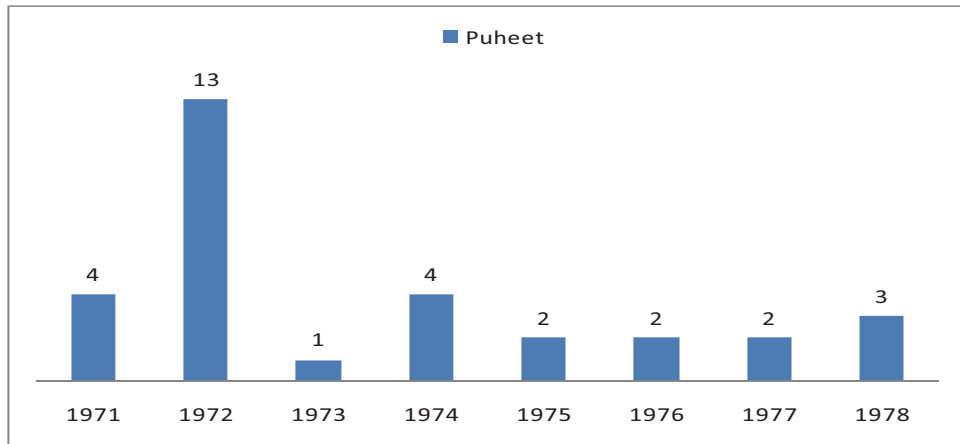
5.3 Vuodet 1971-1978: Ongelmana maaseudun huonot asunnot

5.3.1 Puheet ja puhujat

Kolmannen jakson (1971-1978) aikana 24 kansanedustajaa piti yhteensä 31 puhetta vanhenemisen paikoista. Jakson keskustelut alkoivat kansanterveyslain teemoilla, jotka pääasiassa koskivat terveydenhoitoa, mutta muutama edustaja puhuu myös vanhusten asumisesta. Kun aikaisemmassa jaksossa puhuttiin kaupunkilaisvanhuksista ja kaupunkien asumisongelmista, nyt huomio kiinnitettiin maalla ja syrjäseuduilla asuviin vanhuksiin ja heidän asumisolosuhteisiinsa.

Puheiden määrä pysyi vuoden 1972 jälkeen matalana verrattuna aikaisempaan jaksoon (kuvio 3). Vilkkainta puhuminen oli juuri tuona vuonna, jolloin laadittiin kaksi välikysymystä eläkepolitiikasta. Valtiopäiväpuheissa mainittiin sanat eläkepomme ja vappupomme – ainakin muutama puhuja piti eläkkeiden korotuksia sen verran huomattavina. Eläkkeiden taso olisikin noussut aiemmasta, ellei lakeja kesän jälkeen olisi jätetty vahvistamatta. Veikko Venamo jätti toisen välikysymyksen eläkelakien kaatumisen johdosta syksyllä onnistumatta muuttamaan tilannetta.

Kunnallisvaalit pidettiin vuosina 1972 ja 1976. Syy puheiden vähenemiseen vuoden 1972 jälkeen lienee ollut ainakin osittain se, että vuonna 1973 puhkesi öljykriisi, jota seurasi talouskasvun pysähtyminen ja työttömyys. Öljykriisi olikin selvä taitekohta talouspolitiikassa (Paloheimo 2007, 305).

KUVIO 3 Puheet 1971-1978

1970-luvun alun hallitukset olivat lyhytaikaisia ja presidentti Kekkonen vaikutusvallan muotoilemia. Kekkonen hajotti eduskunnan ja määräsi uudet vaalit toimitettavaksi kahdesti eli vuosina 1972 ja 1975. Vaalien seurauksena venna-molainen liike hajosi ja heikkeni, kun taas perinteiset puolueet vahvistivat ase-miaan. SMP sai eduskuntaan kaksi edustajaa ja siitä erkaantunut SKYP yhden. Kekkonen toimikauden jatkamisella oli sekin seuraus, että RKP:n oikeistolaita perusti vuonna 1973 Suomen Perustuslaillisen Kansanpuolueen (SPK). Kom-munistien puolueriita kärjistyi ja SKDL:n johtoon nousi Ele Alenius. Kokoomus pyrki erottumaan kansanrintamahallitusten linjasta suhtautumalla kriittisesti julkisen sektorin kasvuun. Keväällä 1977 syntyi laajapohjainen enemmistöhalli-tus Kalevi Sorsan johdolla. Kansanedustajien keski-ikä laski 1970-luvulla. Nais-puolisten edustajien suhteellinen osuus ylitti 20 % ko. vuosikymmenellä. (Palo-heimo 2007, 254-256, 305, 339, 341.)

Hallitusaseman mukaan tarkasteltuna opposition edustajat pitivät puheita neljä kertaa useammin kuin hallituspuolueiden edustajat (taulukko 34). Erityi-sesti SKDL kunnostautui, se olikin oppositioasemassa suurimman osan 1970-luvusta. Myös kokoomus ja SMP/SKYP olivat oppositiossa. Aikaisempiin jak-soihin verrattuna SDP:n edustajien ja puheiden määrä laski huomattavasti. Uu-sina ryhminä ja puhujina olivat LKP:n ja SKL:n edustajat.

Kun vertaa SDP:n kansanedustajien aikaisempien kahden jakson puhei-den määrään, niin vähennys on varsin huomattava. Syynä lienee se, että puolue oli hallituksessa lähes koko 1970-luvun.

TAULUKKO 34 Puheet puolueen ja hallitusaseman mukaan 1971-1978

	SKDL	SDP	LKP	Kok.	SMP/ SKYP	SKL	RKP	Puheita yhteensä
Hallitus	2	2	1	-	-	-	1	6
Oppositio	10	-	-	6	7	1	1	25
Yhteensä	12	2	1	6	7	1	2	31

Useimmin vanhusten asumiseen liittyvistä asioista (taulukko 35) puhuivat SKDL:n edustajat ja SMP:n ja siitä erkaantuneen SKYP:n edustaja. (Tässä esityksessä tarkastelen näitä kuitenkin yhtenä ryhmänä, sillä SKYP:n edustajista vain yhden eli Aune Mänttärin puhe on mukana analyysissa.)

TAULUKKO 35 Puhujat, puolue ja sukupuoli 1971-1978

	SKDL	SDP	LKP	Kok.	SMP/ SKYP	SKL	RKP	Puhujia yhteensä
Naiset	3	1	1	3	1	1	1	11
Miehet	6	1	-	1	4	-	1	13
Yhteensä	9	2	1	4	5	1	2	24

Yksittäisistä ryhmistä SKDL:n miesedustajat puhuivat eniten, mutta muuten miehet puhuivat niukasti enemmän kuin naiset. SMP:n edustajat kävivät debatoimassa ahkerasti varsinkin eläkepolitiikasta ja ”unohdetusta kansasta” puhujakorokkeella vuoteen 1975 saakka, jonka jälkeen puolue sai vain kaksi kansanedustajaa eduskuntaan. Kokoomuksesta erityisesti Eeva Kauppi oli aktiivinen puhuja. Sen sijaan Keskustapuolueen edustajat eivät puhuneet laisinkaan vanhenemisen paikasta tässä jaksossa.

5.3.2 Ei-toivotut paikat

Taulukko 36 kuvaa niitä paikkoja, joissa vanhusten ei toivottu asuvan. Mainintoja kertyi yhteensä 22 kappaletta. Aineistossa ensimmäisenä uuden aiheen, maaseudun vanhusten asumisen, nosti ensimmäisenä esille Heikki Kainulainen.¹⁸⁴ Tässä jaksossa puutteellinen maaseudulla tai syrjäseudulla sijaitseva koti nostettiin esille useimmin.¹⁸⁵

Puutteellisia asuntoja väitettiin olevan maalla valtavan paljon; niiden varustus ja kunto kuvattiin heikoiksi. Huonoista asunnoista kärsivät puhujien mielestä ainakin veteraanit ja Pohjois-Karjalan vanhukset. Asiasta viitattiin olemassa olevaan tutkimustietoon.¹⁸⁶ Kaupunkien puutteellinen asuminen nousi esille vain yhdessä puheessa.¹⁸⁷ Edustaja Tuominen kertoi myös esimerkin sisaruksista, jotka joutuivat asumaan saunan yläkerrassa vuoka-asuntopulan takia. Samalla hän moitti Helsingin asuntopolitiikkaa.

¹⁸⁴ Varsinkin juuri maaseudun osalta on puutteellisia asuntoja valtavan paljon. Näin on esimerkiksi vanhusten ja eläkeläisten kohdalla, jotka usein asuvat vanhoissa, vetoisissa ja kaikkia mukavuuksia vailla olevissa hatarissa mökeissä. (Heikki Kainulainen 3.12.1971)

¹⁸⁵ Tällä hetkellä pohjoiskarjalaiset eläkeläiset, ainakin ne, jotka kuuluvat näitten lakien piiriin, asuvat erittäin huonoissa asunnoissa, he omistavat jonkin pienen töllin tai muuten erittäin pienen ja huonon vuokra-asunnon, ja tällä tavalla he joutuvat olemaan aivan epäinhimillisessä elinympäristössä. (Aune Mänttari 15.9.1972)

¹⁸⁶ Tutkimusten mukaan juuri vanhukset asuvat iältään vanhimmista ja heikkovarusteisimmista asunnoissa. (Maija Heino 3.12.1971)

¹⁸⁷ Purettavissa puutaloissa asuu paljon vanhuksia, jotka koko ikänsä ovat asuneet Helsingissä. (Mirjam Tuominen 28.3.1972)

TAULUKKO 36 Ei-toivotut vanhenemisen paikat 1971-1978

Luokitus	Nimetyt paikat	Kerrat (22)
Ei-toivotut vanhenemisen paikat	* puutteellinen asunto	10
	* laitos	4
	* kunnalliskoti	2
	* vanhainkoti	2
	* murju	1
	* saunan yläkerta	1
	* vuokrakasarmi	1
	* salomökki	1

Omia koteja saatettiin kuvata ”rottia viliseviksi murjuiksi”, syrjäisiksi salomökeiksi¹⁸⁸ tai vuokrakasarmeiksi, jossa asukkaat joutuivat suurgryndereiden vuokraorjiksi.¹⁸⁹ SMP:tä edustavan Rainer Lemströmin lausuma on ainoa kriittisesti kaupunkimaiseen asumiseen suhtautuva puhe.

Maalla asumisen etuja tai hyviä puolia ei mainittu kertaakaan. Kunnalliskoti,¹⁹⁰ huoltolaitokset¹⁹¹ ja vanhainkoti nimettiin muutaman kerran soveltumattomina paikkoina asua. Laitos näyttäytyi epäinhimillisenä ja täyteen ahdetuna paikkana, jossa eläminen on kurjaa. Niissä yhden puheenvuoron mukaan odotettiin vain kuolemaa ja toisen puhujan mielestä ne olivat yhteiskunnalle liian kalliita.

Kun tarkastellaan ei-toivottuja taloudellisia vaikutusmekanismeja, niin suurimman luokituksen (taulukko 37) muodostui vanhuksen tulotasoon vaikuttavista tekijöistä. Tässä ryhmässä useimmin tuotiin esille asumistuen rajoitukset. Muita tekijöitä olivat eläketaso, inflaatio, verot ja korkeat asumiskustannukset. Vanhojen ihmisten taloudellista asemaa valiteltiin.

¹⁸⁸ On päästävä eroon ajatuksesta, että vanhenevat ihmiset kuuluvat asumalähiön laitamille rakennettuihin vanhainkoteihin tai autioituvan maaseudun salomökkeihin viettämään elämänsä ehtoota keinoissa ja alkeellisissa asunnoissa, joihin asumistukiaan ei yllä. (Eeva Kauppi 9.5.1972)

¹⁸⁹ [U]seat vanhukset joutuvat siirtymään omistetusta kodista vuokraorjiksi suurgryndereiden vuokrakasarmeihin, ja silloin tämä yhteiskunta ei ole pystynyt tarjoamaan sitä vanhuudenturvaa ja rauhallsuutta, mitä nimenomaan omistettu oma ja vuosikymmenien aikana kätten työn tuloksella aikaansaatu koti vanhuksille merkitsee. (Rainer Lemström 27.6.1972)

¹⁹⁰ Kunnalliskotien sairaosastot nykyisellään eivät ole mielestäni ollenkaan inhimillisiä paikkoja, koskapa niihin sijoitetaan yleensä sairaita vanhuksia vain odottamaan kuolemaa. (Kaarle Salmivuori 28.9.1971)

¹⁹¹ Tähän asti olemme koonneet kroonikot huoltolaitoksiin, usein hyvinkin kauas kodista yksinäisyyteen, missä ahdistuneisuus kasvaa, mieliala laskee ja sairaudesta toipuminen käy entistäkin vaikeammaksi. (Eeva Kauppi 28.9.1971)

TAULUKKO 37 Ei-toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1971-1978

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (43)
Ei-toivottuja paikkoja edistävät taloudelliset vaikutusmekanismit	* puutteellinen asunto	* vanhuksen tulotasoon vaikuttavat tekijät: asumistuen rajoitukset, eläketaso, inflaatio, verot, heikko taloudellinen asema, asumiskustannukset	33
	* laitos	* fyysiseen ympäristöön kohdistuvat tekijät: rakentamisen rahoituksen riittämättömyys, korjausvarojen puute, kuntien väärät investoinnit	7
	* kunnalliskoti * vanhainkoti * murju * saunan yläkerta * vuokrakasarmi * salomökki	* laitoshoidon kalleus	3

Asumistuen kohdalla ongelmana pidettiin erityisesti sitä, etteivät syrjäseutujen ja maaseudun eläkeläiset olleet oikeutettuja asumistukeen. Omaan kotiinkaan ei myönnetty tukea. Keskustelua käytiin myös asumistuen saantiin oikeuttavien tulorajojen korottamisesta, omaisuusrajoista ja asunnon heikkoudesta. Kun lakia muutettiin, osa aiemmin tukea saaneista putosi sen ulkopuolelle. Syiksi tuen ulkopuolelle jäämiseen mainittiin omaisuus- ja tulorajat tai liian pieni ja heikko asunto. Asumistuen rajoituksia esitettiin kumottaviksi tai lievennettäviksi: kohteita olivat tulosidonnaisuus, asunnon koko ja kunto sekä järjestelmän monimutkaisuus.

Puhujien mukaan ikäihmisten elämää kurjisti inflaatio niin maalla kuin kaupungeissakin. Asumiskustannusten osuus oli sen ajan tuloista suuri, ja vanhusen taloutta kurittivat tiheään tahtiin tapahtuneet vuokrien nousut. Yhden puhujan mukaan vanhukset myös ylläpitivät yleisiä teitä ja kulkuväyliä maksamalla veroja.

Eläkkeensaajien taloudellista asemaa väitettiin heikoimmaksi juuri Suomessa. Vanhan ihmisen tulotasoon vaikuttivat olennaisesti myös eläkkeet, jotka tosin mainittiin vain kahdesti puhuttaessa asumisesta ja vanhenemisen paikoista. Osa kansanedustajista moitti työeläkerahastojen varojen kasvamista ilman, että niitä käytettäisiin eläkkeiden ja asumistason parantamiseen.¹⁹²

Kun kaupungeissa asuvien vaikeuksia lisäsivät vuokrakustannusten nousu ja korkea vuokrataso, niin syrjäseuduille jäivät asumaan vanhimmat ikäluokat rappeutuvien teiden varsille ja vähenevien palvelujen varaan.¹⁹³ Maaseudun vanhukset joutuivat maksamaan puhujien mukaan erilliskustannuksia. Kustannusten nousua pidettiin kohtuuttomana. Vuokra-asunnoissa asuvat puolestaan maksoivat pääomantukemisesta asunnon omistajalle, mitä pidettiin ei-toivottuna asiana.¹⁹⁴ Asumiskuluihin vaikutti yhden puhujan mukaan myös voittoa tavoittelevat grynderit ja osakkeenomistajat.¹⁹⁵

¹⁹² Paitsi valtion osuuden lisäämistä eläkeläisten asuintalojen rakentamisessa on kiinnitettävä erityistä huomiota työeläkejärjestelmän kautta kerättyihin suuriin rahastoihin, jotka vain paisuvat. (Mirjam Tuominen 14.4.1972)

¹⁹³ Hakeepa sitten syrjäseudun vanhus mitä tarviketta tai palvelua tahansa, hän joutuu maksamaan sen saadakseen monia sellaisia ylimääräisiä kustannuksia, joista useilla rintamaan asukkailla ei ole aavistustakaan. (Rauno Korpinen 19.9.1972)

¹⁹⁴ Kun eläkeläinen ja muuten vähävarainen asuu tällaisessa toisen omistamassa

Fyysiseen ympäristöön vaikuttavat mekanismit koskivat valtion avustuksia eli rakentamisen rahoituksen riittämättömyyttä, korjausvarojen vähäisyyttä ja kuntien vääränlaisia investointeja.¹⁹⁶ Korjausavustuksia pidettiin mitättöminä tarpeeseen nähden. Yhdessä puheessa mainittiin, kun korjausavustuksia koskeva laki tuli voimaan, tukea voitiin myöntää vain 6-7 %:lle hakijoista.

Poliittisesti virittyneitä puheenvuoroja syntyi rikkaista ja köyhistä vanhuksista asuntomarkkinoilla. Puheissa moitittiin omistajia, gryndereitä ja kuntia, jotka maksattavat vanhuksilla kustannuksia. Laitosten kustannusten nousua kritisoitiin vähemmän kuin aikaisemmassa jaksossa.¹⁹⁷ Syrjäseutujen vanhus-tenhuollon kustannusten väitettiin heikentävän laitosasumisen tasoa.

Ei-toivottuihin paikkoihin vaikuttavia poliittisia mekanismeja (taulukko 38) kertyi 25 tässä jaksossa. Hallitusta ja hallituspuolueita arvosteltiin kielikuvin sokeiksi ja hajuaistittomiksi, kun vanhustentalojen rakentaminen ei näyttänyt edistyvän odotetusti.¹⁹⁸ Tämänäköisiä kielikuvia ei esiintynyt aikaisemmin. Eläkepakettilain kumoamisen yhteydessä hallitusta moitittiin erityisen ankarasti, mutta muissakin yhteyksissä sitä syytettiin kyvyttömyydestä ja vanhusten asian unohtamisesta. Toiminta oli harkitsematonta ja suunnittelematonta. Hallituksen esityksiä arvosteltiin puutteellisiksi ja kelvottomiksi toteuttaa. Lupauksetkin olivat katteettomia, esitykset keskeneräisiä ja perustelut huonoja. Joidenkin puhujien mukaan hallitus rankaisi vanhuksia talon tai huoneiston omistamisesta.¹⁹⁹ Yhden puhujan mukaan hallitus on "ajatellut olemattoman vähän tai ei ollenkaan" asumistukiasiassa.

---

asunnossa maksaen siitä käypää vuokraa, jolla kuuletetaan asunnon pääoma-arvo sekä peitetään sen kiinteistökustannukset ja ylläpitokustannukset, niin silloin todella on kysymys määrätynlaisesta pääoman tukemisesta. (Aune Mänttari 15.9.1972)

¹⁹⁵ Vuonna 1972 Rafael Paasion johtama vähemmistöhallitus laati lakiehdotuksen, joka voimaantultuaan olisi korottanut eläkeitä aikaisempaa enemmän. Huhtikuussa oppositiossa olevan keskustapuolueen puheenjohtajan Johannes Virolaisen aloitteesta tehtiin välikysymys hallituksen noudattamasta eläkepolitiikasta. Keskusteluissa uudistusta alettiin kutsua eläkepommiksi ja vappupommiksi. Kesäkuussa eduskunta hyväksyi yksimielisesti ns. eläkepakettilait. Vähemmistö-hallitus kaatui syyskuun alussa, ja sen tilalle nimitettiin Kalevi Sorsan luotsaama enemmistöhallitus, joka jätti eläkepakettilain vahvistamatta. Asiasta syntyi Veikko Vennamon johdolla uusi välikysymys syksyllä. Sorsan hallitus lupasi myöntää määrärahoja maaseudun vanhus-ten asuntojen korjaamiseen.

¹⁹⁶ Kunnat ovat investoineet varansa muihin kohteisiin kuin kroonikkosairaansijojen luomiseen sillä verukkeella, että kansanterveyslaki kyllä sitten joskus asian järjestää. (Maija Heino 3.12.1971)

¹⁹⁷ Me myös tiedämme, miten paljon tässä maassa on mummoja ja vaareja yhteiskunnalle paljon maksavissa laitoksissa, vanhusten kodeissa, jossa hoito maksaa noin 40 mk vuorokaudessa, ja sairaaloissa, joissa hinta on noin 100 mk vuorokaudessa yhteiskunnalle[.] (Sirkka Lankinen 27.6.1972)

¹⁹⁸ Lienee, niin, että syntynyt hallitus on sekä sokea että vailla hajuaistia, sillä me kansandemokraatit ja kommunistit olemme osoittaneet kansalle jo lukuisia kertoja, mistä eläkerahojen tuoksu tulee. (Pauli Räsänen 19.9.1972)

¹⁹⁹ Nykyinen hallitus katsookin, että vanhuksia ja sairaita on rangaistava, jos he omistavat oman kodin. (Rainer Lemström 15.9.1972)

TAULUKKO 38 Ei-toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1971-1978

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (25)
Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät poliittiset vaikutusmekanismit	* puutteellinen asunto	* hallituksen toimenpiteet ja esitykset	13
	* laitos	* eduskuntaryhmät: porvarillis-sosialidemokraattinen rintama, "kepu", ristiriitaiset näkemykset, sosialistiset voimat	5
	* kunnalliskoti	* eduskunnan toimenpiteet	2
	* vanhainkoti	* yhteiskunta	2
	* murju	* kansaneläkelaitos	1
	* saunan yläkerta	* kunnat	1
	* vuokra-	* maaseudun autoittamispolitiikka	1
	kasarmi		
	* salomökki		

Eduskuntaa arvosteltiin kuitenkin vähän, vaikka se oli vastustanut asumistukea ja jättänyt laajentamatta tuen saajien piiriä. Ryhmistä keskustapuoluetta²⁰⁰ ja SDP:tä moitittiin.²⁰¹ SKDL:n edustaja Pauli Räsänen syytti porvarillis-sosialidemokraattista rintamaa asuntotuotannon heikkoudesta ja kunnollisten asuntojen puutteesta.

Puheenvuoroissa tuli esille vastakkaisia poliittisia näkemyksiä; joidenkin mukaan vanhusten asemaa heikensi suuri raha, kun toiset pyrkivät osoittamaan sosialististen voimien ja puolueiden ristiriitaisten näkemysten vaikuttavan asioihin. Kansaneläkelaitosta koskeva laki ei huomionnut yksilöllistä vaihtelua ja oikeudenmukaisuutta.²⁰² Yhteiskunta, joka mainittiin kerran, oli ollut kyvytön luomaan vanhuudenturvaa eli kotia. Kerran mainittiin myös käsite maaseudun autoittamispolitiikka, minkä luen kuuluvaksi poliittisiin vaikutusmekanismeihin.²⁰³

Sosiaalisia vaikutusmekanismeja ilmenee tässäkin jaksossa runsaasti (taulukko 39). Eniten puhuttiin maaseudun ja syrjäseudun vanhusten ongelmista. Maaseudun vanhusten aseman arveltiin eläkevuosina vaikeutuneen ja sen enustettiin edelleen vaikeutuvan väriä pätösten takia. Tilannetta pidettiin kestäättömänä.²⁰⁴

²⁰⁰ Sosialistisille voimille ja suurelle rahalle samoin kuin näiden palvelijalle, kepulle, näyttää pienomistus ja omakoti olevan myrkkyä. (Rainer Lemström 15.9.1972)

²⁰¹ Sosialidemokraatti-niminen lehti kirjoitti näinä päivinä eläkkeellä olevien vanhusten joutuvan säästämään ruoassa ja saunamaksuissa, mutta lehti ei esittänyt kysymystä, miksi sosialidemokraattinen hallitus korottaa hintoja ja vuokria. (Mirjam Tuominen 28.3.1972)

²⁰² Kansaneläkelaitos ei tavoitellessaan mahdollisimman kaavamaisista lakijärjestelmää ole katsonut mahdolliseksi edes yrittää suunnitella esim. lämmityskustannusten yksilöllisempää ja oikeudenmukaisempaa korvaamisenettelyä. (Pirkko Työläjäarvi 27.4.1978)

²⁰³ [J]a harjoitettu maaseudun autoittamispolitiikka on vähentänyt palvelut olemattomiin. (Markus Kainulainen 16.1.1976)

²⁰⁴ Juuri vanhuksille, jotka monilla alueilla ovat sitkeästi vaikeuksista huolimatta pysyneet kodeissaan ja tutuilla asuinsijoillaan, on tilanne muodostunut tai ainakin muodostumassa kestäättömäksi. (Rauno Korpinen 19.9.1972)

TAULUKKO 39 Ei-toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1971-1978

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (53)
Ei-toivottuja paikkoja edistävät sosiaaliset vaikutusmekanismit	* puutteellinen asunto	* syrjäseudun/maaseudun ongelmat	19
	* laitos	* laitospaikkapula ja laitosten ongelmat	13
	* kunnalliskoti	* asuntopula	5
	* vanhainkoti	* väestömuutokset	5
	* murju	* yhteiskunnan muutos	4
	* saunan yläkerta	* pula avopalveluista	4
	* vuokratasarmi * salomökki	* fyysiseen ympäristöön kohdistuvat tekijät: rakentamisen vähyys, terveysongelmat, asumistaso	3

Maaseudun vanhuksia koskeviin sosiaalisiin vaikutusmekanismeihin luen kuuluvaksi maininnat avohoitopalveluiden kehittymättömyydestä²⁰⁵, välimatkoista, palveluiden puutteesta ja autioitumisesta. Maaseudun vanhusten kohtalona olivat lumiset talvet ilman apua, mistä syystä he saattoivat joutua muuttamaan pois. Muuttaminen oli vaikeaa ja aiheuttaisi sopeutumisongelmia.²⁰⁶

Laitospaikkapulasta ja laitosten ongelmista keskusteltiin usein.²⁰⁷ Paikkapulaa lisäsivät väestömuutokset eli puhujien mukaan kroonikoiden määrän kasvu.²⁰⁸ Vaikka kansanterveyslaille asetettiin paljon odotuksia, se ei yhden puhujan mukaan ratkaissut ns. kroonikko-ongelmaa eli kuuluvatko he terveydenhuollon vai sosiaalihuollon piiriin.

Laitoksiin liitettiin muitakin ongelmia: henkilökuntapula, laitosten sijoittuminen periferiaan ja valtionhallinnon byrokratia. Maaseudun olosuhteiden muutoksenkin arvioitiin ajavan vanhukset laitokseen. Asuntopulasta keskusteltiin vähemmän kuin laitosten ongelmista. Kaupunkeja ja asutuskeskuksia väsi edelleen yleinen asuntopula, jota pahensi osin maalta muuttava vanheneva väestö.

Väestömuutoksista keskusteltiin erityisesti pitkäaikaissairaiden määrän kasvun näkökulmasta. Yhteiskunnan muutokset, kuten muuttoliike²⁰⁹ ja sukupolviasumisen väheneminen, vaikuttivat vanhusten asumiseen erityisesti kaupunkien ulkopuolella. Kaupunkilaisvanhuksia koskevia yhteiskunnallisia muutoksia ei mainittu. Kuntien ja kaupunkien kykyä tuottaa avopalveluita kasvavalle vanhusväestölle pidettiin riittämättömänä. Kehittämistyötäkään ei tällä

²⁰⁵ Ainakaan kehitysalueilla emme voi uskoa avohoitoon vielä pitkään aikaan, emmekä pysty kansanterveyslakia sen hengen mukaan toteuttamaan, ennen kuin asunto-olot alueellamme on saatu korjatuksi. (Maija Heino 3.12.1971)

²⁰⁶ Kehnoistakaan asunnoista ei kuitenkaan aina haluttaisi luopua, sillä asunnon vaihtaminen merkitsisi siirtymistä uusiin olosuhteisiin tai jopa toiselle paikkakunnalle, mikä vanhukselle ei ole enää niinkään helppo toimenpide. (Markus Kainulainen 16.1.1976)

²⁰⁷ Me tiedämme tänä päivänä, kuinka kipeästi meillä kaivataan avohoidossa laitoshoitopaikkoja nimenomaan vanhuksille. (Eeva Kauppi 27.6.1972)

²⁰⁸ Kroonikoitten määrä kasvaa. Heidän asemansa on erittäin pian järjestettävä. (Maija Heino 3.12.1971)

²⁰⁹ Den yngre generationen är i vår tid mera rörlig än förr. De unga är ofta bosatta på annan ort än föräldrarna, kanske t.o.m. i ett annat land. (Elly Sigfrids 19.1.1977)

alueella ollut riittävästi. Fyysiseen ympäristöön kohdistuvista sosiaalisista vaikutusmekanismeista muodostui sangen pieni ryhmä; mainintoja on vain kolme. Heikkojen asunto-olojen maalla ja kaupungeissa uskottiin estävän kansanterveyslain toteutumisen, edistävän sairauksia ja hidastavan toipumista. Rakentamiseen olisi tullut kiinnittää huomiota jo paljon aiemmin.²¹⁰

TAULUKKO 40 Ei-toivotut paikat ja paikan tunnut 1971-1978

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (16)
Ei-toivottujen vanhenemisen paikkojen tunnut	* puutteellinen asunto	* epäinhimillisuus	2
	* laitos	* vanha	2
	* kunnalliskoti	* vailla mukavuuksia	2
	* vanhainkoti	* vetoisuus	1
	* murju	* hatara	1
	* saunan yläkerta	* yksinäisyys	1
	* vuokrakasarmi	* ahdistusta aiheuttava	1
	* salomökki	* mielialaa laskeva	1
		* masentava	1
		* vanhanaikaisuus	1
		* laho	1
	* alkeellisuus	1	
	* kaukana sijaitseva	1	

Kun tarkastellaan paikkoihin liitettyjä paikan tuntuja (taulukko 40), niin laitoksia pidettiin epäinhimillisinä ja turhan perifeerisinä. Asukkaaseen laitoksessa asumisen uskottiin vaikuttavan kielteisesti; asukkaiden uskottiin kärsivän yksinäisyydestä, masentuneisuudesta, ahdistuneisuudesta ja alakulosta.²¹¹

Muutto kotiseudulta ja omasta kodista miellettiin kielteisenä tapahtumana.²¹² Omaan kotiin eli esim. puutteelliseen asuntoon liitettiin sellaisia paikan tuntuja kuin vanha, vanhanaikainen ja vailla mukavuuksia. Muita mainintoja olivat vetoinen, laho ja alkeellinen.

5.3.3 Toivotut paikat

Toivottuja paikkoja mainittiin eksplisiittisesti kaksitoista kertaa (taulukko 41). Aikaisemmissa jaksoissa jo esille tulleiden vanhustentalon, hoivakodin, vanhainkodin ja sairaiden vanhusten laitosten lisäksi mainittiin uutena paikkana palvelutalo.²¹³ Niitä olivat ainakin yksityiset säätöt ja yhdistykset jo rakenta-

²¹⁰ Meillä olisi jo kymmenkunta vuotta pitänyt olla valmiina ja edelleen pitäisi rakentaa ja kunnostaa ripeässä tahdissa pieniä, mukavuuksin varustettuja asuntoja yksin asumaan pystyville vanhuksille. (Impi Muroma 21.1.1976)

²¹¹ Tähän asti olemme koonneet kroonikot huoltolaitoksiin, usein hyvinkin kauas kodista yksinäisyyteen, missä ahdistuneisuus kasvaa, mieliala laskee ja sairaudesta toipuminen käy entistäkin vaikeammaksi. (Eeva Kauppi 28.9.1971)

²¹² Toisaalta siirtyminen vanhukselle pois synnyinseuduilta, aktiivisen työn asumal alueelta, merkitsee samalla myös ennen aikaista vanhenemista, masentuneisuutta ja ajautumista suorastaan sairaalahoitoon, jonka kustannukset me kaikki tässä salissa ovat hyvin tunneimme. (Eeva Kauppi 27.6.1972)

²¹³ [K]unnat parhaansa mukaan sekä yksityiset asuntosäätöt ovat pyrkineet rakentamaan moderneja yksilöllisiä palvelutaloja vanhuksille. (Kerttu Hemmi 20.1.1975)

neet Suomeen. Erityyppisten asuntojen aikaansaamista pidettiin tärkeänä.²¹⁴ Myös kunnalliskoti mainittiin tarpeellisena hoitomuotona, sillä ilman kroonikko- ja sairaosastoja ei tulisi toimeen. Vanhainkotien rakentamista pidettiin edelleen hyvänä – tosin vain yhden edustajan mukaan.

TAULUKKO 41 Toivotut vanhenemisen paikat 1971-1978

Luokitus	Nimetyt paikat	Kerrat (13)
Toivotut vanhenemisen paikat	* koti	4
	* rakas pieni tölli	1
	* pieni asunto	1
	* vanhustentalo	1
	* pensionärsbostäder	1
	* kunnalliskodin sairaosasto	1
	* palvelutalo	1
	* hoivakoti	1
	* vanhainkoti	1
	* kroonikko-osasto	1

Oma koti tai asunto mainittiin toivottuna paikkana neljästi tämän jakson aikana.²¹⁵ Tässä puheenvuorossa kotona asuminen näyttäytyi edullisena ja viihtyisänä vaihtoehtona, joka mahdollisti asumisen läheisten kanssa. Oli myös edustajia, jotka kannattivat sitä, että vanha ihminen voisi asua itse rakentamassaan tai hankkimassaan asunnossa elämänsä loppuvuodet. Yhden puhujan mukaan olisi pyrittävä siihen, että ihminen voisi asua loppuiän kotonaan, entisessä miljöössä. Yhdessä puheessa pidettiin myönteisenä sitä, että vanhuksille rakennetaan ”pensionärsbostäder” – ymmärrän tällä vanhustentalojen kaltaisia vuokra-asuntoja.²¹⁶ Toivotuista paikoista puhuttiin melko vähän, eikä yksikään paikka erottunut mainintojen määrällä mitattuna.

Taloudellisia toivottuihin paikkoihin kohdistuvia vaikutusmekanismeja on 39 (taulukko 42). Enin osa niistä koski vanhan ihmisen tulotason parantamista, kuten asumistukea ja sen ehtojen väljentämistä. Runsaasti puhuttiin asumistuen omavastuuosuudesta ja oikeudenmukaisuudesta. Myös vanhustentalossa, omassa asunnossa ja omakotitalossa asuville haluttiin tarjota mahdollisuus tu-

²¹⁴ Meillä olisi jo kymmenkunta vuotta pitänyt olla valmiina ja edelleen pitäisi rakentaa ja kunnostaa ripeässä tahdissa pieniä, mukavuuksin varustettuja asuntoja yksin asumaan pystyville vanhuksille. Samoin [ ] olisi pitänyt rakentaa vanhainkoteja suhteellisen hyväkuntoisille, mutta jatkuvaa silmälläpitoa ja hoitoa tarvitseville vanhuksille, rakentaa hoivakoteja, kunnalliskotien sairaosastoja ja kroonikko-sairaaloita jatkuvan hoidon tarpeessa oleville. (Impi Muroma 21.1.1976)

²¹⁵ Den för samhället säkert billigaste och också för pensionärerna trivsammaste lösningen är att åldringarna får bo kvar i sin gamla miljö, i den bostad där man tidigare bott och i kretsen av de anhöriga. (Håkan Malm 27.4.1978)

²¹⁶ Samhället har också under senare tid aktivt bidragit till att förbättra åldringarnas bostadssituationen, bl.a. genom renoveringsbidrag och bostadslån till pensionärsbostäder. (Håkan Malm 27.4.1978)

keen.²¹⁷ Maaseudulla asuvatkin siitä hyötyisivät,²¹⁸ ja kaupunkien asuntopula lievittyisi. Asumistukijärjestelmää muutettiin 1970-luvun lopulla. Lakia korjattiin ja siihen sisällytettiin tarveharkintaisuus.

TAULUKKO 42 Toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1971-1978

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (39)
Toivottuja paikkoja edistävät taloudelliset vaikutusmekanismit	* koti	* vanhuksen tulotasoon vaikuttaminen: asumistuki, työnteko, eläkkeet, rahastojen varojen käyttäminen, kalleuspaikkaluokituksen poisto	32
	* vanhustentalo	* fyysiseen ympäristöön vaikuttaminen: lainatuki, korjausmäärärahat	6
	* kunnalliskodin sairasosasto * palvelutalo * hoivakoti * vanhainkoti	* kotipalvelun määrärahojen lisääminen	1

Vanhenevan väestön taloudellinen asema ei ollut puhujien mukaan parantunut; niinpä edelleen ehdotettiin työmahdollisuuksien²¹⁹ tutkimista, eläkkeiden tason parantamista ja vakuutusrahastojen käyttämistä taloudellisen tilanteen kohentamiseen sekä kalleuspaikkaluokituksen poistoa. Kotona asumisen edullisuudesta ei keskusteltu lainkaan, vaikka laitoshoidoa moitittiin kalliiksi. Kodinhoitoapuun ehdotettiin rahoitusta ja varoja vain kerran.

Puheissa esitettiin lainojen myöntämistä ja vakuutuslaitosten varojen käyttämistä vanhustentalojen rakentamiseen.²²⁰ Myös suurpääomaa ehdotettiin käytettäväksi rakentamiseen ja asuntojen peruskorjauksiin. Liitän nämä puheet ja maininnat luokitukseen, jonka olen nimennyt fyysiseksi ympäristöksi.

Poliittisia vaikutusmekanismeja (taulukko 43) oli erotettavissa 18, joista enin osa koski eduskuntaryhmien toimintaa, aloitteita ja kannanottoja. Omaan puolueloimintaansa eli esityksiin ja muihin kannanottoihin viittasivat SKDL:n²²¹ ja SMP:n²²² edustajat. Puhujat pyrkivät vakuuttamaan kuulijat puo-

²¹⁷ Hallituksen tulisi kiireesti saattaa asumiskustannusnormit tosiasiallisia kustannuksia vastaavaksi, jotta myös omilla mökeissään asuvat vähävaraiset ja eläkeläiset voisivat päästä oikeutetusti asumistuesta osallisiksi. (Taisto Sinisalo 23.4.1974)

²¹⁸ Maaseudulla on paljon sellaisia asuntoja, joissa voitaisiin elää, jos vain voitaisiin saada sama asuntotuki, jonka yhteiskunta mielellään antaa toisen omistamaan vuokra-asuntoon. (Aune Mänttari 15.9.1972)

²¹⁹ Jos me ajattelemme kansaneläkeläisen asemaa maaseudulla, monet heistä saattavat siellä ns. tervaskantoina eläen ja ollen terveitäkin vanhuutensa päivinä tehdä vielä jotakin pienestä palkasta auttaen esim. maataloudessa ja metsätaloudessa tai jossakin muussa elinkeinon piirissä, tilapäisesti tosin, mutta näitä tällaisia työkausia saattaa tulla muutamia kuukausia vuodessa. (Markus Kainulainen 8.12.1972)

²²⁰ Vanhusten asunto-olojen ja vähävaraisten eläkeläisten aseman parantamiseksi on toiminta voimakkaasti suunnattava siten, että lopetetaan yksityisten vakuutuslaitosten hyötyminen eläkeläisten kustannuksella. (Mirjam Tuominen 14.4.1972)

²²¹ SKDL:n eduskuntaryhmä katsookin, että hallituksen tulee pikaisesti antaa eduskunnalle esitys, jolla nyt syntyvät kohtuuttomuudet asumistuen saajille korvataan. (Helge Talvitie 7.6.1978)

lueidensa toiminnan tehokkuudesta viittaamalla siihen, että he ovat tehneet asiat tiettäväksi kansalle ja toimivat rintamaveteraanien puolesta tekemällä ryhmäesityksiä.

TAULUKKO 43 Toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1971-1978

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (18)
Toivottuja paikkoja edistävät poliittiset vaikutusmekanismit	* koti	* eduskuntaryhmien (SKDL, SMP) toiminta	7
	* vanhustentalo	* eduskunnan toimenpiteet	4
	* kunnalliskodin sairaosasto	* hallituksen toimenpiteet	2
	* palvelutalo	* kuntien toimenpiteet	2
	* hoivakoti	* sosiaalipolitiikka	2
	* vanhainkoti	* yhteiskunta	1

Puheissa viitattiin eduskunnan toimintamahdollisuuksiin, joilla tarkoitettiin eriarvoisuuden poistamista, asuntohädän ja eläkeläisten hätätilan lieventämistä. Hallitusta ohjeistivat niin oppositiota kuin hallitustakin edustavat henkilöt. Kunnan tehtävät ja vastuu vanhustenpalvelujen ja asumispalvelujen järjestämisessä tulivat esille kahdesti.²²³ Myös sosiaalipolitiikan ja yhteiskunnan oletettiin vaikuttavan myönteisesti.

Seuraavassa taulukossa luetellaan sosiaaliset vaikutusmekanismit (taulukko 44). Nämä keskustelut käytiin kansanterveystalain säätämisen aikoihin. Ensimmäinen luokitus muodostui lausumista, jotka viittasivat laitoshoidon organisointiin ja sairaansijojen lisäämiseen.²²⁴

Laitoshoidon organisointia kansanterveystalain hengessä pidettiin odotettuna, ja sen avulla uskottiin ratkaistavan pitkäaikaissairaiden hoito-ongelmat. Sitä myös pidettiin välttämättömänä palveluna. Tällöin alettiin puhua hoidon porrastamisesta: laitoshoido oli vanhuksen hoidossa viimeinen paikka. Pitkäaikaissairaiden hoitopaikaksi laki määritteli terveyskeskuksen vuodeosaston, johon puhujakin viittasi.²²⁵

²²² Tältä pohjalta SMP tulee myös tekemään ryhmäesityksen asumistuen laajentamiseksi rintamaveteraaneja koskeväksi. (Veikko Vennamo 9.11.1973)

²²³ Det är i första hand kommunen, som svarar för åldringsvården. Kommunernas åldringshem med allmän avdelning och sjukavdelning erbjuder de gamla vård och för dessa kostnader svarar kommunerna helt. (Elly Sigfrids 19.1.1977)

²²⁴ Vaikka kansanterveystalain tarkoitus on siirtää terveydenhoitomme painopiste sairaalakeskeisyydestä avohoitoon, tarvitaan runsaasti lisää sairaansijoja. (Maija Heino 3.12.1971)

²²⁵ Kansanterveystalain ei mainitse pitkäaikaissairaita, mutta lain perusteluissa sanotaan: "Terveyskeskuksen sairaansijat on tarkoitettu pitkäaikaissairaiden hoidon tehostamiseksi." (Maija Heino 3.12.1971)

TAULUKKO 44 Toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1971-1978

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (20)
Toivottuja paikkoja edistävät sosiaaliset vaikutusmekanismit	* koti	* laitoshoidon organisointi	12
	* vanhustentalo	* kotona asumiseen vaikuttaminen: avopalvelut, kotiapu, laitoshoidon lykkääminen	5
	* kunnalliskodin sairausosasto	* fyysiseen ympäristöön vaikuttaminen: yksityiset rakennuttajat, peruskorjaukset	2
	* palvelutalo	* asennemuutos	1
	* hoivakoti		
	* vanhainkoti		

Laitoshoidon ohella puhuttiin myös kotona asumisesta, johon uskottiin vaikuttavan avopalveluiden, kotiavun ja laitoshoidon lykkäämisen avulla. Tässä jaksossa otettiin laitoshoidon lykkääminen eli käytännössä kotona asumisen tukeminen ensimmäistä kertaa esille puheissa.²²⁶ Oli myös puheenvuoroja, joissa laitoshoidon vähentäväksi tekijäksi miellettiin vanhan ihmisen toiminta esimerkiksi lastenhoitajana.²²⁷

Toivomuslistalla olivat kotipalvelulain säätäminen²²⁸ ja avohoitosektorin laajentaminen koskemaan maaseudulla asuvia vanhoja ihmisiä. Palvelujen porrastamisesta puhuttiin muutaman kerran, mutta sen mahdollisuuksiin saatettiin suhtautua kriittisestikin huonojen asuinolosuhteiden takia. Eräs puhuja viittasi komiteanmietintöön, jonka suositusten toteuttamista pidettiin hyvänä ajatuksena. Myös asennemuutoksella, asuntojen korjaamisella ja yhdistysten rakennustoiminnalla uskottiin vaikuttavan asiantiloihin.

TAULUKKO 45 Toivotut paikat ja paikan tunnut 1971-1978

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (10)
Toivottujen vanhenemisen paikkojen tunnut	* koti	* turvallisuus	3
	* vanhustentalo	* oman tahdon mukainen	2
	* kunnalliskodin sairausosasto	* rauhallisuus	1
	* palvelutalo	* moderni	1
	* hoivakoti	* yksilöllisyys	1
	* vanhainkoti	* mukavuuksin varustettu	1
		* viihtyisiä	1

²²⁶ Työnteko, jos mikä, on omiaan aktivoimaan ihmistä sekä henkisesti että fyysisesti ja siirtämään heidän ennenaikaista vanhentumistaan, samalla myöskin siirtämään heidän ennenaikaista ajautumistaan laitoshoidon. (Eeva Kauppi 27.6.1972)

²²⁷ Jos eläkemummolle annettaisiin lupa tehdä työtä niukan toimeentulonsa täydennykseksi olemassa olevaa eläketurvaa vähentämättä, olisi monella eläkeläisellä lapsi sylissään, lapsenlapsi tai vieras, ja monen pienen lapsen päivähoito olisi turvattu ja lapselle avonainen syli[.] (Sirkka Lankinen 27.6.1972)

²²⁸ Olennaisen helpotuksen vanhusten huoltoon avohoidossa työ kotipalvelulaki, jota kenttä odottaa jo kiihkeästi. (Kerttu Hemmi 20.1.1975)

Paikan tunnut (taulukko 45), jotka liitettiin toivottuihin paikkoihin, olivat turvallisuus²²⁹ ja moderni.²³⁰ Myös yksilöllisiä, pieniä ja mukavuuksin varustettu tiloja arvostettiin puheissa. Oman kodin tulisi olla rauhallinen ja oman tahdon mukainen. Viihtyisyys tuotiin esille kerran kotona asumiseen liittyen.²³¹ Kotona asumiseen liitettiin emotionaalisia merkityksiä. Uusia viihtyisiä, moderneja ja mukavuuksin varustettuja asuntoja pitäisi puhujien mukaan rakentaa sellaisille vanhuksille, jotka kykenevät asumaan yksin.

5.3.4 Yhteenvetoa

Kolmanteen jaksoon, 1971-1978, valikoitui puheita yhteensä 31. Puheiden pitäjiä oli 24. Aktiivisin vuosi oli 1972 johtuen kahdesta välikysymyksestä. Erona edelliseen jaksoon oli, että puheiden määrä aleni huomattavasti. Miehet esiintyivät vähän useammin kuin naiset, mutta ero oli pieni. Ahkerimpia olivat vasemmistopuolueiden ja SMP:n/SKYP:n edustajat. Muiden puolueiden puheet jäivät määrältään pienemmiksi.

Ei-toivottuja paikkoja tuli esille yhteensä 22 (taulukko 46). Useimmiten sellaiseksi nimettiin puutteellinen asunto, mutta myös laitokset, kunnalliskodit ja vanhainkodit mainittiin. Ei-toivottua paikkaa edistäviksi taloudellisiksi vaikutusmekanismeiksi muodostuivat vanhusten heikkoon tulotasoon ja korkeisiin asumiskustannuksiin liittyvät tekijät sekä rakentamisen ja korjaamisen rahoituksen riittämättömyys.

Poliittiset vaikutusmekanismit koskivat pääosin hallituksen, eduskunnan ja puolueiden toimintaa. Syrjäseudun ongelmista koostuvat puheet lukeutuvat sosiaalisten vaikutusmekanismien suurimmaksi luokaksi. Muita sosiaalisia vaikutusmekanismeja, jotka edistivät ei-toivottuja paikkoja, olivat väestömuutokset ja yhteiskunnan muutokset. Ei-toivottujen paikkojen tunnut olivat muun muassa epäinhimillinen, vanha, vailla mukavuuksia, hatara ja vetoinen.

TAULUKKO 46 Yhteenveto 1971-1978

Vanhenemisen paikat	Ei-toivotut paikat (22) * puutteellinen asunto * laitos, kunnalliskoti, vanhainkoti	Toivotut paikat (13) * koti * vanhustentalo, pensionärsbostäder * sairaille tarkoitettut paikat * palvelutalo, vanhainkoti
---------------------	---	--

(jatkuu)

²²⁹ Vanhukset tarvitsevat turvallisuudentunnetta ja huolenpitoa. (Maija Heino 3.12.1971)
²³⁰ [V]aikkakin kunnat parhaansa mukaan sekä yksityiset asuntosäätiöt ovat pyrkinet rakentamaan moderneja yksilöllisiä palvelutaloja vanhuksille. (Kerttu Hemmi 20.1.1975)

²³¹ Den för samhället säkert billigaste och också för pensionärerna trivsammaste lösningen är att åldringarna får bo kvar i sin gamla miljö, i den bostad dar man tidigare bott och i kretsen av de anhöriga. (Håkan Malm 27.4.1978)

TAULUKKO 46 (jatkuu)

Vanhenemisen paikkoihin kohdistuvat vaikutusmekanismit	Ei-toivottuja paikkoja edistävät mekanismit (121) * taloudelliset: tulotaso ja asumiskustannukset, rakentamisen ja korjaamisen rahoitus (43) * poliittiset: hallitus, eduskunta, puolueet (25) * sosiaaliset: syrjäseudun ongelmat, pula asunnoista ja laitospaikoista, väestömuutokset, yhteiskunnan muutokset (53)	Toivottuja paikkoja edistävät mekanismit (77) * taloudelliset: tulotasoon vaikuttaminen, fyysiseen ympäristöön vaikuttaminen, kotipalvelun rahoittaminen (39) * poliittiset: puolueiden toiminta, eduskunta, hallitus, kunnat, sosiaalipolitiikka, yhteiskunta (18) * sosiaaliset: laitoshoidon organisointi, kotona asumisen tukeminen, peruskorjaukset (20)
Vanhenemisen paikkojen tunnut	Ei-toivottujen paikkojen tunnut (16) * epäinhimillinen * vanha, ilman mukavuuksia, hatara, vetoinen	Toivottujen paikkojen tunnut (10) * turvallisuus, tahdon mukainen * moderni

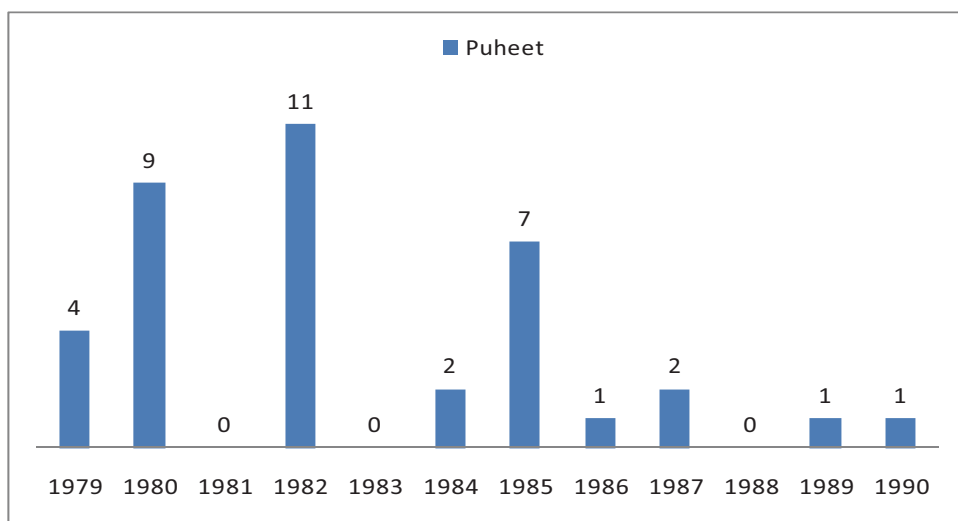
Toivotuiksi paikoiksi nimettiin koti ja vanhustentalo. Muutaman kerran hyviksi paikoiksi nimettiin sairaille tarkoitettut hoitopaikat ja -kodit, palvelutalo ja vanhainkoti. Palvelutalo oli paikka, joka mainittiin aineistossa ensimmäistä kertaa. Taloudelliset vaikutusmekanismit, joilla ajateltiin parannettavan asumista ja vanhenemisen paikkoja, olivat tulotason korottaminen, fyysiseen ympäristöön vaikuttaminen ja kotipalvelun valtionavut. Poliittiset vaikutusmekanismit koskivat puolueiden toimintaa sekä eduskunnan, hallituksen ja kuntien toimenpiteitä. Sosiaalipolitiikka mainittiin ensimmäisen kerran puheissa tässä jaksossa. Yhteiskunta mainittiin edelleen mekanismina aikaisempien jaksosten tapaan. Sosiaaliset vaikutusmekanismit liittyivät laitoshoidon organisointiin, kotona asumista tukeviin tekijöihin ja asuntojen peruskorjauksiin. Paikoilta toivottiin turvallisuuden ja modernin tuntua. Myös tahdon tai toiveen mukaisuus mainittiin toivottuina paikan tuntuina.

5.4 Vuodet 1979-1990: Väestön vanheneminen ajankohtaistuu

5.4.1 Puheet ja puhujat

Neljännessä jaksossa (1979-1990) puheenpitäjiä oli 29 ja puheita 38 (kuviot 4). Puheet vanhenemisen paikoista jakaantuivat varsin epätasaisesti: jakson alkupuolella aina vuoteen 1985 niitä oli runsaasti, minkä jälkeen aktiivisuus taittui ja väheni vuoteen 1990 mennessä. Eduskuntavaalit pidettiin 1979 ja kunnallisvaalit 1980. Näillä voisi ajatella olevan merkitystä puhujien aktiivisuuteen. Teemallisesti lisääntyivät puheet väestömuutoksista. 1980-luvun lopun keskusteluja värittä eläkepolitiikka, millä näyttää olevan merkitystä vanhenemisen paikkoja koskevien puheiden hiipumiseen.

Presidentinvaalit järjestettiin 1982, jolloin puheita teemasta pidettiin kymmenen. Sen sijaan vuoden 1984 kunnallisvaalit eivät näytä vaikuttaneen puheaktiivisuuteen. Peräkkäisinä vuosina, 1987 ja 1988 pidettiin eduskunta-, presidentin- ja kunnallisvaalit, jolloin puhuminen vanhustenhuollon teemoista ja asumisesta näytti olleen varsin laimeaa. Vaalien vaikutuksesta puheiden määrään ei voi sanoa mitään varmaa. Vaikka asuntopolitiikkaa koskevat väliskysymykset vuosina 1982 ja 1985 vaikuttivat puheiden määrään, niin vanhusten asumisesta niissä puhuttiin varsin vähän.

KUVIO 4 Puheet 1979-1990

Vuoden 1979 eduskuntavaalit on nimetty konsensusvaaleiksi, jonka jälkeen alettiin toteuttaa aiemmasta poikkeavaa talouspolitiikkaa. Se edellytti laajaa yhteistyötä elinkeinoelämän, valtiovallan ja palkansaajajärjestöjen kesken. Kokoomuksen, SMP:n ja SKL:n kannatus kasvoi. Presidentti Kekkonen kauden päätyttyä syksyllä 1981 käytiin ns. Koivisto-ilmiövaalit ja maa siirtyi kohti normaaliparlamentarismia.

Puoluekentässäkin tapahtui muutoksia: LKP ei enää osallistunut vaaleihin itsenäisenä puolueena, ja uutena ryhmänä eduskuntaan tuli Vihreä liitto. Tässä vaiheessa SDP:n ja SMP:n kannatus vahvistui ja vaalitappioita kokivat sekä SKDL että kokoomus. Suomen hallituspolitiikan käänne tapahtui vuoden 1987 vaalien jälkeen, kun perustettiin kokoomuksen, SDP:n, RKP:n ja SMP:n muodostama sinipunahallitus. Ennen vaaleja SKDL:n sisäiset erimielisyydet johtivat Demokraattisen vaihtoehdon (Deva) perustamiseen. Keskustapuolue vaihtoi nimensä Suomen Keskustaksi vuonna 1988. (Paloheimo 2007, 256-264.)

TAULUKKO 47 Puheet puolueen ja hallitusaseman mukaan 1979-1990

	SKDL	SDP	Kesk.	LKP	Kok.	SMP	SKL	Perustus- laill.	Puheet yhteensä
Hallitus	2	5	4	-	1	-	-	-	12
Oppositio	2	-	1	1	14	1	6	1	26
Yhteensä	4	5	5	1	15	1	6	1	38

Edelliseen jaksoon (taulukko 47) verrattuna SKDL:n edustajat puhuivat vähemmän, kun taas keskustapuolueen ja kristillisten edustajat ahkeroinvat aikaisempaa enemmän puhujakorokkeella. Erityisesti kokoomuslaiset naiset kunnostautuivat. Keskustan edustajat kävivät puhujakorokkeella aikaisempaa aktiivisemmin – edellisessä jaksossa puheita ei kertynyt lainkaan. SKL:n edustajat pitivät puheita vanhenemisen paikasta ja vanhusten asumisteemoista paikkamääräänsä nähden paljon.

Hallitusasema näyttää kuitenkin vaikuttaneen puheiden määrään siten, että oppositioasemassa olevat puolueet pitivät puheita yli kaksi kertaa useammin kuin hallituksessa olevat. Asialla oli erityisesti kokoomus, joka oli pitkään oppositiossa ja pääsi hallitukseen vasta vuonna 1987.

TAULUKKO 48 Puhujat, puolue ja sukupuoli 1979-1990

	SKDL	SDP	Kesk.	LKP	Kok.	SMP	SKL	Perustus- laill.	Puhujat yhteensä
Naiset	2	1	3	1	7	-	2	-	16
Miehet	2	3	2	-	2	1	2	1	13
Yhteensä	4	4	5	1	9	1	4	1	29

Kun tarkastellaan puhujia sukupuolijakauman mukaan, niin naiset pitivät niukasti enemmän puheita vanhusten asumisesta ja asumisen paikoista kuin miehet – ero ei ole kuitenkaan huomattava (taulukko 48). Tähän saakka kuitenkin miehet olivat olleet tässä asiassa aktiivisempia puheiden määrän suhteen. Uutena ryhmänä olivat perustuslailliset.

5.4.2 Ei-toivotut paikat

Tässä jaksossa ei-toivotuiksi paikoiksi (taulukko 49) muodostuvat laitos²³² ja oma puutteellinen koti.²³³ Myös sairaalaa, kroonikkosairaalaa ja vanhainkotiä pidettiin tiloina, jotka eivät soveltuneet vanhuksille. Laitoshoitoa ei kuitenkaan kokonaan pidetty sopimattomana, vaan sitä tuli puhujien mukaan välttää ”niin kauan kuin mahdollista”.

²³² Laitoshoitoa pitää kuitenkin pystyä välttämään niin kauan kuin mahdollista ja löytää uusia mahdollisuuksia avohoidon tehokkaaksi lisäämiseksi. (Helena Pesola 18.12.1979)

²³³ Hyvin merkittävän ryhmän muodostavat puutteellisesti varustetuissa asunnoissa asuvat vanukset. (Liisa Hilpelä, 15.3.1985)

Laitokset ja sairaalat miellettiin normaalin ihmiselämän ulkopuolella oleviksi paikoiksi. Myös vaihtoehtojen puutetta valiteltiin, sillä liian usein jouduttiin turvautumaan vanhainkotihoitoon. Puutteellisessa kodissa tai asunnossa, mikä oli tavallisesti maalaiskuntien ongelma, asui ”merkittävästi” ihmisiä.

TAULUKKO 49 Ei-toivotut vanhenemisen paikat 1979-1990

Luokitus	Nimetyt paikat	Kerrat (20)
Ei-toivotut vanhenemisen paikat	* laitos	12
	* puutteellinen asunto	5
	* sairaala	1
	* kroonikkosairaala	1
	* vanhainkoti	1

Ei-toivottuihin paikkoihin kohdistuvista taloudellisista mekanismeista (taulukko 50) olen ensimmäiseksi ja suurimmaksi luokitukseksi muodostanut tulo-tasoon vaikuttavat tekijät, joista useimmiten mainittiin asumistuen rajoitukset ja epäkohdat.²³⁴ Asumistukilainsäädäntö ”täytti tehtävänsä varsin huonosti” ja ulkopuolelle jäi ”merkittäviä tuen tarpeessa olevia eläkkeen-saajaryhmiä”.

Lakimuutoksen todettiin aiheuttavan huononnuksia, esimerkiksi viivytyksiä hakemusten käsittelyssä ja asumistuen alenemista. Epäkohdaksi koettiin monet omakotitalossa asuvat pienituloiset eläkkeensaajat, jotka jäivät asumistuen ulkopuolelle. Lakia pidettiin epäonnistuneena, sillä osa tuensaajista putosi sen piiristä pois. Muutos merkitsi puhujien mielestä myös tarpeetonta byrokraatia. Ongelmana pidettiin aikaisempien jaksojen tapaan asumiskustannusten tasoa ja eläkkeiden jälkeensä jääneisyyttä.²³⁵

Toisen luokitusryhmän muodostivat lausumat, jotka olen nimennyt kotona asumista estäviksi tekijöiksi. Eniten kritisoitiin kotiaavustajatoimen²³⁶ valtionavun epäkohtia: valtio ei ollut lisännyt määrärahaa toiminnan laajentamista vastaavasti, ja valtionapuprosentit olivat liian alhaiset kunnille. Kauden loppupuolella moitittiin hoitotuen heikentämistä, jonka seurauksena vanhus saattoi joutua muuttamaan laitokseen.²³⁷

²³⁴ Asumistuen puuttuessa eräille on jopa tullut tarve omakotitalonsa myyntiin ja hankkia myynnistä saamallaan varoilla asunto sellaisesta asumismuodosta, joka oikeuttaa asumistuen saantiin. (Pentti Lahti-Nuuttila 3.6.1980)

²³⁵ Asuminen on tunnetusti kallista tämän päivän Suomessa. Erityisesti se on sitä pienituloisille kansalaisille, joihin valtaosa eläkkeensaajistakin kuuluu. (Pentti Lahti-Nuuttila 3.6.1980)

²³⁶ Kunnat ovat pyrkineet lisäämään kotiaavustajien määrää, mutta valtionavun vähyys on jarruttanut kehitystä. (Ulla Järvilehto 21.11.1980)

²³⁷ Nyt, kun poistuu automaatio, joka on sentään turvannut pienen mahdollisuuden 80-85-vuotiaillekin kotona asumiseen ja palvelujen ostamiseen myös kotiympäristössä, aivan varmaa on, että uusi laki ohjaa varmimmin ihmisiä laitoshiitoon. (Vappu Säilynoja 26.11.1987)

TAULUKKO 50 Ei-toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1979-1990

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (54)
Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät taloudelliset vaikutusmekanismit	* laitos	* tulotasoon vaikuttavat tekijät:	19
	* puutteellinen asunto	asumistuki, asumiskustannukset	
	* sairaala	* kotona asumista estävät tekijät:	12
	* kroonikko-sairaala	kotiaputoimen valtionavut, hoitotuen leikkaukset	
	* vanhainkoti	* fyysiseen ympäristöön kohdistuvat tekijät: korjauslainat, rahoituksen kiintiöt, rahoituspohjan kapeus ja riittämättömyys, korjausavustukset	12
		* laitoshoidon kalliita	8
		* puhelimet kalliita	2
		* kuntien taloudellinen tilanne heikko	1

Kolmas luokitus muodostui fyysiseen ympäristöön kohdistuvista tekijöistä, joista ensimmäinen oli korjauslainojen soveltumattomuus vanhuksille. Korjausavustusten tilalle esitettiin uutena rahoitusvaihtoehtona korjauslainoja, mutta hakumenettelyä arvosteltiin byrokraattiseksi ja lainoja vanhuksille soveltumattomiksi.²³⁸ Kunnille myönnettävien lainakiintiöiden ja korjausavustusten pienuus hidasti edullisten vuokra-asuntojen rakentamista ja asuntojen korjaamista. Edullisia vuokra-asuntoja ei puhujien mukaan rakennettu tarvetta vastaavasti. Ongelmina koettiin myös vanhainkotien ja palvelutalojen rahoituksen riittämättömyys. Yhdessä puheessa Raha-automaattiyhdistyksen kautta tulevaa rakentamisen rahoitusta moitittiin poliittiseksi ja kapeaksi.

Neljäs luokitus muodostui puheista, jotka käsittelivät laitoshoidon kalleutta.²³⁹ Laitoskustannusten lisäysten syiksi nimettiin avopalveluiden puutteet ja hoitovuorokauden kustannusten nousu. Puhujat valittelivat sitä, että vanhat ihmiset saattoivat joutua laitokseen puutteellisten palveluiden ja asuntoolosuhteiden takia. Myös hoitotuen heikennykset, asunto-olosuhteet ja palvelutalojen rakentamisvarojen puute mainittiin syinä laitoshoidon kalleuteen. Kotona asuvien vanhusten ongelmaksi miellettiin myös puhelinhankintojen korkea hinta. Kuntien taloustilannetta pidettiin heikkona vain yhdessä puheessa.

Poliittisia vaikutusmekanismeja (taulukko 51) on erotettavissa 15. Hallituksen toiminta ja esitykset ovat poliittisiksi tulkittavista mekanismeista useimmin mainittuja. Edustajat moittivat esityksiä muun muassa riittämättömyksi,²⁴⁰ hallituksen toimintaa hitaaksi ja sen suhtautumista vanhusten asumiskysymyksiin vähätteleväksi. Esityksistä löydettiin useita epäkohtia, esimerkiksi

²³⁸ Monesti vanhus jättävät lainan hakematta siinä vaiheessa, kun heille selvitetään, että lainan vakuudeksi on hankittava kiinnitys ja perusparannuslainasta aiheutuvien rajoitusten vuoksi on tehtävä merkintä kiinnitysrekisteriin. Joskus on tuntunut myös siltä, että perilliset vastustavat lainan hakemista edellä mainituista syistä. (Päivi Varpasuo 1.6.1978)

²³⁹ Vanhusten laitoshoidon kustannukset ovat viime vuosina nousseet voimakkaasti ollen 75-200 mk/vuorokausi paikkakunnasta ja laitoksesta riippuen. (Helvi Hyrynkangas 1.10.1980)

²⁴⁰ Kuitenkin myös tämän hallituksen toimesta puhutaan juhlapuheita avohoidon puolesta, puhutaan siitä, kuinka vanhemmat ja omaiset eivät halua hoitaa ihmisiä kotona. (Vappu Säilynoja 26.11.1987)

väliinputoajia ja asumistuen alenemista. Valtiovarainvaliokunta, eduskunta ja hallituspuolueetkaan eivät välttyneet kritiikiltä.

TAULUKKO 51 Ei-toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1979-1990

Vaikutusmekanismit	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (15)
Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät poliittiset vaikutusmekanismit	* laitos	* hallituksen toiminta ja esitykset	9
	* puutteellinen asunto	* vanhuspolitiikan suunta	2
	* sairaala	* eduskunnan viivyttely	1
	* kroonikkosairaala	* ministerin toiminta	1
	* vanhainkoti	* valiokunnan toiminta	1
		* kuntien toiminta	1

Aila Jokinen kohdisti kritiikkinsä asuntoministeriin.²⁴¹ Tempoilevan vanhuspolitiikan ajateltiin toisessa puheenvuorossa olevan syynä laitostilanteeseen.²⁴² Kolmannen käsityksen mukaan vanhuspolitiikan tempoileva luonne vaikutti myös asumisen puutteellisuuteen. Ideologisesti ja puoluepoliittisesti virittyneet puheet laimenivat tässä jaksossa. Yksi edustaja totesi, että kunnat eivät olleet onnistuneet kuljetuspalvelujen järjestämisessä.

Ei-toivottuihin paikkoihin vaikuttavista sosiaalisista vaikutusmekanismeista (taulukko 52) suurimmaksi ryhmäksi muodostuivat väestömuutokset.²⁴³ Aiemmin demografisista tekijöistä puhuttiin melko vähän. Nyt kansanedustajat havahtuivat siihen, että väestö vanhenee, ja vanhusväestön osuus on "rajussa nousussa". Useassa puheenvuorossa kiinnitettiin huomiota varsinkin 75 vuotta täyttäneiden määrän kasvuun. Väestömuutos käsittää puheet vanhusväestön suhteellisesta ja absoluuttisesta määrän kasvusta, jolla oli puhujien mukaan vaikutuksia etenkin laitoshoidon tarpeeseen.²⁴⁴

Väestömuutokset myös vaikuttaisivat sairaanhoitopalveluiden kysyntään, kodinhoitoavun tarpeen kasvuun ja lisäisivät paineita sosiaalipolitiikalle.²⁴⁵ Yhden edustajan arvion mukaan ikääntymisen vuoksi olisi "tarkistettava koko vanhusväestön hoidon periaatteita" eli laitoseskeisyyden vähentämistä. Ikääntymiskehitys vaati myös "yhteiskunnalta lisääntyvää panostusta" ja "uudenlaisia velvoitteita".

²⁴¹ Asuntoasioista vastaavan ministerin olisi ripeästi parannettava vanhusten, liikuntavammaisten ja pitkäaikaissairaiden asunto-olosuhteita eikä vain kehua retostella vastikään tehtyä asuntopoliittista välikysymystä ja sen tekijöitä. (Aila Jokinen 26.3.1985)

²⁴² Meillä on viime vuosikymmeninä ollut taipumusta mennä yksisilmäisesti laidasta laitaan niin, että avohoidon painotuksen aikoina on unohdettu laitoshoidon välttämättömyys ja taas laitoshoidon painotusten aikoina on avohoidon kehittäminen laiminlyöty. (Impi Muroma 26.3.1985)

²⁴³ Joidenkin arvioiden mukaan tulee 75-vuotiaita olemaan ensi vuosikymmenen puoliväliin mennessä noin 30 % enemmän kuin tänä päivänä. (Helena Pesola 18.12.1979)

²⁴⁴ Alussa esittämistäni luvuista seuraa, että jos sama osuus vanhusväestöstä kuin nykyisin saa laitospalveluja vielä tämän vuosikymmenen lopulla, niin palvelujen tason säilyttäminen entisellään edellyttäisi noin 16 000 uuden laitospaikan rakentamista ja vähintään 8000 työntekijän palkkaamista. (Matti Puhakka 8.6.1982)

²⁴⁵ Vanhusten osuus maamme väestöstä kasvaa merkittävästi tulevina vuosikymmeninä ja aiheuttaa uusia paineita koko sosiaalipolitiikalle. (Pentti Sillantaus 20.4.1982)

TAULUKKO 52 Ei-toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1979-1990

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (58)
Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät sosiaaliset vaikutusmekanismit	* laitos	* väestömuutokset ja sen seuraukset	25
	* puutteellinen asunto	* avohoidon puutteet	10
	* sairaala	* laitoshoidon ongelmat	9
	* kroonikko-sairaala	* yhteiskunnan muutokset	6
	* vanhainkoti	* henkilöstöpula	3
		* asuntopula	2
		* maaseudun vanhusten tilanne	1
		* kaupunkien vanhusten tilanne	1
		* dementian uhka	1

Avohoidon puutteisiin ja riittämättömyyteen kiinnitettiin huomiota kymmenkunta kertaa: sen kehittäminen oli jätetty vaille riittävää huomiota, monet jouduivat laitokseen palveluiden vähyden takia, ja työntekijöitä oli alalla tarpeeseen nähden riittämättömästi. Myös laitoshoidon ongelmat ja tilanne huolestuttivat kansanedustajia.

Yhtäältä laitospaikkapula kuvattiin jo vallitsevana tilana, eikä paikkatarpeita pystyttäisi tyydyttämään. Jossain määrin ristiriitaisesti kritisoi laitos-tamista ja sitä, että laitoksia rakennettiin koko ajan lisää pohtimatta muita vaihtoehtoja. Laitoshoidon paineiden kerrottiin kasvavan myös kotipalveluiden riittämättömyydestä²⁴⁶ ja asuntopulasta. Laitosten muiksi ongelmiksi määriteltiin hoidon sisällön kehittämisiongelmat ja hoitodeologian laitospainotteisuus.

Kansanedustajat kokivat yhteiskunnan muutokset kielteisinä. Ongelman ytimenä pidettiin muuttoliikettä ja kaupunkimaista elämäntapaa. Muuttoliike erotti lapset vanhemmistaan, ja kaupungeissa ihmiset elivät liian eristäytyneinä. Muutama kommentti koski hoitovastuun jakamista lasten ja yhteiskunnan kesken: kun lapset asuivat kaukana, he eivät voineet osallistua vanhempien hoitamiseen, mutta he odottivat yhteiskunnan osallistuvan tehtävään. Valitettavana pidettiin sitä, että haja-asutusalueiden vanhat ihmiset jäivät yksin paikoilleen huonojen palveluiden varaan. Uutena sosiaalisena vaikutusmekanismina mainittiin ensimmäistä kertaa dementia.²⁴⁷

TAULUKKO 53 Ei-toivotut paikat ja paikan tunnut 1979-1990

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (23)
Ei-toivottujen vanhenemisen paikkojen tunnut	* laitos	* psyykkiset: yksinäisyys, turvattomuus, huono uuden omaksumiskyky, masennus, unohdus	14
	* puutteellinen asunto	* tilaan liittyvät: eristyneisyys, ympäristön vieraus, epäviihtyisyys, kalseus, vanhanaikaisuus, kylmä ratkaisu, riippuvaisuus palveluista, ahtaus	9
	* sairaala		
	* kroonikkosairaala		
	* vanhainkoti		

²⁴⁶ Kuitenkin kotisairaanhoidon tarve ylittää Helsingissä ja monessa muussa kunnassa kotisairaanhoidon resurssit. (Georg C. Ehrnrooth 21.9.1984)

²⁴⁷ Yhteiskuntaa uhkaavan dementian näkymät antavat vanhusten terveystalvelujen suunnittelulle uusia haasteita etenkin laitos- ja avohoidon yhteen sovittamisessa. (Impi Muroma 26.3.1985)

Ei-toivottuja paikkoja kuvaavia paikan tuntuja (taulukko 53) oli tässä jaksossa 23. Ne jakautuivat psyykkisiin ja tilaan liittyviin. Uutena piirteenä tulivat esille emotionaaliset ilmaukset, joista puhuttiin vanhenemisen paikan yhteydessä. Laitokseen muuttamista kuvattiin emotionaalisesti vaikeaksi²⁴⁸ ja kylmäksi ratkaisuksi. Laitokseen joutuneen kohtaloksi määriteltiin eristyneisyys, unohdus ja masennus. Laitokseen fyysisenä paikkana liitettiin sellaisia määreitä kuin vähemmän viihtyisä, kalsea ja vanhanaikainen. Muihin ei-toivottuihin paikkoihin liitettiin nyt ensimmäistä kertaa yksinäisyys ja turvattomuus.²⁴⁹ Maaseudulla sitä aiheuttivat eristyneisyys ja haja-asutus ja kaupungeissa ”lokeroituminen”. Myös riippuvuuden palvelujen ostamisesta ajateltiin tuottavan turvattomuutta. Uusi ilmaisu on myös huono uuden omaksumiskyky.

5.4.3 Toivotut paikat

Toivotuksi paikaksi tässä jaksossa muodostui palvelutalo (taulukko 54). Puhujat korostivat muun muassa sen ensisijaisuutta ja sitä, että se oli saavuttanut suosiota asumismuotona. Sen arveltiin myös soveltuvan ominaisuuksiltaan vanhoille ihmisille. Tätä asumismuotoa suositeltiin myös sotaveteraaneille ja -invalidille,²⁵⁰ mutta myös hyväkuntoisille ja lievää dementiaa sairastaville.²⁵¹ Palvelutalot tarjosivat laitospaikkoja ”kevyempää hoitoa”, ja niistä oli kiinnostunut myös maaseudun vanheneva väestö. Lisäksi ilmeni pulaa ”tavanomaisen asumisen ja laitoshoidon väliin sijoittuvista” vanhusten palvelutaloista.

Omassa kodissa tai asunnossa asumista ”mahdollisimman pitkään” tai ”niin pitkään kuin mahdollista” pidettiin vanhukselle ”parhaana” vaihtoehtona.²⁵² Sitä tulisi puhujien mukaan suosia myös jo tarkoituksenmukaisuutensa ja normaaliutensa takia. Omassa kodissa olisivat tutut esineet ja tuttu maisema hyvinvoinnin takeina. Omaksi kodiksi voidaan luokitella ilmaukset oma elinympäristö, normaali ympäristö,²⁵³ kunnollinen asunto ja tavallinen asunto. Muiksi toivotuiksi paikoiksi nimettiin kolmen sukupolven asunnot. Myös vanhainkotien ja vanhustentalojen rakentamista kannatettiin muutamassa puheen-

²⁴⁸ Pitäisi myös muistaa, mitä potilaalle merkitsee se, että hänet repäistään irti siitä tuesta ja turvallisesta ympäristöstä, missä on ikänsä asunut. (Jorma Fred 28.9.1979)

²⁴⁹ Monet haja-asutusalueiden vanhuksat asuvat useiden kilometrien päässä lähimmästä naapurista. Asutuskeskuksissa taas jokainen asuu omissa oloissaan niin, että sen vuoksi tunnetaan yksinäisyyttä ja turvattomuutta, kun on lokeroitu pieniin omiin asuntoihinsa eivätkä lähinaapuritkaan katso asiakseen pitää yhteyttä. (Impi Muroma 20.9.1980)

²⁵⁰ Esitämme palvelutalojen rakentamista sotiemme veteraaneille ja invalideille. (Anssi Joutsenlahti 29.12.1982)

²⁵¹ Hyväkuntoiset ja jopa lievää dementiaa sairastavat vanhuksat tulevat toimeen kotihoidossa ja palvelutaloissa. (Impi Muroma 26.3.1985)

²⁵² Vanhushuollon normaalisuuden periaate, joka on periaatteessa sama kuin vammais- huollossa, vaatii, että vanhuksille tulee taata asuminen omassa kodissa niin pitkään kuin se on vanhuksen hyvinvoinnin kannalta mahdollista ja tarkoituksenmukaista. (Pentti Sillantaus 20.4.1982)

²⁵³ Vanhusten asumisedellytyksiä kehitettäessä on painotettava entistä voimakkaammin sitä, että vanhuksat voivat asua normaalissa asumisympäristössä niin pitkälle kuin mahdollista. (Helena Pesola 25.9.1985)

vuorossa. Laitoshoidon porrastusta puollettiin, ja pitkäaikaissairaiden hoitoa varten ehdotettiin hoito- ja hoivakoteja sekä pitkäaikaissairaaloita.²⁵⁴

TAULUKKO 54 Toivotut vanhenemisen paikat 1979-1990

Luokitus	Nimetyt paikat	Kerrat (44)
Toivotut vanhenemisen paikat	* palvelutalo	18
	* koti	13
	* vanhainkoti	3
	* kolmen sukupolven asunnot	2
	* normaali ympäristö	2
	* hoivakoti/hoitokoti	2
	* vanhustentalo	1
	* kunnollinen asunto	1
	* tavallinen asunto	1
	* pitkäaikaissairaala	1

Toivottuihin paikkoihin kohdistuvista taloudellisista vaikutusmekanismeista (taulukko 55) teemallisesti suurimman ryhmän muodostivat ehdotukset, jotka liittyivät fyysisen ympäristön tekijöihin. Useimmiten ehdotettiin lisättäväksi asuntojen korjausavustusta.²⁵⁵ Sitä pidettiin parempana vaihtoehtona kuin perusparannuslainoja, joiden myöntämisehtoihin esitettiin muutoksia. Välinettä kuvattiin kunnille tehokkaaksi, joustavaksi ja edulliseksi; ja vanhuksille sen uskottiin olevan mieluisa. Edullisuutta verrattiin laitoshoidon kuluihin.

TAULUKKO 55 Toivotut ja taloudelliset mekanismit 1979-1990

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (59)
Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät taloudelliset vaikutusmekanismit	* palvelutalo	* fyysistä ympäristöä edistävät:	22
	* koti	korjausavustukset, rakentamisen rahoitus	
	* vanhainkoti	* kotona asumista edistävät:	22
	* kolmen sukupolven asunnot	kotipalvelun valtionavut, koti-hoidon tuki, kuljetusavustus, puhelimet, verovähennysoikeus	
	* normaali ympäristö	* tulotasoon vaikuttavat:	11
	* hoivakoti/hoitokoti	asumistuki, eläkkeet	
	* vanhustentalo	* kuntoutuksen valtionavut	2
	* kunnollinen/tavallinen asunto	* kunnalliskotien maksujen valtionavut	1
	* pitkäaikaissairaala	* palvelujen tuottaminen ja myynti	1

Myös rakentamisen rahoittamista valtionavuilla eli vanhainkotien, palvelutalojen ja vanhustentalojen perustamista ehdotettiin useassa puheenvuorossa. Val-

²⁵⁴ Avohoitoa kehittämällä ja toteuttamalla laitoshoidon porrasteisuus palvelutalo-, hoivakoti- ja sairaala -kolmijaon mukaan voidaan vanhukset hoitaa asianmukaisesti, turvallisesti ja taloudellisesti kaikissa tilanteissa. (Impi Muroma 26.3.1985)

²⁵⁵ Eläkeläisten omien asuntojen korjausavustus on ollut kunnille tehokas ja joustava väline korjattaessa vanhusten asuntoja sellaiseen kuntoon, että nämä ovat voineet jatkaa asumistaan omassa asunnossaan. (Päivi Varpasuo 6.1.1987)

tava-lainsäädännön uskottiin edistävän tämän keinon käyttämistä. Asuntojen puutteellisuuden takia ehdotettiin ylimääräisiä määrärahoja usean vuoden aikana.²⁵⁶ Vanhustentalolainoille ehdotettiin omaa kiintiötä.

Toiseksi suurimman alaluokituksen muodostivat kotona asumista edistävä tekijät, joista useimmiten mainittiin kuntien työntekijöiden palkkakustannuksiin tarkoitettu valtionavustus koti- ja avopalvelutoimintaan.²⁵⁷ Rahoitus tukisi nimenomaan kotona asumisen edellytyksiä ja säästäisi laitoshoidon kustannuksia. Sitä ei ainoastaan kuvattu taloudellisesti edulliseksi kaikkien osapuolten kannalta vaan myös laitoshoidon hillitseväksi toimenpiteeksi.²⁵⁸

Valtionavun lisäksi puhuttiin kotihoidon tuesta, kuljetusavustuksista ja puhelinten hankinnoista kotona asumista edistävinä mekanismeina. Kotihoidon tuki oli rahallinen palkkio, jota maksettiin kotona sairasta hoitavalle henkilölle. Tuki oli alkuun kokeiluluonteinen, ja sen avulla haluttiin vähentää laitoshoidon nettomenoja ja lisättiin valinnanvapautta.²⁵⁹

Edustaja Hyrynkangas toivoi, että kotihoidon tukea maksettaisiin kaikille 65 vuotta täyttäneille, jotka olisivat laitoshoidon tarpeessa. Kotihoidon tuesta haluttiin myös muodostaa hoitavan henkilön palkka. Muita kotona asumista edistäviä tekijöitä olivat kotiapulaisen palkan verovähennysoikeus, puhelinten hankinta vanhuksille valtion avustuksen turvin ja kuljetustuet kunnille.

Tulotason vaikuttavasta asumistukilainsäädännöstä puhuttiin jälleen kerran. Syynä olivat lakimuutokset, jotka olivat alentaneet tukea osalla eläkeläisistä. Nyt vaadittiin, että vastaavaa ei tapahtuisi tulevaisuudessa. Puhujat esittivät asumistuen laajentamista ja korottamista asumiskustannuksia vastaavaksi ja ehdottivat lakiin teknisiä muutoksia.²⁶⁰ Tukea ehdotettiin myönnettäväksi myös omakotitalossa asuville eläkkeensaajille tasapuolisuuden nimissä.²⁶¹

Suojasäännöksiin ja määräaikaistarkastuksiin ehdotettiin parannuksia, jotta asumistuen alenemisilta vältyttäisiin. Kansaneläkkeiden korotusten uskottiin parantavan vanhusten taloutta siinä määrin, että he voisivat hankkia tarvitsemansa palvelut itse. Yksittäiset maininnat koskivat veteraanien kuntoutusmäärärahoja ja vanhainkodeissa myytäviä palveluja. Kunnalliskotien hoitomaksuisuutta oli yksi maininta – niihin toivottiin valtiolta apua kunnille.

²⁵⁶ Sen vuoksi vanhusten asuntojen tuotantoon olisikin osoitettava ylimääräinen määräraha useamman vuoden aikana. (Liisa Hilpelä 15.3.1985)

²⁵⁷ Kotisairaanhoidon edullisuus niin yksityisen eläkeläisen kuin yhteiskunnankin kannalta on yleisesti tunnustettu. (Georg C. Ehrnrooth 21.9.1984)

²⁵⁸ Kotiavustajatoiminnan asianmukainen kehittäminen vähentäisi myös tarvetta ja painetta kokonaiskustannuksiltaan huomattavasti kalliimpien ja kotia paljon kalseampien laitospaikkojen perustamiseen. (Ulla Järvilehto 21.11.1980)

²⁵⁹ Kotihoidontuki mahdollistaa vanhukselle valinnanvapauden hoitomuodon ja -paikan suhteen ja tuo hoitajalle pienen korvauksen ja tunnustuksen arvokkaasta työstä. (Helvi Hyrynkangas 1.10.1980)

²⁶⁰ Tämä säännös ei kuitenkaan koskisi kahden vuoden välein tapahtuvia määräaikaistarkistuksia, joiden yhteydessä vastaisuudessa siis saattaisi asumistuki kustannusten noususta huolimatta alentua huomattavastikin tai lakata kokonaan. Tämä voidaan estää ulottamalla mainittu suojaava säännös koskemaan myös määräaikaistarkistuksia. (Marjatta Mattsson 6.6.1980)

²⁶¹ Tasapuolisuusvaatimus edellyttäisi asumistuen laajentamista myös niille eläkkeensaajille, jotka asuvat omissa omakotiasunnoissaan ja itse vastaavat niiden lämmityskustannuksista. (Pentti Lahti-Nuutila 3.6.1980)

Poliittisista vaikutusmekanismeista, jotka esiintyivät toivottujen paikkojen yhteydessä, oli yhteensä 42 mainintaa (taulukko 56). Eniten kiinnitettiin huomiota hallituksen toimintaan ja esityksiin. Hallitukselta edellytettiin valppautta, enemmän resursseja ja ripeää toimintaa sekä ”tiedostamisen tarpeita”. Hallituspuolueiden jäsenet puolestaan informoivat eduskuntaa avohuoltopalvelujen kehittämisestä, lakien säätämisestä ja toimenpiteiden koordinoinnista. Hallitus vakuutti esityksissään, että se ”kiireesti selvittää” kansaneläkejärjestelmän kokonaisuudistuksen, muuttaa harkinnanvaraisen valtionavun lakisääteiseksi ja ”jatkuvasti kehittää” avohuoltopalveluja.

Asuntopoliittikan keinoilla uskottiin parannettavan ikäihmisten asemaa ja palvelujen toimivuutta.²⁶² Asuntopoliittisilla toimenpiteillä haluttiin myös vaikuttaa asuntojen kokoon, asumisen pituuteen ja laitoshoidon paineiden lievittymiseen. Eduskuntaryhmät ja edustajat esittivät kantansa, toivomusaloitteensa ja vaatimuksensa sekä epäkohtien korjaamista.²⁶³ Perhepolitiikka mainittiin keran näiden teemojen yhteydessä; myös sosiaali- ja terveydenhuollolle tulisi asettaa yhteiset tavoitteet. Selvitysten tekoa laitoksista ja palvelutalojen kehittämistä pidettiin tarpeellisina ja toivottavina toimenpiteinä. Kotona asumisesta ja palveluista ehdotettiin tutkimusten tulosten soveltamista käytäntöön.

TAULUKKO 56 Toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1979-1990

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (48)
Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät poliittiset vaikutusmekanismit	* palvelutalo	* hallituksen toimenpiteet ja esitykset	10
	* koti	* asuntopoliittikka	6
	* vanhainkoti	* eduskuntaryhmät ja edustajat	6
	* kolmen sukupolven asunnot	* tutkimusten tekeminen	6
	* normaali ympäristö	* yhteiskunnan toiminta	4
	* hoivakoti/hoitokoti	* ministeriöt	4
	* vanhustentalo	* eduskunnan toiminta	3
	* kunnollinen asunto	* eläkeläisjärjestöt	2
	* pitkäaikaissairaala	* sosiaalivaliokunta	2
	* tavallinen asunto	* valtiovallan toiminta	1
		* ministerin toiminta	1
		* perhepolitiikka	1
		* sosiaali- ja terveydenhuollon tavoitteet	1
	* kuntien toiminta	1	

Yksi edustaja sanoi, että ”yhteiskunta huolehtii” järjestämällä muun muassa kotipalveluita ja korjauslainoja. Ministeriön toimintaan viitattiin neljä kertaa. Eduskunnan ja sosiaalivaliokunnan toimintaa kommentoitiin kuitenkin varsin vähän. Eduskunnalta odotettiin budjettivallan käyttöä ja lakiehdotusten hyväk-

²⁶² Asuntopoliittikan perimmäisenä tarkoituksena on turvata, että vanhus voisi niin pitkään kuin mahdollista jatkaa asumistaan aikaisemmassa asunnossaan. (Matti Ahde 20.4.1982)

²⁶³ Keskustapuolue edellyttääkin, että vanhustentalolainat jätettäisiin kuntien lainakiintiöiden ulkopuolelle. (Mauri Pekkarinen 20.4.1982)

symistä. Edustajat peräsivät yhteiskunnalta²⁶⁴ ja valtiovallalta²⁶⁵ lainsäätäjänä vastuuta vanhusten asuntokysymyksen hoidossa.

Ministeriäkin muistutettiin tehtävänsä luonteesta, ettei hänen sovi kehua politikoinnilla.²⁶⁶ Uutena kategoriana tulivat eläkeläisjärjestöjen kirjelmät, jotka tulkitsen poliittisiksi vaikutusmekanismeiksi. Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteiset tavoitteet vaikutusmekanismeina mainittiin kerran. Kuntien ohjauksen merkitys ja mahdollisuus mainittiin kertaalleen. Vaikka huhtikuussa 1982 käytiin välikysymyskeskustelu asuntopolitiikasta, vanhusten asumisesta puhuttiin vähän.

Sosiaalisia vaikutusmekanismeja (taulukko 57) on analysoitavissa runsaasti. Toivottuihin paikkoihin painottuvista kategorioista suurimman muodostivat kotona asumista edistävät tekijät. Eniten tehtiin ehdotuksia, jotka koskivat avopalveluiden lisäämistä ja kehittämistä. Avopalveluilta toivottiin joustavuutta ja monipuolisuutta. Näiden lisäksi kotipalvelut ja kotisairaanhoido käsitettiin vanhuksen elämää ja päivän kulkua jäsentäviksi ja inhimillisiksi hoitomuodoiksi.²⁶⁷ Avopalveluiden avulla uskottiin myös vältettävän laitoshoidoa ja annettavan mahdollisuuden asua kotona. Hoitaminen kotona olisi parasta vanhuksille, jotka yhden puhujan mukaan ”elivät muistoissaan”.

TAULUKKO 57 Toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1979-1990

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (97)
Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät sosiaaliset vaikutusmekanismit	* palvelutalo	* kotona asumiseen vaikuttavat tekijät: avopalvelut, perhe, geriatrician kehitys, puhelin, kuntoutus, päiväsaairaala, päiväkeskus	61
	* koti		
	* vanhainkoti		
	* kolmen sukupolven asunnot	* hoidon organisointi	22
	* normaali ympäristö	* fyysiseen ympäristöön vaikuttavat tekijät: palvelutalojen rakentaminen, varustelu, vanhainkotien sijainti, asuntojen soveltavuus, peruskorjaukset	6
	* hoivakoti/hoitokoti	* uudet ratkaisut	
	* vanhustentalo	* perheroolien vahvistaminen	2
	* kunnollinen asunto	* vanhusten ehdotusten huomioiminen	2
	* pitkäaikais-sairaala	* palvelutalojen kehittäminen	1
	* tavallinen asunto	* asennemuutos	1
		* asumisvaihtoehtojen lisääminen	1

²⁶⁴ Väestön ikääntyminen vaatii yhteiskunnalta lisääntyvää panostusta. (Aila Jokinen 26.3.1985)

²⁶⁵ Valtiovallan ja lainsäätäjien olisi toimittava niin, että kunnat saavat valtionapua juuri näihin palveluihin tuon Valtava-uudistuksen myötä, josta tässä olen puhunut. (Eeva Kauppi 12.12.1980)

²⁶⁶ Asuntoasioista vastaavan ministerin olisi ripeästi parannettava vanhusten, liikuntavammaisten ja pitkäaikaissairaiden asunto-olosuhteita eikä vain kehua retostella vastikään tehtyä asuntopoliittista välikysymystä ja sen tekijöitä. (Aila Jokinen 26.3.1985)

²⁶⁷ Hän elää muistoissaan. Siksi omassa kodissa asuminen ja sinne saatava hoito on asetettava etusijalle. (Eeva Kauppi 5.6.1980)

Avopalveluiden lisääminen kytkeytyi kodinhoitajien, kotiavustajien ja kotisairaanhoitajien työhön, joita korostettiin näissä keskusteluissa. Erikoissairaanhoidon palveluja toivottiin terveyskeskuksiin nimenomaan vanhuksia ajatellen. Muutamassa puheenvuorossa puollettiin sukupolvien yhdessä asumista ja vanhuksille soveltuvia perherooleja lasten kaitsijoina ja arvojen siirtäjinä. Omaisten²⁶⁸ merkitys hoidon tuottajana ja kotona asumisen mahdollistajana mainittiin viidesti.

Kotona asumista edistäviksi tekijöiksi nimettiin myös geriatrian kehitys, puhelinten saanti, kuntoutus ja päivätoiminnot. Muutaman edustajan esille tuoma puhelinasia sisältää myös sosiaalisia vaikutusmekanismeja: puhelin on keino ylläpitää sosiaalisia suhteita ja toisi avun sairauden ylläpitäessä. Sekin mainittiin, että avopalveluiden kehitystyö oli tuottanut tulosta ja vanhusten asumistasossa oli tapahtunut kohenemistä ja uudistuksia myös syrjäisillä seuduilla ja heikoissa olosuhteissa.

Toisena laajana keskustelunaiheena nousi esille laitoshoidon organisointi ja kehittäminen. Laitoshoidon osalta kehittämisellä ja organisoinnilla tarkoitettiin esimerkiksi hoitopaikkojen porrastusta,²⁶⁹ joustavaa siirtymistä hoitojärjestelmästä toiseen, hoidon sisällöllistä kehittämistä ja hoitomuotojen monipuolistamista.²⁷⁰ Organisoinniksi tulkittavat lausumat koskivat myös asukkaiden tai asiakkaiden kunnan mukaan järjestettäviä palveluita ja asumista. Laitoshoidon kehittämisen tarkoitus oli saavuttaa kustannushyötyjä,²⁷¹ vähentää paikkapulaa ja lisätä kotona asumista. Muut asumismuodot olivat ensisijaisia laitokseen nähden: se oli viimeinen asumismuoto muiden vaihtoehtojen poissulkemisen jälkeen.

Kolmannen luokituksen muodostivat fyysiseen ympäristöön viittaavat maininnat, joita ei ollut kuitenkaan kovin montaa. Edustajat kehottivat rakentamaan lisää palvelutaloja ja peruskorjaamaan olemassa olevia rakennuksia. Kotona asuminen onnistuisi, mikäli asunnon soveltuvuus ja varustelu olisivat riittävällä tasolla. Uudisrakennukset olisi sijoitettava kuntien keskuksiin ja lähelle palveluja.

Uusia ratkaisuja edellytettiin löydettävän, mutta ratkaisujen luonnetta ei tarkennettu. Perheroolien vahvistamisella tarkoitan Eeva Kaupin ehdotuksia vanhenevan ihmisen roolista perheessä.²⁷² Hän myös piti tärkeänä sitä, että

²⁶⁸ Kuitenkin tästä saattaisi olla eri sukupolvien välistä hyödyllistä vuorovaikutusta, joka säteilisi aina tulevien sukupolvien päähän, jos riittävästi tuettaisiin omaisten taholta tapahtuvaa vanhusten kotihoitoa. (Jorma Fred 28.9.1979)

²⁶⁹ Ennen kuin uusia sairaalapaikkoja ryhdytään rakentamaan, on myös sairaanhoidon porrastus pyrittävä suorittamaan järkevästi sairaanhoidon sisällä. (Ulla Puolanne 12.1.1979)

²⁷⁰ Hallituksen tulisi säätää kehittämislaki terveyskeskusten vuodeosastojen ja kroonikkohoidon järjestämisestä seuraavan viiden vuoden aikana siten, että kroonikko-ongelma voitaisiin Suomessa ratkaista. (Sten Söderström 6.6.1980)

²⁷¹ Monissa kunnissa palvelujen kunnollisella organisoinnilla saataisiin vielä parempi hyöty käytettyihin markkamääriin verraten kuin tänä päivänä. (Ritva Vastamäki 25.9.1990)

²⁷² Hän kykenee huoltamaan pikkulasta, olemaan hänelle henkisenä tukena ja turvana, välittämään suomalaisen kulttuuriperinnön ja suomalaiset perinteiset arvot tulevalle sukupolvelle. (Eeva Kauppi 1.10.1980)

vanhusten omat ehdotukset huomioitaisiin vanhustenhuollossa. Loput luokitukset käsittelivät palvelutalojen kehittämistä laitoshoidon vähentävänä toimenpiteenä,²⁷³ asennemuutosten tarvetta²⁷⁴ ja asumisvaihtoehtojen lisäämistä.

Paikan tunnut, jotka liitettiin toivottuihin paikkoihin (taulukko 58), olivat luonteeltaan aikaisempien kaltaisia: niiden yhteydessä puhuttiin omasta tahdosta tai toiveesta asumisessa.²⁷⁵ Usea edustaja totesi, että vanhuksat haluaisivat asua kotona tutussa ympäristössä ja tuttujen esineiden parissa.²⁷⁶ Toiseksi eniten puhuttiin turvallisuudesta paikan tunnuissa. Sitä ajateltiin lisäävän hälytyslaitteiden avulla ja ympärivuorokautisella valvonnalla sekä puhelinten hankinnalla.

TAULUKKO 58 Toivotut paikat ja paikan tunnut 1979-1990

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (25)
Toivottujen vanhenemisen paikkojen paikan tunnut	* palvelutalo	* tahdon/toiveen mukainen	10
	* koti		
	* vanhainkoti	* turvallisuus	4
	* kolmen sukupolven asunnot	* tutuus	3
	* normaali ympäristö	* ihmiskontaktit	3
	* hoivakoti/hoitokoti	* yksityisyys, oma rauha	2
	* vanhustentalo	* inhimillisuus	1
	* kunnollinen asunto	* mieluisa	1
	* pitkäaikaissairaala	* valinnanvapaus	1
	* tavallinen asunto		

Palvelutaloihin liitettiin sekä oma rauha että mahdollisuus sosiaalisten kontaktien ja vireyden ylläpitoon.²⁷⁷ Kotia kuvattiin hyväksi sen tuttuutensa ja turvallisuutensa vuoksi. Se oli inhimillinen paikka asua ja mieluisa valinta. Valinnanvapauden kunnioittamisesta puhuttiin myös kodin yhteydessä.

²⁷³ Niiden rakentaminen on kuitenkin kysyntään nähden täysin riittämätöntä, vaikka juuri tällä tavoin voitaisiin tukea vanhusten avohoitoa ja vähentää kalliiden laitoshoidon palvelujen tarvetta. (Sauli Hautala 25.9.1979)

²⁷⁴ Tämä edellyttää kuitenkin myös yleistä asennemuutosta. Meidän on opittava näkemään vanhuksat täysivaltaisina yhteiskunnan jäseninä, jotka tosin tarvitsevat läheistensä tukea ehkä enemmän kuin muut, mutta joilta myös me nuoremmat voimme saada paljon. (Olavi Martikainen 26.3.1985)

²⁷⁵ Minä tiedän, että kaikki vanhuksat haluavat viipyä kotona niin pitkään kuin mahdollista, mutta melkein aina taloudellinen este ohjaa heidät laitokseen ja yhteiskunta maksaa viulut. (Vappu Säilynoja 26.11.1987)

²⁷⁶ Hän haluaa asua omassa kodissaan, missä tutut esineet ja tuttu maisema korvaavat pitkälle harvenevia ihmiskontakteja. (Eeva Kauppi 12.12.1980)

²⁷⁷ Asuntotalossa, palvelutalossa heillä on oma rauhansa sekä sen lisäksi yhteistilat, missä heillä on tilaisuus olla kanssakäymisessä muiden asukkaiden kanssa, mikä seikka on omiaan lisäämään vanhusten henkistä vireyttä. (Eeva Kauppi 20.4.1982)

5.4.4 Yhteenvetoa

Neljännessä jaksossa, 1979-1990, puhujia oli 29 ja puheita 38. Eniten puheita pidettiin vuosina 1980 (yhteensä 9), 1982 (yhteensä 11) ja 1985 (yhteensä 7). Vuosina 1981, 1983 ja 1988 ei löytynyt yhtään vanhenemisen paikkaa koskevaa puhetta aineistoon. Eläkkeistä ja eläkeuudistuksesta keskustelu oli näinä vuosina vilkasta. Tässä jaksossa naiset ohittivat ensimmäisen kerran miehet puheen pitäjänä määrällisesti. Vasemmiston ja oikeiston kesken puheiden pito muuttui siten, että keskusta ja oikealla olevat puolueiden edustajat olivat ahkerampia kuin vasemmistossa olevat. Oppositioasema vaikutti aktiivisuuteen.

TAULUKKO 59 Yhteenveto 1979-1990

Vanhenemisen paikat	Ei-toivotut vanhenemisen paikat (20) * laitos * puutteellinen asunto * sairaala * kroonikkosairaala * vanhainkoti	Toivotut vanhenemisen paikat (44) * palvelutalo * koti, erilaiset asunnot * vanhainkoti * pitkäaikaispaikat * vanhustentalo
Vanhenemisen paikkoihin kohdistuvat vaikutusmekanismit	Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät mekanismit (127) * taloudelliset: kotona asumista estävät, asumistuki, korjaamisen ja rakentamisen rahoitus, laitoshoidon kalleus (54) * poliittiset: hallituksen toiminta, vanhuspolitiikka (15) * sosiaaliset: väestömuutokset, avohoidon puutteet, laitoshoidon ongelmat (58)	Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät mekanismit (204) * taloudelliset: kotipalvelun valtionavut, asumistuki, kotihoidon tuki, korjausavustukset (59) * poliittiset: hallituksen toiminta, asuntopolitiikka, yhteiskunta, tutkimukset (48) * sosiaaliset: avopalvelut, perhe, hoidon organisointi, palvelutalot (97)
Vanhenemisen paikan tunnut	Ei-toivottujen vanhenemisen paikkojen tunnut (23) * yksinäisyys * turvattomuus	Toivottujen vanhenemisen paikkojen tunnut (25) * tahdonmukainen * turvallisuus * tuttuus

Ei-toivotuiksi paikoiksi määriteltiin laitos, puutteellinen asunto, sairaalat ja vanhainkoti (taulukko 59). Taloudellisista mekanismeista enin osa käsitteli asumistukeen liittyviä ongelmia, rakentamisen ja korjaamisen riittämätöntä rahoitusta ja laitoshoidon kalleutta. Sosiaalisista mekanismeista ensimmäistä kertaa nousivat kärkeen väestömuutosta eli ikääntymistä koskevat keskustelut. Huomiota kiinnitettiin myös avohoidon puutteisiin ja laitoshoidon ongelmiin. Hallituksen toiminta ja vanhuspolitiikan suunta olivat poliittisten vaikutusmekanismien kärjessä. Yksinäisyys ja turvattomuus mainittiin useimmin ei-toivotuina paikan tuntuina.

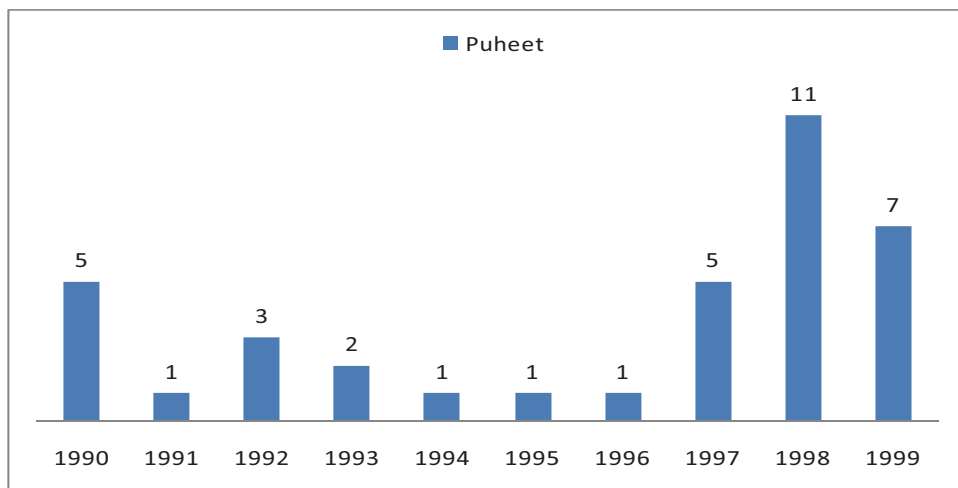
Toivotuiksi paikoiksi nimettiin palvelutalo, koti, erilaiset asunnot, vanhainkoti, erityyppiset pitkäaikaispaikat ja vanhustentalo. Kotipalvelun ja mui-

den kotona asumista edistävien tekijöiden kuten asumistuen parannusten, koti-hoidon tuen ja korjausavustusten uskottiin edistävän toivottuja vanhenemisen paikkoja. Poliittisista vaikutusmekanismeista useimmin mainittiin hallituksen toiminta ja esitykset. Myös asuntopolitiikalla ja yhteiskunnan toiminnalla ajateltiin olevan vaikutuksia. Sosiaaliset vaikutusmekanismit, jotka edesauttoivat toivottuja paikkoja, olivat avopalvelut, perhe ja omaiset, hoidon organisointi, palvelutalot ja tutkimusten tulosten toteuttaminen käytännössä. Toivottuja elämisen tuntuja olivat muun muassa tahdonmukaisuus, turvallisuus ja tutuus.

5.5 Vuodet 1990-1999: Laitoshoidon ongelmat puheisiin

5.5.1 Puheet ja puhujat

Viidennellä jaksolla (1990-1999) puheet vanhenemisen paikoista painottuivat kauden loppuun (kuvio 5). Puheita oli 37. Tällä tavoin painottuminen on ymmärrettävissä useista syistä. Ensinnäkin 1990-luvun alun lamavuosina vanhuudesta ja vanhoista ihmisistä puhuttiin eduskunnassa vähän; sen sijaan työttömyys kirvoitti monia keskusteluja, joiden yhteydessä puhuttiin paljon eläkeiän alentamisesta. Näissä yhteyksissä ei puhuttu ikäihmisten asumisteemoista. Toiseksi EU-jäsenyys tuotti runsaasti puheita ja kenties vei tilaa muilta aiheilta.

KUVIO 5 Puheet 1990-1999

Vanhusten laitoshoidon nousi puheissa esille vuonna 1998, kun hoidon tasosta huolestuneet henkilöt keräsivät kansalaisadressin, jonka 155 000 ihmistä allekirjoitti. Kansalaiskeskustelu ei jäänyt huomiotta eduskunnassakaan. Mitkään vaalit (eduskuntavaalit 1991, 1995 ja 1999, kunnallisvaalit 1992 ja 1995) eivät näytä vaikuttaneen puheiden määrään.

Puoluekentässä tapahtui yksi muutos: SKDL:n ja SKP:n tilalle perustettiin Vasemmistoliitto vuonna 1990, eikä Deva enää osallistunut vaaleihin. Vuoden 1991 eduskuntavaalien jälkeen Esko Aho muodosti neljän puolueen porvarillisen enemmistöhallituksen. Vaalit kulkevat nimellä verenseisautusvaalit, sillä keskusta sai vaalivoiton ja nousi eduskunnan suurimmaksi puolueeksi. Kun Vihreä liitto ja SMP paransivat asemiaan, niin menettäjiä olivat kokoomus ja SDP. Vuoden 1990 elokuussa SMP jätti hallituksen. Ahon hallituskaudella Suomessa koettiin syvä talouslama, kansantuotteen pieneneminen, korkea työttömyys ja haku EU:n jäseneksi.

Laman painostamana hallitus pienensi muun muassa työttömien taloudellisia etuuksia. Vuoden 1995 eduskuntavaalien teemoja olivat lama ja työttömyys. Viiden puolueen muodostamasta (Vas., SDP, Vihr., RKP ja Kok.) ja Paavo Lipposen johtamasta hallituksesta tuli laajapohjainen. Uutena puolueena eduskuntaan nousi Nuorsuomalainen puolue; uusi oli myös Ekologisen puolueen edustaja Pertti "Velto" Virtanen. Sen sijaan SMP:n eduskuntaryhmä kutistui yhteen edustajaan. Eduskuntaan äänestettiin aikaisempaa enemmän ammattiyhdistys-taustaisia, keski-ikäisiä ja miehiä mutta vähemmän naisedustajia.

Keskusta suhtautui vaaliohjelmassaan pidättyvästi julkisen sektorin vastuuseen hyvinvointitehtävien alueella. Seuraavat vaalit vuonna 1999 käytiin työreformin ja hyvinvointipalveluiden hengessä. Tällöin keskusta haastoi hallituksen omalla työreformiohjelmallaan. Vaaleissa lisäsivät kannatustaan keskusta ja kokoomus, mutta nuorsuomalaiset putosivat pois eduskunnasta. SDP säilytti suurimman puolueen aseman vaalitappiostaan huolimatta. (Paloheimo 2007, 267-273, 309, 341.)

TAULUKKO 60 Puheet, puolueen ja hallitusaseman mukaan 1990-1999

	Vas.	SDP	Kesk.	Vihr.	Kok.	SMP	SKL	RKP	Puheita yhteensä
Hallitus	9	4	1	1	7	-	-	2	24
Oppositio	3	1	3	-	-	1	5	-	13
Yhteensä	12	5	4	1	7	1	5	2	37

Aikaisempiin jaksoihin verrattuna tässä jaksossa hallituspuolueiden edustajien puheiden määrä on lähes kaksinkertainen opposition edustajien puheisiin verrattuna (taulukko 60). Syynä tähän näyttää olevan sekä hallituksessa että oppositiossa olevien kansanedustajien kysymykset ministereille. Vasemmistopuolueiden ja kokoomuksen edustajat puhuivat ahkerimmin.

TAULUKKO 61 Puhujat, puolue ja sukupuoli 1990-1999

	Vas.	SDP	Kesk.	Vihr.	Kok.	SMP	SKL	RKP	Puhujia yhteensä
Naiset	3	3	3	1	5	1	3	1	20
Miehet	1	2	1	-	1	-	-	1	6
Yhteensä	4	5	4	1	6	1	3	2	26

Puhujia oli 26, muutama edustaja kävi aitiassa useamman kuin yhden kerran. Naispuoliset edustajat puhuivat kaudella (taulukko 61) yli kolme kertaa useammin kuin miehet. Sen sijaan yksikään puolue ei erottunut puhujamääränsä puolesta. Erot kokoomuksen, Vasemmistoliiton, SDP:n ja keskustan välillä olivat pieniä. Muutamia kertoja kantansa vanhusten asumiseen esittivät myös vihreiden, SMP:n, SKL:n ja RKP:n edustajat. Yksittäinen ryhmä, jonka edustajat kävivät puhujakorokkeella useimmin, oli kokoomuslaiset naiset.

5.5.2 Ei-toivotut paikat

Taulukosta 62 ilmenee, että useimmiten ei-toivotuksi paikaksi muodostui laitos.²⁷⁸ Muista puutteellisista tai ei-toivotuista fyysisistä paikoista oli vähän mainintoja tässä jaksossa. Laitosten huonoiksi puoliksi nimettiin niiden heikkotasaisuus. Laitostamisen tietä pidettiin loppuun kuljettuna, monille vääränä hoitomuotona, kalliina tai vaihtoehdottomana ratkaisuna. Puhuttiin hoitopaikoissa vallitsevasta kurjuudesta.²⁷⁹ Toisaalta ilmeni näkemyksiä, joiden mukaan laitokseen oli myös ajaututtu sopimattoman asunnon tai avopalveluiden kalteuden vuoksi,²⁸⁰ mutta myös sen vuoksi, että järjestelmä oli rakennettu suosimaan laitospalveluja. Laitoksia pidettiin huonoina niiden suuren koon takia. Muita ei-toivottuja paikkoja olivat kroonikko-osasto ja sairaala. Kansanedustaja Tiiasen mielestä vanhusten hoitopaikat muistuttivat kroonikko-osastoja nimestään huolimatta.²⁸¹ Näiden lisäksi mainittiin ei-toivotuiksi hissitön kerrostalo,²⁸² hoitokoti ja epäasianmukainen eli käytännössä puutteellinen asunto.²⁸³

TAULUKKO 62 Ei-toivotut vanhenemisen paikat 1990-1999

Luokitus	Nimetyt paikat	Kerrat (18)
Ei-toivotut vanhenemisen paikat	* laitos	13
	* kroonikko-osasto	1
	* sairaala	1
	* hissitön kerrostalo	1
	* hoitokoti	1
	* epäasianmukainen asunto	1

²⁷⁸ Yhteiskuntamme on pitkälti eristänyt ikääntyneet joko yksinäisyyteen tai laitoksiin. (Päivi Räsänen 17.2.1998)

²⁷⁹ Niin ikään vanhusten hoitolaitoksissa vallitsee monin paikoin melkoinen kurjuus. (Paula Kokkonen 9.11.1999)

²⁸⁰ Nykyjärjestelmässä usean vanhuksen on siirryttävä laitoshoittoon, koska avopalveluiden käyttö muodostuu liian kalliiksi. (Anne Knaapi 7.5.1998)

²⁸¹ Tosiasiassa potilaat ovat kuitenkin varsin pitkälle kroonikko-osastoa muistuttavissa tiloissa erilaisissa kuin kuntien taikka joidenkin muiden yhteisöjen ylläpitämissä vanhustentaloissa ja hoivakodeissa, näissä välimuotolaitoksissa, joihin ministeri Mönkärekin viittasi. (Pentti Tiiasen 14.12.1995)

²⁸² Meillä tällä hetkellä asuu vielä noin 140000 vanhusta hissittömissä kerrostaloissa. (Liisa Hyssälä 9.6.1999)

²⁸³ Tänä päivänä meillä on monia ihmisiä laitoksissa vain sen takia, että ei ole asianmukaista asuntoa. (Eeva-Liisa Moilanen 16.10.1990)

Ei-toivottuihin (taulukko 63) paikkoihin painottuvia taloudellisia vaikutusmekanismeja on erotettavissa yhteensä 28. Ensimmäisen alaluokituksen muodostivat vanhan ihmisen tulotasoon vaikuttavat tekijät, joilla oli yhteys myös kotona asumiseen. Avohoidon maksuista keskusteltiin runsaasti.²⁸⁴ Maksupolitiikan, eli laitoshoidon maksujen edullisuuden avohoidon maksuihin verrattuna, arveltiin suosivan laitoshoidon avohuollon palveluiden sijaan.²⁸⁵

Avohoidon korkeammat kustannukset johtivat puhujien mukaan siihen, että vanhukset päätyivät helpommin laitoshoittoon, joka oli yhteiskunnalle kalliimpaa mutta asukkaalle halvempaa. Ministeri Huttu-Juntunen myönsi kyselytunnin yhteydessä 26.2.1998, että kunnat ovat saaneet tässä suhteessa vapauksia päättää asiasta, eivätkä maksut vastaa vanhusten eläketasoa.

Avohoidon maksuja kuvattiin tuloloukuksi ja avohoidon kehittämisen jarruksi. Asiakkaan kaikki varat saattoivat erään puhujan mukaan huveta palvelumaksuihin. Yhdessä puheenvuorossa kuitenkin kritisoitiin sitä, että laitoshoidon tarvitsevat vanhukset siirrettiin kustannussyistä avohoitoon. Palvelumaksujen omavastuuta pidettiin liian korkeana.

TAULUKKO 63 Ei-toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1990-1999

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (28)
Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät taloudelliset vaikutusmekanismit	* laitos	* tulotasoon vaikuttavat tekijät: eläkkeet, toimeentulotuki, omavastuut, indeksit, avohuollon maksut	17
	* kroonikko-osasto	* kotona asumista estävät tekijät: kuntien säästöt, omaishoidon tuki, ostopalvelut	9
	* sairaala	* fyysiseen ympäristöön vaikuttavat tekijät: markkina-voimat	1
	* hissitön kerrostalo	* laitoshoidon säästöt	1
	* hoitokoti		
	* epäasianmukainen asunto		

Tulotasoon vaikuttavaksi luen myös lausumat, joissa valiteltiin sitä, että vanhukset eivät hae toimeentulotukea, vaikka olisivat olleet siihen oikeutettuja. Vastauksen mukaan he olivat "sen ikäluokan ihmisiä", jotka eivät sitä tee, eivätkä he halua olla "kunnan elättejä". Outi Ojala²⁸⁶ piti ideologisena toimenpiteenä eläkkeiden indeksileikkausta. Palveluiden, lääkkeiden ym. omavastuu-

²⁸⁴ Vanhusten avohoidon paremmuutta voidaan teoriassa kyllä pitää hyvänä mutta käytännössä sitä ei pystytä toteuttamaan, koska kotona asuville vanhuksille tulee paljon maksuja, jos he ostavat palveluita, joita tarvitsevat, kotiapua, kotisairaanhoidon, lääkekustannuksia, matkakuluja. (Kirsti Ala-Harja 26.2.1998)

²⁸⁵ Ensinnäkin nykyinen maksupolitiikka tukee laitospainotteista hoitoa. (Anne Knaapi 7.5.1998)

²⁸⁶ Jos vielä indeksileikkauksilla vähennetään heidän tulojansa, minusta se on täysin epäoikeudenmukaista, ja tuntuu, että nyt on ideologisista toimenpiteistä kysymys. (Outi Ojala 23.6.1994)

osuudet törmäsivät eläkkeiden heikkoon tasoon, mikä oli omiaan heikentämään kotona asumista.²⁸⁷

Kotona asumista estivät puhujien mukaan myös kotihoidon ja omaishoidon heikot tuet, ostopalveluiden valvonnan vaikeus ja kuntien säästöt.²⁸⁸ Omaishoidon tuen ongelmia olivat määrärahojen riittämättömyys, palkkion verotus ja pienuus.²⁸⁹ Myös laitoshoidon säästöjen arvioitiin heikentäneen hoidon ja hoivan tasoa. Laitoshoidon säästöjä arvosteltiin kuitenkin vähäisesti. Myös kotihoidon ja kotipalveluiden säästöjä kritisoitiin yllättävän vähän. Yksi edustaja esitti, että ikääntyvän väestönsosan asuntoja ei synny pelkästään markkinavoimien avulla.

Poliittisia vaikutusmekanismeja (taulukko 64), jotka liittyivät ei-toivottuihin paikkoihin, on erotettavissa 13. Kuntien politiikka mainittiin seitsemästi: kunnat olivat järjestäneet asiat ”eritasoisesti”, eivätkä ”järjestä asianmukaista hoitoa” tai vastaa palvelujen kysynnän määrään. Yhteiskunta nimettiin kolmesti vastuulliseksi omaishoitajan työn arvostuksen ja palkitsemisen puutteesta ja hoivapalveluiden riittämättömyydestä. Vaikka aikaisemmissa jaksossa hallituksen toiminta oli ollut kritiikin kohteena, niin tässä jaksossa se mainittiin vain kahdesti. Hallituksen toiminnan väitettiin alentaneen laitosten henkilöstön määrää ja vähentäneen normi- ja resurssiohjausta.²⁹⁰ Vanhuspolitiikkaa moitittiin laitoksiin painottuvaksi toiminnaksi.

TAULUKKO 64 Ei-toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1990-1999

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (13)
Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät poliittiset vaikutusmekanismit	* laitos	* kuntien toiminta	7
	* kroonikko-osasto	* yhteiskunnan	3
	* sairaala	laiminlyönnit	
	* hissitön kerrostalo	* hallituksen	2
	* hoitokoti	toimenpiteet	
	* epäasianmukainen asunto	* vanhuspolitiikka	1

Jakson puheissa ilmeni runsaasti erilaisia sosiaalisia vaikutusmekanismeja (taulukko 65), jotka kohdistuivat ei-toivottuihin paikkoihin. Valtaosa niistä liittyi hoidon laatuun laitoksissa. Puheet tästä temasta voimistuivat vuoden 1996 aikana ja sen jälkeen. Laitoshoidon ongelmat kuvattiin resurssipulan takia monitahoisiksi: pitkäaikaissairaanhoito oli hoidettu huonosti, hoidettavat makasivat eritteissään, kärsivät nälästä ja liiallisesta lääkityksestä. Ongelmana olivat

²⁸⁷ He eivät ota yhteyttä kotisairaanhoitoon, jos näyttää siltä, että heidän kansaneläkkeensä ei riitä. (Kerttu Törnqvist 21.12.1992)

²⁸⁸ Väestö ikääntyy, ja yhä huonokuntoisemmat vanhukset yrittävät selviytyä avohoidossa säästötoimien takia. (Marja-Leena Kemppainen 14.12.1999)

²⁸⁹ Kotihoidon tuki on riittämätön, olipa sitten kyseessä lasten, vanhusten tai vammaisten kotihoito. (Mirja Ryyänen 25.9.1990)

²⁹⁰ Hallituksen vastaukseksi vanhusten hoidon ongelmaan ei enää riitä syyttävä sormi kunnallisia päätöksentekijöitä kohtaan, vaan nyt tarvittaisiin todellakin tehokkaampaa normi- tai resurssiohjausta, jotta vanhusten ihmisarvoisen hoidon vähimmäistaso voitaisiin turvata. (Päivi Räsänen 17.12.1998)

myös virkistysmahdollisuuksien puute. Joidenkin puhujien mukaan vanhuksset olivat suorastaan heitteillä.²⁹¹ Ensimmäistä kertaa kiinnitettiin huomiota hoidon alueellisiin eroihin.²⁹²

TAULUKKO 65 Ei-toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1990-1999

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (78)
Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät sosiaaliset vaikutusmekanismit	* laitos	* laitoshoidon ongelmat	36
	* kroonikko-osasto	* kotona asumista estävät	14
	* sairaala	tekijät: avopalvelut, työvoimapula, perhe	
	* hissitön kerrostalo	* omaishoidon ongelmat	8
	* hoitokoti	* väestömuutokset	7
	* epäasianmukainen asunto	* fyysiseen ympäristöön liittyvät: laituskoko, hissittömyys, esteet	6
		* dementia	3
		* pahoinpitelyt	2
		* työllistämistoimien tehostomuus	1
		* yksinasuminen ja syrjäytyminen	1

Laitoshoidon ongelmia lisäsivät myös henkilöstön määrä, laatu ja kuormitus sekä työuupumus. Huolta esitettiin niin työvoimapulan uhasta kuin työllistämistoimien epäonnistumisestakin. Kansanedustajien mukaan koulutettujen hoitajien työttömyys vallitsi samaan aikaan, kun laitoksissa työskenteli kouluttamattomia, tilapäisiä tai vääränlaisen koulutuksen saaneita henkilöitä. Osa kriittistä koski henkilökunnan mitoitusta, minkä vuoksi niin hoitajat²⁹³ kuin hoidettavatkin joutuivat kärsimään.²⁹⁴ Työvoimapulastakin puhuttiin. Kansanedustaja Tiusanen oli ainoa edustaja, joka piti sairaaloiden alasajoa ja sairaanhoidon henkilökunnan korvaamista kotiavustajilla ja kodinhoitajilla ongelmana. Laitoshoitoon johtavina tekijöinä pidettiin palveluiden riittämättömyyttä, soveltumattomia asuntoja ja sitä, että palvelujärjestelmä suosi muita hoitomuotoja kuin avopalveluita. Normiohjausta ja keskusjohtoisuutta ei enää pidetty ajankäytönä ja paikallisiin olosuhteisiin soveltuvana.

Toiseen alaluokitukseen kuuluivat kotona asumista estävät tekijät. Kuntien tarjoamat avopalvelut olivat kansanedustajien mielestä niukkoja, hajanaisia

²⁹¹ Vanhuksset ovat heitteillä. He joutuvat makaamaan pitkän aikaa eritteissään. He ovat nälkäisiä, ja aivan huippuna eilen Ilta-Sanomista voimme lukea, että he makaavat jopa tekohampaattensa päällä pitkiä aikoja, ilman että kukaan katsoo, mikä heidän tilanteensa on. (Paula Kokkonen 22.5.1997)

²⁹² Kroonikkohoidossa, ylipäätensä ihmisten hoidossa, on alueellisia eroja. (Terttu Huttu-Juntunen 22.5.1997)

²⁹³ Vuodeosastojen liian vähäinen henkilökunta ehtii huolehtia vain kaikkein välttämättömimmistä. Potilaiden syöttämisen on tapahduttava nopeasti, ja vaippojen vaihtaminen ei tapahdu tarpeen vaan kellon mukaan. (Margareta Pietikäinen 23.4.1997)

²⁹⁴ Sairaaloissa ja vanhainkodeissa virkistysmahdollisuuksia, esimerkiksi vanhusten ulkoilusta, on jouduttu tinkimään. (Päivi Räsänen 5.11.1996)

ja riittämättömiä.²⁹⁵ Myös avohoidon työvoimaongelmia tuotiin esille. Palveluiden riittämättömyyden takia vanhukset joutuivat ennenaikaiseen laitoshoittoon tai turvautuivat omaisten apuun. Yhden puheenvuoron mukaan omaisia ja perheitä ei kuitenkaan hyödynnetty tarpeeksi vanhustenhoidossa.²⁹⁶

Omaisoidon ongelmistakin keskusteltiin useaan otteeseen kauden aikana. Liitän nämäkin lausumat osaksi kotona asumista estäviin tekijöihin. Omaisia kuvattiin uupuneiksi, ja jotkut heistä olivat ajautuneet tehtävään vaihtoehtojen puutteen vuoksi.²⁹⁷ Kielteisenä pidettiin sitä, että kotona asuvat vanhukset olivat omaisistaan tai naapureistaan riippuvaisia,²⁹⁸ eivätkä saaneet kunnallista kodinhoitoapua. Toisaalta ei-toivottuna pidettiin sitäkin, että omaisten ja perheiden tukeminen kotona asuvien vanhusten huoltamisessa oli vaillinaista.

Väestömuutoksista puhuttiin aikaisempaan tapaan; niitä kuvattiin jo tiedossa olevana asiana mutta myös suurena huolenaiheena, joka vaikuttaisi voimakkaasti hoidon järjestämistarpeeseen ja vaikeuttaisi kotona asumista. Vanhusten määrän kasvun uskottiin heijastuvan osaltaan myös pitkäaikaishoidon kysyntään.²⁹⁹ Fyysiseen ympäristöön liittyvistä tekijöistä ensimmäiseksi nousivat hissien rakentamisen hitautta koskevat keskustelut. Hissiasiaan alettiin kiinnittää huomiota vuoden 1999 puheissa. Hissittömyys merkitsi elämänpiirin kapenemista, kodista tuli loukku. Ongelmaksi miellettiin myös hoitolaitosten suuri koko, kodin esteet ja asunnon soveltumattomuus vanhukselle.

Dementoituvien hoitamista kotona pidettiin parempana vaihtoehtona kuin heidän huoltoaan laitoksissa. Uutena piirteenä tuotiin esille vanhusten kokemus kotiväkivalta. Yksittäisinä mekanismeina mainittiin yksinasuvien määrän kasvu ja syrjäytymisen uhka. Huolta esitettiin myös siitä, että huonokuntoiset vanhukset asuivat kotona ilman palveluja.

TAULUKKO 66 Ei-toivotut paikat ja paikan tunnut 1990-1999

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (15)
Ei-toivottujen vanhenemisen paikkojen tunnut	* laitos	* epäinhimillisuus	3
	* kroonikko-osasto	* sairaalamaisuus	3
	* sairaala	* turvattomuus	2
	* hissitön kerrostalo	* pelko	2
	* hoitokoti	* epäarvokkuus	2
	* epäasianmukainen asunto	* vanhanaikaisuus	1
		* yksinäisyys	1
		* huoli	1

²⁹⁵ Avopalveluja ei välttämättä riittävästi kehitetä, vaikka ne kaikkien arvioiden mukaan ovat edullisempia ja yleensä lisäävät myös tyytyväisyyttä. (Annika Lapintie 7.5.1998)

²⁹⁶ Kotien ja perheiden merkitystä vanhusten hoivan toteuttajina ei ole myöskään riittävästi tuettu eikä niiden positiivisia mahdollisuuksia ole vielä täysin oivallettu. (Päivi Räsänen 5.11.1996)

²⁹⁷ Usein omaiset ovat alun perin ajautuneet lyhytaikaisen auttamisen sijasta vakituiseksi hoitajiksi jopa vuosikausiksi. (Tina Mäkelä 12.12.1991)

²⁹⁸ Ellei hyviä ystäviä, naapureita tai sukulaisia ole lähettyvillä, on vanhus todella yhteiskunnassamme tänä päivänä turvaton. (Outi Ojala 29.11.1993)

²⁹⁹ Vanhusten määrän suhteellinen ja absoluuttinen lisääntyminen luo voimakasta hoidon järjestämistarvetta. (Irmeli Takala 10.4.1992)

Ei-toivottuihin vanhenemisen paikkoihin liitetyt paikan tunnukset (taulukko 66) olivat aikaisempien kaltaisia: erityisesti laitoksia sanottiin sairaalamaisiksi, epäinhimillisiksi ja vanhanaikaisiksi. Niitä kuvattiin nyt myös turvattomiksi ja paikoiksi, joissa asukkaiden arvokkuus oli kärsinyt.³⁰⁰

Kotona asumisen tuntuihin ja kotiin kiinnitettiin vähän huomiota: maininnat koskivat yksinäisyyttä ja pelkoa. Paikan tuntuihin liitän myös huolen, jota kansalaiset ilmaisivat vanhustenhuollon laitoksiin liittyen.

5.5.3 Toivotut paikat

Tässä jaksossa toivotuiksi paikoiksi nimetään 17 eri paikkaa (taulukko 67). Useimmiten mainittiin oma koti tai asunto ja asianmukainen asunto. Edustajat sanoivat, että vanhalle ihmiselle tulisi olla mahdollisuus saada hoitoa kotona tai kodinomaisissa olosuhteissa.³⁰¹ Koti oli paras ratkaisu ja puoluerajat ylittävä näkemys³⁰² sekä takasi täysipainoisen elämän viettämisen. Se oli perusteltavissa niin yksilöllisillä kuin yhteiskunnallisillakin syillä.

Oma koti miellettiin myös vanhuksen omaksi toiveeksi. Asunnon tulisi olla asianmukainen, mikä edistäisi kotona selviytymistä sairauksista ja toimintakyvyn alenemisesta huolimatta. Myös dementiaa sairastaville tulisi järjestää mahdollisuus asua kotona palveluiden turvin. Uutena mahdollisuutena mainittiin jaksottainen laitoshoido, joka vuorottelisi kotona asumisen kanssa. Asumisjärjestelyt syntyisivät kansanterveystyön ja sosiaalihuollon yhteistoimintana.

TAULUKKO 67 Toivotut vanhenemisen paikat 1990-1999

Luokitus	Nimetyt paikat	Kerrat (17)
Toivotut vanhenemisen paikat	* koti	12
	* asianmukainen asunto	2
	* vuorottelu kodin ja laitoksen kesken	1
	* kodinomainen hoitopaikka	1
	* oma asunto	1

Taloudellisia vaikutusmekanismeja on tulkittavissa 28 (taulukko 68). Ensimmäisen luokituksen muodostivat kotona asumista edistävät tekijät. Kotona asumista perusteltiin avopalveluiden ja kotihoidon kansantaloudellisilla hyödyillä ja edullisuudella.³⁰³

Avopalveluiden käytön lisääntymisen uskottiin yleistyvän asiakasmaksujen oikeanlaisen porrastuksen ja muutosten jälkeen. Kotona asumista ja avopal-

³⁰⁰ Ikäihmisten viimeisten elinvuosien inhimillisyys ja arvokkuus näyttävät ainakin joissakin tapauksissa kärsineen. (Päivi Räsänen 12.2.1998)

³⁰¹ Sosiaali- ja terveyspalveluita järjestettäessä on laitospalveluiden rinnalla oltava mahdollisuus hoitoon kodissa tai kodinomaisissa olosuhteissa. (Kirsti Ala-Harja 25.9.1990)

³⁰² Tästä olen kyllä hyvin vakuuttunut, että tämä näkemys ylittää puoluerajat, että kotona asuminen olisi paras vaihtoehto, ja myöskin vanhuksille. (Marjatta Stenius 26.11.1999)

³⁰³ Avohoito olisi kuitenkin laadukkaampi vaihtoehto asiakkaalle ja edullisempi yhteiskunnalle. (Anne Knaapi 7.5.1998)

veluita tulisi suosia kustannussyistä.³⁰⁴ Vaikka laitoshoidon ongelmista puhuttiin runsaasti, niin esimerkiksi määrärahojen korottamista ei ehdotettu.

Vanhalle ihmiselle itselleen kotona asuminen ja palvelujen käyttäminen saattoivat olla laitoshoidoa kalliimpaa, minkä vuoksi asiakasmaksupolitiikasta ja sen muuttamisesta avohoitoa suosivaksi puhuttiin useaan otteeseen. Ministeri kertoi, että asiaan oli tulossa korjaus.³⁰⁵ Laitoshoidon maksujen määräytymistä tulojen tai eläkkeen mukaan pidettiin oikeudenmukaisena. Toisena keinona esitettiin vuokralaisen pitoa tulojen saamiseksi. Omaisten ja kotona asumisen kansantaloudellinen merkitys tunnustettiin muutaman kerran.³⁰⁶

TAULUKKO 68 Toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1990-1999

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (28)
Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät taloudelliset vaikutusmekanismit	* koti * asianmukainen asunto * vuorottelu kodin ja laitoksen kesken * kodinomainen hoitopaikka * oma asunto	* kotona asumista edistävät: maksut, avopalvelujen edullisuus, valtionosuudet, omaishoidon tuki * tulotasoon vaikuttavat: asumistuki, vuokralainen, laitoshoidon maksut, verovähennykset * fyysiseen ympäristöön kohdistuvat: hissit, arava	21 5 2

Keskustelu omaishoitajista ja heidän taloudellisesta tilanteestaan käynnistyi 1990-luvun taitteen jälkeen. Heidän tukemisekseen alettiin esittää eläkeetuuksia ja taloudellista tukea. Esimerkiksi kansanedustaja Räsänen ehdotti, että vanhusten hoitaminen omaisten voimin tulisi tehdä taloudellisesti kannattavaksi.³⁰⁷ Kotona asumista uskottiin edistettävän myös asumistuen parannusten ja valtionosuuksien painotuksen avulla. Tulotasoon vaikuttavista tekijöistä mainittiin asumistuki, verovähennykset, vuokralaisen pito tulon lähteenä ja laitoshoidon maksujen kohtuullistaminen. Fyysisen ympäristön parantamiseksi ehdotettiin aravalainoja ja hissien rakentamista.

Toivottuja paikkoja koskevia poliittisia vaikutusmekanismeja kertyi 42 (taulukko 69). Hallitusta ja sen esityksiä koskeva mekanismi erottui suurimpana alaluokituksena. Hallitusta kehoitettiin kiinnittämään huomiota dementiaan sairastuneiden hoitoon ja asumiseen, avopalvelujen kehittämiseen, kuntoutukseen ja kotona asumisen tukitoimiin. Asioista vastaava ministeri Huttu-Juntunen kertoi, että ministeriö seurasi tilannetta, hallitus huolellisesti valmisteli esityksiä ja paneutui tilanteeseen. Hän piti keskustelua vanhusten asioista

³⁰⁴ Haluan ensinnäkin mainita sen, että avohuollon järjestäminen estää ja hillitsee vielä kalliimpien laitosten kasvua. (Lauri Kähkönen 18.11.1999)

³⁰⁵ Meillä on sosiaali- ja terveysministeriössä parhaillaan työryhmä, joka pohtii millä tavalla asiakasmaksujärjestelmä pitäisi muuttua, jotta se tukisi ihmisen kotona selviytymistä, kotona asumista. (Terttu Huttu-Juntunen 26.2.1998)

³⁰⁶ Näin omaiset ovat aikaansaaneet yhteiskunnalle valtavan säästön ja samalla vammaisen tai vanhus on saanut asua tutussa elinympäristössä laitousyhteisön ulkopuolella. (Tina Mäkelä 12.12.1991)

³⁰⁷ Vanhusten perhehoito ja omaishoito tulisi tehdä kannattavaksi. (Päivi Räsänen 5.11.1996)

tärkeänä. Edustajat kehottivat hallitusta tutustumaan vanhusten asumisasiaan ja tekemään hyviä esityksiä eduskunnan käsiteltäväksi. Sitä myös patistettiin toteuttamaan käytännössä hallitusohjelman sisältö omaishoitaja-asiassa. Ensimmäistä kertaa mainittiin tässä aineistossa, että vanhusten hoito on myös inhimillisesti tärkeä, poliittinen ja moraalinen kysymys.³⁰⁸

TAULUKKO 69 Toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1990-1999

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (42)
Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät poliittiset vaikutusmekanismit	* koti	* hallituksen/valtioneuvoston toimenpiteet ja esitykset	8
	* asianmukainen asunto	* eduskuntaryhmien aloitteet, kyselyt, vaatimukset ja kannanotot	6
	* vuorottelu kodin ja laitoksen kesken	* ministeriöt	5
	* kodinomainen hoitopaikka	* tutkimusten tekeminen	5
	* oma asunto	* sosiaalihallituksen ehdotukset	4
		* kuntien vastuut ja linjat	3
		* sosiaali- ja terveystoimen yhteistyö	3
		* maapolitiikka, kaavoitus	2
		* sosiaalivaliokunnan kanta	1
		* vanhuspolitiikka	1
		* yhteiskunnan toiminta	1
		* vanhuspoliittiset strategiat	1
		* Kuntaliitto	1
		* EU-maiden hallitusten kanta	1

Tavalliseen tapaan eduskuntaryhmät halusivat muistuttaa hallitusta ja eduskuntaa omasta aktiivisuudestaan. Keskustapuolue kertoi tehneensä aloitteita, eduskuntakyselyjä ja budjettivaatimuksia koko kuluneen eduskuntakauden ajan. Kristillisen liiton eduskuntaryhmä kertoi olevansa huolestunut tilanteesta, ja RKP:n eduskuntaryhmä korosti oikeutta ihmisarvoiseen elämään ja hoitoon omalla äidinkielellä. Kokoomus puolestaan edellytti hallitusohjelman toteuttamista ja viemistä käytännön tasolle. Sosiaalihallituksen ehdotuksiin kehoitettiin kiinnittämään huomiota vanhusten asumisasioiden parantamiseksi.

Ministeriöiden yhteistyötä³⁰⁹ ja sosiaali- ja terveysministeriön toimintaa ja näkemyksiä pidettiin tärkeinä. Ministeri Huttu-Juntunen kertoi kysyjille vastauksessaan, että ministeriössä oli työryhmä pohtimassa asiakasmaksujärjestelmää ja että ”pohdimme näitä asioita ministeriössä”. Tutkimusten teolla ja päätösten soveltamisellakin uskottiin olevan myönteisiä vaikutuksia laitosasumisen tasoon. Edustajat viittasivat sosiaalihallituksen työryhmän raporttiin kotipalvelusta ja Stakesissa sekä läänihallituksissa tehtävään tutkimus- ja seuranta-työhön.

³⁰⁸ Vanhusten hoito on inhimillisesti tärkeä asia, ja samalla se on myös poliittinen ja moraalinen kysymys, jota ei ratkaista pelkästään rahalla. (Annika Lapintie 7.5.1998)

³⁰⁹ Toivoisin ministeriöiden välistä yhteistyötä näissä kysymyksissä ja kiirehdin näitten asioiden ratkaisemista. (Liisa Hyssälä 8.6.1999)

Asuntotuotanto tarvitsi yhden puhujan mukaan rinnalleen aktiivista kaa-voitusta, kunnallistekniikkaa ja maapolitiikkaa.³¹⁰ Kunnilta odotettiin aktiivisempaa roolia ja päätöksentekoa,³¹¹ ja toisaalla viitattiin siihen, että juuri kansalaiset odottavat julkiselta vallalta toimenpiteitä. Sosiaali- ja terveystoimea koskevan yhteistyön luokittelun kuuluvaksi poliittisiin vaikutusmekanismeihin. Sen tavoitteeksi nimettiin asumisen tukeminen. Muiksi poliittisiksi mekanismeiksi nimettiin sosiaali- ja terveystoimintakunta, jonka ehdotusta omaishoitajan eläkkeestä kannatettiin. Yhteiskuntaa pidettiin yhä vastuullisena toimijana. Kuntaliiton ja ministeriön näkemysten eroista, jotka koskivat asiakasmaksuja, puhui ministeri.³¹² Uusi mekanismi oli vanhuspoliittisten strategioiden laatiminen.³¹³ EU-maiden hallitusten päätökseen tukeutui Päivi Räsänen, jonka mukaan hallitukset olivat asettaneet vanhusten kotihoidon etusijalle laitoshoidon nähden.

Sosiaaliset vaikutusmekanismit olivat lukuisia (taulukko 70). Eniten keskusteltiin kotona asumista edistävistä tekijöistä, joiksi olen luokitellut omaishoidon, avopalvelut, toimintakyvyn, virkistykseen, vuokralaisen pidon ja kunnollisen asunnon. Omaishoidon parantamisesta keskusteltiin melko laajasti. Ehdotukset sisälsivät omaishoitolaian säätämisen, käytäntöjen parantamisen ja omaishoitajan työn tukemisen. Omaishoitajuutta tulisi tukea myös kansainvälistymisen aiheuttaman rakennemuutoksen takia.³¹⁴

Omaisten ja perheen merkityksestä keskusteltiin aikaisemman jakson tapaan.³¹⁵ Näiden ohella kotona asumista ajateltiin edistettävän avohoidon ja -palveluiden keinoin. Kotona asumista olisi "kehitettävä ja edistettävä", jotta siitä tulisi "laadukkaampi vaihtoehto".

³¹⁰ Toisaalta tarvitaan myös erittäin aktiivista maapolitiikkaa kuntien taholta. Kaavoitus, kunnallistekniikka ja sitä kautta syntyvä tonttimaa ovat erittäin tarpeellisia varsinkin pääkaupunkiseudulla ja myös sen ulkopuolella. (Klaus Hellberg 9.6.1999)

³¹¹ Minusta on tavattoman tärkeää, että tämä palaute menee oikeaan osoitteeseen eli niihin kuntiin, joissa ratkaisuja tehdään ja joissa määrärahoista päätetään. (Terttu Huttu-Juntunen 22.5.1997)

³¹² Tässä on hiukan erilaisia näkemyksiä muun muassa Kuntaliitolla ja ministeriöllä, ja näitä erilaisia näkemyksiä pyrimme hiomaan, jotta saamme hyvän kokonaisuuden. (Terttu Huttu-Juntunen 7.5.1998)

³¹³ Meidän täytyy ottaa huomioon nämä asiat silloin, kun me laadimme tulevaisuuden vanhuspoliittisia strategioita. (Liisa Hyssälä 9.6.1999)

³¹⁴ Kotien hoivatyön tukeminen on mielestämme merkittävä käytettävissä oleva keino vastata kansainvälistymiskehityksen mukanaan tuomaan rakennemuutokseen, jossa epävarmuus, pätkätyöt ja koveneva kilpailu heikentävät perheiden lähiyhteisöjä. (Marja-Leena Kemppainen 14.12.1999)

³¹⁵ On siis välttämätöntä, että omaiset ja läheiset saadaan nykyistä enemmän hoitotyöhön mukaan. (Mirja Rynnänen 25.9.1990)

TAULUKKO 70 Toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1990-1999

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (59)
Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät sosiaaliset vaikutusmekanismit	* koti	* kotona asumista edistävät: omais-	25
	* asianmukainen asunto	hoito, avopalvelut, toimintakyky, vuokralaisen pito, virkistys	
	* vuorottelu	* dementian hoito	9
	kodin ja laitoksen kesken	* Tanskan malli palveluista	7
	* kodinomainen hoitopaikka	* uudet ratkaisut	7
	* oma asunto	* normiohjaus	3
		* kolmas sektori	3
		* fyysiseen ympäristöön kohdistuvat: korjaukset	2
		* henkilökunnan lisääminen	2
		* julkinen keskustelu	1

Kotona asumista edistäviksi mekanismeiksi nimettiin tukipalvelut, yksilölliset ratkaisut, tuettu asuminen, virikkeet, tukiverkostot, kotona hoitaminen ja kotipalvelut. Outi Ojala ehdotti myös sosiaalisen kanssakäymisen tuen lisäämistä. Myös asukkaan toimintakyvystä ja kuntoutuksesta tulisi huolehtia, jotta kotona asuminen olisi mahdollista.³¹⁶ Vuokralain muutoksella ajateltiin vanhusten rohkaistuvan ottamaan vuokralaisen seurakseen ja turvakseen.³¹⁷

Mauri Miettinen otti esille dementiaan sairastuneiden ja heidän asumis- palveluidensa kehittämisen 15.3.1990, jolloin hän vastasi Håkan Nordmanin suulliseen kysymykseen dementiapotilaiden hoidon parantamisesta. Vastajaan mukaan dementiahoito oli määrätty palvelujärjestelmässä kehittämisen painopistealueeksi. Tavoitteena oli luoda hoitojärjestelmä sairaanhoitopiireihin, kouluttaa, tutkia ja perustaa hoitokoteja sekä tukea kotona asumista. Dementia-asia nousi esille vuonna 1990, minkä jälkeen sitä ei mainittu tämän jakson aineistoon kertyneissä puheissa enää kertaakaan.

Pitkähkön tauon jälkeen palattiin Tanskan vanhustenhuollon esimerkkeihin hyvinä vaikutusmekanismeina.³¹⁸ Ministeriltä kysyttiin, aiottaisiinko Suomessa toteuttaa samanlaisia järjestelyjä kuten Tanskassa. Ministeri vastasi, että hyviä esimerkkejä voi toteuttaa ilman lakien säätämistäkin. Muutama edustaja kaipasi tutkimustoimintaa. "Uudet ratkaisut" luokitukseen sisällytän ehdotukset maaseudun liitännäiselinkeinoista ja hoitorenkaasta.³¹⁹ Ehdotus henki toivoa yhteisöllisyyden heräämisestä maaseudulla. Puheenvuoroissa ehdotettiin, että "toiminta- ja hoitomahdollisuuksia eri mallien mukaisesti" tulisi järjestää.

³¹⁶ Kasvavan vanhusväestön toimintakyvyn ylläpitämisen omassa asunnossa selviytymiseksi ja omatoimisuuden säilyttämiseksi mahdollisimman pitkään on perusteltavissa niin yksilöllisistä kuin yhteiskunnallisista näkökohdista. (Outi Ojala 23.4.1997)

³¹⁷ Asumispuolta voitaisiin eläkeläisten osalta korjata paitsi nyt tehtävällä asumistuki-järjestelmän tarkistuksella myös sillä, että huoneenvuokralakiin tehtäisiin korjauksia niin, että myös ikääntyvät ihmiset uskaltaisivat ottaa vuokralaisia niihin useinkin tilaviin omakotitaloihin, joissa he yksin asuvat. (Eeva-Liisa Moilanen 16.10.1990)

³¹⁸ Minusta meillä pitäisi päästä samanlaiseen järjestelyyn kuin Tanskassa. (Tuula Haatainen 26.2.1998)

³¹⁹ Lisäksi tarvitaan uusia yhteisöllisiä hoitoratkaisuja. Lähiyhteisön perheet voivat muodostaa hoitorenkaan vanhustensa ja lastensa tueksi. Maaseutukylällä hoitotyö voi olla sopiva liitännäiselinkeino. Kyläkoulukin voisi olla monitoimitalo, josta saadaan joustavasti tarvittavat hoito-, virkistys- ja ateriapalvelut. (Mirja Ryynänen 25.9.1990)

Asuntojen korjaustoiminnasta puhuttiin tässä jaksossa vähän – liitän tätä koskevat maininnat korjaustoiminnasta fyysisen ympäristön luokitukseen kuuluvaksi.

Muutamassa puheenvuorossa kaivattiin normiohjausta etenkin henkilöstön mitoitukseen.³²⁰ Vaikka henkilöstömitoitusta moitittiinkin, vain yksi puhuja ehdotti suoraan, että henkilökuntaa tulisi palkata lisää. Järjestöt palvelujentuottajina mainittiin kahdesti. Julkisen keskustelun tärkeys tunnustettiin, kuten myös se, että vanhusten toiveet olisi huomioitava entistä paremmin.

TAULUKKO 71 Toivotut paikat ja paikan tunnut 1990-1999

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (19)
Toivottujen vanhenemisen paikkojen paikan tunnut	* koti	* toiveen/tahdon mukainen	7
	* asianmukainen asunto	* inhimillisyys	4
	* vuorottelu kodin ja laitoksen kesken	* kodinomaisuus	3
	* kodinomainen hoitopaikka	* tuttuus	3
	* oma asunto	* elämänlaatu	1
		* miellyttävä	1

Toivottuihin vanhenemisen paikkoihin liitetyissä paikan tunnuissa ei ilmennyt merkittäviä uusia piirteitä (taulukko 71). Useimmin todettiin, että kotona asuminen on myös vanhuksen toiveen tai tahdon mukaista. Puhujilla tuntui olevan varmuus, että useimmat vanhukset halusivat asua kotona tutussa elinympäristössä. Kotiin kytkettiin sellaisia ominaisuuksia, kuten tuttuus, inhimillisyys ja miellyttävyyys. Kotielämä olisi täysipainoista sairaanakin elettyinä. Mikäli kotona asuminen ei enää onnistunut, niin laitosten tai hoitopaikkojen tulisi olla kodinomaisia.³²¹ Puhujien mukaan nämä takaisivat tavallisia laitoksia virikkeellisemmän elämän. Palveluilla uskottiin lisättävän elämänlaatua.

5.5.4 Yhteenvedoa

Viides jakso alkoi vuonna 1990 ja päättyi vuoteen 1999. Puheita kertyi 37, ja puheen pitäjiä oli yhteensä 26. Vuoden 1990 jälkeen vuoteen 1997 aktiivisuus vanhenemisen paikoista puhuttaessa oli matala. Vuoden 1990 aktiivisuutta voi seilittää seuraavana vuonna pidetyillä eduskuntavaaleilla ja sen jälkeistä passiivisuutta talouslamalla, työttömyydellä ja EU-jäsenyydellä.

³²⁰ Hallituksen vastaukseksi vanhustenhoidon ongelmaan ei enää riitä syyttävä sormi kunnallisia päätöksentekijöitä kohtaan, vaan nyt tarvittaisiin todellakin tehokkaampaa normi- tai resurssiohjausta, jotta vanhusten ihmisarvoisen hoidon vähimmäistaso voitaisiin turvata. (Päivi Räsänen 17.2.1998)

³²¹ Kodinomaiset, en tarkoita sitä, että se välttämättä olisi koti, mutta kodinomaiset hoitopaikat ovat vanhuksille huomattavasti virikkeellisempiä kuin vanhan tyyppiset laitoshoitopaikat silloin jos vanhuksella ei välttämätöntä perinteistä laitoshoitotarvetta ole. (Riitta Kauppinen 13.1.1993)

TAULUKKO 72 Yhteenveto 1990-1999

Vanhenemisen paikat	Ei-toivotut vanhenemisen paikat (18) * laitokset ja sairaalat * hissitön kerrostalo * epäasianmukainen asunto	Toivotut vanhenemisen paikat (17) * koti, asunnot * vuorottelu kodin ja laitoksen kesken * kodinomainen hoitopaikka
Vanhenemisen paikkaan kohdistuvat vaikutusmekanismit	Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät mekanismit (119) * taloudelliset: avohuollon maksut, omaishoidon tuki, säästöt (28) * poliittiset: kunnat, yhteiskunta, hallitus (13) * sosiaaliset: laitoshoidon ongelmat, avopalvelut, omaishoidon ongelmat, väestömuutokset (78)	Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät mekanismit (129) * taloudelliset: avohoidon maksut, omaishoitajuus, hissiavustukset (28) * poliittiset: hallitus, puolueet, ministeriöt, sosiaalhallitus (42) * sosiaaliset: omaishoito, korjaukset, avopalvelut, toimintakyky, dementia, Tanskan malli, uudet ratkaisut (59)
Vanhenemisen paikan tunnut	Ei-toivottujen vanhenemisen paikkojen paikan tunnut (15) * epäinhimillisyys * sairaalamaisuus * turvattomuus	Toivottujen vanhenemisen paikkojen paikan tunnut (19) * tahdonmukaisuus * inhimillisyys * kodinomaisuus * tuttuus

Kolmena viimeisenä vuotena puheiden ja puhujien määrä nousi: syynä olivat laitoshoidossa ilmenneet ongelmat ja kansalaisadressi, joka viitoitti keskustelua. Laitokset ja sairaalat, hissitön kerrostalo sekä epäasianmukainen asunto määriteltiin puheissa ei-toivotuiksi paikoiksi vanhukselle (taulukko 72). Näihin kohdistuvia taloudellisia vaikutusmekanismeja olivat pääasiassa avohuollon maksut, omaishoidon tuen riittämättömyys ja kuntien säästöt.

Poliittisista vaikutusmekanismeista useimmin mainittiin kunnat, sen jälkeen yhteiskunta ja hallitus. Sosiaaliset vaikutusmekanismit, jotka kohdistuivat ei-toivottuihin paikkoihin, käsittelivät laitoshoidon ja avopalveluiden ongelmia sekä omaishoitoa. Ikääntymiskehityksestä keskusteltiin jonkin verran. Ei-toivottuja paikan tuntuja olivat epäinhimillisyys, sairaalamaisuus ja turvattomuus.

Toivotuiksi paikoiksi nimettiin koti ja kodinomainen hoitopaikka. Myös vuorottelu kodin ja laitoksen kesken mainittiin. Taloudelliset vaikutusmekanismit, joilla uskottiin parannettavan ja edistettävän toivottuja paikkoja ja niissä asumista, koskivat avohoidon maksujen kohtuullistamista, omaishoidon tukea ja hissiavustuksia. Poliittiset vaikutusmekanismit olivat aikaisempien jaksojen mukaisia: useimmin mainittiin hallitus, puolueet, ministeriöt ja uutena sosiaalhallitus.

Sosiaalisia vaikutusmekanismeja, jotka sisälsivät omaishoitajien aseman parantamisen, asuntojen korjaamisen ja avopalvelut, esiintyi runsaasti. Uusina mekanismeina mainittiin toimintakyvyn parantaminen ja "uudet ratkaisut".

Myös Tanskan malli ja dementian hoito tuotiin esille. Toivottuja paikan tuntuja olivat tahdonmukaisuus, inhimillisuus, kodinomaisuus ja tuttuus.

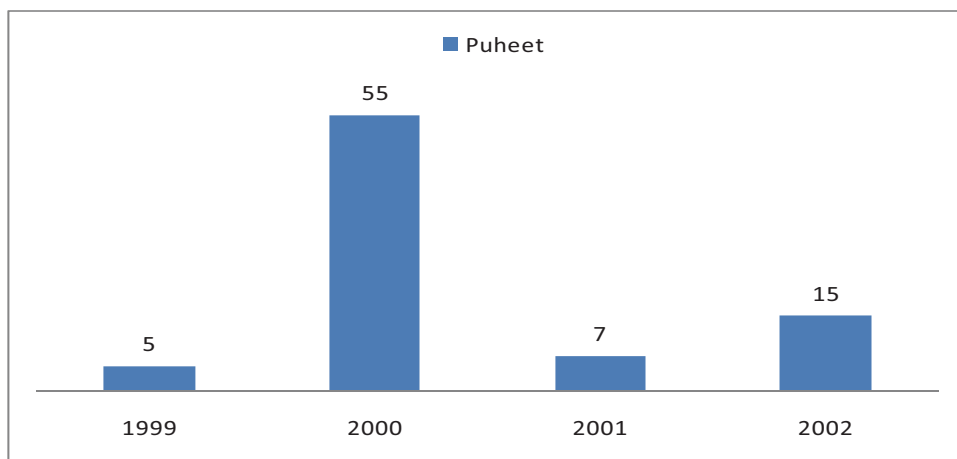
5.6 Vuodet 1999-2002: Katset kuntiin

5.6.1 Puheet ja puhujat

Kuudes jakso, joka alkoi vuodesta 1999 ja päättyi vuoteen 2002, sisälsi 82 puhetta (kuvio 6). Puhuminen oli aktiivista kahden välikysymyksen takia vuonna 2000: ensiksi hyvinvointivaltion rakenteista ja sitten vanhenevan väestön palvelujen turvaamisesta. Välikysymyksellä ei ole saatu hallitus kaatumaan kuin kerran – näin tapahtui vuonna 1958. Sen merkitys piilee siinä, että näin oppositioasemassa olevat puolueet saavat näkemyksensä esille (Ollila 2007, 68-70).

Vuoden 2000 välikysymyksissä oli nähtävissä kuntavaalien läheisyys. Tämän jälkeen kahtena peräkkäisenä vuonna puhe vanhenemisen paikoista laantui – puheiden määrä tuolloin vaihteli yhdeksästä kolmeentoista. Vuoden 1999 puheet olivat päällekkäisiä edellisen jakson kanssa. Uuden teeman tässä jaksossa aloitti palvelutalojen paloturvallisuus.

Vuonna 1999 järjestettiin eduskuntavaalit, joiden pääteemoja olivat hyvinvointipalvelut ja työreformi. Kokoomuksen eduskuntaryhmä kasvoi seitsemällä kansanedustajalla näissä vaaleissa. Tässä vaiheessa kaikista kansanedustajista 62 % oli ylempiä ja 13 % alempia toimihenkilöitä. Yrittäjiä ja maanviljelijöitä oli alle 10 %. Naiskansanedustajien määrä väheni vuoden 1991 vaaleista, jolloin naisia valittiin 77. Sen sijaan 60 vuotta täyttäneiden edustajien määrä kasvoi. (Paloheimo 2007, 272, 340, 348.)

KUVIO 6 Puheet 1999-2002

Puheiden määrän (taulukko 73) tarkastelu osoittaa, että hallituspuolueita edustavien henkilöiden puheita oli lähes 60 % kaikista puheista. Hallituksen muodostivat Vasemmistoliitto, SDP, kokoomus ja RKP. Välikysymyskeskusteluissa-kin hallituspuolueiden jäsenet pitivät puheita aktiivisesti.

TAULUKKO 73 Puheet puolueen ja hallitusaseman mukaan 1999-2002

	Vas.	SDP	Kesk.	Vihr.	Kok.	SKL/Kd.	RKP	Ps.	Yhteensä
Hallitus	9	15	-	2	13	-	9	-	48
Oppositio	-	-	19	2	-	9	-	4	34
Yhteensä	9	15	19	4	13	9	9	4	82

Taulukossa 74 kuvataan puhujien määrää puolueen ja sukupuolen mukaan. Puhujia oli 57; heistä yli puolet eli 56 % oli naisia. Naisista SDP:n, keskustan ja kokoomuksen edustajat puhuivat muita ahkerammin. Miehistä aktiivisimpia olivat keskustan ja kokoomuksen edustajat. Pienistä puolueista RKP:n edustajat ovat tässäkin jaksossa pitäneet useita puheita. Perussuomalaisilla oli vain yksi edustaja, joka esitti ajatuksiaan usein vanhustenhoidosta.

TAULUKKO 74 Puhujat, puolue ja sukupuoli 1999-2002

	Vas.	SDP	Kesk.	Vihr.	Kok.	SKL/Kd.	RKP	Ps.	Yhteensä
Naiset	2	8	7	3	5	4	3	-	32
Miehet	3	2	9	1	6	1	2	1	25
Yhteensä	5	10	16	4	11	5	5	1	57

Vihreät jättäytyivät pois hallitustyöstä kesken kauden – tästä johtuen heidän puheensa jakautuvat molempiin sarakkeisiin. Oppositiossa olleen keskustan edustajat esiintyivät ahkerasti, kuten myös kristillisten edustajat. SKL/Kristillisdemokraatit lisäsivät puheiden määrää tässä jaksossa edelliseen verrattuna.

5.6.2 Ei-toivotut paikat

Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja (taulukko 75) nimettiin yhteensä 47 kertaa tässä periodissa. Laitos tai hoitolaitos nimettiin ei-toivotuksi paikaksi kaiken kaikkiaan 18 kertaa. Laitoksia kritisoitiin voimakkaasti tässä jaksossa. Julkisuu-
dessa ja tiedotusvälineissä esillä olleet ongelmat tulivat usein puheisiin. Myös kansalaisadressi mainittiin.³²² Laitoksia kuvattiin kärsimysten ja yksinäisyyden täyttämiksi paikoiksi, joissa asukkaita piinasivat huono kohtelu ja nälkä. Van-

³²² Mainitsemani kansalaisadressi sai alkunsa siitä, että nimien keruun käynnistäneet henkilöt huomasivat, ettei heidän vanhempiaan eikä muita vanhuksia hoidettu laitoksissa kunnolla. (Raimo Vistbacka 4.10.2000)

hainkodit ja vanhustentalotkaan eivät enää kaikilta osin vastanneet hyvän paikan edellytyksiä muistuttaessaan liikaa laitosta.³²³

TAULUKKO 75 Ei-toivotut vanhenemisen paikat 1999-2002

Luokitus	Nimetyt paikat	Kerrat (47)
Ei-toivotut vanhenemisen paikat	* laitos	18
	* koti	10
	* hissitön kerrostalo	7
	* palvelutalo	5
	* vanha kerrostalo	2
	* vanhainkoti	2
	* puutteellinen asunto	2
	* vanhustentalo	1

Koti vanhenemisen paikkana ei täyttänyt kaikkia hyvän elämän vaatimuksia; niihin kiinnitettiin huomiota useassa puheenvuorossa. Kotona asumisen problematiikka kietoutui pitkälti niiden tekijöiden ympärille, joita kuvaan vaikutusmekanismien yhteydessä. Ongelmallisia paikkoja olivat myös hissittömät kerrostalot,³²⁴ vanhat kerrostalot ja puutteelliset asunnot.³²⁵

Palvelutaloja alettiin kritisoida niissä ilmenneiden puutteiden ja paloturvallisuuden vuoksi. Ensimmäisen puheenvuoron, joka käsitteli palvelutalon tuhoisaa paloa, käytti Margareta Pietikäinen suullisen kyselytunnin yhteydessä tiedustelemalla laitosten paloturvallisuudesta.³²⁶ Ministeri Eva Biaudet vastasi, että tarkoitus on kartoittaa palvelutalojen riskit. Marjaana Koskinen kritisoi vanhainkotien muuttamista palvelutaloiksi.

Ei-toivottuihin vanhenemisen paikkoihin kohdistuvia taloudellisia vaikutusmekanismeja muotoutui yhteensä 65 kappaletta (taulukko 76). Suurimman alaluokituksen muodostivat kotona asumista estävät tekijät. Eniten kiinnitettiin huomiota omaishoidon tuen puutteisiin ja riittämättömyyteen: palkkio oli pieni ja ennakonpidätyksen alainen. Ongelmana pidettiin sitä, että kaikki kunnat eivät olleet varanneet siihen varoja tai varat saattoivat loppua kesken vuoden.³²⁷ Kunnilla oli puhujien mukaan mahdollisuus vähentää määrärahoja taloudellisen tilanteen mukaan. Omaishoidon tuen kehittäminen ei ollut edustajien mukaan onnistunut, eikä omaishoidosta näin ollen ollut tullut "todellista vaihtoehtoa". Omaishoidon tuen saajien määräänkin kiinnitettiin huomiota pitämällä sitä liian pienenä todelliseen tilanteeseen nähden.

³²³ Vanhainkodit ja vanhustentalot ovat todellakin yhä enemmän muuttuneet muistutamaan entistä terveyskeskusten vuodeosastoa. (Pentti Tiusanen 4.10.2000)

³²⁴ Hissittömiä vanhoja kerrostaloja Suomessa on 23 000 kappaletta, joissa on noin 50 000 hissittöntä porrashuonetta. (Rauha-Maria Mertjärvi 13.3.2001)

³²⁵ Kehityksestä huolimatta selvitykset osoittavat, että noin 66000 vanhusten muodostamaa kotitaloutta asuu vielä asunnoissa, joissa ei esimerkiksi ole lämmintä vettä tai wc:tä. (Pehr Löf 4.10.2000)

³²⁶ Viisi kuolonuhria vaatinut vanhusten palvelutalon palo Maaningalla on nostanut esiin puutteita hoitolaitoksien turvallisuusmääräyksissä ja henkilökunnan pelastautumiskoulutuksessa. (Margareta Pietikäinen 9.12.1999)

³²⁷ Esimerkiksi omaishoito on hoivamuoto, johon monissa kunnissa ei ole ohjeiden ja tiedonantojen mukaisesti riittänyt tai varattu varoja. (Virpa Puisto 22.3.2000)

TAULUKKO 76 Ei-toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1999-2002

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (65)
Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät taloudelliset vaikutusmekanismit	* laitos	* kotona asumista estävät: omaishoidon tuki, kuntien säästöt	31
	* koti	* tulotasoon vaikuttavat: laitoshoidon maksut puolisolle, asiakasmaksut, asumistuki, palveluasumisen kalleus	16
	* hissitön kerrostalo	* talouslaman vaikutukset	6
	* palvelutalo	* laitoshoidon kallista	5
	* vanha kerrostalo	* fyysiseen ympäristöön liittyvät tekijät	5
	* vanhainkoti	* laitoshoidon rahoitus riittämätön	1
	* vanhustentalo	* kustannusten siirto valtiolle	1
	* puutteellinen asunto		

Toinen kritiikin kohde olivat kuntien säästöt, jotka olivat heikentäneet vanhuspalveluiden tasoa.³²⁸ Keskusteluissa viitattiin tilastoihin ja Stakesin tutkimuksiin säästöjen määrästä ja vaikutuksista.³²⁹ Säästöjen uskottiin hidastavan palvelujen ja hoidon kehittämistä ja laatua. Kuntatalouden ongelmat ja voimavarojen puute ilmenivät monitahoisina: vanhusten hoiva kärsi ja menopaineiden kasvessa osa kunnista "konkurssitilassa" priorisoi rahat johonkin muuhun kuin vanhustenhuoltoon.

Tulotasoon vaikuttavia laitoshoidon maksuja kritisoitiin ankarasti. Puhujat kiinnittivät huomiota siihen, että ne rasittivat erityisesti laitoshoidon joutuneen henkilön puolisoa, kun kunnalla oli oikeus laskuttaa pitkäaikaisen laitoshoidon potilaalta peräti 80 % nettotuloista. Tässä tilanteessa kotiin jäävä puoliso saattoi kärsiä kohtuuttomia taloudellisia menetyksiä, jos hänen eläkkeensä oli pieni. Muitakin asiakasmaksuja kritisoitiin kohtuuttoman korkeina, avohoidon kehittämistä jarruttavana. Pahimmassa tilanteessa tulot hupenivat palvelumaksuihin³³⁰ ja lääkekuluihin. Asumistukea ei saanut tähän aikaan palvelutalon asukas, mikäli rakennuksessa oli ympärivuorokautinen valvonta. Vanhustenhoidon kehnon tilanteen juuria haettiin talouslaman ajoilta: se oli vauhdittanut kehitystä, vähentänyt muun muassa apuvälineiden ja hoitotarvikkeiden määrärahoja ja heikentänyt pitkäaikaishoidon tasoa. Valtio oli supistanut menojaan laman takia.

Vaikka laitosasumisen kalleutta pidettiin taloutta rasittavana tekijänä, niin valiteltiin myös sen rahoituksen riittämättömyyttä. Fyysiseen ympäristöön liittyivät keskustelut korjausmäärärahojen vajauksesta ja peruskorjauksen kalleudesta. Korjausmäärärahoista puhui Tarja Kautto välikysymyksen yhteydessä

³²⁸ Kun potilaiden ja asiakkaiden entistä huonompi kunto on samanaikaisesti lisännyt laitosten henkilöstön työmäärää, henkilökunnalle ei säästötoimenpiteiden seurauksena enää kaikissa laitoksissa ole riittävästi aikaa esimerkiksi potilaiden henkilökohtaisen hygienian hoitoon ja potilaiden syöttämiseen. (Pirkko Peltomo 4.10.2000)

³²⁹ Kunnat ovat Vaaraman mukaan säästäneet leikkaamalla rahaa etenkin kotipalvelusta ja siirtämällä pitkäaikaishoitoa tarvitsevia palveluasuntoihin, joita voi pyörittää halvemmalla ja puolta vähemmällä väellä kuin vanhainkoteja. (Matti Kangas 13.6.2002)

³³⁰ Sen sijaan avohoidon maksut saattavat johtaa tilanteeseen, jossa ikääntyneen lähes kaikki käytettävissä olevat tulot kuluvat erilaisiin palvelumaksuihin ja lääkekuluihin. (Päivi Räsänen 4.10.2000)

syksyllä 2000. Talousarviokeskustelussa Raimo Vistbacka nimesi valtiontalouden leikkaukset laitoshoidon heikentäviksi toimenpiteiksi.³³¹

Marjaana Koskisen puheenvuorossa tuli esille, että joissakin kunnissa vanhainkoti oli muutettu yksityiseksi palvelutaloksi, mikä oli asukkaille kalliimpi ratkaisu.³³² Muita kritiikin kohteita taloudellisista vaikutusmekanismeista olivat peruskorjauksen kalleus ja pyrkimys siirtää kustannuksia valtiolle.³³³

Poliittisia vaikutusmekanismeja, jotka edistävät ei-toivottua paikkaa, kertyi yhteensä 38 kappaletta (taulukko 77). Niistä huomattava osa, 25 mainintaa, koski kuntia ja niiden toimintaa vanhusten asumisen järjestäjänä. Kuntiin kohdistettiin kritiikkiä tavalla, jota ei ollut tapahtunut aiemmin tässä aineistossa. Kuntia arvosteltiin siitä, että ne yrittivät siirtää kustannuksiaan valtion hoidettaviksi muuttamalla laitoksia avopalveluiksi. Huonona asiana pidettiin sitä, että laitoksia muutettiin palvelutaloiksi ja vanhainkotipaikkoja vähennettiin.

TAULUKKO 77 Ei-toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1999-2002

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (38)
Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät poliittiset vaikutusmekanismit	* laitos	* kuntien toiminta ja toimenpiteet	25
	* koti	* hallituksen toimenpiteet ja ohjelma riittämättömiä	4
	* hissitön kerrostalo	* yhteiskunnan väläpitämättömyys	3
	* palvelutalo	* valtion laiminlyönnit	1
	* vanha kerrostalo	* ministerin kannanotto	1
	* vanhainkoti	* ministeriöiden toiminta	1
	* vanhustentalo	* asuntopolitiikan haasteet	1
	* puutteellinen asunto	* valiokunnan kannanotto	1
		* selvitysten puute	1

Uutta oli se, että kritiikkiä ei kohdistettu valtiovaltaan, eduskuntaan tai hallitukseen vaan kuntiin; niille luvattiin haasteita ratkaistavaksi.³³⁴ Kritisoijien mukaan kunnat eivät olleet toimineet ohjeiden mukaisesti, vaan olivat käyttäneet vapaata harkintaa, toimineet epäloogisesti ja karsineet palveluja.

Usean puhujan mielestä kunnat eivät kyenneet asettamaan tehtäviä tärkeysjärjestykseen; ne olivat haluttomia kehittämään omaishoitoa. Ongelmia aiheutti sekin, että ne olivat myös vähentäneet henkilökuntaa ja vetäytyneet vas-

³³¹ Syy tähän häpeälliseen tilanteeseen on yksinkertainen: kunnilla ei ole valtion suorittamien leikkausten jälkeen varaa palkata riittävästi henkilökuntaa vanhainkoteihin ja palvelutaloihin eikä valtiovalta ole riittävästi valvonut kyseisten laitosten toiminnan tasoa. (Raimo Vistbacka 12.9.2000)

³³² Mutta sen jälkeen kun hän on palvelutalossa, kaikki palvelut on hinnoiteltu ja yleensä vanhus maksaa enemmän kuin aiemmin. (Marjaana Koskinen 22.3.2000)

³³³ Kunnissa on muutettu viimeisinä vuosina laitospaikkoja paljon avopalvelupaikoiksi, erityisesti vanhusten hoidossa. Tällainen kehityslinja ja toive on valtion taholta myös esitetty. (Anne Huotari 7.12.1999)

³³⁴ Hyvä esimerkki tulevaisuuden haasteista kunnille on vanhusten palvelujen riittävyys. (Hanna Markkula-Kivisilta 22.3.2000)

tuustaan. Näiden toimien seurauksena kuntien pääongelmaksi oli muodostumassa vanhustenhoito.³³⁵

Muita poliittisia vaikutusmekanismeja on huomattavasti vähemmän. Yhteiskunta toimintoinen ja laiminlyönteinen määriteltiin kolmessa puheenvuorossa mekanismiksi, joka edisti ei-toivottuja tiloja. Se ei arvostanut omaishoitajaa³³⁶, kantanut moraalista vastuutaan tai kohdellut vanhuksiaan sivistysvaltion tavoin.³³⁷ Hallituksen toiminnan kritisointi jäi vähäiseksi. Muutamat yksittäiset vaikutusmekanismit koskivat ministeriä, ministeriötä ja valiokuntaa.³³⁸ Valtiovallan leikkaukset mainittiin kerran syynä ”häpeälliseen tilanteeseen”. Selvityksiäkin kaivattiin enemmän.

Ei-toivottuihin vanhenemisen paikkoihin vaikuttavia sosiaalisia vaikutusmekanismeja ilmeni runsaasti, yhteensä 232 kappaletta (taulukko 78). Kotona asumisen tekijät muodostuvat suurimman luokituksen, jossa on neljä alaluokitusta. Useimmin ongelmiksi mainittiin avopalveluihin liittyvät puutteet ja ongelmat. Kansanedustajat kantoivat huolta palveluiden leikkauksista ja kattavuuden alenemisesta sekä moittivat kuntia siitä, että laitoshoidon korvaavat palvelut olivat jääneet toteuttamatta. Järjestelmää, jossa resurssit eivät riittäneet, arvosteltiin valikoivaksi.³³⁹

TAULUKKO 78 Ei-toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1999-2002

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (232)
Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät sosiaaliset vaikutusmekanismit	* laitos	* kotona asumista estävät tekijät:	88
	* koti	avopalvelut (43), omaishoito (18),	
	* hissitön kerrostalo	palvelurakenteen muutos (17)	
	* palvelutalo	toimintakyky (10)	60
	* vanha kerrostalo	* laitoshoidon ongelmat	
	* vanhainkoti	* henkilöstökysymykset	46
	* vanhustentalo	* väestömuutokset	19
	* puutteellinen asunto	* yhteiskunnan muutos	8
		* fyysinen ympäristö	4
		* kaltointkohtelu	2
		* dementia	2
		* vanhusten mielipiteet ohitetaan	1
		* vanhusten asema heikko	1
	* yksityisen sektorin menetelmät	1	

Omaishoidon ongelmista sosiaalisena vaikutusmekanismina puhuttiin tässä jaksossa aikaisempaa vilkkaammin. Muutamat edustajat kritisoivat sitä, että

³³⁵ Monessa kunnassa suurimmaksi ongelmaksi on nousemassa vanhuksista huolehtiminen. (Riitta Korhonen 13.11.2001)

³³⁶ Omaishoitajien työ ei saa kuitenkaan yhteiskunnalta sille kuuluvaa arvostusta. (Hannes Manninen 4.10.2000)

³³⁷ Tämä kysymys liittyy myöskin siihen, millä tavalla Suomi ja yhteiskunta kohtelee vanhuksiaan, millä tavalla se on sivistysvaltio ja minkälaisen maineen se myös tässä kansainvälisesti saa. (Lauri Oinonen 4.10.2000)

³³⁸ Tilannetta ei ole parantanut sosiaali- ja terveystieteiden kannanotto ministeriöille, ei lisääntynyt asiasta julkisuudessa käyty keskustelu eikä myöskään hallitusohjelmaan kirjattu kaunis tavoitekaan. (Raimo Vistbacka 4.10.2000)

³³⁹ Keskeisimpänä ongelmana pidän sitä, että avohoidon resursseja ei ole kehitetty tarpeita vastaavasti. (Pirkko Peltomo 4.10.2000)

teoria oli tyystin erilainen ja vastakkainen kuin käytäntö. Hoitajan jaksaminen hoitovastuun kaksinkertaistuessa huoletti muutamaa puhujaa. Omaishoidon ongelmiksi nimettiin vapaapäivien järjestäminen, potilaiden raskashoitoisuus ja hoitajien korkea ikä. Eduistaan ja hyvistä puolistaan huolimatta sitä ei hyödynnetty tarpeeksi tehokkaasti.³⁴⁰

Lasken keskustelut palvelurakenteen muutoksista sosiaalisiksi vaikutusmekanismiksi, jolla on kielteisiä vaikutuksia. Muutos oli puhujien mielestä onnistunut huonosti: karsittujen laitospaikkojen tilalle ei lisätty vastaavasti avohoitopalveluita, uudelleen organisointi epäonnistui ja osa aiemmin palveluja saaneista jäi niiden ulkopuolelle.³⁴¹ Rakennemuutoksen seurauksena palveluiden kattavuus laski ja määrä supistui sekä laitoshoidon laatu huononi.

Uudeksi vaikutusmekanismiksi on luettavissa huonokuntoisuus.³⁴² Tulkitseen tämän kuuluvaksi sosiaalisiin vaikutusmekanismeihin, jotka mainittiin ei-toivottujen vanhenemisen paikkojen yhteydessä. Huonokuntoisimpien vanhusten määrän lisääntyminen ”on todellisuutta”, totesi yksi edustaja. Toisen mukaan he asuvat kotona ja ovat ”nimellisesti avohoidossa”. Monen omaisen hoitamien vanhuksen kunto oli jo niin huono, että he tarvitsisivat ympärivuorokautista laitoshoidoa.

Toiseksi suurimman luokituksen muodostivat laitoshoidoa, sen laatua ja ongelmia käsittelevät monipolviset keskustelut. Yksi keskusteluteema koski hoitopaikkojen riittämättömyyttä, laitoshoidon purkamista ja laitospaikkojen vähennyksiä.³⁴³ Samaan aikaan laitospaikkoja hakevien vanhusten määrä kasvoi. Toinen keskusteluteema koski laitoshoidon heikkoa laatua. Hoivan huonosta tasosta tuotiin esille monia kuvauksia: tilannetta kuvattiin puheissa pelottavan vaikeaksi, järkyttäväksi ja vaippasulkeisiksi. Hoito jäi usein säilyttämisen, oleskelun ja lääkitsemisen tasolle.³⁴⁴ Hoidettavien sanottiin kärsivän ruuan, juoman, vaippojen ja seuran puutteesta tai jäävän paitsi riittävää hoitoa ja huolenpitoa. Laiminlyönnit koskivat myös laitosten tiloja, jotka olivat puutteellisia ja tasoltaan vaihtelevia. Yksi puhuja viittasi lehtikirjoitukseen, jonka mukaan laitosvanhuksia nöyryytettiin ja kohdeltiin tylästi tai jopa jätettiin heitteille.³⁴⁵ Laitospotilaiden ravitsemuksen heikko taso mainittiin kymmenkunta kertaa.

Lähes yhtä paljon tässä jaksossa puhuttiin henkilöstöön liittyvistä tekijöistä ja haasteista. Henkilökunnan tilannetta kuvattiin tulevaisuuden suurimmak-

³⁴⁰ Omaishoito on hoidettu joissakin kunnissa yllättävän huonosti, vaikka omaishoito on edullinen ja ihmisläheinen hoitotapa laitoshoidon nähden. (Marjatta Vehkaoja 4.10.2000)

³⁴¹ Nyt voidaan todeta, että iso joukko vanhuksia on pudonnut kokonaan palvelujen ulkopuolelle. (Mikko Immonen 22.3.2000)

³⁴² Heikossa asemassa ovat myös avohoidossa olevat vanhukset, joiden terveydentila huomattavasti heikkenee ja jotka eivät itse kykene arvioimaan tilansa heikkenemistä ja pyytämään apua. (Leena Rauhala 15.12.2000)

³⁴³ Samalla kun laitospaikkojen määrä on vähentynyt, niiden tarve on lisääntynyt. (Jouko Jääskeläinen 4.10.2000)

³⁴⁴ Hoito on liian usein säilyttämistä, passiivista oleskelua ja lääkitsemistä. (Kari Myllyniemi 15.5.2001)

³⁴⁵ Niiden mukaan vanhimman sukupolven viimeiset vuodet ovat usein yhtä nöyryytystä ja tylä kohtelua, joskus melkein heitteille jättöä. (Eero Akaan-Penttilä 18.10.2000)

si uhkakuvaksi. Yhtenä ongelmana pidettiin sitä, että monet hoitoalan ammattilaiset ovat työttöminä epäpätevien tehdessä työt.³⁴⁶ Myös työsuhteiden määräaikaaisuutta ja kehoa palkkausta pidettiin tekijöinä, jotka kasasivat vaikeuksia ja edistivät henkilöstöongelmia. Laitoksissa vallitseva työntekijävajaus ja työvoiman supistamiset alensivat hoivan tasoa ja aiheuttivat jopa vaaratilanteita potilaille.³⁴⁷

Työvoimapulan sanottiin koskevan niin hoitohenkilökuntaa, kotipalvelua kuin kuntouttavaakin henkilöstöä. Hankaluuksia aiheutui myös työntekijöille, jotka kärsivät stressioireista, kuormituksesta ja uupumuksesta sekä sairastuivat mielenterveysongelmiin, migreeniin ja muihin vaivoihin.³⁴⁸ Tulevaisuuden uhkiksi nimettiin pian eläkkeelle jäävät hoitajat, työvoimapula ja rekrytointiongelmat.³⁴⁹

Väestön kehitys mainittiin tässä jaksossa lähes 20 kertaa; edustajia muistutettiin lähiaikojen kiistattomasta trendistä, joka vaikuttaisi palvelujen kysyntään: yli 65-vuotiaiden määrä kasvoi suhteessa muuhun väestöön, ja väestömuutokset koettelivat maaseutua ja syrjäisiä alueita muita ankarammin. Yhteiskunnan muutoksestaikin puhuttiin tässä jaksossa. Sillä viitattiin muuttoliikkeeseen ja yksin asumisen lisääntymiseen.³⁵⁰

Fyysiseen ympäristöön kiinnitettiin varsin vähän huomiota, sillä rakentamisen riittämättömyyttä ja liikkumisen esteitä koskevia mainintoja oli vain neljä. Pari kertaa mainittiin vanhusten kokema pahoinpitely. Hoitoideologiaa arvosteltiin edelleenkin liian laitoskeskeiseksi. Dementia nimettiin kerran kielteiseksi mekanismiksi. Muita kerran mainittuja mekanismeja olivat vanhusten mielipiteiden ohittaminen suunnittelussa, vanhusten heikko asema ja yksityisen sektorin tehokkuusmittareiden soveltumattomuus julkisen sektorin palveluihin.

³⁴⁶ Selvityksen mukaan esimerkiksi terveyskeskuksissa on jopa 10 prosenttia ja vanhainkodeissa 20 prosenttia kouluttamatonta henkilökuntaa ja samanaikaisesti meillä on osaavaan henkilöstöä työttömänä. (Leea Hiltunen 16.3.2000)

³⁴⁷ Nykyisillä supistetuilla henkilökuntamäärillä ei vanhuksista, vammaisista ja mielen-terveyspotilaista pystytä enää huolehtimaan heidän ansaitsemallaan tavalla. (Inkeri Kerola 19.3.2000)

³⁴⁸ Poissaolot sairauden takia ja stressi lisääntyvät eniten juuri hoitoalalla ja sosiaalitoimessa julkisen sektorin naisten joukossa. (Håkan Nordman 4.10.2000)

³⁴⁹ On vaikea motivoida nuoria hakeutumaan alalle, minkä vuoksi on ryhdyttävä toimenpiteisiin henkilökunnan saatavuuden turvaamiseksi tulevaisuudessa. (Pehr Löv 4.10.2000)

³⁵⁰ Valtaosassa maakuntia väestö vanhenee ja nuoret pakenevat tai ovat pakotettuja lähtemään mahdollisuuksien perään kasvukeskuksiin. (Riitta Korhonen 13.11.2001)

TAULUKKO 79 Ei-toivotut paikat ja paikan tunnut 1999-2002

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit	Kerrat (42)
Ei-toivottujen vanhenemisen paikkojen paikan tunnut	* laitos	* turvattomuus	16
	* koti	* yksinäisyys	10
	* hissitön kerrostalo	* epäinhimillisuus	3
	* palvelutalo	* tilanne hätää tai huolta aiheuttava	3
	* vanha kerrostalo	* välittämisen puute	2
	* vanhaikoti	* laitosmaisuuks	2
	* vanhustentalo	* kärsimystä aiheuttava	1
	* puutteellinen asunto	* pelkoa aiheuttava	1
		* häpeällinen	1
		* tyytymättömyyttä aiheuttava	1
		* nöyryyttävä	1
	* epäkunnioittava	1	

Taulukossa 79 on lueteltu ei-toivotut paikan tunnut, joita kertyi runsaasti, yhteensä 42 mainintaa. Yleisin ei-toivotun paikan tunnuksi oli turvattomuus: puhujien mukaan vanhukset tunsivat sitä niin kotona kuin laitoksissakin. Se oli ”suurimpia ongelmia” ja ”yhä erittäin vakavaa”. Turvattomuuden syitä olivat henkilöstön vajaus ja yhteiskunnan muutokset, joista seurasi myös yksinäisyyttä.³⁵¹ Määreet epäinhimillisuus, häpeällisyys ja nöyryyttävä liitettiin laitosasumiseen.³⁵²

Edustajat kertoivat ymmärtävänsä kansalaisten pelkoa, hätää ja huolta vanhusten tilanteesta. Tulkiten paikan tunnuksi myös ilmaisut välittämisen ja kunnioituksen puutteesta. Muita tuntuja olivat laitosmaisuuks, kärsimystä ja tyytymättömyyttä aiheuttava ja häpeällinen.

5.6.3 Toivotut paikat

Toivottuja vanhenemisen paikkoja tuli esille yhteensä 48 kertaa (taulukko 80). Vaikka palvelutaloja kritisoitiin, niitä pidettiin kodin³⁵³ ohella hyvinä ja toivotuina vanhenemisen paikkoina jopa siinä määrin, että toivottiin maata kattavan palveluasuntoverkoston kehittämistä.³⁵⁴ Irja Tulonen myös toivoi, että palvelutalot kyettäisiin muuttamaan sopiviksi huonokuntoisenkin vanhuksen asua. Palveluasumisesta puhuttiin suosittuna ja onnistuneena ratkaisuna, joka lisäsi asukkaan valinnanvapautta asumisessa.

³⁵¹ Kun meillä yhteiskunta on muuttunut näin paljon, monet vanhukset kokevat yksinäisyyttä. (Lauri Oinonen 4.10.2000)

³⁵² Laitoshoidossamme tehokkuus on viety niin pitkälle, että inhimillisuus ja potilaan kunnioitus jäävät taka-alalle. On nöyryyttävää, että vanhukset laitetaan vaippoihin, vaikka he itse pääsisivätkin tarpeilleen. (Raija Vahasalo 18.10.2000)

³⁵³ Ajatus, että vanhukset hoidetaan mahdollisimman pitkään kotona, on toki monessa suhteessa hyvä asia. (Marja-Leena Kemppainen 4.10.2000)

³⁵⁴ Suomeen tulisikin luoda järkevä palveluasuntoverkosto. (Irja Tulonen 4.10.2000)

Kodista puhuttiin vanhukselle ensisijaisena³⁵⁵ ja parhaana paikkana³⁵⁶, jota monen puhujan mielestä kannatti ”laaja mielipide”. Kotona asumisen edistäminen ja lisääminen olivat tuottaneet tyytyväisiä asiakkaita. Tähän liitettyjä ilmaisuja olivat ”mahdollisimman pitkään”, ”aiempaa pitempään” ja ”erittäin pitkään”.

Puheissa kannatettiin myös hyvää laitosta, sairaskotia ja hoitolaitosta vanhuksen toivottuna paikkana, mikäli kotona asuminen ei enää onnistunut. Lisäksi toivottiin, että asuminen tavallisissa asunnoissa olisi mahdollista ja välimuotoisia ja erilaisia asuntoja syntyisi lisää. Erityisasuntoja, jotka olisivat ”aivan omanlaisiaan” tarvittaisiin dementoituvien tarpeisiin.³⁵⁷ Veljeskodin ohella vanhainkotia pidettiin vanhalle ihmiselle sopivana asuntona.

TAULUKKO 80 Toivotut vanhenemisen paikat 1999-2002

Luokitus	Nimetyt paikat	Kerrat (48)
Toivotut vanhenemisen paikat	* palvelutalo	18
	* koti	17
	* hyvä laitos, sairaskoti, hoitolaitos	6
	* tavalliset asunnot	2
	* erityyppiset asunnot	1
	* välimuotoiset asunnot	1
	* vanhainkoti	1
	* veljeskoti	1
	* erityisasunnot	1

Taloudellisia vaikutusmekanismeja, jotka ovat liitettävissä toivottuihin paikkoihin, kertyi 79 mainintaa (taulukko 81). Eniten ehdotettiin taloudellisia mekanismeja kotona asumiseen. Omaishoidon taloudellisista vaikutusmekanismeista keskusteltiin aktiivisesti. Omaishoito ja omaishoitajat ennen kaikkea säästivät yhteiskunnan varoja.³⁵⁸ Omaishoito oli kunnalle ja yhteiskunnalle edullinen ja halpa tapa järjestää hoitoa; sitä myös kuvattiin huomattavasti laitoshoidon halvemmaksi ja kansantaloudelliseksi: nettosäästö oli yli miljardi markkaa vuodessa.

³⁵⁵ Kotona asuminen ja tarvittaessa avohoidon palvelut ovat ehdottomasti ensisijainen vaihtoehto Vanhusten pitkäaikaiseen laitoshoidon verrattuna. (Pirkko Peltomo 6.3.2002)

³⁵⁶ Kukapa ei olisi samaa mieltä asiasta. Koti on vanhuksista yleensä paras paikka asua, ja siellä haluttaisiin pysyä, jos apua ja apuvälineitä olisi saatavissa. (Marjatta Stenius-Kaukonen 4.10.2000)

³⁵⁷ Kun vanhusväestön, jonka keski-ikä kasvaa, vaivat ovat entistä spesialisoituneempia, ajattelen esimerkiksi alzheimerpotilaita, jotka tarvitsevat aivan omanlaisiaan asuntoja, aivan omalla tavalla rakennettuja, aivan omalla tavalla suunniteltuja, aivan omalla tavalla varustettuja. (Antero Kekkonen 18.12.2000)

³⁵⁸ Yhteiskunta säästää kuitenkin, kun lasta, sairasta tai vanhusta hoidetaan kotona eikä laitoksissa. (Tytti Isohookana-Asunmaa 12.9.2000)

TAULUKKO 81 Toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 1999-2002

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (79)
Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät taloudelliset vaikutusmekanismit	* koti	* kotona asumista edistävät: omaishoito (24), kuntoutus- ja kuntoiluvarat (10), kotona hoitaminen palkkatyöksi (2), kotona asumisen edullisuus (3)	39
	* palvelutalo	* fyysiseen ympäristöön kohdistuvat	30
	* hyvä laitos, sairaskoti	* ostopalveluiden lisääminen	2
	* erityyppiset ja erityiset asunnot	* taloudellinen tilanne suotuisa	2
	* vanhainkoti	* vanhainkotiasuminen edullisempaa asiakkaalle	1
		* valtion velan maksu	1
		* pitkäaikaishoito myös tulonlähde kunnalle	1
		* rahoituksen lisääminen kunnille	1
		* korvamerkattua rahaa vanhuspalveluihin	1
		* palvelujen yksityistäminen	1

Rahallista tukea vaadittiin lisättäväksi riittävälle tasolle ja lakisääteiseksi. Kotona hoitamista myös ehdotettiin palkkatyön piiriin siirrettäväksi. Uusina taloudellisina vaikutusmekanismeina esitettiin fyysiseen toimintakykyyn liittyviä tekijöitä. Yksi niistä oli varojen lisääminen ikäihmisten kuntoutukseen, sillä kuntouttaminen tuottaisi yhteiskunnalle säästöjä.³⁵⁹ Säästöjä syntyisi myös siten, että hyvä fyysinen toimintakyky on yhteydessä kotona asumiseen. Fyysisen toimintakyvyn edistämiseen on liitettävissä myös maininta kuntoliikunnasta edullisena lääkkeenä.³⁶⁰

Fyysiseen ympäristöön kohdistuvia mekanismeja, joita ovat korjausavustukset, hissiavustukset ja rakentamisen rahoitus, ilmeni tässä luokituksessa toiseksi eniten. Korjausavustusten, joita olisi käytettävä erityisesti pienituloisten vanhusten asuntojen korjaamiseen, uskottiin olevan tavattoman tärkeitä ja välttämättömiä.³⁶¹ Tätä budjettimäärärahaa olisi myös nostettava välittömästi ja systemaattisesti. Puhujien mukaan korjausrakentamisen hyödyt olisivat kansantaloudellisia ja kiinteistöjen kuntoa parantavia.

Toinen mekanismi, joka on kytkettävissä fyysiseen ympäristöön, olivat hissiavustukset, jotta vanhukset voisivat asua kotonaan entistä pitempään.³⁶² Niiden tarve oli "ehdoton" ja "välttämätön". Lisäksi näistä investoinneista syntyisi yhteiskunnalle säästöä. Muutama edustaja ehdotti asunto-osakeyhtiölain muutosta investointien vauhdittamiseksi. Puheissa kannatettiin myös uudisrakentamista ja esteettömyyttä.

³⁵⁹ Kuntoutuksella saadaan aikaan huomattavia säästöjä vanhustenhoidossa. (Matti Kangas 16.5.2002)

³⁶⁰ Mutta meillä on olemassa helppo ja halpa lääke, ja se on kuntoliikunta. (Tuija Brax 17.5.2001)

³⁶¹ Tässä mielessä pidän erittäin tervetulleena ympäristövaliokunnan aika selväsanaista puhetta korjausmäärärahojen välttämättömyydestä. (Markku Laukkanen 18.12.2000)

³⁶² Det är lönsamt att tillåta en extra kostnad för hissinstallationer för att möjliggöra för äldre att kunna bo kvar i sina egna lägenheter. (Christina Gestrin 6.2.2001)

Kotona asumisen edullisuutta verrattiin laitokseen kahdesti tässä jaksossa. Palveluasumista sen sijaan pidettiin kalliina asukkaalle, jos sitä vertasi vanhainkotiasumiseen. Avopalveluiden edullisuutta kansantaloudellisista syistä johtuen kannatettiin useassa puheenvuorossa. Muutama edustaja kannatti os-topalveluita ja palveluiden yksityistämistä tässä jaksossa. Yksi ehdotus koski odotettavissa olevia väestömuutoksia: väestön vanhenemiseen tulisi varautua maksamalla valtionvelka.³⁶³ Kansanedustajat muistuttivat siitä, että taloudellinen tilanne on suotuisa ja pitkäaikaishoito on kunnille myös tulolähde. Kunnille myös vaadittiin lisää ”korvamerkattua rahaa” ja valtionavustuksia.

Poliittisia vaikutusmekanismeja, jotka kohdistuvat toivottuihin paikkoihin, nousi esiin poikkeuksellisen paljon, yhteensä 66 (taulukko 82). Useimmin ehdotettiin kuntien ryhtyvän toimintaan, tukevan avopalveluja ja kotona asumista. Kehityslinjat ja viestit, kuten avopalveluiden suosiminen laitoshoidon sijaan, olivat peräisin valtiolta.³⁶⁴ Ministerinä toiminut Eva Biaudet (16.3.2000) vastasi suullisen kyselytunnin aikana, että kuntien kanssa pyritään ”jatkuvasti keskustelemaan” ja kehotti kuntia pohtimaan, miten lisätä henkilökunnan määrää vanhushpalveluissa.

Kuntia kehoitettiin muun muassa korjaamaan priorisointejaan, ostamaan palveluja yksityisiltä yrittäjiltä ja tarkastelemaan vanhushpalvelujaan kriittisesti. Merikukka Forsius muistutti kuntia johtamiskulttuurista ja henkilöstöpolitiikasta³⁶⁵ sekä henkilöstön vakinaistamisesta, ”kun sitä vielä on”. Monet puhujat velvoittivat kuntia korjaustoimintaan, esteettömyyteen ja hissien rakentamiseen.

Uusina vaikutusmekanismeina tulivat esille erilaiset projektit ja hankkeet, jotka lasken kuuluviksi poliittisiin vaikutusmekanismeihin. Näihin viitattaessa todettiin, että ne olivat syntyneet poliittisen yhteistyön tuloksena ja seurannassa.³⁶⁶ Samantapaisia luokituksia olivat tavoite- ja toimenpideohjelmat,³⁶⁷ suositukset³⁶⁸ ja strategiat,³⁶⁹ jotka ovat syntyneet poliittisen toiminnan seurauksena.

³⁶³ Sain vastaukseksi, että ikärakenteen muutokseen suhtaudutaan ja varaudutaan siten, että maksetaan velkaa. (Susanna Huovinen 24.3.2000)

³⁶⁴ Tällainen kehityslinja ja toive on valtion taholta myös esitetty. (Anne Huotari 7.12.1999)

³⁶⁵ Tutkimuksesta voi tehdä sen johtopäätöksen, että kuntien kannattaa kiinnittää erityistä huomiota johtamiskulttuuriin ja kunnan henkilöstöpolitiikkaan, työyhteisöjen toimivuuteen sekä töiden organisointiin. (Merikukka Forsius 4.10.2000)

³⁶⁶ Förra våren startade ett projekt i samarbete mellan Stakes och Kommunförbundet för att utveckla kvaliteten på långvarig institutionsvård och kvaliteten på intensivvård. (Christina Gestrin 4.10.2000)

³⁶⁷ Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma sisältää keskeisiä toimenpideinjauksia. (Virpa Puisto 22.3.2000)

³⁶⁸ Grovt taget kan rekommendationerna indelas i fyra grupper: beaktande av äldre personer vid planeringen av boende, livsmiljö och byggande, stödjande av hemma-boende samt servicen inom den öppna vården, åtgärder i anslutning till kontroll och utveckling av kvaliteten och säkerställande av finansieringen för servicen och utvecklingsverksamheten. (Christina Gestrin 4.10.2000)

³⁶⁹ Kunnissa on laadittu vanhustenhuollon strategioita ja suunnitelmia, jossa korostetaan kotona asumisen tukemista. (Marjatta Stenius-Kaukonen 4.10.2000)

TAULUKKO 82 Toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 1999-2002

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (66)
Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät poliittiset vaikutusmekanismit	* koti	* kuntien toimenpiteet	13
	* palvelutalo	* projektit, hankkeet, suositukset, strategiat	8
	* hyvä laitos, sairaskoti	* eduskunnan päätökset	6
	* erityyppiset ja erityiset asunnot	* eduskuntaryhmien kannanotot ja ehdotukset	6
	* vanhainkoti	* valiokuntien kannanotot	5
		* selvitysten teko	5
		* välikysymys	4
		* yhteiskunnan toimenpiteet	4
		* vanhuspolitiikka	3
		* hallituksen toimenpiteet ja hallitusohjelma	3
		* ministeriöiden toiminta ja tavoitteet	2
		* valtiovallan tavoitteet ja toiminta	2
		* tavoite- ja toimenpideohjelma	2
		* asuntopoliitiikan tavoitteet	1
	* lääninhallituksen toimenpiteet	1	
	* poliittinen keskustelu	1	

Asumisen vanhuspoliittisiin tavoitteisiin viitattiin kolmesti. Niiden mukaan palvelutaloasuminen, laitoshoidon välttäminen ja avopalveluiden lisääminen tulisi asettaa etusijalle. Eduskunnan päätöksiin vedottiin kuusi kertaa. Olen tullut osan lausumista siten, että ne koskevat eduskuntaa, vaikka sitä sanana ei niissä yhteyksissä mainittu. Esimerkiksi Tarja Kauton käyttämä me-muoto on osoitettu kollegoille. Eduskunnalta odotettiin esimerkiksi omaishoitotilanteen pikaista korjausta ja ratkaisujen tekoa. Valiokuntien kannanotot toivottuja paikkoja edistävinä vaikutusmekanismeina mainittiin viidesti.³⁷⁰ Kannanotot olivat paikallaan tai tervetulleita – valiokunnassa oli muun muassa omaishoitajan asemaan ”kiinnitetty toistuvasti huomiota”.

Hallituksen toimenpiteitä hissiasian edistäjänä ja hallitusohjelman painopistettä tuotiin esille hyvinä ja myönteisinä mekanismeina. Kansanedustajien puheista voi päätellä, että myös välikysymyksellä oli toivottua paikkaa edistäviä vaikutuksia.³⁷¹ Puolueiden toiminta vanhusten asumisen edistämisessä mainittiin useasti. Sosialidemokraatit, kristilliset ja keskusta kantoivat huolta turvatusta vanhuudesta, omaishoidosta, palvelutarpeesta ja kotihoidosta.

Tutkimusten, kartoitusten ja selvitysten tekoa pidettiin tässäkin jaksossa tarpeellisenä. Ministeri Eva Biaudet (9.12.1999) lupasi selvittää palvelutalojen tilanteen tuhoisien tulipalojen jälkeen. Tanja Karpela (4.10.2000) esitti keskustan kannan vanhusten palvelutarpeen kartoittamisesta. Muutamassa puheenvuorossa menneiden vuosien kehityksen todettiin olleen myönteistä.

³⁷⁰ Valiokunta kiinnitti huomiota myöskin vanhusten hoitoon todeten, että ongelmat liittyvät turvattomuuteen, yksinäisyyteen, maksujen kohtuuttomuuteen ja ylipäättään palvelujen saamiseen. (Timo Ihamäki 5.12.2000)

³⁷¹ Vanhustenhoidon koskeva välikysymys korostaa tavoitteiden saavuttamista ja varmistamista. (Leena Rauhala 4.10.2000)

Yhteiskuntaa ja valtiovaltaa koskevia lausumia on yhteensä kuusi. Sen lisäksi, että yhteiskunnan tulisi antaa mahdollisuus hoitaa kotona omaista, sen tulisi myös arvioida tilannetta, parantaa kotona asumisen mahdollisuuksia ja tukea sekä kannustaa ylläpitämään toimintakykyä. Valtiovallan tehtäväksi nimettiin kuntien taloudellisten edellytysten ja kuntoutuksen varmistaminen. Asuntopoliittisiin tavoitteisiin liitettiin korjausavustukset ja hissiavustukset. Ministeriö poliittisena vaikutusmekanismina tuotiin esille kahdesti. Tärkeänä pidettiin myös poliittisen keskustelun syntymistä vanhustenhoidosta.

Runsaalukuinen on sosiaalisten vaikutusmekanismien luokitus, joka kohdistuu toivottuihin paikkoihin (taulukko 83). Suurimman alaluokituksen muodosti kotona asumisen tekijöiksi nimetty ryhmä. Niiden yhteydessä mainittiin, että useat eri tekijät edistävät kotona asumista. Useimmin mainittiin toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen, kuntoutus ja kuntoilu; näitä mainintoja oli yhteensä 32. Toimintakykyä³⁷² tulisi vahvistaa kuntoilun ja kuntoutuksen keinoin, jotta elämänlaatu paranisi ja laitoshoidon vähenisi. Näitä taitoja olisi ylläpidettävä ”mahdollisimman pitkään” kotona ja arjen askareista selviytymiseksi. Puheista ilmeni, että kuntoutus liittyi laitospalveluiden hyödyntämiseen ja kuntoutuslaitosten toiminnan vaikuttavuuteen.

Omaishoidosta ja omaisten merkityksestä puhuttiin tässä jaksossa paljon. Omaisten ja omaishoitajien tekemää työtä pidettiin arvokkaana ja yhteiskunnallisesti merkittävänä sekä inhimillisenä vaihtoehtona.³⁷³ Järjestelmää tulisi kehittää takaamalla muun muassa vapaapäivät. Ehdotukset vaihtelivat omaishoitajan aseman parantamisesta lainsäädännöllä yhteisten kriteerien kehittämiseen. Muutama ehdotti, että omaishoidosta tulisi kehittää ”todellinen vaihtoehto” vanhusten palveluiden osana. Näkemyksiä tuotiin esille omaisten jaksamisen tukemisesta ja omaishoidon lisäämisestä. Yhden näkemyksen mukaan omaishoitajien määrän kasvattaminen estää vanhustenhuollon kriisin syntymisen.

---

³⁷² Oikeanlaisella kuntoutuksella, esimerkiksi aktiivisella liikunnalla, on mahdollista ennaltaehkäistä vanhusten joutumista laitoshoidon. (Esko Kurvinen 6.3.2002)

³⁷³ Omaishoido on inhimillinen ja usein toivottu vaihtoehto. (Pirjo-Riitta Antvuori 15.12.2000)

TAULUKKO 83 Toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 1999-2002

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (186)
Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät sosiaaliset vaikutusmekanismit	* koti	* kotona asumisen tekijät (toimintakyky 32, omaishoito 27, avohuolto 25, muut 8)	92
	* palvelutalo	* fyysiseen ympäristöön kohdistuvat	27
	* hyvä laitos, sairaskoti	* henkilöstökysymykset	18
	* erityyppiset ja erityiset asunnot	* laitoshoidon kehittäminen	17
	* vanhainkoti	* laitoshoidon supistaminen	12
		* useita palveluntuottajatahoja	3
		* uusien ratkaisujen etsiminen	3
		* palveluasumisen kehittäminen	2
		* kotisairaalan kehittäminen	2
		* indikaattorit	2
		* vanhukset mukaan suunnitteluun	2
		* vanhustenhuolto sivistysvaltion tasolle	1
		* tasa-arvo	1
		* kansalaisadressin vaikutukset	1
		* palvelutarve taittuu	1
		* hoitopaikkojen vapautuminen	1
	* yksilön tarpeiden huomioiminen	1	

Avopalveluille puhujat asettivat monenlaisia toiveita ikääntyneen ihmisen kotona asumisen turvaamisessa. Niiden avulla voitaisiin lykätä ja vähentää laitoshoidon tarvetta.³⁷⁴ Avopalveluiden tulisi olla "ehdottomasti ensisijainen vaihtoehto", ja niitä "tulisi vastaisuudessa pystyä voimakkaasti kehittämään". Muina kotona asumisen tekijöinä puheissa olivat kotiutus, omaishoito ja lainsäädännön uudistaminen³⁷⁵ sekä kodin merkitys suojaavana tekijänä.³⁷⁶

Fyysiseen ympäristöön viittaavat puheet koskivat ehdotuksia hissien rakentamisesta ja asuntojen korjaamisesta. Myös esteettömyys³⁷⁷ ja kaavoitus mainittiin kotona asumista edistävinä tekijöinä. Fyysistä ympäristöä tulisi parantaa asuntotuotannon laatutasoa nostamalla ja suunnitelmallisuutta lisäämällä. Henkilöstöön liittyvät monitahoiset kysymykset otettiin esille useassa puheessa.

Edustajien mukaan vanhustyössä toimivat tekivät arvokasta, laadukasta ja eettisesti korkeatasoista työtä. Pitkäaikainen työntekijä saattoi olla vanhuksen

³⁷⁴ Tähän muuttuneeseen yksilön subjektiviteettia korostavaan ajattelutapaan kiinnittyy koko avohuoltopainotteinen sosiaali- ja terveydenhuollon korostaminen. (Jukka Viiriälä 4.10.2000)

³⁷⁵ Koko kotiin ja arkeen liittyvä lainsäädäntöviidakko kaipaa mielestäni voimakasta uudistusta ja tavallaan yksinkertaistamista, uudelleen säätämistä. (Tytti Isohookana-Asunmaa 12.9.2000)

³⁷⁶ Tutkimusten mukaan kotona asuminen suojaa vanhusta, sillä iän karttuessa ihminen ei kestä ulkopuolisia häiriötekijöitä niin hyvin kuin nuorena, ja erityisesti tämä on totta dementoituneiden henkilöiden kohdalla. (Riitta Korhonen 13.11.2001)

³⁷⁷ Fyysisen ympäristön suunnittelu vaikuttaa suuresti siihen, miten pitkään vanhus kykenee selviytymään itsenäisesti laitoshoidon ulkopuolella. (Osmo Soininvaara 4.10.2000)

ainoa ihmissuhdekin.³⁷⁸ Rekrytoinnin ja henkilökunnan lisäämisen³⁷⁹ ohella pidettiin tarpeellisena oikeanlaista henkilöstöpolitiikkaa, työyhteisön toivuutta ja työntekijöiden jaksamista. Myös koulutukseen ja työmotivaatioon olisi kiinnitettävä huomiota.

Yhtäältä laitoshoidon kehittäminen ja toisaalta sen supistaminen olivat keskusteluissa esillä. Myönteisenä kehityksenä pidettiin rakennemuutosta, jonka myötä laitospaikat olivat vähentyneet. Omaishoito mainittiin yhtenä ja avopalvelut toisena keinona supistaa laitoshoidon. Keskusteluissa todettiin, että kehittämistyöhön ja uusien menettelytapojen luomiseen olisi ”satsattava määrätietoisesti”, ja tehtävä vertailukelpoisia tutkimuksia. Laitoshoidon tarve kuitenkin tunnustettiin: sinne pääsy pitäisi taata tarvittaessa nopeasti, mutta kesto-aika tulisi olla mahdollisimman lyhyt.³⁸⁰

Oli myös ryhmä hajanaisia mainintoja, jotka muodostavat useita eri alaluokituksia. Kolmessa puheenvuorossa todettiin, että palveluita voisivat tuottaa myös yksityiset ja kolmas sektori. Uusia ratkaisuja, joita ei tarkemmin nimetty, toivottiin tässäkin jaksossa.

Irja Tulonen esitti, että palvelutaloja olisi kehitettävä niin, että myös huonokuntoinen vanhus kykenisi niissä asumaan. Marjatta Stenius-Kaukosen mukaan Tampereella oli hyviä kokemuksia kotisairaalaista. Eva Biaudet lupasi vastauksessaan Leea Hiltusen suulliseen kysymykseen, että ministeriössä kehitetään indikaattoreita palveluiden tason mittaamiseen.³⁸¹

Vanhusten mukanaoloa suunnittelussa pidettiin kahdessa puheessa myönteisenä tekijänä. Raimo Vistbacka vaati, että vanhustenhuolto saataisiin pikaisesti ”sivistysvaltion edellyttämälle tasolle”. Huomiota kiinnitettiin niin tasa-arvoon ja yksilön tarpeisiin kuin myös kansalaisadressin vaikutuksiin ja hoitopaikkojen vapautumiseen veteraaneilta. Palvelutarpeen taittumiseenkin luotettiin.³⁸²

Taulukossa 84 luokitellaan toivottujen vanhenemisen paikkojen paikan tunnut. Hyvinä ja toivottuina paikan tuntuina pidettiin sitä, että vanhenemisen paikka on toiveen tai tahdon mukainen. Useimmiten vanhusten uskottiin haluavan asua kotona.³⁸³

³⁷⁸ Pitkäaikaiset työntekijät ovat myös yksi vanhusten puolestapuhujaryhmä. He ovat myös liian usein ainoa läheinen ihmissuhde vanhuksen kohdalla. (Marja-Leena Kemppainen 4.10.2000)

³⁷⁹ On todisteita ja tutkimuksia, jotka vahvistavat, että hoivassa ja hoidossa tarvitaan enemmän henkilökuntaa. (Håkan Nordman 4.10.2000)

³⁸⁰ On hyvä, jos hoiva- ja sairaan laitoshoidon jäivät mahdollisimman lyhyeksi kaikissa tapauksissa. (Ulla Juurola 4.10.2000)

³⁸¹ Olemme sen takia ministeriössä lähteneet kehittämään indikaattoreita, joilla voitaisiin paremmin mitata ja määrittellä, mikä on hyvää palvelua, miten paljon pitää olla koulutettua henkilökuntaa, millaisissa oloissa, millaisiin palvelutarpeisiin. (Eva Biaudet 16.3.2000)

³⁸² Ministeri totesi vastauksessaan aivan oikein, että tulevaisuudessa palvelutarve ei lisääntynyt samassa suhteessa kuin eläkeläisten määrä. (Niilo Keränen 4.10.2000)

³⁸³ Tehtyjen kansalaiskyselyjen mukaan tämä on myös se linja, jota ikääntyneet ihmiset itse toivovat. (Irja Tulonen 4.10.2000)

TAULUKKO 84 Toivotut paikat ja paikan tunnut 1999-2002

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (25)
Toivottujen vanhenemisen paikkojen paikan tunnut	* laitos	* toiveen/ tahdon mukainen	6
	* koti	* inhimillisyys	6
	* hissitön kerrostalo	* läheinen	3
	* palvelutalo	* kodikas	2
	* vanha kerrostalo	* turvallisuus	2
	* vanhainkoti	* tyytyväisyys	2
	* vanhustentalo	* suosittu	1
	* puutteellinen asunto	* rakas	1
		* mielekäs	1
		* kodinomainen	1

Koti oli ominaisuuksiltaan inhimillinen ja mielekäs verrattuna laitokseen. Palveluasunnon ja -asumisen tuntuja olivat tyytyväisyys ja suosittuus sekä turvallisuus ja kodinomaisuus. Omaishoidon piirissä olevat puolestaan kokivat puhujien mukaan läheisyyttä ja kodikkuutta.

5.6.4 Yhteenvetoa

Kuudes periodi on osin päällekkäinen vuoden 1999 kanssa. Uutena teemana nousivat esiin palvelutalojen turvallisuuspuutteet. Jakson aikana puhuttiin eniten vuonna 2000, mikä johtui kahdesta välikysymyksestä. Nämä on yhdistettävissä vuoden 2000 kuntavaaleihin. Tämän jälkeen puheiden määrät laskivat noin kymmenen puheen tasolle vuosina 2001 ja 2002. Ahkerimpia olivat SDP:n, keskustan ja kokoomuksen edustajat, naiset ja hallituspuolueiden edustajat.

Ei-toivottuja paikkoja mainittiin 47. Useimmin mainittiin laitos, mutta myös koti, hissitön kerrostalo ja palvelutalo mainittiin. Taloudellisista vaikutusmekanismeista, jotka edistivät näitä paikkoja, mainittiin useimmin omaishoidon tuki ja kuntien säästöt. Poliittiset vaikutusmekanismit koskivat kuntien ja yhteiskunnan toimintaa. Laitoshoidon laatu, henkilöstökysymykset ja avopalvelut on tulkittavissa sosiaalisiksi vaikutusmekanismeiksi, jotka vaikuttivat vanhenemisen paikkaan negatiivisesti. Myös väestömuutokset ja omaishoidon ongelmat tulivat esille tässä valossa. Ei-toivottuja paikan tuntuja olivat turvatomuus ja yksinäisyys (taulukko 85).

Toivottuja paikkoja mainittiin 48. Sellaisiksi muodostuivat palvelutalo, koti, hyvät laitokset ja vanhainkoti. Niihin liittyviä taloudellisia vaikutusmekanismeja olivat muun muassa hissiavustukset, omaishoidon tuki ja kuntoutusvarat.

TAULUKKO 85 Yhteenveto 1999-2002

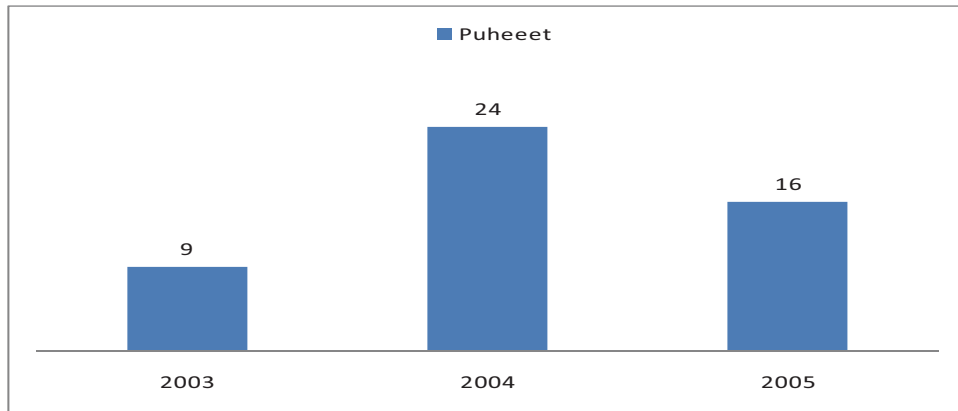
Vanhenemisen paikat	Ei-toivotut vanhenemisen paikat (47) * laitos * koti * hissiton kerrostalo * palvelutalo * vanhainkoti, vanhustentalo * puutteellinen asunto	Toivotut vanhenemisen paikat (48) * palvelutalo * koti * hyvä laitos, sairaskoti, hoitolaitos * tavalliset asunnot, erityisasunnot * vanhainkoti
Vanhenemisen paikkoihin kohdistuvat vaikutusmekanismit	Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja mekanismit (335) * taloudelliset: omaishoidon tuki, säästöt (65) * poliittiset: kunnat, yhteiskunta (38) * sosiaaliset: laitoshoidon laatu, henkilöstökysymykset, avopalvelut, väestömuutokset, omaishoito (232)	Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät mekanismit (331) * taloudelliset: hissiavustukset, omaishoidon tuki, kuntoutusvarat (79) * poliittiset: kunnat, eduskunta, valiokunnat (66) * sosiaaliset: toimintakyky, fyysinen ympäristö, avohoito, omaishoito, henkilöstö, laitushoito (186)
Vanhenemisen paikkojen paikan tunnut	Ei-toivottujen vanhenemisen paikkojen paikan tunnut (42) * turvattomuus * yksinäisyys	Toivottujen vanhenemisen paikkojen paikan tunnut (25) * tahdonmukaisuus * inhimillisyyys

Poliittiset vaikutusmekanismit, jotka edistivät hyviä paikkoja, olivat kunnat, eduskunta ja valiokunnat. Toimintakyvyn parantaminen, fyysiseen ympäristöön vaikuttaminen ja avohoidon palvelut mainittiin useimmin sosiaalisina vaikutusmekanismeina. Myös omaishoito, henkilöstön riittävyys ja laitoshoidon organisointi tuotiin esille. Toivotuiksi paikan tunnuiksi muotoutuivat muun muassa tahdonmukaisuus ja inhimillisyyys. Uusia paikan tuntuja ei tullut esille.

5.7 Vuodet 2003-2005: Kohti kotia

5.7.1 Puheet ja puhujat

Viimeinen eli seitsemäs jakso alkaa vuodesta 2003 ja päättyy vuoteen 2005. Sen aikana pidettiin yhteensä 49 puhetta (kuvio 7). Määrällisesti eniten puheita pidettiin vuonna 2004, yhteensä 25 kappaletta. Oletettavasti kuntavaaleilla oli vaikutusta aktiivisuuteen.

KUVIO 7 Puheet 2003-2005

Hallitusasema näytti vaikuttavan puheiden määrään siten, että oppositioasemassa ollut kokoomus käytti puheenvuoroja aktiivisesti; asialla oli useimmiten Paula Risikko. Toisaalta myös hallituksessa olleen keskustan edustajat olivat ahkeria puhujia (taulukko 86).

TAULUKKO 86 Puheet puolueen ja hallitusaseman mukaan 2003-2005

	Vas.	SDP	Kesk.	Vihr.	Kok.	SKL/Kd.	RKP	Ps.	Yhteensä
Hallitus	-	5	15	-	-	-	1	-	21
Oppositio	3	-	-	2	15	7	-	1	28
Yhteensä	3	5	15	2	15	7	1	1	49

Puhujien määrän mukaan tarkasteltuna naisten ja miesten aktiivisuus oli samalla tasolla. Tässä jaksossa keskustan miehet esiintyivät naisia useammin. Vasemmistoliiton edustajista puhujakorokkeella kävivät vain miehet ja SDP:n edustajista naiset. Paikkamääräänsä nähden SKL/Kristillisdemokraatit olivat ahkerimpia puhujia. RKP:sta ja perussuomalaisista vain yksi henkilö puhui vanhenemisen paikasta ja asumisesta (taulukko 87).

TAULUKKO 87 Puhujat, puolue ja sukupuoli 2003-2005

	Vas.	SDP	Kesk.	Vihr.	Kok.	SKL/Kd.	RKP	Ps.	Yhteensä
Naiset	-	3	2	2	4	3	1	-	15
Miehet	3	-	6	-	2	2	-	1	14
Yhteensä	3	3	8	2	6	5	1	1	29

Edelliseen jaksoon verrattuna SDP:n aktiivisuus puhujakorokkeella väheni huomattavasti. Kun vertaa puheiden pitoa ensimmäiseen jaksoon eli vuosiin 1950-1958, niin siinä jaksossa kunnostautuivat vasemmistopuolueet. Viimeises-

sä tarkastelujaksossa Keskustan ja kokoomuksen edustajat puhuivat vanhenemisen paikoista eniten.

5.7.2 Ei-toivotut paikat

Taulukko 88 sisältää maininnat niistä konkreettisista vanhenemisen paikoista, joissa vanhuksen ei toivottu asuvan. Useimmiten sellaiseksi muodostui laitos: se oli huonoin ratkaisu vanhuksen ja kallein yhteiskunnan kannalta.³⁸⁴ Timo Soini kysyikin hallitukselta, onko se tekemässä laitoksista ”ihmisten kuivaamoita”. Puhujien mukaan laitoshoidosta puuttui ihmisarvoinen elämä³⁸⁵ ja niissä asukkaat passivoituivat. Laitoshoitoa esitettiin siirrettäväksi pois terveyskeskusten vuodeosastoilta.³⁸⁶ Puutteelliset asunnot olivat muutamien edustajien mielestä edelleen ongelma.³⁸⁷

TAULUKKO 88 Ei-toivotut vanhenemisen paikat 2003-2005

Luokitus	Nimetyt paikat	Kerrat (14)
Ei-toivotut vanhenemisen paikat	* laitos	10
	* puutteellinen asunto	4

Taloudellisia vaikutusmekanismeja, jotka kohdistuivat ei-toivottuihin paikkoihin, löytyi tässä jaksossa yhteensä 36 (taulukko 89). Ensimmäiseen luokittukseen, kotona asumista estävät tekijät, kuului viisi alaluokkaa. Eniten arvosteltiin omaishoidon tukeen liittyviä rajoituksia ja ongelmia. Ensinnäkin tukea sai liian harva, toiseksi määrärahat kunnissa eivät riittäneet ja kolmanneksi tuen rahallinen osuus oli liian pieni. Tuen ongelmiksi nimettiin myös veronalaisuus ja harkinnanvaraisuus. Omaishoitajien asemassa havaittiin muitakin puutteita, kuten eläkemaksujen epäoikeudenmukaisuus.³⁸⁸

³⁸⁴ Vanhusten palvelutason parantaminen olisi paras keino turvata heidän selviytymisensä mahdollisimman pitkään omassa kodissaan joutumatta laitoshoidon, joka on huonoin ratkaisu vanhusten itsensä kannalta ja myös kallein vaihtoehto yhteiskunnan kannalta. (Timo Soini 5.11.2003)

³⁸⁵ Ikäihmistemme ihmisarvoinen elämä ei läheskään aina toteudu tämän päivän laitoshoidossa, eivätkä ikäihmisten perus- ja ihmisoikeudet aina täyty. (Satu Taiveaho 24.11.2004)

³⁸⁶ Terveyskeskusten vuodeosastoilta pitkäaikainen laitoshoido on siirrettävä kokonaan pois, sillä terveyskeskuksia tarvitaan tarjoamaan akuuttihoitoa erityisesti hoitotakuun voimaan tullessa. (Paula Risikko 21.9.2004)

³⁸⁷ Hallituksen asunto-ohjelmasta käy ilmi, että melkein 12 prosenttia väestöstä asuu asunnossa, josta puuttuu joko keskuslämpö, juokseva vesi, lämmin vesi, wc tai muu peseytymistila. (Christina Gestrin 14.10.2004)

³⁸⁸ Tällaista arvokasta työtä ei sen tähden pitäisi missään tapauksessa rangaista korotetuilla eläkemaksuilla, joita vastaan ei edes saa sitä samaa eläkekertymää kuin muut. (Sari Essayah 6.9.2005)

Kuntatalouden heikkoa tilaa ja siitä johtuvia säästöjä arvosteltiin väärin kohdistuviksi neljässä puheenvuorossa.³⁸⁹ Taloudelliseksi vaikutusmekanismiksi määrittelen myös vuoden 2004 alussa käyttöön otetun palvelusetelin, jonka käytön rajoitukset saivat aikaan keskustelua. Kokoomuksen edustaja Eero Akaan-Penttilä kritisoi kotisairaanhoidon palvelujen jättämistä palvelusetelin ulkopuolelle. Kotitalousvähennyksen enimmäismäärä oli yhden puhujan mukaan eläkeläiselle riittämätön.

TAULUKKO 89 Ei-toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 2003-2005

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (36)
Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät taloudelliset vaikutusmekanismit	* laitos	* kotona asumista estävät tekijät:	20
	* puutteellinen asunto (* kotona asumisen esteet)	omaishoidon tuki, palvelusetelin rajoitukset, kotitalousvähennyksen rajoitukset, kuntien säästöt	
		* fyysiseen ympäristöön kohdistuvat tekijät	8
		* laitoshoidon kalliutta	4
		* laman vaikutukset	2
		* työntekijöiden uupumus aiheuttaa kustannuksia	1
	* vaikutusten kustannushyötyä vaikea osoittaa	1	

Fyysiseen ympäristöön liittyviä taloudellisia vaikutusmekanismeja oli yhteensä kahdeksan. Yhden edustajan mukaan huonosti suunniteltu asuin ympäristö joutaisi kalliiseen laitoshoidon.³⁹⁰ Hissien kustannus-hyöty -suhdetta epäiltiin yhdessä puheenvuorossa. Korjausavustuksia koskevaksi ongelmaksi miellettiin se, ettei laki sallinut avustuksen myöntämistä asunnon laajentamiseen. Esteettömyyden laiminlyönnin sanottiin kohottavan laitospäästöjä.

Neljästi mainittiin laitoshoidon korkeat kulut ei-toivottuna taloudellisena vaikutusmekanismina. Puheenaiheissa vilahtivat edelleen laman vaikutuksetkin, joiden arvioitiin alentavan palvelujen kattavuutta. Yksittäiset vaikutusmekanismit koskivat palvelumaksujen tasoa ja työntekijöiden uupumuksen aiheuttamia kustannuksia. Ongelmaksi miellettiin se, että varhaisen puuttumisen aikaansaamia säästöjä oli vaikea osoittaa.

Ei-toivottuja paikkoja koskevat poliittiset vaikutusmekanismit olivat edellisen jakson kaltaisia (taulukko 90). Kuntien toiminnan kritisoiminen jatkui. Kohteita olivat avohoitopalvelujen supistaminen³⁹¹ ja omaishoidon tuen kirja-

³⁸⁹ Kun valtaosa kuntien menoista kohdistuu niiden lakisääteisten velvoitteiden suorittamiseen, tämä säästökuurilla eläminen on väistämättä näkynyt siinä, miten kunnat hoitavat peruspalvelujaan kokonaisuudessaan. (Leena Rauhala 8.12.2008)

³⁹⁰ Huonosti suunniteltu asuin ympäristö on lisännyt turvattomuutta ja johtanut ennenaikaiseen laitoshoidon. Tämä taas on vastaavasti merkinnyt tarpeettomasti kasvaneita kustannuksia yhteiskunnalle. (Esko Ahonen 19.12.2005)

³⁹¹ Monessa kunnassa on kotiapua jouduttu vähentämään taloudellisista syistä, ja mikäli ikäihminen ei itse kykene hankkimaan elintarvikkeita kaupasta tai esimerkiksi siivoamaan kotiaan, joutuu hän laitoshoidon, vaikka kunto muuten mahdollistaisi kotona asumisen. (Paula Risikko 15.4.2004)

vat käytännöt³⁹² ja sen harkinnanvaraisuus. Kuntien harjoittamaa vanhuspolitiikkaa kuvattiin ”suurimmaksi ongelmaksi” ja ”kovalla kädellä karsimiseksi”. Jukka Vihriälä (1.6.2005) totesi, ettei julkinen sektori ”voi koskaan kattavasti ja täydellisesti antaa tarvittavaa huolenpitoa ja hoivaa”.

TAULUKKO 90 Ei-toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 2003-2005

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Määrä (14)
Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät poliittiset vaikutusmekanismit	* laitos	* kuntien toiminta	8
	* puutteellinen asunto	* valiokunnan päätökset	2
	(* kotona asumisen esteet)	* yhteiskunnan toimenpiteet	1
		* hallituksen linja	1
		* julkinen sektori	1
		* ministerin toiminta	1

Eero Akaan-Penttilän kritiikki palvelusetelin rajoituksista kohdistui sekä valiokunnan päätöksiä että hallituksen linjaa kohtaan: valiokunnan päätös aiheuttaisi vain lisää byrokratiaa ja vähentäisi palvelusetelin käytön mahdollisuuksia. Yhteiskunnan toiminta mainittiin yhden kerran ei-toivottuja paikkoja ja kotona asumista estävänä poliittisena mekanismina.

Palveluiden tuottamisen ongelmiin liittyvät sosiaaliset vaikutusmekanismit muodostivat polveilevan keskustelun (taulukko 91). Ensimmäinen alaluokitus koskee kotona asumista estäviä sosiaalisia mekanismeja. Niihin liitettiin kuntien koti- ja avopalveluiden karsiminen ja vähentäminen, joita arvosteltiin huomattavan paljon tässä jaksossa. Edustajien mukaan palvelujen vähyys ja riittämättömyys johtivat kotona selviytymisen vaikeuksiin, myöhään palveluiden piiriin pääsemiseen tai laitoshoitoon.

Kotipalvelun kattavuudesta,³⁹³ byrokratiasta, vaikeudesta saada koti-apua³⁹⁴ ja palvelun laadusta sekä tasosta keskusteltiin varsin laajasti ja useissa yhteyksissä. Ongelmaksi nimettiin kotipalveluiden riittämättömyys, minkä takia ikäihminen saattoi joutua laitoshoitoon. Usea edustaja kritisoi myös organisoinnin tasoa, palveluiden medikalisoitumista ja kohdentumista harvoille sekä tavoitteiden toteutumattomuutta. Muutama kansanedustaja sanoi, että vanhus-ten tarpeet on unohdettu tai ne jopa kielletään. Palveluihin liittyi myös tarpeetonta byrokratiaa.

Keskustelu omaishoidon tilanteesta laantui aikaisempaan verrattuna. Pariin otteeseen todettiin, että omaishoitajat uupuvat. Ongelmaksi koettiin se, että tuki myönnettiin rahana ilman palveluita. Yksi puhuja otti kantaa siihen, ettei omaishoitoa säätelevien lakien henki toteudu.³⁹⁵ Toisen puhujan mukaan laitoshoitoon johtavat syyt tulisi tiedostaa.

³⁹² Kunnissa on erittäin kirjava käytäntöjä, ja kunnissa ei ole pystytty riittävästi varaan määrärahoja kokovuotisesti siihen tarpeeseen, mikä on olemassa. (Leena Rauhala 22.10.2003)

³⁹³ Huolestuttavaa on kuitenkin kotipalvelun kehitys, jonka kattavuus on hieman laskenut koko 90-luvun. (Esko Ahonen 13.4.2004)

³⁹⁴ Valitettavasti on aina vaikeampaa saada kotiapua. (Christina Gestrin 14.10.2004)

³⁹⁵ Omaishoitoa koskevien sosiaalihuoltolain säännösten henki ei näin ollen kunnissa toteudu. (Leena Rauhala 22.10.2003)

Yksi keskustelun juonne koski kotikuntalakia, josta puhuivat Pirkko Peltomo ja Leena Harkimo. Edustajat puolsivat Peltomon lakiehdotusta, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksikössä asuva vanhus ja vammaainen voisi muuttaa kotikuntaansa. Puheissa vedottiin itsenäisyyteen, liikkumisvapauteen ja perustuslakiin.

TAULUKKO 91 Ei-toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 2003-2005

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (86)
Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät sosiaaliset vaikutusmekanismit	* laitos	* kotona asumista estävät: palvelut, omaishoito, laitoshoidon riskit	43
	* puutteellinen asunto	* kotikunnan valinta	11
	(* kotona	* henkilökuntatilanne	10
	asumisen esteet)	* laitoshoidon ongelmat	7
		* väestömuutokset	7
		* fyysinen ympäristö	3
		* palveluiden medikalisaatio	3
		* vanhusten tarpeet unohdettu	1
		* tiedon puute	1

Henkilöstöön liittyvistä ongelmista keskusteltiin jonkin verran. Useimmin ongelmiksi mainittiin henkilökuntapula ja vajaus.³⁹⁶ Kehittämisen varaa oli määrällisen tarpeen täyttämiseksi ja mitoituksissa, joita verrattiin muihin maihin.³⁹⁷ Laitoshoidon ongelmista keskustelu laantui jossain määrin tässä jaksossa. Yksi piirre puheissa koski ikääntyvien ravitsemuskysymyksiä.³⁹⁸

Toinen piirre liittyi ihmisoikeuksien toteutumiseen laitoksissa.³⁹⁹ Väestömuutoksesta⁴⁰⁰ muistutettiin aikaisempien jaksojen tapaan; tällä kertaa uutena piirteenä väestökeskustelussa tulivat esille kotona autettavat vanhukset, joista yhä useampi oli yli 75-vuotias. Väestömuutokset merkitsivät myös hoivapalveluiden tarpeen kasvua.

Fyysiseen ympäristöön vaikuttavista sosiaalisista tekijöistä puhuttiin varsin vähän. Muutamia lausumia koskivat vain asuntojen liikuntaesteitä ja huonosti suunnitellun asuinympäristön seurauksia eli laitoshoidon joutumista. Yksittäiset maininnat liittyivät vanhusten tarpeisiin ja työyhteisöjen tiedon puutteeseen⁴⁰¹. Luen nämä kuuluviksi sosiaalisiin vaikutusmekanismeihin.

³⁹⁶ Julkisissa hoitopalveluissa on tälläkin hetkellä tuhansien henkilöiden vajaus. (Leena Rauhala 8.12.2004)

³⁹⁷ Suomessa etenkin vanhuspalveluissa hoitajien määrä suhteessa potilaisiin on selvästi laatuosuutusten alapuolella ja alhainen myös muihin Pohjoismaihin verrattuna. (KariKärkkäinen 8.12.2004)

³⁹⁸ Lokakuussa julkistettiin Helsingin kaupungin tutkimus, joka käsitteli vanhusten ravitsemustilaa Helsingin vanhainkodeissa. Kävi ilmi, että noin 30 prosenttia vanhuksista kärsi aliravitsemuksesta. (Ulla Anttila 16.12.2004)

³⁹⁹ Ikäihmistemme ihmisarvoinen elämä ei läheskään aina toteudu tämän päivän laitoshoidossa, eivätkä ikäihmisten perus- ja ihmisoikeudet aina täyty. (Satu Taiveaho 24.11.2004)

⁴⁰⁰ Väestön ikääntyminen vaikuttaa koko yhteiskuntaamme ja sen rakenteisiin. (Katri Komi 13.4.2004)

⁴⁰¹ Yhtenä ongelmana käytännössä esille tuli myös se, ettei työyhteisössä tunnettu riittävästi niitä mahdollisuuksia, joita on olemassa ikäihmisten kotona asumisen edistämiseksi, tai toisaalta jo olemassa olevia mahdollisuuksia. (Paula Risikko 24.11.2004)

Paikan tuntuja, jotka kytkeytyivät ei-toivottuihin paikkoihin, on tässä jaksossa vain viisi (taulukko 92). Turvattomuutta kokivat puhujien mukaan niin kotona⁴⁰² kuin laitoksissakin asuvat ikäihmiset.

TAULUKKO 92 Ei-toivotut paikat ja paikan tunnut 2003-2005

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit	Kerrat (5)
Ei-toivottujen vanhenemisen paikkojen paikan tunnut	* laitos	* turvattomuus	3
	* puutteellinen asunto	* yksinäisyys	1
	(* kotona asumisen esteet)	* huolta aiheuttava	1

Koettu yksinäisyys oli yhden edustajan mukaan syy laitoshoitoon päätymiseen. Tässä puheenvuorossa yksinäisyys rinnastui ”eräänlaiseen” syrjäytymiseen.⁴⁰³ Vanhustenhuollon ja omaishoidon tilanteen kerrottiin olevan myös huolta aiheuttava, mistä oli huomautettu jo valtiovarainvaliokunnan mietinnössä. Aikaisempiin jaksoihin verrattuna puhe paikkojen tunnuista laimeni ja kapeni. Eri-laisia ominaisuuksia mainittiin vähän.

5.7.3 Toivotut paikat

Seitsemännessä jaksossa useimmin mainittu toivottu vanhenemisen paikka oli koti (taulukko 93). Se tuli esille eri yhteyksissä yhteensä 41 kertaa. Kotia ja kotona asumista ”mahdollisimman pitkään” tai ”niin pitkään kuin mahdollista” kuvattiin kaikkien etuna, oikeutettuna ja järkevänä sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Vain yhdessä puheessa huomautettiin, että jossain kohtaa menee raja, jonka jälkeen kotona asuminen ei ole enää järkevää. Vanhan ihmisen kotona asuminen olisi mahdollista ”riittävän avun turvin” edellyttäen pääsyä avun ulottuville varhaisessa vaiheessa.⁴⁰⁴ ”Itsenäisen selviytymisen tukeminen” ja ”kotona selviytymisen mahdollisuus” sekä ”palvelurakenteen kehittäminen tähän suuntaan” saivat kannatusta edustajan puoluekannasta riippumatta. Olen nimennyt viimeisen jakson otsikolla ”Kohti kotia”.

TAULUKKO 93 Toivotut vanhenemisen paikat 2003-2005

Luokitus	Nimetyt paikat	Kerrat (50)
Toivotut vanhenemisen paikat	* koti	41
	* palvelutalo	6
	* pienet yksiköt	2
	* tavalliset asunnot	1

⁴⁰² Huonosti suunniteltu asuinympäristö on lisännyt turvattomuutta ja johtanut ennen-aikaiseen laitoshoittoon. (Esko Ahonen 19.12.2005)

⁴⁰³ [K]un on tutkittu, mitkä tekijät aiheuttavat laitoshoidon ja lisäävät riskiä laitoshoidon joutumiselle, ne ovat nimenomaan päivittäisten toimintojen heikkeneminen, asunnon liikuntaesteet ja koettu yksinäisyys, elikkä nimenomaan eräänlainen syrjäytyminen. (Paula Risikko 8.9.2005)

⁴⁰⁴ Kotona asuminen riittävän avun turvin on keskeinen ikääntymispoliittinen tavoite. (Paula Risikko 12.10.2004)

Palvelutalo tai -asunto oli toinen toivottu paikka. Sen kehittäminen vaati yhden kansanedustajan mukaan erityistoimenpiteitä.⁴⁰⁵ Pekka Nousiainen kiteytti puheessaan vanhan ihmisen asumisessa olennaisen: koti, palvelut ja palvelutalo.⁴⁰⁶ Omaishoito mainittiin kerran kotona asumista edistävänä tekijänä.

Uusia, ennen mainitsemattomia hyviä tai toivottuja paikkoja (taulukko 94) koskevia taloudellisia vaikutusmekanismeja olivat kotitalousvähennys ja palveluseteli. Liitän nämä kotona asumista edistäviin mekanismeihin. Kotitalousvähennyksen ja palvelusetelin etuja ja hyötyjä pyrkivät osoittamaan Kokoomuksen edustajat Eero Akaan-Penttilä ja Paula Risikko sekä Keskustan Liisa Hyssälä ja Olavi Ala-Nissilä. Kotitalousvähennyksestä puhui useimmin Paula Risikko. Vähennys mahdollistaisi jatkuvan palveluiden hankinnan, tukisi vanhusten kotona asumista ja lisäisi työllisyyttä. Ehdotukset sisälsivät vähennyksen käyttöalan laajentamista,⁴⁰⁷ omavastuusuuden pienentämistä ja enimmäissummien korottamista. Sen laajentamisen väitettiin olevan hyväksi niin yksilöille, kunnille kuin koko yhteiskunnallekin. Palvelusetelistä sanottiin, että se oli ”uudistus” ja ”päänavaus”. Sille asetettiin useita toiveita: kotipalvelujen parantaminen, pienten yritysten syntyminen, kotona asumisen edistäminen⁴⁰⁸ ja markkinoiden kehittyminen. Keskustelut koskivat myös setelin käyttöoikeuden laajentamista⁴⁰⁹ ja tulosidonnaisuutta sekä omavastuuta. Eero Akaan-Penttilä toivoi, että käyttö laajennettaisiin koskemaan myös terveyspalveluja.

TAULUKKO 94 Toivotut paikat ja taloudelliset mekanismit 2003-2005

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (62)
Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät taloudelliset vaikutusmekanismit	* koti * palvelutalo * pienet yksiköt * tavalliset asunnot	* kotona asumista edistävät: kotitalousvähennys, palveluseteli, omaishoidon tuki, kotipalvelun rahoitus, kotona asumisen taloudellisuus * valtionosuudet * fyysiseen ympäristöön kohdistuvat * maksujen selventäminen * maksukatto * kustannustehokkuuden nostaminen * korkotuki * vaihtoehtoiset kustannukset	43 5 5 5 1 1 1 1

⁴⁰⁵ Nämä kaikki asiat yhdessä vaativat ponnisteluja erityistoimenpiteiden aikaansaamiseksi, palveluasuntojen ja palvelujen kehittämiseksi. (Pentti Tiusanen 2.12.2004)

⁴⁰⁶ Vanhustenhuolto, kotipalvelu ja palveluasuminen ovat niitä ratkaisuvaihtoehtoja, ja kaiken kaikkiaan tämä kotona selviytymisen mahdollisuus sekä ikääntyvän väestön kuntouttamisen kautta että tukevien palvelujen kautta on keskeinen kysymys. (Pekka Nousiainen 1.6.2005)

⁴⁰⁷ Valiokunnan käsityksen mukaan vähennysoikeutta on perusteltua laajentaa. (Olavi Ala-Nissilä 10.12.2004)

⁴⁰⁸ Vanhusten kotona asumista edistää muun muassa palveluseteliä koskeva uusi lainsäädäntö. (Liisa Hyssälä 18.12.2003)

⁴⁰⁹ Ei ole perusteltua rajata kotisairaanhoidon palvelusetelin käyttömahdollisuuden ulkopuolelle. (Eero Akaan-Penttilä 2.12.2003)

Puhujat esittivät, että kunnat lisäävät omaishoidon tukeen varoja, sillä se hillitsi laitoshoidon kustannuksia ja edistäisi kotona asumista. Tukea esitettiin kehitettäväksi kokonaisuutena paikallisista olosuhteista lähtien.⁴¹⁰ Myös tuen verovapautta kannatettiin. Valtionosuuksia kerrottiin nostetun ikäihmisten kotipalvelujen vahvistamiseksi – tästä asiasta muutamit edustajat muistuttivat kollegoitaan muutaman kerran. Kotona asumisen taloudellisuus verrattuna laitoshoidon hoitoon mainittiin kahdesti.

Fyysisistä ympäristöä koskevia taloudellisia mekanismeja tuotiin esille puhuttaessa korjausavustusten tärkeydestä⁴¹¹ ja hissiavustuksista. Muita kerran mainittuja vaikutusmekanismeja olivat maksujen selventäminen, maksukatto, korkotuki ja kansantalouden vaihtoehtoisten kustannusten selvittäminen.

Poliittiset vaikutusmekanismit olivat runsaslukuisia (taulukko 95). Olen koonnut yhdeksi luokituksiksi puheissa mainitut tavoite- ja toimenpideohjelmat, suositukset,⁴¹² strategiat⁴¹³ ja hankkeet.⁴¹⁴ Luen nämä kaikki poliittisiksi vaikutusmekanismeiksi, joilla pyritään parantamaan tai edistämään toivottua vanhenemisen paikkaa.

TAULUKKO 95 Toivotut paikat ja poliittiset mekanismit 2003-2005

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (59)
Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät poliittiset vaikutusmekanismit	* koti	* tavoite- ja toimenpideohjelmat, suositukset, strategiat, hankkeet	13
	* palvelutalo	* hallituksen/valtioneuvoston ohjelma, toiminta ja tavoitteet	13
	* pienet yksiköt	* puolueiden/eduskuntaryhmien aloitteet, esitykset ja välilyksymys	11
	* tavalliset asunnot	* ikä- ja vanhuspolitiikan tavoitteet	6
		* eduskunnan toiminta	5
		* kunnat	4
		* valiokunnan kannanotto	3
		* ministeriön toiminta	1
		* yhteiskunnan toimenpiteet	1
		* Eläkeliiton tavoitteet	1
		* julkinen sektori	1

Toiseksi suurimman poliittisten vaikutusmekanismien luokituksen muodostivat viittaukset kansanedustajien aloitteisiin. Ne koskivat omaishoitoa ja kotipalvelua, kotikuntalakia, kotitalousvähennystä ja korjausavustusta. Niiden toteutumisen kautta uskottiin edistettävän kotona asumista. Yhdesti mainittiin

⁴¹⁰ On tärkeää, että omaishoidon tukea kehitetään osana sosiaali- ja terveyspalvelujen kokonaisuutta, jolloin lähtökohtana ovat kuntalaisten tarpeet ja paikalliset olosuhteet. (Anneli Kiljunen 22.12.2004)

⁴¹¹ Sillä on huomattava merkitys muun muassa vanhusten ja vammaisten asuntojen korjaamisessa, hissien rakentamisessa sekä liikuntaesteiden poistamisessa. (Antti Kaikkonen 18.12.2003)

⁴¹² Ohjelmia ja suosituksia, jotka tätä korostavat, on monia. (Paula Risikko 24.11.2004)

⁴¹³ Vanhuspoliittisen strategian tavoitteena on, että vuoteen 2007 mennessä kotipalvelun kattavuus olisi 25 prosenttia yli 75-vuotiaista. (Satu Taiveaho 1.6.2005)

⁴¹⁴ Tältä hankkeelta odotamme kyllä paljon, ja tämän hankkeen avulla pyritään nimenomaan myöskin laatusuosituksen seuraamiseen. (Liisa Hyssälä 2.10.2003)

väläkysymys poliittisena mekanismina. Hallitus ja valtioneuvosto mainittiin kahdeksasti: niiden tulisi tervehdyttää kuntien taloutta, tukea kotona asumista ja valmistautua väestön nopeaan ikääntymiseen. Hyvänä pidettiin sitä, että hallitus korottaa korjausavustuksia ja huolehtii kotipalveluiden kattavuudesta.

Hallitusohjelma omana luokituksenaan sisälsi neljä mainintaa, joissa viitattiin vanhusväestöä koskeviin poliittisiin tavoitteisiin asumisesta ja palveluista. Ikä- tai vanhuspoliittiset tavoitteet muodostivat oman luokkansa. Niihin liittyviä toimenpiteitä mainittiin aikaisempaa jaksoa useammin. Keskeisin tavoite oli ”kotona asumisen tukeminen riittävän avun turvin”.⁴¹⁵

Ikäpolitiikan ohella mainittiin käsite vanhuspolitiikka, jonka sisältö ilmeni samantyyppiseksi eli kotona asumisen tukemiseksi. Eduskunta toimijana ja vaikutusmekanismina mainittiin viidesti. Omaishoitajien aseman parantaminen mainittiin yhdeksi ikäpolitiikan kohteeksi. Kunnille asetettiin aiempaa vähemmän tavoitteita, toiveita ja toimenpiteitä; toisaalta eri hankkeet, suositukset, strategiat ja ohjelmat oli tarkoitettu nimenomaan kuntien toteutettaviksi. Valiokunnan päätöksiin ja kannanottoihin vedottiin kolme kertaa. Muihin poliittisiin toimijoihin, kuten kokoomuksen esitykseen,⁴¹⁶ Eläkeliiton tavoitteisiin⁴¹⁷ ja ministeriön toimenpiteisiin⁴¹⁸ viitattiin kuhunkin kerran.

Sosiaalisten vaikutusmekanismien (taulukko 96) suurimmaksi ryhmäksi muotoutuivat kotona asumisen tekijät, missä oli useita alaluokituksia. Suurin niistä koski keskusteluja palveluista, joita kehoitettiin lisäämään ja kehittämään. Myös kattavuutta ja palvelurakennetta tulisi parantaa.⁴¹⁹ Tärkeänä pidettiin viranomaisten asiakaslähtöistä asennetta, että asiakkaan luona käy sama henkilö. Lasken palveluluokitukseen kuuluviksi maininnat hoidon ja palveluiden porrastuksesta, palvelutarpeen arvioinnista, joukkoliikenteestä, hoitoketjusta ja rakenteiden kehittämisestä. Muutamat edustajat kehottivat parantamaan vanhusten asiointi- ja kodinhoitopalveluita. Sosiaali- ja terveystieteiden yhdistämistä ja hallinnon kehittämistä puollettiin muutaman kerran.

⁴¹⁵ Kotona asuminen riittävän avun turvin on keskeinen ikääntymispoliittinen tavoite. (Paula Risikko 24.11.2004)

⁴¹⁶ Kokoomuksen esitys on ollut, että kotitalousvähennyistä kehitettäisiin siten, että omavastuuosuutta pienennettäisiin ja vähennyksen enimmäismäärää kasvatettaisiin. (Paula Risikko 24.5.2005)

⁴¹⁷ Todettakoon myös tässä, että tämä tavoite on myös yhtenä Eläkeliiton kotikuntaa koskevien tavoitteiden listalla eli asumiseen oikea porrastus. (Esko Ahonen 13.4.2004)

⁴¹⁸ Sosiaali- ja terveysministeriössä on seurattu hyvin aktiivisesti vanhustenhuollon koti- ja laitoshuollon laatua. (Esko Ahonen 13.4.2004)

⁴¹⁹ Palvelurakennetta tulee edelleenkin kehittää kotona asumista ja selviytymistä tukevaan suuntaan. (Jukka Vihriälä 1.6.2005)

TAULUKKO 96 Toivotut paikat ja sosiaaliset mekanismit 2003-2005

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (112)
Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät sosiaaliset vaikutusmekanismit	* koti	* kotona asumisen tekijät (palvelut	64
	* palvelutalo	31, hallinnon kehittäminen 4,	
	* pienet yksiköt	toimintakyky 8, omaishoito 8. omai-	
	* tavalliset asunnot	set 5, teknologia 2, uudet ratkaisut 1)	
		* fyysiseen ympäristöön kohdistuvat	
		* henkilöstökysymykset	10
		* kolmas sektori	9
		* laitoshoidon kehittäminen ja	7
		vähentäminen	5
		* koulutus	4
		* tarpeiden huomioiminen	3
		* hoidon ajoitus	3
		* valvonta ja ohjaus	2
	* yksityinen palvelutuotanto	2	
	* vanhusasiamies	1	
	* asumisen vaikutus hyvään elämään	1	
	* dementia ja sopiva asuminen	1	

Omaisten ja omaishoidon merkitys kotona asumisessa mainittiin yhteensä kahdeksan kertaa, teknologia kahdesti ja uudet ratkaisut kerran. Toimintakyvyn ylläpitämisestä keskusteltiin kotona selviytymisen näkökulmasta: kuntoutus⁴²⁰ ja kuntoilu olivat keinoja mahdollistaa kotona asuminen.⁴²¹ Fyysisen ympäristön parantamisesta puhuttiin kotona asumista edistävänä. Sen yhteydessä puhuttiin esimerkiksi esteettömyydestä, apuvälineistä, korjausneuvojasta, hisseistä, yhdyskuntasuunnittelusta⁴²² ja asunnonmuutostöistä. Henkilöstökysymyksistä keskusteltiin aikaisempaan sävyyn: henkilöstöä olisi lisättävä ja virkoja perustettava. Ehdotukset koskivat myös henkilöstön osaamista ja kouluttamista. Mitoitus kiinnosti erityisesti kristillisten edustajia.⁴²³

Omaishoitajan aseman parantamisella tarkoitetaan lausumia omaishoitajien vapaapäivien järjestämisestä, jaksamisesta ja selvityshenkilön tutkimuksen tulosten toteuttamisesta. Luen keskustelut kolmannesta ja yksityisestä sektorista kuuluvaksi sosiaalisiin mekanismeihin, jotka vaikuttavat hyviin paikkoihin.

Kolmannen sektorin toimialaksi määriteltiin vapaaehtoinen sosiaalinen toiminta, hoivapalvelutuotanto ja vertaistoiminta. Järjestöjen merkityksen us-

⁴²⁰ [K]aiken kaikkiaan tämä kotona selviytymisen mahdollisuus sekä ikääntyvän väestön kuntouttamisen kautta että tukevien palvelujen kautta on keskeinen kysymys. (Pekka Nousiainen 1.6.2005)

⁴²¹ Jos yli 75-vuotiaat suomalaiset tottavat, saavat neuvoa, oppivat vastuksien kera vastustamaan lihasten hiljaista rappeutumista eli tekemään kunnolla voimanhankintajumppaa päivittäin, kokeilujen mukaan saadaan 5-7 uutta vuotta omassa kodissa, pois laitoksesta. 5-7 lisävuotta omassa kodissa, pois laitoksesta. (Tuija Brax 1.6.2005)

⁴²² Tärkeää on ikääntyneen ihmisen erityistarpeiden huomioon ottaminen yhdyskuntasuunnittelussa. (Esko Ahonen 19.12.2005)

⁴²³ Kun vanhusten laitoshoidossa suositellaan, että tämä suhde olisi 0,8, se keskimäärin vanhainkodeissa on 0,44 ja terveyskeskusten vuodeosastoilla 0,6:n paikkeilla. (Leena Rauhala 8.12.2004)

kottiin kasvavan tulevaisuudessa.⁴²⁴ Yksityisiä palveluntuottajia kaivattiin vanhuspalveluihin lisää.⁴²⁵

Laitoshoidon kehittämisestä ja vähentämisestä puhuttiin sosiaalisena vaikutusmekanismina, jolla lisättäisiin kotona asumista. Laitoshoidon vähentämisestä ja supistamisesta puhuttiin myönteisenä ja palvelurakenteen muutoksen mukaisena asiana. Siihen voitaisiin vaikuttaa myös toimintakykyä edistämällä. Laitokset olisivat vain lääketieteellistä hoitoa tarvitseville.⁴²⁶ Laitoshoidon laatua tulisi kehittää.⁴²⁷ Hoitohenkilökunnan koulutuksen sisällöstä, lähihoitajien koulutuksesta ja ravitsemuskoulutuksesta syntyi muutamia mainintoja.

Lasken sosiaalisiksi vaikutusmekanismeiksi myös lausumat vanhusten tarpeiden huomioimisesta ja hoidon ajoituksesta. Edustajat ehdottivat, että ikääntyneiden tarpeet tulisi huomioida ”jatkossa kaikilla sektoreilla” ja huomiota tulisi kiinnittää siihen, että ”hoito on riittävää oikeassa paikassa ja oikean aikaista”. Pariin kertaan ehdotettiin valvonnan ja ohjauksen lisäämistä vanhuspalveluissa. Yksittäiset mekanismit käsittelivät vanhusasiamiehen virkaa, asumisen ja hyvän elämän välistä yhteyttä sekä dementoituvien asumista.

Toivottuihin paikkoihin liitettyjä paikan tuntuja kertyi yhteensä 27 (taulukko 97). Vanhenemisen paikan tulisi olla turvallinen, oli se sitten oma koti, uusi koti⁴²⁸ tai asuinympäristö. Määrittelen myös itsenäistä selviytymistä tai suoriutumista ilmaisevat lausumat kuuluviksi paikan tuntuihin. Näissä ilmeni asuminen tai oleminen paikassa, jossa yhdistyvät koti ja itsenäinen asuminen tai selviytyminen sekä palvelut, jotka helpottivat tätä prosessia.⁴²⁹

TAULUKKO 97 Toivotut paikat ja paikan tunnut 2003-2005

Luokitus	Nimetyt paikat	Mekanismit eriteltyinä	Kerrat (27)
Toivottujen vanhenemisen paikkojen paikan tunnut	* koti	* turvallisuus	7
	* palvelutalo	* itsenäisyys	6
	* pienet yksiköt	* tahdon/toiveen mukainen	4
	* tavalliset asunnot	* tuttuus	3
		* inhimillisyys	2
		* kodinomaisuus	2
		* pitkäkestoisuus	1
		* itsemääräämisoikeus	1
		* laadukkuus	1

⁴²⁴ Näen, että tulevaisuudessa tätä kolmatta sektoria tarvitaan myöskin ikäihmisten auttamisessa, sitä tarvitaan aivan varmasti myöskin perheitten auttamisessa, mutta ennen kaikkea ikääntyvän väestön auttamisessa sillä on keskeinen tehtävä. (Jukka Vihriälä 1.6.2005)

⁴²⁵ Tarvitaan myös lisää yksityisiä palveluntarjoajia, ja myös laatusertifikaatit voisivat olla tarpeen palveluiden laadun turvaamiseksi. (Satu Taiveaho 1.6.2005)

⁴²⁶ Laitoshoidon tulee liittyä sairaanhoidon tarpeeseen ja lääketieteellisiin perusteisiin tehtyyn arvioon. (Jouko Laxell 9.6.2005)

⁴²⁷ Suuntauksena on edelleen lisätä avopalvelujen määrää ja kuntoutuksen avulla parantaa laitoshoidossa asuvien hoidon laatua. (Esko Ahonen 13.4.2004)

⁴²⁸ Silloin on hyvä, ettei muuton tarvitse tapahtua kovin kauas ja että uusi koti on turvallinen. (Esko Ahonen 13.4.2004)

⁴²⁹ On kuitenkin mielestäni tärkeää, että kotona asumista ja erityisesti itsenäistä selviytymistä tuetaan ja voidaan tukea mahdollisimman pitkään. (Anne Holmlund 23.11.2005)

Kotona asuminen ja koti mainittiin vanhuksen tahdon tai toiveen mukaisena asumismuotona. Kotiin liitettiin myös tuttuus, itsemääräämisoikeus, laadukkuus ja inhimillisuus. Kotona asuminen omaishoidon turvin miellettiin yhtä lailla inhimilliseksi. Laitoshoidon toivottiin tapahtuvan pienissä yksiköissä, jotka olisivat kodinomaisia⁴³⁰ ja asiakkaiden toiveen mukaisia.⁴³¹ Muita paikan tuntuja oli pitkäkestoisuus.

5.7.4 Yhteenvetoa

Viimeinen jakso käsittää kolme vuotta: 2003-2005. Sen aikana esitettiin 49 puhetta, ja asialla oli 29 kansanedustajaa. Puheita oli eniten kunnallisvaalivuoden aikana eli 2004. Muutenkin niiden määrää voi pitää korkeana, sillä kahtena muuna vuonna niitä oli 9 ja 15. Aktiivisimpia olivat keskustan, kokoomuksen ja kristillisdemokraattien edustajat.

Ei-toivotuiksi paikoiksi (taulukko 98) nousivat yksiselitteisesti laitos ja puutteellinen asunto. Niihin vaikuttavia ja edistäviä taloudellisia vaikutusmekanismeja oli ensisijaisesti omaishoidon tuen riittämättömyys. Kuntien toiminta poliittisena vaikutusmekanismina nousi kiistattomaan kärkeen. Sosiaaliset vaikutusmekanismit käsittelivät palveluihin liittyviä ongelmia. Paikan tuntuja, jotka liittyivät ei-toivottuihin paikkoihin, olivat turvattomuus ja yksinäisyys.

Toivotuiksi paikoiksi määriteltiin useimmin koti. Myös palvelutaloa, pieniä yksiköitä ja tavallisia asuntoja pidettiin soveltuvina, mutta ne mainittiin harvemmin. Uusia taloudellisia vaikutusmekanismeja olivat kotitalousvähenys ja palveluseteli.

TAULUKKO 98 Yhteenveto 2003-2005

Vanhenemisen paikat	Ei-toivotut vanhenemisen paikat (14) * laitos * puutteellinen asunto	Toivotut vanhenemisen paikat (50) * koti * palvelutalo * pienet yksiköt * tavalliset asunnot
Vanhenemisen paikkoihin kohdistuvat vaikutusmekanismit	Ei-toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät mekanismit (136) * taloudelliset: omaishoidon tuki (36) * poliittiset: kunnat (14) * sosiaaliset: palveluihin liittyvät ongelmat (86)	Toivottuja vanhenemisen paikkoja edistävät mekanismit (233) * taloudelliset: kotitalousvähenys, palveluseteli (62) * poliittiset: strategiat, suositukset ym. (59) * sosiaaliset: kotona asumiseen liittyvät tekijät (112)
Vanhenemisen paikkojen paikan tunnut	Ei-toivottujen vanhenemisen paikkojen paikan tunnut (5) * turvattomuus * yksinäisyys	Toivottujen vanhenemisen paikkojen paikan tunnut (27) * turvallisuus * itsenäisyys

⁴³⁰ Jatkossa hoivaa annettaneen lähinnä kodinomaisissa ja pienissä hoivayksiköissä. (Satu Taiveaho 1.6.2005)

⁴³¹ Pitkäaikaisen hoivan tulee olla asiakkaiden omat toiveet huomioon ottavaa, kodinomaista ja mahdollisimman pienissä yksiköissä. (Paula Risikko 21.9.2004)

Poliittisiksi vaikutusmekanismeiksi nousivat erilaiset strategiat ja suositukset. Sosiaalisiksi vaikutusmekanismeiksi on tulkittavissa erilaiset kotona asumiseen liittyvät ja sitä edistävät tekijät. Huomio kiinnittyy teknologian hyödyntämiseen, mistä puhuttiin vähän. Toivottuja paikan tuntuja olivat etupäässä turvallisuus ja itsenäisyys.

6 KESKUSTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Aineisto koostui 309 valtiopäiväpuheesta tai niiden osista, jotka käsittelivät vanhenemisen paikkoja vuodesta 1950 vuoteen 2005. Puheita kertyi yhteensä 213 kansanedustajalta. Niissä ilmeni käsityksiä siitä, mitkä olivat toivottuja tai hyviä ja mitkä taas ei-toivottuja tai huonoja vanhenemisen paikkoja ko. ajanjaksona.

Aineistossa on erotettavissa seitsemän periodia. Jokaisessa periodissa tuotiin esille sekä ei-toivottuja että toivottuja vanhenemisen paikkoja, niiden vaikutusmekanismeja ja paikan tuntuja. Jaksottaminen paljasti, mitä paikkoja milloinkin pidettiin hyvinä ja mitä taas huonoina. Hyvien tai toivottujen paikkojen edistämiseksi tai aikaansaamiseksi esitettiin erilaisia keinoja, kuten palveluiden, hoidon ja asumisen kehittämistä ja organisointia uudella tavalla. Vastaavasti ei-toivottuja paikkoja ylläpitivät tai edistivät näiden mekanismien puute. Paikan tunnut ovat subjektiivisia joko käsityksiä paikkoihin liittyvistä ominaisuuksista.

Ensimmäisessä jaksossa "Kohti vanhainkotiä" (1950-1961) kansanedustajat kritisoivat vahvasti kunnalliskotia ja puhuivat vanhainkotien perustamisen puolesta. Myös omaa puutteellista kotia pidettiin puheissa vanhoille ihmisille sopimattomana paikkana asua ja elää. Oman kodin kritisointi jatkui seuraavan periodin aikana (Kohti vanhustentaloa ja asumistukea 1958-1971), jolloin myös vanhainkotiä alettiin pitää vanhukselle ei-toivottuna paikkana; suosioon nousi vanhusten vuokratalo hyvänä asumismuotona. Kolmannessa periodissa "Ongelmana maaseudun huonot asunnot" (1971-1978) valtiopäiväedustajat puuttuivat puheissaan maaseudun ikäihmisten asumisongelmiin ja laitosasumisen ankeuteen. Tässä jaksossa kotia ja kotona asumista korostettiin vanhukselle parhaana paikkana.

Seuraavassa jaksossa, jonka olen otsikoinut "Väestön vanheneminen ajan-kohtaistuu" (1979-1990), erityinen huolenaihe puheissa oli väestön vanheneminen tai ikääntyminen. Jaksossa kritisoitiin edelleen laitoksia ja puutteellisia koteja ei-toivottuina paikkoina, kun taas toivotuiksi vanhenemisen paikoiksi muodostuivat palvelutalot ja omat kodit. Viidennessä jaksossa (1990 - 1999), "Laitoshoidon ongelmat puheisiin", kansanedustajat esittivät kovaa kritiikkiä vanhusten hoitolaitoksia ja niiden puutteita kohtaan. Arvostelulta eivät

säästyneet palvelutalotkaan, joita oli puollettu hyvänä asumisen paikkana edellisessä jaksossa. Kotona asumista alettiin pitää vanhukselle parhaimpana vaihtoehtona. Toiseksi viimeisessä periodissa ”Katseet kuntiin” (1999-2002) kansanedustajat suhtautuivat kriittisesti niin kotiin kuin laitoksiinkin mutta pitivät kotia myös toivottuna vanhenemisen paikkana. Useimmin toivotuksi paikoiksi tässä jaksossa nimettiin palvelutalo. Etenkin kuntien toimintaa arvosteltiin ja niille esitettiin vastuun siirtoa ikäihmisten asumiskysymyksissä. Viimeisessä jaksossa 2003-2005 (Kohti kotia) kansanedustajat jatkoivat laitosten ja puutteellisten asuntojen kritisointia. Toivottuina vanhenemisen paikkoina olivat koti ja palvelutalo.

6.1 Vanhenemisen paikat ja sosiaalinen vanheneminen

Ensimmäiseksi tarkastelen vanhenemisen paikkoja heterotopioina, joilla määritelmän mukaan on erilaisia ja tarkkoja funktioita. Niitä luonnehditaan muunlaisiksi tai toisenlaisiksi paikoiksi. Tämä käsite tuo vanhenemisen paikat laajempaan tilalliseen ymmärryskehikkoon. (Foucault 1967/2008, 13-29.)

Taulukossa 99 esittelen valtiopäiväpuheissa useimmin mainittujen vanhenemisen paikkojen funktioita: kunnalliskoti, vanhainkoti, vanhustentalo, palvelutalo, laitos tai hoivakoti sekä oma koti. Tulkinnan ulkopuolelle jätän aineistossa harvoin mainitut paikat, esimerkiksi matkustajakodin.

Kunnalliskodin funktio oli huolehtia köyhäinhuitolain mukaan apua tarvitsevista ryhmistä. Ne korvasivat köyhäinhuitolaitokset, vaivaistalot ja omat kodit. Paikkana kunnalliskodit hoitivat sairaita mutta myös varattomia ikäihmisiä. Järjestelmää säätelivät köyhäinhuitolaki ja sittemmin huoltoapulaki. Viranomaiset eri asteissa säätivät normeja, kontrolloivat asukkaita ja heidän toimintaansa. Tehtävästä vastuullisia olivat kunnat.

Vanhainkodin erityiseksi funktioksi tuli vanhojen ihmisten asumisen ja huolenpidon paikka, joka korvasi kunnalliskotien hoidon. Sinne pääsyssä ikä asetettiin yhdeksi kriteeriksi. Sellaiset ihmiset, jotka eivät kyenneet asumaan kotona tai joiden koti oli jollain tapaa soveltumaton, voitiin hyväksyä vanhainkodin asukkaiksi.

Vanhustentalon funktio oli toimia vanhenevan väestön vuokratilana, jossa vuokrat oli suhteutettu asukkaiden tuloihin; tästä syystä kysyntä on saattanut ylittää tarjonnan. Asukkaiksi valittiin henkilöitä, joilla ei ollut varaa kalliimpiin vaihtoehtoihin, esimerkiksi asuntoihin vapailla markkinoilla. Vanhustentalon asukkaalta edellytettiin kuitenkin melko itsenäistä selviytymistä arkielämässä. Rakentamisesta huolehtivat usein kunnat.

Palvelutalon funktioksi on muodostunut asumisen ja palveluiden tuottaminen asukkaalle tai asiakkaalle, joka hankkii tarvitsemansa palvelut tarjottavasta valikoimasta useimmiten omin varoin. Palvelutalot sijoitetaan tavallisesti oman kodin ja laitoksen välille. Ne ovat korvanneet vanhainkodit ja vanhustentalot. Asukkaiksi hyväksytään henkilöitä, jotka täyttävät kunnan tai talon itsen-

sä asettamat kriteerit. Palvelutaloista joutuu toisinaan muuttamaan pois fyysisen kunnan ja muistin heikennyttä.

TAULUKKO 99 Vanhenemisen paikkojen funktiot

Paikka	Funktio	Vanhukset, joita paikka koskettaa
Kunnalliskoti	Köyhäinhoitolain mukainen huolenpito apua tarvitsevista.	Kaikki apua ja hoitoa tarvitsevat, jotka täyttävät huoltoapulain tai aiemman köyhäinhoitolain pykälät.
Vanhainkoti	Huoltoapulain mukainen huolenpito vanhuksista.	Vanhukset, jotka eivät pärjää kotona. Vanhukset, joiden oma koti on huono tai kelvoton.
Vanhustentalo	Kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen järjestäminen.	Vanhukset, joilla ei ole varaa ostaa omaa asuntoa tai vuokrata sitä vapailta markkinoilta.
Palvelutalo	Oman kodin ja laitoksen välimuoto, jossa asuminen ja palvelut yhdistyvät toisiinsa.	Vanhukset tai ikäihmiset, jotka eivät tule toimeen kotona, mutta eivät ole vielä laitoshoidon tarpeessa.
Laitos, hoivakoti	Hoivan ja asumisen tuottaminen heikkokuntoisille vanhuksille.	Vanhukset, jotka tarvitsevat paljon apua ja hoivaa.
Oma koti	Palveluiden ja hoivan tuominen kotiin niitä tarvitseville vanhuksille.	Kotona palveluiden turvin asuvat vanhat ihmiset.

Laitoksen tai hoivakodin funktio on hoivan ja asumisen tuottaminen heikkokuntoisille vanhuksille. Aukkaiden on myös täytettävä palvelun-tuottajan tai kunnan asettamat kriteerit päästäkseen hoitoon. Laitoksen tai hoivakodin voi ajatella korvaavan kodin ja palvelutalon. Niitä myös pyritään muuttamaan kodinomaisiksi sallimalla omien huonekalujen tai esineiden tuominen.

Kotia voi pohtia korvaavuuden näkökulmasta: usein ne nykyään muistuttavat laitosta sairaalavuoteineen ja hoitoteknologioineen. Tässä mielessä koti korvaa laitosta. Oma koti on ymmärrettävässä heterotopiaksi siinä vaiheessa, kun se ei enää kuulu yksityisen tilan kategoriaan vaan muuttuu tilaksi, jossa palveluiden ja hoivan tuottajan toimintalogiikat määrittelevät osaltaan arkea ja elämää. Kunta hoivan tuottajana määrittelee kotona asuvan vanhuksen saaman avun tason.

Vanhenemisen paikkoja heterotopioina voi tarkastella myös sosiaalisen vanhenemisen näkökulmista käsin. Niillä merkitään ikää, vanhuuden vaihetta tai iän ja ikääntymisprosessin rakenteellistumista. Ikään liu'utaan paikkojen kautta. Muutto ikäperustaiseen laitokseen tai paikkaan on vanhusteko, tietynlainen merkki sosiaalisesta vanhenemisestä. Heterotopian piirteitä liittyy omaan kotiinkin sitä mukaa, kun yksityisyys vähenee.

Vanhenemisen paikat — kunnalliskodit, vanhainkodit, vanhusten-talot, palvelutalot, laitokset ja omat kodit — ovat syntyneet säätämään ja luokittelemaan vanhenemiseen liittyviä ilmiöitä. Ikä on keskiössä: paikat ovat ikäspesifi-

siä ja pyrkivät vastaamaan vanhuuden asettamiin vaatimuksiin ja odotuksiin. Kaikilla paikoilla voi ajatella tuotettavan uutta sosiaalista järjestystä.

Vanhenemisen paikkojen suhde yksityiseen on monitahoinen. Yksityisyyden aste vaihtelee ja jopa murenee toimintakyvyn ja muistin heiketessä. Jos ihminen vanhetessaan tarvitsee ulkopuolista apua kotiinsa tai siirtyy asumispalveluiden piiriin, yksityisyys ja yksityinen kaventuvat. Esimerkiksi hoivakodissa asuttaessa syödään ja nukutaan tietyn aikataulun mukaan; kotona asuvia arvioidaan erilaisin laadunarviointi- ja kehittämis-välineiden avulla ja palvelutaloihin valikoidaan asukkaita tiettyjen kriteerien mukaan.

Vanhenemisen ilmiöt merkitsevät monenlaisten suhteiden muuttumista, mikä on yhteydessä tilaan: kun eläminen ei enää luonnistu yksityisessä tilassa, syntyy suhde ja yhteys toisenlaiseen tilaan, joka on tietynikäisille ihmisille tarkoitettu. Toisaalta vanhenemisen paikat on mahdollista mieltää suojana, turvana tai lepona, jonne voi vetäytyä muiden ympäristöjen paineelta pakoon (vrt. Lawton 1986). Olisi tärkeä pohtia subjektiivisten valintojen toteutumista, kun pohditaan vanhenemisen paikkoja.

6.2 Vanhenemisen paikkojen uudenaikaistaminen ja hallinta

Valtiopäiväpuheita vanhenemisen paikasta voi arvioida ja tarkastella vanhuuden ilmiöiden kontrolloinnin tai hallinnan näkökulmasta. Vanhenemisen paikkojen uudenaikaistamiset tai uudistamiset ovat osa tätä hallintaa. Pohdin myös sitä, miten puheet vanhenemisen paikkojen uudenaikaistamisesta näyttäytyvät tilan aikakauden näkökulmasta. Tilan voi ymmärtää rakenteista ja suhteista käsin: kun rakenne tai suhde muuttuu, sillä on vaikutuksia tilaan tavalla tai toisella. (Foucault 1967/2008, 13-29.)

Puheissa on erotettavissa uudenaikaistamista käsitteleviä vaiheita, joita on neljä. Ensimmäinen uudistamisen aalto, sen alkuvaihe, alkoi vuodesta 1950 ja päättyi vuoteen 1971. Aaltoa leimasi köyhäinhoidosta irtaantuminen. Monet ei-toivotut paikkojen piirteet kulminoituivat kunnalliskotiin, joka ei enää edustanut toivottua tapaa elää. Kunnalliskodit koettiin vanhanaikaisiksi ja jälkeenjäenneiksi. Myös omat kodit käsitettiin vanhanaikaisina, puutteellisina ja jopa ränssityneinä.

Maininnat kunnalliskotien ja huonokuntoisten omien kotien ei-toivottujen paikkojen tunnuista kielivät vanhanaikaisuudesta, josta tulisi päästä eroon. Ei-toivottuja paikkoja kuvatessaan puhujat käyttivät runsaasti erilaisia adjektiveja, jotka liittyivät fyysisiin tiloihin. Paikan tunnut, kuten kylmyys, kosteus, vanhanaikaisuus jne., tulkitsen tekijöiksi, joilla vanhanaikaisuutta tai jälkeenjäenneisyyttä puheissa ilmaistiin.

Uudistamisen esteiksi on puheista tulkittavissa ympäristön asenteet ja rakentamista estävät lakipykälät. Vanhanaikaisuutta ylläpitivät myös rakenteet, kuten köyhäinhoito, rahapula, monenlaiset talousvaikeudet ja rahoitusmuotojen puute. Samaan aikaan tapahtuneet väestölliset muutokset tulivat keskusteluun mukaan. Puheissa viitattiin myös vanhojen rakennusten purkamisesta joh-

tuviin häätöihin ja niitä seuranneeseen asuntopulaan, josta kärsivät erityisesti iäkkäät ihmiset.

Vanhustenhuoltotoimikunnan mietintö (1952) ja *Vanhusten olot* -tutkimus (Sosiaalisia erikoistutkimuksia 1953) vaikuttivat siihen, että puheissa lainattiin mietintöjen ehdotuksia sangen usein. Puhujat kehottivat organisoimaan vanhusten asumisen ja laitoshoidon uudelleen. Asumisongelman ratkaisuksi ehdotettiin alkuun vanhainkotiä, joka edusti puheissa uudenaikaisuutta; toisena toivottuna vanhenemisen paikkana mainittiin vuokratalo. Vanhainkoti ja vuokratalo iäkkäille ihmisille sopivina, toivottuina paikkoina oli moderni taajamassa sijaitseva talo, jossa jokaisella oli oma pieni huone. Uudenaikaisuutta puheissa ilmaisivat sanat viihtyisyys ja ajanmukaisuus. Vanhainkodin kritisointi alkoi 1960-luvulla.

Ensimmäisen uudistamisen aallon hallintakeinoiksi ehdotettiin palveluiden tarjoamista sekä laitoshoidon, sairaanhoidon ja asumisen uudelleenorganisointia. Rahoitusta koskevia ehdotuksia oli alkuun niukasti. Taloudelliset resurssit nousivat keskusteluun uudenaikaistamisaallon loppupuolella, 1960-luvulla. Tässä vaiheessa hallintakeinoiksi ehdotettiin valvonnan lisäämistä, jolla puhujat arvelivat parannettavan laitoshoidon puutteita. Muiden maiden esimerkkejä tulisi myös seurata. Kotona asumista ei pidetty kovinkaan mahdollisena, vaikka muutama edustaja ehdotti kotiapua.

Vanhenemisen paikkojen uudistamisen toista aaltoa (1971-1978) voi kutsua ensimmäisen uudistamisaallon kritisointivaiheeksi. Tällöin ei-toivottuja ja vanhoille ihmisille soveltumattomia paikkoja olivat puutteellinen asunto, laitos, kunnalliskoti, vanhainkoti, ”murju”, saunan yläkerta, vuokrakasarmi ja salomökki. Puutteellinen asunto sijaitsi puhujien mukaan useimmiten maaseudulla tai syrjäseudulla. Paikkojen tunnut vaihtelivat epäinhimillisestä ahdistusta aiheuttavaan ja alkeelliseen.

Omin käsin rakennetun kodin tunnearvoa ja turvallisuutta korostettiin useaan otteeseen kritisointivaiheen aikana. Usean edustajan mielestä asuminen turvallisesti entisessä ympäristössä oli vanhukselle parasta. Rakentamisen rahoitusmuotojen ja varojen puutteen estäessä toivottujen paikkojen syntyminen parannuskeinoiksi esitettiin entisten asuntojen korjaamista ja niiden lainoitusta.

Kritisointivaiheessa puhujat yhtäältä arvostelivat kaupunkimaisen asumistavan eli ”vuokrakasarmien” leviämistä kirkonkyläin, ja toisaalta pienet, rakkaat paikat – mökit ja töllit – edustivat vanhenevan väestön perinteistä ja ihannoituakin mutta myös puutteelliseksi miellettyä maaseutuasumista. Puhujat halusivat uudenaikaistaa nämä paikat kuitenkin pitäen ne perinteisinä ja jossain määrin entisellään. Myös laitosrakentamista sekä arvosteltiin että kannatettiin. Puheista välittyvät mielikuvat vanhenemisen paikoista olivat monella tapaa ristiriitaisia. Vaikka 1970-luvulla julkaistiin tutkimuksia vanhojen ihmisen asumistasosta ja asuntojen kunnosta, nämä heijastuivat valtiopäiväpuheisiin harvoin. Tässä uudistamisen kritisoinnin vaiheessa hallinnasta ja hallintakeinoista keskustelu jäi vähäiseksi.

Vanhenemisen paikkoja koskevien valtiopäiväpuheiden seuraavaa vaihetta (1979-1990) voi kutsua uudistamisen muutosvaiheeksi, jolloin puhujat rea-

goivat väestön vanhenemiseen. He esittivät useaan otteeseen huolensa vanhusväestön suhteellisesta ja absoluuttisesta määrän kasvusta, minkä vuoksi laitospaikkojen lisäämistä ei enää pidetty mahdollisena kansantaloudellisista syistä. Väestömuutosten nähtiin tuovan mukanaan uudenlaisia hallinnan haasteita ja ongelmia, esimerkiksi dementian ja henkilöstöpulan. Negatiiviset paikan tunnut, kuten yksinäisyys, turvattomuus ja kalseus, liitettiin laitostasumiseen.

Uudistamisen muutosvaiheessa puhujat alkoivat kannattaa palvelutaltoa ja omaa kotia toivottuina vanhenemisen paikkoina. Niitä ajateltiin edistettävän kotipalvelun lisäämisen, asumistuen ja korjausrakentamisen avulla. Palvelutaltoa ja kotia pidettiin vanhan ihmisen oman tahdon tai toiveen mukaisina paikkoina, joissa asumista tulisi edistää muun muassa kuntoutuksen ja uusien geriatrien hoitomuotojen, kuten päiväsaalan, avulla.

Valtiopäiväpuheissa on erotettavissa vanhenemisen paikkojen neljäs uudistamisvaihe, johon on vaikuttanut keskeisesti 1990-luvun lama. Sen vaikutukset ulottuvat koko aineiston loppuun saakka eli vuoteen 2005. Tässä vaiheessa, jota voi nimittää muutoksen kodinomaistamiseksi, enin kritiikki kohdistui laitoksiin ja jossain määrin hissittömiin kerrostaloihin. Etenkin laitosten paikan tunnuiksi nimettiin epäinhimillisuus, sairaalamaisuus ja turvattomuus. Laitoshoidto oli julkisuudessa esillä huomattavan paljon, mikä osaltaan vaikutti puheiden sisältöön. Kun tilannetta arvioidaan hallinnan näkökulmasta, vanhustenhuollon supistuksista ja säästöistä keskusteltiin paljon; ongelma-alueiksi nimettiin myös työvoimapula sekä avo- ja laitoshoidon järjestäminen.

Vanhenemisen paikka, jota puollettiin uudistamisen kodinomaistamisvaiheen puheissa, oli koti. Se edusti yksilöllisyyden ja yksilön tahdon esiintuloa. Kotona asumisen puoltaminen perustui myös sen tuttuuteen, elämänlaatuun, turvallisuuteen ja miellyttävyyteen. Se oli puhujien mielestä inhimillisempää ja edullisempää kuin laitostasuminen etenkin silloin, jos asukkaahan toimintakykyyn voitaisiin vaikuttaa sitä parantavasti. Uudet hallintakeinot koskivat toimintakykyyn vaikuttamista, Tanskan mallista oppimista, normiohjausta ja kolmannen sektorin hyödyntämistä. Uusia keinoja olivat indikaattorit, teknologia, henkilöstön kehittäminen ja uusien ratkaisujen etsiminen ja palvelujen yksityistäminen. Taloudelliset voimavarat haluttiin kohdistaa kuntoutukseen ja kotona asumiseen. Taloudellisiksi hallintakeinoiksi on nimettävissä myös ehdotukset verovähennyksistä, kustannustehokkuudesta ja ostopalveluista.

Uudistamisen tavoitteina on ollut vaikuttaa rakenteisiin ja sitä kautta paikkoihin. Vanhenemisen paikkoihin vaikuttamalla on pyritty hallitsemaan ikääntymiseen liittyviä moninaisia ilmiöitä. Kunnalliskodit, vanhainkodit ja vuokratalot massatuotteina edustivat ratkaisua, jossa kaikille ikääntyneille luotiin yhtenäinen ja samankaltainen vanhenemisen paikka. Demografiset muutokset ja geriatrian edistyminen saivat aikaan sen, että vanhenemisen paikkojen massaratkaisujen tilalle alettiin kaavailla kodinomaisia ja pieniä yksiköitä. Laitosten kritisoinnin syynä olivat myös niiden aiheuttamat korkeat kustannukset. Valtiopäiväpuheissa tähän reagoitiin tuomalla esille uusia asumisvaihtoehtoja.

6.3 Vanhenemisen paikat ja vanhusten asema

Modernisaation näkökulmasta (ks. Giddens 1992, Lyon 1999, Tornstam 1982, Phillipson 1998 ja Vincent 2003) vanhuus ja vanhana oleminen ilmentävät sosioekonomista muutosta ja uutta sosiaalista järjestystä, joka syntyi eläkeiän asettamisen myötä. Vanhojen ihmisten asemaa on mahdollista tarkastella valtiopäiväpuheiden vanhenemisen paikkojen ja tilan aikakauden välityksellä. Asemasta puhuessa käytän käsitteitä sosioekonominen, taloudellinen tai sosiaalinen. Olen poiminut asemaksi tulkittuja taloudellisia ja sosiaalisia vaikutusmekanismeja ja yhdistänyt ne eri jaksojen ja paikkojen kanssa.

Tavallisesti eläköitymistä pidetään vanhuuteen siirtymisenä ja sen alkamisajankohtana. Kun vanhana olemisen sosioekonomista asemaa tutkaillaan vanhenemisen paikkojen näkökulmasta, kuva ja käsitys vanhuudesta täydentyvät. Muuttaminen esimerkiksi vanhainkotiin tai senioritaloon on osa uutta sosiaalista järjestystä ja asemaa. Vanhenemisen paikat kuvastavat vanhusten sosioekonomista asemaa esimerkiksi eläkeläisenä, vähävaraisena tai itsenäisenä ja hyvinvoivana seniorina. Tässä tutkimuksessa käytetyt käsitteet ei-toivotut ja toivotut vanhenemisen paikat ymmärtää myös sosioekonomisen aseman kautta.

Ensimmäisen jakson puheissa, joka on otsikoitu "Kohti vanhainkotia", kritisoitiin voimakkaasti elämää kunnalliskodissa. Sitä kritisoitiin myös toisessa jaksossa "Kohti vanhustentaloa ja asumistukea". Molemmissa jaksoissa puutteellinen asuminen tuotiin esiin ongelmana. Tulkitsen niin, että puhujien kritiikki kohdistui kunnalliskodin ja puutteellisen kodin mukanaan tuomaan heikkoon sosioekonomiseen statukseen. Etenkin kunnalliskoti oli luonteeltaan köyhäinhoidollinen. Vanhusten huonoa asemaa edistivät niin vanhusten heikko taloudellinen tilanne kuin korkeat asumiskustannukset ja inflaatiokin. Sosiaalisista vaikutusmekanismeista merkittävin asemaan vaikuttanut tekijä oli asuntopula. Kunnalliskotielämä löi kansanedustajien mukaan vanhuksiin aiheettomasti köyhyyden stigman. Asemaan voi katsoa vaikuttaneen myös väestömuutosten, häätöjen ja vanhoillisten asenteiden. Puheet toivat esiin sosiaalisen aseman suhteen erilaisia vanhuksia: heitä olivat sodan takia Karjalasta tulleet ns. siirtovanhukset, varattomat, vähävaraiset ja kroonisesti sairaat henkilöt.

Paremmän sosioekonomisen aseman tarjosi vanhainkoti, joka olisi ajanmukainen ja vailla köyhäinhoidon elementtejä. Vanhainkodin nimeämisen toivotuksi paikaksi tulkitsen irtiotoksi köyhäinhoidosta, väestömuutosten aiheuttamista paineista ja häätöuhista. Vanhainkotien mallit tulivat osin ulkomailta. Tässä vaiheessa vanhusten statuksen ja tulojen parantamiseksi ehdotettiin osa-aikatyötä ja eläkkeiden maksamista. Myös hoitomaksujen ja vuokrien kohtuullistamisella ajateltiin tilannetta parannettavan. Yksityiset vanhainkodit tarjosivat puhujien mielestä edullisemmän asumisen kuin kunnalliset.

Toisen jakson, vuosien 1958-1971, puheista ilmenee, että vanhusten taloudelliset ongelmat jatkuivat yleisen kansaneläkelain säätämisestä huolimatta. Jakson puheet paljastivat myös erilaisia vanhusryhmiä, joista vahvimmin tulivat esille yhtäältä vuokra-asunnossa asuvat ja toisaalta omistusasunnossa asu-

vat. Puhujien mukaan vanhat ihmiset asuivat usein puutteellisesti ja heikkokuntoisimmissa asunnoissa. Tilanteen syiksi esitettiin taloudellisia tekijöitä: asumistuen puutetta ja viivästymistä, heikkoa tulotaso, verotusta ja korkeita asumiskustannuksia. Edustajat nimesivät myös yhteiskunnan muutosten ja väestömuutosten vaikuttavan ikääntyvän väestön asemaan. Kunnalliskotielämän luonne tuli myös esille asemaa huonontavana sosiaalisena mekanismina.

Uutena ratkaisuna kansanedustajat ehdottivat vanhustentalojen perustamista, millä pyrittiin parantamaan heikosti asuvien vanhojen ihmisten elämää. Osin se oli vastaus vuokra-asuntojen puutteeseen ja eläkkeen varassa elävien ihmisten heikkoon taloudelliseen asemaan, etenkin taajamissa ja kaupungeissa. Taloudellista asemaa pyrittiin parantamaan asumistuella, jonka voimaantulo kuitenkin kesti useita vuosia. Omistusasunnoissa asuvien taloudellista asemaa heikensi se, että asumistuessa oma asunto laskettiin tuloksi. Sosiaalisina vaikutusmekanismeina mainittiin asumistason kohottaminen ja sosiaalisen elämän tukeminen, jotka voidaan tulkita aseman parantamiseksi.

Kolmannessa jaksossa, joka on otsikoitu "Ongelmana maaseudun huonot asunnot", puhe kääntyi koskemaan maaseudun vanhusten asemaa. Taloudelliset vaikutusmekanismit, kuten asumistuen puute, eläketaso, inflaatio ja asumiskustannukset, vaikuttivat kansanedustajien mukaan maalla asuvien asemaan siten, että he asuivat heikommin kuin kaupungeissa. Sosiaalisista vaikutusmekanismeista syrjäseudun tai maaseudun ongelmia pidettiin tekijöinä, jota edistivät puutteellista ja laitoksissa asumista. Yhteiskunnan muutokset ja väestömuutokset, erityisesti maaltamuutto, olivat erityisiä syrjäseutujen ja maaseudun ongelmia ja vanhojen asemaan vaikuttavia tekijöitä.

Kerrostaloja ja kaupunkimaista asumista ei pidetty puheissa maaseudun vanhusten sosiaalista asemaa parantavina ratkaisuina. Sen sijaan asuminen kotona tai "rakkaassa pienessä töllissä" on tulkittavissa maalaisvanhusten hyvän ja perinteisiin tukeutuvan sosiaalisen aseman perustaksi. Puhujat ehdottivat taloudellisia mekanismeja eli asumistukea, eläkkeiden parantamista ja työntekomahdollisuuksien lisäämistä, joilla ajateltiin edistettävän maalla asuvien vanhojen ihmisten tilannetta. Sosiaalisista vaikutusmekanismeista tähän liittyi asennemuutos. Vanhusten sosiaalista asemaa haluttiin parantaa maalla ilman kaupunkilaisuuden leimaa. Keskustelu muista vaihtoehdoista jäi vähäiseksi.

Seuraavassa jaksossa, vuosina 1979-1990, vanhojen ihmisten asema ja vanhenemisen paikat näyttäytyivät edelleen taloudellisena ilmiönä. Eri laitokset ja puutteellinen asunto edustivat heikkoa sosioekonomista asemaa tämän jakson puheissa. Ongelmat, kuten asumistuen puute ja kohoavat asumiskustannukset, edistivät heikkoa taloudellista tilannetta. Laitoskriittikki oli vahvaa: asuntopula nimettiin yhdeksi laitoshoidon syyksi. Sekä kaupunkien että maaseudun vanhusten asemasta oltiin huolestuneita. Tässä jaksossa palvelutalot, kodit ja ns. normaalit ympäristöt miellettiin hyvään sosioekonomiseen asemaan kuuluviksi. Niitä edistäviksi taloudellisiksi vaikutusmekanismeiksi muodostuivat erilaiset tuet ja avustukset sekä eläketason parantaminen. Sosiaalisista vaikutusmekanismeista esille tulivat perheen ja perheroolien vahvistaminen ja asennemuutos.

Viidennessä periodissa, vuosina 1990–1999, keskusteltiin ikääntyvien asemasta ja vanhenemisen paikoista edelleen talouden näkökulmasta. Laitokset ja huono taloudellinen asema oli edelleen yhdistettävissä toisiinsa. Laitoshoidon ennustivat heikot taloudelliset tuet, huono eläketaso, avohuollon maksut ja omavastuut. Puheisiin tulivat mukaan omaishoidon tuen puutteet taloudellisena mekanismina. Sosiaalisista mekanismeista huonoon asemaan vaikuttivat perheisiin liittyvät tekijät ja väestömuutokset. Tulkitsen kodin ja kodinomaiset hoitopaikat kuuluviksi hyvään sosiaaliseen ja taloudelliseen asemaan. Puhujat ehdottivat niiden edistämiseksi maksujen kohtuullistamista ja erilaisia tukia.

Yksi kotona asuva ryhmä, jonka asema nousi keskusteluihin viidennessä jaksosta alkaen, olivat iäkkäät omaishoidettavat ja heidän hoitajansa. Omaishoitajuus asetti ihmiset eri asemaan sosiaalisen tuen puutteen, hoitamisen taakan ja vaihtoehtottomuuden vuoksi. Tilanteen parantamiseksi ehdotettiin taloudellisen tuen eli omaishoidon tuen kohottamista ja hoitajien tukemista sosiaalisesti.

Vanhenemisen paikkojen ja vanhusten aseman välisessä tarkastelussa on tullut ilmi erityyppisiä vanhusryhmiä puheiden perusteella. Aina 1980-luvun lopulle saakka asumiskustannukset ja eläketaso otettiin puheissa sosioekonomiseen asemaan vaikuttavina tekijöinä, mutta sen jälkeisissä puheissa korostuvat maksut ja tuet.

Kuudennen (1999–2002) ja seitsemännen jakson (2003–2005) puheissa toivotut ja ei-toivotut paikat olivat jossain määrin ristiriitaisia: koti ja palvelutalo määriteltiin usein kumpaakin ryhmään kuuluvaksi. Vanhenemisen paikkojen ja sosioekonomisen aseman yhteys ei ilmennyt enää samalla tavalla kuin aiemmin: ne erkaantuvat toisistaan. Puheissa käsiteltiin asiakasmaksuja ja laitoshoidon maksuja sekä omaishoidon tukea, mutta ei enää hyvään tai huonoon asemaan liittyvinä. Sosiaaliseen asemaan liittyviä taloudellisia vaikutusmekanismeja ei tullut esille – ainoa maininta koski sitä, että vanhainkotiasuminen on asiakkaalle edullisempaa kuin palvelutaloasuminen. Ainoaksi sosiaalisiksi vaikutusmekanismiksi oli luettavissa kansalaisadressi, jolla pyrittiin parantamaan laitotosukkaiden oloja. Sellaiset sosiaaliset vaikutusmekanismit, kuten toimintakyky, tasa-arvo ja yksilön tarpeiden huomioiminen eivät ole ymmärrettävissä enää vanhenemisen paikkojen valossa.

6.4 Vanhenemisen paikat ja poliittiset vaikutusmekanismit

Poliittisia vaikutusmekanismeja esiintyi jokaisessa aineiston periodissa. Olen koonnut kaikki yhteen taulukkoon (ks. taulukko 100) yhdistellen muutamia vaikutusmekanismeja yhdelle riville. Nämä mekanismit liittyvät poliittisiin toimijoihin ja keinoihin, joilla puhujien mukaan vaikutetaan vanhenemisen paikkoihin joko kielteisesti tai myönteisesti. Kaikissa jaksoissa tulivat niin sekä ei-toivotut kuin toivotut vanhenemisen paikat esille.

Olen yhdistänyt yhdeksi luokituksiksi maininnat, joissa puhutaan yhteiskunnan, valtion, valtiovallan ja julkisen sektorin toiminnasta vanhenemisen paikoissa. Ensimmäisen periodin aikana mainintoja oli vähän. Erityisen paljon

mainintoja kertyi toiseen jaksoon eli vuosien 1958-1971 välille. Tällöin toivottujen vanhenemisen paikkojen luominen ja parantaminen miellettiin vahvasti yhteiskunnan, valtion ja valtiovallan tehtäviin ja vastuuseen kuuluviksi. Näistä toimijoista puhuminen väheni olemattomaksi kolmannessa jaksossa, jolloin puhe kääntyi maaseudun vanhenemisen paikkoihin. Tämän jälkeen ainoastaan vuosina 1999-2002 yhteiskunta, valtiovalta ja valtio mainittiin muutamia kertoja. Näiden toimijoiden vaikutus oli muutamien puhujien mielestä riittämätöntä eli ne edistivät ei-toivottuja paikkoja.

Eduskunta mainittiin valtiopäiväpuheissa poliittisena vaikutusmekanismina sekä ei-toivottujen että toivottujen paikkojen yhteydessä neljässä ensimmäisessä jaksossa eli vuoteen 1990 saakka. Eduskunnan päätöksiä ja toimintaa arvosteltiin jopa merkityksettömäksi ja vääräksi. Toisinaan sitä moitittiin hitaasta toiminnasta, ratkaisuntekoon kykenemättömänä ja viivyttelystä. Kun eduskunta mainittiin toivottujen paikkojen yhteydessä, toivottua paikkaa edistävänä mekanismina, se mainittiin varsin monta kertaa ja nousi taulukossa frekvenssiensä vuoksi korkealle. Usko eduskunnan vaikutusvaltaan näytti olevan mainintojen perusteella suurinta vuosina 1958-1971.

TAULUKKO 100 Poliittiset vaikutusmekanismit 1950-2005 (ei-toivotut/toivotut)

	1950- 1961	1958- 1971	1971- 1978	1979- 1990	1990- 1999	1999- 2002	2003- 2005
Yhteiskunta, valtio, julkinen sektori	2 / 3	6 / 12	2 / 1	0 / 5	3 / 1	5 / 6	2/2
Eduskunta	3 / 10	5 / 16	2 / 4	1 / 3	0 / 0	0 / 6	0/5
Valiokunnat	3 / 13	3 / 4	0 / 0	1 / 0	0 / 1	1 / 5	2/3
Hallitus, valtioneuvosto	1 / 0	19 / 16	13 / 2	9 / 10	2 / 8	2 / 2	1/13
Puolueet, kansan- edustajat	0 / 4	6 / 29	5 / 7	0 / 6	0 / 6	0 / 10	0/10
Ministeriöt, ministerit	1 / 3	5 / 3	0 / 0	1 / 5	0 / 5	2 / 2	1/1
Kunnat	0 / 2	3 / 8	1 / 2	1 / 1	7 / 3	25 / 13	8/4
Kunnallisjärjestöt	0 / 0	0 / 1	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 1	0/0
Lääninhallitukset, sosi- aalihallitus, kansanelä- kelaitos	0 / 2	0 / 5	1 / 0	0 / 0	0 / 4	0 / 1	0/0
Eläkeläisjärjestöt	0 / 0	0 / 1	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0/1
"Politiikat"	7 / 8	0 / 0	1 / 1	1 / 7	1 / 2	1 / 4	0/6
Yhteiset tavoitteet	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 1	0 / 3	0 / 0	0/0
EU-hallitusten kanta	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 1	0 / 0	0/0
Strategiat, ohjelmat jne.	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 1	0 / 10	0/13
Tutkimukset, selvitykset	0 / 8	0 / 12	0 / 0	0 / 6	0 / 5	1 / 5	0/0

Eduskuntaan vetoaminen tai sen maininta poliittisena vaikutusmekanismina muuttui vuoden 1990 jälkeen. Viidennessä jaksossa, vuosina 1990-1999, eduskuntaa ei mainita ei-toivotuista tai toivotuista paikoista puhuttaessa. Tämän jälkeen eduskunta mainitaan vain toivottujen vanhenemisen paikkojen yhtey-

dessä vuodesta 1999 vuoteen 2005. Kansanedustajien kritiikki kansanedustuslaitosta kohtaan laantui, kun kyse oli vanhenemisen paikoista. Tässä vaiheessa kunnat nimettiin poliittisena vaikutusmekanismina useammin kuin mitkään muut toimijat.

Valiokunnat poliittisena vaikutusmekanismina noudattaa eduskunnan kaltaista kehityskulkua mainintojen määrissä: niiden päätöksiä ja toimintaa arvostettiin ja osin arvosteltiin ensimmäisessä jaksossa (1950-1961). Tässä voi spekuloida, että valiokuntien päätöksiin vetoaminen on saattanut johtua heikoista ja lyhytaikaisista hallituksista. Toisessa periodissa niitä ei mainittu kovinkaan usein, ja kolmannessa niistä ei puhuttu lainkaan. Tämän jälkeen niiden päätöksiin viitattiin harvoin, mutta viimeisessä jaksossa vuosina 2003-2005 mainintojen määrä kasvoi hieman.

Hallitus ja valtioneuvosto poliittisina toimijoina nimettiin usein sekä toivottujen että ei-toivottujen paikkojen yhteydessä. Ne mainittiin harvoin ensimmäisessä jaksossa, vaikka useimmiten opposition edustajat esittivät puheita. Mainintoja hallituksen toiminnasta oli runsaasti toisessa jaksossa vuosina 1958-1971. Hallitusta moitittiin usein, mutta toisaalta siltä myös odotettiin toimenpiteitä vanhusten asuntotilanteen parantamiseksi. Hallitusta moitittiin erityisen ankarasti jaksossa, jossa maaseudun asuminen oli puheiden pääteemana – asialla olivat useimmiten opposition edustajat. Neljännestä periodista eteenpäin maininnat hallituksesta ja valtioneuvostosta alkoivat vähentyä ja varsinkin hallituksen kritisointi laantua. Matalimmillaan ne olivat vuosina 1999-2002. Viimeisessä jaksossa maininnat hallituksesta toivottuja paikkoja edistävänä vaikutusmekanismina lisääntyivät huomattavasti. Vaikka opposition edustajat esittivät puheita hallituspuolueita useammin, kritiikkiä hallituksen toiminnasta ei esiintynyt.

Puolueiden ja kansanedustajien toiminta, esimerkiksi aloitteet, kysymykset ja toivomukset tulivat ilmi kaikkien jaksojen aikana. Ensimmäisessä jaksossa viitattiin tehtyihin aloitteisiin toivottuja paikkoja edistävänä vaikutusmekanismina. Toisessa jaksossa kasvoi huomattavasti niiden lausumien määrä, jotka koskivat puolueiden ja kansanedustajien aloitteellisuutta ja toimintaa vanhenemisen paikoista puhuttaessa. Heidän toimintaansa myös moitittiin aina kolmannen jakson loppuun saakka, minkä jälkeen frekvenssit laskivat. Samansuuntaista keskustelua ei ilmennyt 1970-luvulla. Tässä vaiheessa eduskuntaryhmät ja edustajat jättivät muiden puolueiden kritisoinnin ja keskittyivät muistuttamaan muita kansanedustajia vain omien aloitteidensa ja näkemystensä merkityksestä. Maininnat puolueista ja kansanedustajista kasvoivat määrällisesti kahdessa viimeisessä jaksossa.

Ministeriöihin ja ministereiden toimintaan viittaaminen poliittisena vaikutusmekanismina pysyi melko tasaisena mutta myös suhteellisen vähäisenä koko aineistossa. Ministeritasoa moitittiin vanhusten asumiseen liittyvissä asioissa vähän enemmän toisessa jaksossa, kun taas ministeriöiden hyviin päätöksiin ja tekemisiin uskottiin enemmän neljännen ja viidennen jakson puheissa.

Kuntien toiminta ja rooli vaikutusmekanismina vanhusten asumiskysymyksen parantajana mainittiin jo ensimmäisessä jaksossa. Toisessa jaksos-

sa mainittiin kuntien byrokratia esteenä rakentamiselle ja asumistason nostamiselle. Kunnille esitettiin velvoitteita mutta siten, että niitä ei rasitettaisi liikaa. Seuraavassa kahdessa jaksossa kunnat vaikutusmekanismeina tulivat esille marginaalisesti. Viidennessä jaksossa, vuosina 1990-1999, kuntien toimintaa vanhusten asumisen järjestämisessä alettiin moittia. Kritiikki voimistui vuosittuhannen vaihteessa, kuudennessa jaksossa. Kunnilta odotettiin samanaikaisesti toimia, jotka parantaisivat esimerkiksi laitoshoidon ja avohoidon ongelmia.

Olen yhdistänyt myös lääninhallitukset, sosiaalihuollon ja kansaneläkelaitoksen yhdeksi luokituksiksi. Nämä mainittiin useimmin toisessa ja viidennessä jaksossa. Muuten ne esiintyivät harvoin. Eläkeläisjärjestöjä tai kunnallisjärjestöjä poliittisina vaikutusmekanismeina ei tuotu esille kovinkaan usein.

Myös erilaisia "politiikkoja" tuli puheissa esille: sosiaalipolitiikka, asuntopolitiikka, perhepolitiikka, kaavoituspolitiikka ja "autioittamis-politiikka". Kaikilla näillä uskottiin joko heikennettävän tai parannettavan vanhenemisen paikkoja. Sosiaalipolitiikka oli vielä 1950-luvulla köyhäinhoitoa, jota alettiin kritisoida. Siitä tulisi päästä eroon vanhusten kohdalla. Tilalle ehdotettiin köyhäinhoidosta puhdistettua ja ennakkoluuloja aiheuttamatonta sosiaalipolitiikkaa. Vääränlainen vanhuspolitiikka mainittiin ensimmäisen kerran 1980-luvulla siinä merkityksessä, että se heikentää vanhusten asioita. Lausumien määrät, jotka koskivat vanhuspolitiikkaa toimintana, olivat nousussa kahdessa viimeisessä jaksossa: sen avulla uskottiin edistettävän hyviä asioita ja parannettavan vanhusten asemaa. Asuntopolitiikan mahdollisuudet nousivat esille 1980-luvulla, jolloin perustettiin ympäristöministeriö ja asuntoministerin salkku valtioneuvostoon. Oli tapahtunut siirtymä köyhäin-hoidon politiikasta vanhus- ja ikäpolitiikkaan.

Poliittisiksi vaikutusmekanismeiksi olen luokitellut myös sosiaali- ja terveydenhuollon yhteiset tavoitteet, joista puhuttiin laimeasti viidennessä jaksossa. EU-hallitusten kannanottokin vanhusten kotona asumisen puolesta kuuluu näihin vaikutusmekanismeihin. Erilaiset strategiat, ohjelmat, hankkeet ym., joiden avulla vanhusten asemaa ja asumista on pyritty parantamaan, ovat myös poliittisia vaikutusmekanismeja. Näitä koskevat lausumat alkoivat viidennessä jaksossa, minkä jälkeen niistä on puhuttu paljon.

Poliittisiksi vaikutusmekanismeiksi lasken myös tutkimukset ja selvitykset, joihin viitattiin melko tasaisesti kaikissa jaksoissa paitsi kolmannessa ja viidennessä, joissa niistä ei puhuta lainkaan. Tutkimuksien ym. tulosten toteuttamista esitettiin vanhenemisen paikkojen edistämiseksi. Vain yhdessä puheenvuorossa esitettiin, että tutkimuksia ei ole tarpeeksi.

Vaikutusmekanismeja tarkasteltaessa huomio kiinnittyy siihen, että yhteiskunta ym. vastaavat toimijat, eduskunta, valiokunnat ja osin hallituskin, poliittisina vaikutusmekanismeina ovat vähentyneet puheissa. Maininnat niistä alkoivat vähetä 1990-luvun taitteessa. Kunnat, strategiat ja erilaiset ohjelmat ovat tulleet näiden tilalle 2000-luvulla.

Siirtymää eduskunnalta ja hallitukselta kunnille voi katsoa myös parlamentaarisen toiminnan näkökulmasta. Näyttää siltä, että ratkaisujen teko ja poliittinen vastuu siirretään kuntiin. Poliittiset vaikutusmekanismit kertovat myös

siitä, keiden vastuuksi ja tehtäväalueeksi kansanedustajat mieltävät vanhenemisen paikat. Vastuuta halutaan siirtää kunnille laatimalla heille ohjeita ja ohjelmia tehtävästä selviämiseksi.

6.5 Puhujien hallitusasemasta ja sukupuolesta

Lopuksi on haettava vastausta tutkimuskysymykseen, joka koskee puhujien sukupuolen ja hallitusaseman vaikutusta puheiden määrään. Ensimmäisessä jaksossa sukupuolella ei näytä olevan merkitystä, sillä puhujia oli 12, joista naisia oli viisi ja miehiä seitsemän. Sen sijaan hallitusaseman mukaisesti oppositiopuolueiden kansanedustajat puhuivat ahkerammin kuin hallituspuolueiden jäsenet. Usein puheita pitäneeksi ryhmäksi on muodostettavissa vasemmistopuolueita edustavat naiset. Maalaisliitto suurena puolueena ei osallistunut keskusteluun vanhenemisen paikoista.

Toisessa jaksossa, vuosina 1958-1971, eniten puhuivat vasemmistopuolueiden eli SKDL:n ja SDP:n edustajat. Myös RKP:n voi hyvällä syyllä sanoa olleen ahkera, sillä sen edustaja Ehrnrooth kävi puhujakorokkeella tiheään. Sen sijaan hallitus- tai oppositioasema ei näytä vaikuttaneen puheiden syntyyn. Maalaisliitto/Keskustapuolue tuli mukaan keskusteluun mutta joutui olemaan puolustuskannalla vasemmistopuolueiden syyttäessä sitä hidastelusta ja maalaisten suosimisesta.

Maaseudun asumista käsittelevässä jaksossa SMP:n ja SKDL:n edustajat olivat aktiivisia, mutta 1970-luvun puolivälin jälkeen etenkin SMP:n ”ääni” hiljeni. Tällä kertaa oppositio käytti puheoikeuttaan enemmän kuin hallituspuolueet, mutta miesten ja naisten puheaktiivisuudessa ei ollut eroja. Sen sijaan puheissa oli jonkinlainen ideologinen viritys ja retorinen sävy.

Oppositio ja etenkin kokoomus tulivat esille 1980-luvun puheissa vanhenemisen paikoista. Kokoomuksen edustaja Eeva Kauppi, joka terveydenhoidon ammattilaisena puhui paljon vanhuksista, kävi puhujakorokkeella usein ja piti pitkiä puheita. Uutena puolueena SKL puhui vanhuksista ja heidän asumisongelmistaan usein. Naiset pitivät puheita useammin kuin miehet, mutta ero ei ollut heidän edukseen suuri. Naiset pitivät puheita eniten 1990-luvulla laman jälkeen. Tällöin kokoomus ja SKL esittivät kysymyksiä hallitukselle, jonka vasemmistoliittoa edustava ministeri joutui niihin vastaamaan.

Kunnallisvaaleja edeltävä välikysymys vaikutti puheiden määrään vuonna 2000. Tällöin eniten puheita pitivät naiset ja hallituspuolueiden jäsenet. Suurin osa puhujista piti vain yhden puheen tästä teemasta. Viimeisessä jaksossa (2003-2005) ahkerimpia olivat keskustan ja kokoomuksen edustajat. Oppositiossa olleen kokoomuksen edustajan Paula Risikon puheita tai sen osia kertyi aineistoon yhteensä yhdeksän.

Yhteenveto keskeisistä tuloksista

1. Valtiopäiväpuheissa ilmenevät vanhenemisen paikat vaihtelevat suuresti tarkastelujaksolla 1950-2005: yhtenä aikana ei-toivotut paikat muuttuvat

toivotuiksi jonain toisena aikana. Toivotuista paikoista voi tulla ei-toivottuja paikkoja.

2. Puhe vanhenemisen paikkojen vaikutusmekanismeista on lisääntynyt ja monipuolistunut.
3. Puhe paikkojen tunnuista on vähentynyt tarkastelujaksolla.
4. Tarkastelujakso on jaettavissa seitsemään periodiin.
  - a. Periodeista on muodostettavissa neljä vanhenemisen paikkojen uudenaikaistamisaltoa.
  - b. Jokaisessa aallossa on myös vaihtelevasti eri hallintakeinoja.
5. Poliittiset vaikutusmekanismit kertovat vastuun siirtymistä valtiolta kunnille, kun kyse on vanhenemisen paikoista.
6. Vanhenemisen paikat merkityksellistävät ikääntymisprosessia.
7. Vanhenemisen paikat heterotopioina tuovat kysymyksen yksityisyydestä ja yksityisestä tarkasteluun ja pohdintaan uudella tavalla.
8. Vanhenemisen paikoista puhuivat alkuunsa useimmin vasemmistopuolueet; nykyään jokainen puolue on ottanut sen poliittiselle asialistalleen.

7 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI

7.1 Käsitteelliset valinnat

Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat vanhenemisen paikat ja tilan aikakausi. Teksteillä, joihin nämä puheet luen kuuluviksi, ei ole yhtä merkitystä. Puheiden sisältöjä vastaavia luokituksia ja paikannuksia löysin Anni Vilkon, Michel Foucault'n, John Agnew'n ja Pia Kontosin käsitteiden kautta. Näistä yhdistelemällä loin luokitusvälineen, jolla olen tätä aineistoa lähestynyt.

Ensimmäinen tutkimuskysymys koskee nimettyjä vanhenemisen paikkoja. Toisen ja kolmannen tutkimuskysymyksen avulla lähestyn paikkojen taloudellisia, poliittisia ja sosiaalisia vaikutusmekanismeja sekä paikkojen tunnun ilmaisuja. Neljäs tutkimuskysymys koskee puhujan hallitusaseman ja sukupuolen vaikutusta puheiden määrään.

Vanhenemisen paikat ovat heterotopioita, joita tarkastelen yhtenä paikkojen kategoriana. Muita kategorioita ovat yksityinen, julkinen, työ, kulttuuri, vapaa-aika, hyödyllinen ja epäpaikat (ks. taulukko 2). Heterotopiat on määritelty paikoiksi, jotka ovat ominaisuuksiltaan muunlaisia ja muiden paikkojen ulkopuolella olevia, toisenlaisia ja muihin paikkoihin kuulumattomia. Heterotopian käsite ja eri paikkojen kategoriat tekevät vanhenemisen paikat käsitteellisesti ymmärrettäviksi muiden paikkojen joukossa ja osana niitä. On kuitenkin muistettava, että käsitettä on arvosteltu keskeneräisyydestä. On myös arveltu, että Foucault olisi heterotopian käsitettä saattanut ryhtyä tapansa mukaan täsmentämään. Oletus tilakysymysten ajankohtaistumisesta on monessakin mielessä toteutunut. Foucault'n käsitteitä on sovellettu monissa yhteyksissä, ja viime aikoina myös heterotopian käsitettä on käytetty useissa tutkimuksissa. Kotimainen keskustelu heijastaa tilojen ja paikkojen merkityksellisyyttä.

Melko alussa kävi ilmeiseksi, että sisällönanalyysi olisi varteenotettava ratkaisu metodin valinnassa. Menetelmä on toiminut tässä aineistossa hyvin, sillä se kykenee erottelemaan strukturoimattomasta aineistosta ennalta määrättyjä luokituksia tehokkaasti. Luokitusten rajaaminen kattamaan tietyt luokat ja luokkien tarkka nimeäminen olivat onnistunut ratkaisu. En tarkastele puheita

konstruktionistisen tulkinnan läpi vaan lausumina, jotka heijastavat ulkopuolista maailmaa. Puheita määrittelevät monet käytännöt ja lait, joiden mukaan puhujan on esiinnyttävä ja esitettävä asiansa.

Periodisointi syntyi ja muokkaantui useiden lukukertojen jälkeen. Missään vaiheessa se ei vaikuttanut itseltään selvältä, sillä teemojen rajat hämärtyivät ja lomittuivat keskenään. Tämän vuoksi jaksoissa on päällekkäisyyttä. Aineiston koodaaminen onnistui analyysivälineen ja sen avuksi muodostetun analyysi-protokollan avulla. Tämä mahdollisti jatkotoimenpiteet alaluokkien muodostamiseksi. Luokituksissa voi olla kymmeniä tai vain yksi maininta. Mietin useaan otteeseen, miten tämä vaikuttaa tulkintaan ja olisiko syytä rajata luokituksen määriä. Koska mitään hyväksyttävää perustelua en löytänyt, päädyin siihen, että maininta on maininta, eikä yhtään jätetä pois, mikäli se oli koodausprotokollan mukainen.

7.2 Reliabiliteetista, validiteetista ja uskottavuudesta

Tutkimusta usein tarkastellaan reliabiliteetin ja validiteetin käsitteiden avulla. Krippendorff (2004, 211) toteaa tutkimusprosessin olevan reliaabeli, kun se vastaa samoihin ilmiöihin samalla tavalla sen toteuttamisen olosuhteista riippumatta. Näin siis lähtökohtaisesti ja ideaalimaailmassa; käytäntö on kuitenkin toisenlainen. Krippendorff (2004, 212-216) esittää reliabiliteetin mittaamiseen keinoja. Ensimmäisen tavan mukaan kaksi eri henkilöä testaa stabiliteettia eli analysoi saman aineiston. Toinen keino on tuottaa tilanne, jossa eri analysoijat työskentelevät vaihtelevissa tilanteissa ja käyttävät erilaisia instrumentteja. Myös analyysin tarkkuuteen on olemassa testaamistapoja. (Ks. myös Hodson 1999, 51-61.) Borg (1968, 32-33) mainitsee, että reliabiliteettia voi lisätä mittareiden ja mittavälineiden yhtäpitävyydellä. Mittareiden yhtäpitävyyden avulla on mahdollista saavuttaa sama mittaustulos eri kerroilla.

Pietilä (1973, 245-246) ohjeistaa, kuinka luokkien luotettavuutta voidaan lisätä, jos reliabiliteetin alhaisuus on ongelma. Ensiksi on tarkistettava, onko virheluokittelu systemaattista vai satunnaista, johtuuko se luokista vai luokittelijoista. Reliabiliteetin kohottamiseen on kolme tapaa: ensiksi luokkia voi yhdistää laajemmiksi luokiksi; toiseksi likeiset luokat voi erottaa omiksi luokikseen; ja kolmas tapa on selkeyttää luokkajärjestelmän rakennetta tai pudottaa pois reliabiliteettia alentavat luokat. Kolmas tapa on hylätä epäreliaabelit luokat ja muodostaa niiden sijaan kokonaan uudet.

Tutkimuksen ja tutkimusprosessin validiteetti liittyy puolestaan totuusväitteisiin. Yksinkertaistetusti ilmaisten reliabiliteetti ja validiteetti kulkevat käsi kädessä eli puutteet reliabiliteetissa rajoittavat validiteettia. Mutta toisaalta reliabiliteetti ei takaa validiteettia. Sisällönanalyysi on validi, jos päätelmät vastaavat olemassa olevia todisteita, havaintoja, tulkintoja ja kertovat menestyksekkäistä toimenpiteistä. Validiteettia on useita tyyppisiä. Sosiaalinen validiteetti tarkoittaa sitä, että tutkimustulosten laatu vaikuttaa siihen, että ne tukevat julkista keskustelua tärkeistä sosiaalisista kysymyksistä. Empiirinen validiteetti

on aste tai taso, johon saakka teoria tukee tutkimusprosessin eri vaiheita. Sisällöllisellä validiteetilla arvioidaan esimerkiksi psykologisen testin kykyä määrittellä mittaamisen taso. Konstruktiovaliditeetti liittyy käsitteisiin, joita ei voi havainnoida suoraan. Instrumentaalinen validiteetti liittyy esimerkiksi älykkyyssosamäärän ja tenttitulosten välisen korreloinnin arviointiin. Lisäksi on kaksi muuta validiteettia, joita käytetään yhteisvaikutusten ja ennustettavuuden arviointiin. (Krippendorff 2004, 313-317, ks. myös Hodson 1999, 62-65.)

Niin Borg (1968, 22) kuin Pietiläkin (1973, 247-251) määrittelevät sisällönanalyysissa validiteetin tarkoittavan sitä, missä määrin havaintoyksiköt edustavat sisältöluokkien tarkoittamia asioita. Sisältövaliditeetti tarkoittaa alkiodien käsitteellistä vastaavuutta, ja rinnakkaisvaliditeetilla pyritään jonkin teoreettisen käsitteen ja konkreettisten ilmiöiden perusteella syntyneeseen yleistykseen. Toisin sanoen sen avulla voidaan tutkia sisällöllisten ilmiöiden ja dokumenttien ulkopuolisten ilmiöiden yhtäpitävyyttä. Rakennevaliditeetista puhutaan, kun tietyt luokat erottelevat tietyt dokumenttiryhmät toisistaan. Luokkien ennustevaliditeettia tutkittaessa niitä käyttäen saatuja tuloksia verrataan joihinkin tutkimuksen jälkeisiin konkreettisiin tapahtumiin.

Johtuen tavastani käyttää sisällönanalyysia aineistolähtöisesti ja tutkimuksen laadullisesta painotuksesta reliabiliteettia voi tarkastella, miten aineisto, luokitusväline ja tutkimuskysymykset suhteutuvat toisiinsa. Tutkimuskysymykset ovat syntyneet tutustuttuani aineistoon: mistä paikoista kansanedustajat puhuvat minäkin aikana. Havaitsin myös puheissa teemoja taloudesta ja politiikasta sekä emotionaalisista tekijöistä. Tämän jälkeen löysin nimityksen puheiden neljännelle piirteelle, jota kutsun sosiaalisiksi vaikutusmekanismeiksi. Luokitusvälineen avulla on mahdollista todentaa vanhenemisen paikkojen nimityksiä, niiden vaikutusmekanismeja ja paikan tuntuja. Reliabiliteettia olen lisännyt luokittelemalla aineiston useita kertoja. Luokitusta on ohjannut analyysiprotokolla, joka on sulkenut ne lausumat pois, jotka eivät ole luokituksiin mahtuneet. Koodaus tapahtui vähintään kolme kertaa, ja viime vaiheessa luokitukset eivät enää muuttuneet. Analyysiprotokollan tavoitteena on mittaamisen yhtäpitävyyden varmistaminen.

Validiteettia olen arvioinut sillä, miten sisältöluokat ovat vastanneet niihin kytkettyjä lausumia. Olen myös ottanut yhden sisältöluokan luettavaksi kerrallaan ja tarkistanut koodauksia useamman lukukerran yhteydessä. Empiiristä validiteettia olen arvioinut prosessin aikana, miten käsitteet ovat soveltuneet aineistoon ja sille asetettuihin kysymyksiin. Tässä tutkimuksessa kaikki valintakriteerit täyttävät tapaukset ovat mukana. Poikkeustapausten analyysikaan ei ole ollut tarpeen, sillä aineisto on rajattu valintakriteerien ja analyysivälineen avulla. Sisällönanalyysin ollessa kyseessä tutkimuksessani rakennevaliditeetti on tärkein näkökulma: luokitusväline erottelee riittävästi lausumat toisistaan, ja ne on mahdollista nimetä johonkin luokkaan kuuluviksi.

Tutkimuksen luotettavuutta voi arvioida myös laadullisen tutkimuksen kriteerien avulla. Silverman (2001, 219-225) viittaa laadullisen tutkimuksen kriittikoihin, jotka ovat keskustelleet muun muassa tutkijan henkilökohtaisesta vaikutuksesta tutkittaviin. Tällä on heidän mukaansa vaikutusta tutkimuksen

luotettavuuteen. Kriitikoilta jää kuitenkin huomaamatta, että tutkimusta, johon tutkija on vaikuttanut, ei voida ottaa vakavasti. Sosiaalitieteellisen tutkimuksen heikkoutena ja jopa vaarana on upota myös anekdoottien hetteikköön. Suurimmillaan vaara on etnografisen tutkimuksen rikkaissa kuvauksissa, jotka voivat alentaa niiden laatua. Luotettavuutta voi testata yrittämällä falsifioida aineistosta tehtyjä oletuksia. Laadullista tutkimusta voidaan pitää validina, jos voimme suhtautua tietämykseemme luottavaisesti. Lisäksi oletamme todellisuuden olevan erillinen tutkijan väitteistä. Todellisuutta tarkastellaan aina tiettyjen näkökulmien kautta; selontekomme representoivat todellisuutta, mutta eivät tuota sitä.

Silverman (2001, 222) asettaa kriteereitä, joiden avulla voi arvioida laadullista tutkimusta luotettavuuden näkökulmasta. Kysymyksiä on kymmenen:

1. *Soveltuvatko tutkimusmenetelmät tutkimuskysymysten luonteeseen?*

Tutkimustehtävät ovat luonteeltaan luokittelevia. Tällöin sisällönanalyysi on vahva vaihtoehto. Siitä on esimerkkejä muun muassa sanomalehtitekstien ja muiden tekstien analyysissä. Sisällönanalyysin käsitteellinen perusta (ks. Krippendorff 2004, 18-43) vakuutti tekemään ratkaisun tähän suuntaan.

2. *Onko yhteys teoriaan selkeä?*

Aineisto koostuu valtiopäiväpuheista, jotka käsittelevät vanhenemisen paikkaa. Se niveltyy heterotopian käsitteeseen ja keskusteluun tilan aikakaudesta.

3. *Onko käytetty kriteereitä aineiston valinnassa ja analyysissä?*

Aineiston valinnassa, tai oikeammin sen rajaamisessa, on kriteereitä. Puheen tai sen osan tulee täyttää kaksi edellytystä: 1) se käsittelee vanhaa ihmistä, vanhuutta tai vanhenemistä ja 2) se käsittelee vanhenemisen paikkaa tai asumista. Analyysia varten on olemassa analyysiprotokolla, jota noudatin ja täsmensin prosessin aikana.

4. *Soveltuuko metodin herkkyyys tutkimuskysymysten tarpeisiin?*

Metodi on tarpeeksi herkkä ja taipuisa monenlaisen aineiston analyysiin. Tutkimuskysymykset rajaavat tehtävää.

5. *Olivatko aineistonkeruu ja siitä tehdyt merkinnät systemaattisia?*

Keräsin aineiston lukemalla kaikki valtiopäiväpuheita sisältävät pöytäkirjat vuodesta 1950 aina vuoteen 2005. Keräsin kaikki puheet, joissa teemana oli vanha ihminen. Sen jälkeen rajasin aineiston vanhenemisen paikkaan.

Vuodet 2003, 2004 ja 2005 keräsin eduskunnan internetsivuilta. Käytin useita eri hakusanoja ja useita eri hakukertoja. Kun valtiopäivävuosi oli silmäilty, kopioitu ja mapitettu, kirjasin vihkoon yksityiskohdat eli sivut, jotka tulivat mappiin.

6. *Ovatko menettelytavat hyväksyttävii?*

Ymmärrän tämän kohdan tarkoittavan eettisiä periaatteita. Kyse on kaikille avoimesta aineistosta, jota olen analysoinut huomioiden kaikkien puolueiden edustajien puheet.

7. *Miten systemaattinen oli analyysi?*

Analyysia oli alkuunsa harjoiteltava ja kokeiltava, miltä luokitukset näyttävät taulukoissa. Koodaaminen tapahtui kolme ja osin neljäkin kertaa, ja koodien tarkistaminen jatkui pitkään. Systemaattisuus perustuu koodaamisen tarkkuuteen.

8. *Onko keskustelua siitä, miten teemat, käsitteet ja kategoriat johdettiin aineistosta?*

Käsitykset luokitusten sisällöistä syntyivät ja hahmottuivat aineistoa luettaessa. Tämän jälkeen löysin luokituksia, jotka Agnew (1993) ja Kontos (2000) mainitsivat. Päätin soveltaa niitä.

9. *Onko keskustelua todisteista puolesta ja vastaan, joita tutkija argumentoi?*

Laadullisen aineiston voi analysoida monella tapaa; olen tähän mahdollisuuteen viitannut tekstissäni.

10. *Onko tehty ero aineiston ja sen tulkinnan välillä?*

Aineiston tulkinta perustuu luokituksiin, joista teen johtopäätökset.

Tutkimuksessani yleistettävyyks ei tule kyseeseen. Lähestymistavassa keskeistä on luonteeltaan omalajisten, sui generis -tyyppisten puheiden analyysi ja tulkinta. Puheet ovat omalla tavallaan ainutkertaisia. Tutkimus voi myös toimia esimerkkinä siitä, miten asiakirjoja ja tekstejä on mahdollista analysoida ja tutkia.

Tässä tutkimuksessa nostan tiloja ja paikkoja koskevan keskustelun toisenlaiseen valoon. Aineiston keruu ja kentälle pääsy ovat olleet vaivattomia: aineisto on kaikkien luettavissa ja käytettävissä eduskunnan kirjastossa. Työhypoteesi on ollut alusta lähtien, että valtiopäivillä puhutaan vanhuudesta ja vanhenemisen paikoista. Tämä hypoteesi on vahvistunut myös sen osalta, että vanhenemisen paikkoja koskevat puheet ovat lisääntyneet.

Tutkimukseni on laadullinen, mutta sisällönanalyysi on painotukseltaan määrällinen. Sisällönanalyysi voi olla luonteeltaan laadullista tai määrällistä vaikuttamatta siihen, pitääkö tutkija tutkimustaan laadullisena vai määrällisenä. Tässä tutkimuksessa tutkijan vaikutusta tutkittaviin ei ole. Tutkijana voi päästä seuraamaan puheita täysistunnon aikana eduskunnan lehteriltä. Tämän toteutin muutaman kerran. Oletuksiakin olen tutkimusprosessin aikana joutunut falsifioimaan.

Olen noudattanut tutkimusprosessissa ohjetta olla neutraali ja suopea tulkitsija. Tarkoitan sillä esimerkiksi sitä, että olen kohdistanut huomioni puheiden ilmisisältöihin. En ole hakenut piilosisältöjä tai tee puhujan taustasta, siviiliammattista tai muista seikoista johtuvia päätelmiä, jotka heijastuisivat tai oletettaisiin heijastuvan puheiden sisältöihin. Olen jättänyt huomioimatta myös eipuhujat, eli sen eduskunnan enemmistön, joka ei ole tähän tutkittavaan asiaan ja keskusteluihin kantaa ottanut. Tulkinnan ulkopuolella on myös se, millainen valtiopäiväpuhe on hyvä ja millainen on vähemmän hyvä. En arvioi puheiden retorisuutta, kaunopuheisuutta tai puhujan mahdollista julkisuushakuisuutta. En ole myöskään tuonut omia poliittisia näkemyksiäni mukaan tulkintaan. Poliitiikka herättää emootioita, kuten välinpitämättömyyttä, innostusta ja suoranaista torjuntaa.

Tutkimusta voi arvioida myös omaperäisyyden mukaan. Se kuitenkin herättää niin myönteisiä kuin kielteisiäkin mielikuvia. Omaperäiseksi voidaan sanoa tutkimusta, jossa on jotain uutta, luovaa ja mielikuvituksesta. Silverman (2000, 55-59) kuitenkin lohduttaa, että omaperäisyys ei ole pakkopaita. Sitä tärkeämpiä ovat ammattimaisuus ja kriittinen ajattelu. Ammattimaisuuden osoitus on se, että työ on tekijänsä aikaansaannos ja tuottaa uutta tietoa aiheesta. Aikaisemmat tutkimukset ovat olleet tärkeitä viittoja matkan varrella siitäkin huolimatta, että tämän tyyppisestä aineistosta on vähän esimerkkejä noudatettavana. Lienee kuitenkin harvinaisempaa valita aineistoksi asiakirjoja kuin haastatella tutkittavia.

7.3 Bricoleuse – sommittelija ja sosiologiset silmälasit

Voin kuvailla tekemääni työtä sommittelijan metaforan avulla. Sommittelu on edellyttänyt tehtävien suunnittelua ja toimeenpanoa tutkimusongelman ratkaisemiseksi. Sommittelija on kerännyt palaset, muovannut niitä vastatakseen tutkimuskysymyksiin ja asetellut ne uudeksi kuvioksi – on syntynyt uusi sommitelma, *bricolage*. Palaset ovat koostuneet käynneistä eduskunnan kirjastossa, puheiden paikantamisesta, kopioimisesta, työstämisestä sähköiseen muotoon, analysoimisesta ja lopulta niiden sisällön kuvaamisesta. Ote tutkimuspäiväkirjasta kertoo tunnelmista palasten kokoamisen aikana:

Pieneksi yllätykseksi hyvin vähän aiheeseen liittyvää materiaalia on olemassa, ellei mukaan lueta politiikan tutkimusta. Pian aloitin aineiston keräämisen, se on helppoa ja vaivatonta, mutta välillä äärettömän puuduttavaa. Kysymys siinä on vain ahke-

ruudesta tehdä sitä; hakea vanhuutta käsittelevät valtiopäiväpuheet, kopioida ne ja järjestellä mappiin. (14.12.2002)

Palaset ovat koostuneet myös kursseista, seminaareista ja suullisista esitelmistä konferensseissa. Niitä ovat myös lukemani artikkelit, kirjat, väitöskirjat, oppaat, suositukset ja tutkimukset. Olennainen ja tärkeä palanen sommitelmaa ovat käsitteet. Tulos on sommitelma siitä, mikä edustaa ymmärrystäni ja tulkintaani ilmiöstä ja tutkimuskohteesta. Käsitteen löytyminen kuitenkin kesti, ja sen puuttuminen näkyy tutkimuspäiväkirjasta 28.7.2004:

Näyttää siltä, että vanhuuden valtiopäiväpuheet valuvat kädestä koko ajan jonnekin eteenpäin. Aivan kuin mikään ei selittäisi niitä, eikä niillä tunnu olevan mitään kiinnittymiskohtaa. Ainoa selittävä tekijä edelleen on, että vanhuus on myös poliittinen kysymys, johon on poliittinen ratkaisu.

Kaikki edellä kuvattu on kuitenkin konkreettista tekemistä – lukeminen, kirjoittaminen jne. *Bricoleuse*-tematiikka sisältää myös suhtautumistavan ja asenteen sommitteluun. *Bricoleuse* joutuu myös kysymään aineistonsa ja tulkintansa rajoja erityisen tarkasti, sillä kyse on myös politiikan alueelle tulemisesta ilman politologian näkemystä. Vielä yksi merkintä tutkimuspäiväkirjassa 7.1.2006 kertoo siitä, että palaset alkavat asettua paikoilleen:

Aikaa on vierähtänyt. Aiheena on nyt koti. Paikan käsitteitä kääntelen ja vääntelen – ainakin aineisto on kutistunut. Tästä eteenpäin.

Sanotaanhan, että näkökulma luo kohteensa. Niin on käynyt tässäkin sommitelmassa. Siinä vaiheessa, kun palasia oli paljon, mutta se yksi, ainoa ja tärkeä palanen eli käsite puuttui, puuttui myös kohde. Sommitelman yhdistävän palasen löytyminen auttoi muut palaset paikoilleen. Se myös merkitsi uudenlaista suhdetta sommitelmaan: se loi tarpeellisen etäisyyden. Oli mahdollista siirtyä sommitelmasta tarkkailemaan sitä etäämmältä, kriittisemmin ja kiihottomammin.

Sommitteleminen kuitenkin luonnistui vasta siinä vaiheessa, kun palasia alkoi tarkastella niiden kuuluisien sosiologisten silmälasien läpi. Sommitelma vaati välillä taukoja ja sommittelija lepohetkiä. *Bricolage*, sommitelma, on nyt tässä. Tutkimustehtävän ratkaiseminen vei useita vuosia johtuen osin myös työprojekteista varsinkin alkuaikoina. Lopuksi kiitän sommitteluun vaikuttaneita ja sommittelijan kanssa myötäeläneitä. Viimeinen merkintä 29.12.2008:

Suuntasin alas avokokoelmaan, jossa tarkastin muutaman viitteen ja sitten siirryin avokokoelman oikeaan laitaan, jonne on sijoitettu valtiopäiväaineistot aina vuodesta 1809 alkaen. Kävin lukemassa muutamia rivejä vuoden 1809 Porvoon valtiopäivien aineistosta. Seuraavan kerran keisari kutsui valtiopäivät kokoon vuonna 1863. Katsoin myös itsenäisyyden alkuvuosien ja sota-ajan pöytäkirjoja. Mustia selkämkyksiä, paksuja, tuhansia sivuja käsittäviä painoksia. Jossain vaiheessa kirjojen kannet ja selkämkykset ovat värikkäämpiä; on sinistä, vihreää ja punaista. Sitten laskin jokaisen valtiopäivävuoden pöytäkirjojen sivut aina vuodesta 1950 vuoteen 2005.

SUMMARY

The present study focuses on parliamentary speeches that deal with places for ageing. The research data covered 55 years starting from 1950 and ending in 2005. Altogether 309 speeches or their extracts from 213 members of the Finnish parliament were included in the data. The speech or its extract must have two features manifested to be accepted in the research material: first, it had to deal with housing and second, older age was involved with it. The research material was collected from the official records of the debates at the plenary which is considered the most prestigious political debate arena in Finland. The records are public and open to everybody to read and become acquainted with.

The research material is featured as documentary data. These plenary speeches are also regulated by the law and various practices. The speeches are recorded, transcribed verbatim, and verified by the speaker before they are published. They are also a part of the parliamentary system where certain organizational rules and patterns give speeches a definite form. The research data shows discontinuities and ruptures giving an impression of nonlinear developments in the society. It is possible to understand the speeches also as discursive practices and political narratives. Some sources use the concept political oratory referring to the genre of the event.

The research field that outlined the study is social gerontology. It understands ageing as socially defined, contextual and changing in time and place. Social gerontology brought themes of social ageing that provided background for the study. The study was tied in with qualitative research tradition even if content analysis as a method has utilized some features of quantitative research. The first was stressed because all reading of texts is qualitative in nature.

Places for ageing mean those dwellings which are mentioned in the speeches as older adults' living places. They are physical, concrete places that can represent local authority homes, old-age homes, sheltered housing, institutional care dwellings and own homes.

The concepts for the analysis framework came from several sources. First, the place for ageing originates from Anni Vilkkö. Other concepts, locale, location, and sense of place, are mentioned by John Agnew and Pia Kontos in their texts. Locale refers to the setting in which activity and social interaction occur, i.e. place for ageing. Location means the economic, political and social processes which affect the places, locales. Sense of place is the subjective meaning or structure of feeling of a locale or place. Combining these concepts leads to an analysis framework with six categories: 1) desired places for ageing, 2) their economic, political and social processes, 3) desired senses of place related to them, 4) undesired places for ageing, 5) their economic, political and social processes, and 6) desired senses of place related to them. Only these categories were analyzed, coded, and other possible categories were ignored in the research process.

A larger theoretical framework came from Michel Foucault. He formulated ideas of other, different places in a lecture to architects in 1967 using six

principles. The places, that are different from the rest of the sites, are called heterotopias. They are real places that can be found in reality, in every culture. Foucault ties up these different places to the ideas of epoch of space. Foucault claimed that the present is above all the epoch of space which means that the space forms our relations. Heterotopias are one category among other spatial categories of which public, private, cultural, useful, leisure and work are used in this study.

There were four research questions in this research. Firstly, which places of ageing mentioned by the MPs were undesired or inappropriate and which places were desired and appropriate for older adults? Secondly, what did the MPs say about the economic, political and social processes related to these undesired and desired places? Thirdly, what was said about the senses of place and, fourthly, what was the gender and political affiliation of the MPs?

The data was collected by the researcher over the period of 2000 and 2005. First, the pages of the records covering the research area were copied into Word documents whereafter they were moved to Atlas.ti program for analysis. At the second stage, the chosen documents were coded following the analysis protocol and analysis framework. The analysis protocol was formed to make certain that the coding of the data was consistent.

The content analysis by Klaus Krippendorff was chosen as the method of analysis. It is not only meaningful for analyzing unstructured written material but also usable for works of art, images, maps, sounds, signs, symbols and even numerical records. The benefits of the Krippendorffian view of content analysis were that during the research process it was able to reconcile qualitative and quantitative ways of doing research.

Each unit of the text was analyzed using the analysis protocol. The following ten codes were formed: a) undesired places for ageing, b) economic, c) political, and d) social processes related to them, as well as e) sense of place that refer to undesired places, f) desired places for ageing, g) economic, h) political, and i) social processes related to them, and j) sense of place that refer to desired places. The codes reflected the categories in the analysis framework.

The collected data were divided into seven thematic periods according to their appearance. Sometimes they overlapped. The first period named *Towards old-age home* (1950-1958) was featured by the speeches that emphasized local authority homes as undesired and old-age homes as desired places for the aged people. Own homes were described as dilapidated and inappropriate for living. Poor economic situations and living conditions of the elderly were seen as economic processes that hindered desired places from emerging. As of political processes, politicians accused each other of not taking sufficient actions to improve the situation of older adults. The social mechanisms of the undesired places were related to the lack of institutional care and lifestyle provided by the local authority homes. Old-fashioned, inhuman, primitive and lacking in privacy were brought up as senses of place.

Old-age homes were regarded as the best and most appropriate places for the aged during the first period. To speed up the construction work, the MPs

suggested new forms of financial support to create more old-age homes. Political measures, research, and social innovations such as organizing care and services were proposed as processes to promote better living circumstances for the elderly. The desired places should be modern and comfortable.

Own homes and old-age homes were undesired forms of dwellings in the speeches from 1958-1971. They were featured as primitive, dilapidated, and old-fashioned. Reasons for this were high living costs, poor pensions, and the lack of financial aid for construction. The political processes that were believed to maintain this situation included the actions of the government and parliament, political parties and municipalities. The lack of apartments and societal changes were mentioned as social processes affecting the flawed situation. The desired places included rented apartments and own homes, which should be promoted by financial aid and higher income levels for the elderly. This period is here called *Rented apartments and financial aid*. In the speeches, such as MPs, the parliament, state and municipalities should have done their part in improving the living standard of the elderly. Models from other countries should have been applied as well. Many MPs expressed that elderly people deserve comfortable, modern apartments with amenities.

The third period (1971-1978) is called *Rural dwellings as a problem*. The rural elderly and their living standard came in to discussion. Houses and apartments in the countryside were inappropriate for the elderly due to their remoteness and wretched state. Own homes were described as inhuman and lacking in modern conveniences. Debates were passionate; the rural party members accused the government and the parliament of passive attitude and unsuccessful policies towards the aged. The policies were criticized due to causing low income, high living costs, and migration to cities with the elderly as the only residents left in the rural areas. The desired places for the aged included own homes, rented apartments, and sheltered housing. According to the MPs these could be attained by increasing home care and home improvement and, organizing care at institutions in more a rational way. Desired places were safe and modern.

New thematic features in the plenary debates emerged during the fourth period (1979-1990). The main themes related to discussions about the demographic changes that Finland was going to face in the near future. The period is named *Ageing becomes a burning question*. Institutional dwellings were described as unsafe and as undesired places where the elderly people experienced loneliness. A great concern were the high maintenance cost of living. Several reasons for the use of institutional care were named. First, there was not sufficient financial support for living at home, nor for home improvement. Second, ageing policies and government actions were named as political processes promoting institutional residence. In this period apartments in sheltered housing and own homes were named as desired places for ageing. This kind of living could be promoted by increasing financial support to home care and home improvements. New kinds of housing policies and government activities were men-

tioned as required political processes. These new measures would lead to safe and familiar living environments that would also satisfy the residents.

The critique of institutional care increased during the fifth period (1990-1999) – this period is named *Problems of institutional care*. The main reason for criticism was that care in institutional settings required more financial resources than caring for the elderly at home. Institutions were described as too hospital-like, inhuman, unsafe, and thus inappropriate for the aged persons to live in. At the same time the government had to cut budgets due to the economic crisis and unemployment that Finland faced at the beginning of the 90's. As a new feature in the debate, municipalities and their decisions, instead of the government, as political processes were heavily criticized. New features also included supporting family caregiving, home improvements and home care. These measures would produce homes that were comfortable and familiar.

The targets of criticism during the sixth period (1999-2002) were institutions, own homes and apartments lacking in amenities. Living in them was believed to be unsafe and lonely. Good nursing homes, own homes and sheltered housing were supposed to bring about a more humane way of living. They were also believed to be the will of the aged people. A lot of attention was paid to family caregiving, staff issues and organizing services in a meaningful way. This time municipalities, instead of state authorities, were seen as responsible for arranging elderly care and places to live. The period is called *Municipalities as responsible actors*.

Institutional care and apartments lacking in amenities were mentioned as undesired places for ageing in the seventh period (2003-2005) that is called *Towards home*. Desired places included homes and sheltered housing. Home as a desired place was mentioned 41 times. Both safety and independence were stressed in the speeches as senses of place.

About the MPs and their political affiliation and gender, a few remarks can be stated. During the years 1950 and 1958 the leftist parties that were in opposition were the most active ones. There were no major differences in speaking activity between the genders. In this period, there were 16 speeches by 12 MPs.

There was an increase both in speeches and speakers in the second period (1958-1971). Altogether 36 MPs expressed their thoughts about places for ageing in 56 speeches. Also right-wing parties showed more interest in places for ageing. Male MPs were slightly more active than their female counterparts.

During the third period from 1971 to 1978 there were 24 MPs who expressed their thoughts about places for ageing in 31 speeches. These MPs came mainly from rural parties. This time the major theme of the speeches concerned rural dwellings, and both left-wing and right-wing parties were evenly active. There was no difference between the genders in speaking activity but the members of the opposition parties showed up more often on the platform than their colleagues from the government parties.

The number of speeches and speakers increased during the fourth period (1979-1990): there were 38 speeches from 29 MPs. This time also the centrist parties and the Christian coalition participated in the discussion while the left-wing

parties were slightly more passive than during the earlier periods. Female MPs participated slightly more frequently than their male counterparts, and the parties in the opposition used their speaking right more frequently.

Speaking activity was low during the first years of the fifth period but increased towards the end. This time MPs from the government parties showed up more often than the opposition parties express their thoughts. Female MPs from all political affiliations presented their speeches more actively than the male MPs, whose interest in this research topic decreased.

The next two periods were short: 1999-2002 and 2003-2005. There was a peak in the number of speeches in 2000 before the municipal election whereafter the number of speeches decreased to a few. Female MPs and opposition parties expressed their thoughts more often than men and government parties. The most active ones were the social democrats and centrist MPs. During the last period the opposition parties continued to speak more actively about these issues while there was no difference between the genders.

The main results of this research tell us that there is a lot of variation in the places of ageing in the parliamentary speeches. Sometimes undesired places can turn into desired ones and vice versa. The variation in the speeches led to the periodization of the research data into seven parts, each of them featuring a main theme or topic. The periods revealed four modernization phases of places for ageing. There were several economic, political, and social processes related to each place, some of them promoting undesired places for ageing. On the other side of the mirror there were processes that were believed to promote desired places for older adults.

The number of speeches increased from 1950 to 2005. On one hand, there was a constantly increasing number of economic, political and social processes that were mentioned in the speeches. On the other hand, various expressions of sense of place decreased in the data. When speaking about political processes affecting the places, a clear shift of responsibility can be seen from the state to the municipalities. At the beginning of the research period leftist parties were more active in producing speeches on places of ageing. Today these topics are part of every party's policies.

Moving to a place for ageing is an act that marks social ageing in the same way as other socially related life course events. Places for ageing stand for social meanings in human life. These places were understood as places that are characterized by heterotopias. If the places of ageing become more heterotopic in nature, they belong less and less to the private sphere of human life. Becoming heterotopic leads to limited autonomy and independence in advanced age.

LÄHTEET

- Agnew, J. 1993. Representing Space. Space, scale and culture in social science. In J. Duncan & D. Ley, David (Eds.) *Place/Culture/Representation*. London and New York: Routledge, 251-271.
- Ahlbäck, P. M. 2001. *Energy, Heterotopia, Dystopia*. George Orwell, Michel Foucault and the Twentieth Century Environmental Imagination. Doctoral thesis. Åbo Akademi. Turku: Åbo Akademi Printing House.
- Ahonen, E. 1966. *Vanhusten olot Kotkassa 1965*. Kotka: Eteenpäin Oy.
- Alasuutari, P. 1994. *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, P. 1996. *Toinen tasavalta. Suomi 1946-1994*. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, P. 2001. *Johdatus yhteiskuntatutkimukseen*. Gaudeamus: Helsinki.
- Alberty, S. M. & Cattell, M. G. 1994. *Old Age in Global Perspective. Cross-Cultural and Cross-National Views*. New York: G.K.Hall & Co., Toronto: Maxwell Macmillan, New York, Oxford, Singapore, Sidney: Maxwell Macmillan International.
- Alhanen, K. 2007. *Käytännöt ja ajattelu Michel Foucault'n filosofiassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 1994. *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät*. Porvoo, Helsinki, Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Andersson, S. 2007a. *Kahdestaan kotona. Tutkimus vanhoista pariskunnista*. Väitöskirja. Tutkimuksia 169. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki: Stakes.
- Andersson, S. 2007b. *Palveluasuntoja ikäihmisille. Palveluasumisen nykytilanne ja tuleva tarve*. Raportteja. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki: Stakes.
- Andrews, G. J. & Phillips, D. R. 2005. *Geographical Studies in Ageing. Progress and connections to social gerontology*. In G. J. Andrews & D. R. Phillips (Eds.) *Ageing and Place. Perspectives, policy, practice*. London and New York: Routledge Studies in Human Geography, 7-12.
- Asuntohallitus & Stakes & Raha-automaattiyhdistys 1993. *Ryhmäkoti demen-toituneille, vanhuksille ja muille ryhmille*. Moniste. Helsinki.
- Augé, M. 1997. *Non-Places. Introduction to an Anthropology of Supermodernity*. London, New York: Verso.
- Barbosa da Silva, A. 1996. *Analys av texter*. I P.-G. Svensson & B. Starring, (red.) *Kvalitativa studies i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur, 169-206.
- Bardy, M. Kling, T. ja Siren, P. 1983. *Laitoshoidon muutostarpeista ja kehitysnäkymistä*. Sosiaalinen aikakauskirja 5:77. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, 25-28.
- Baronov, D. 2004. *Conceptual Foundations of Social Research Methods*. London: Paradigm Publishers.
- Bauman, Z. 1996. *Postmodernin lumo*. Tampere: Vastapaino.
- Bauman, Z. 2002. *Notkea moderni*. Tampere: Vastapaino.
- Baumgartl, B. 1997. *Altersbilder und Altenhilfe. Zum Wandel der Leitbilder von Altenhilfe seit 1950*. Opladen: Westdeutscher Verlag.

- Benedict, R. 1934/1966. Kulttuurin muodot. Helsinki, Porvoo: WSOY.
- Berger, P. L. ja Luckmann, T. 1966/2005. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Helsinki: Gaudeamus.
- Bernard, M. & Bartlam, B. & Sim, J. & Biggs, S. 2007. Housing and care for older people: life in an English purpose-built retirement village. *Ageing and Society* 27 (4), 555-578.
- Beyer, G. H. & Nierstrasz, F.H.J. 1967. Housing the Aged in Western Countries. Programs, Dwellings, Homes and Geriatric Facilities. Amsterdam, London, New York: Elsevier Publishing Company.
- Blake, E. 2002. Spatiality past and present. An interview with Edward Soja, Los Angeles, 12 April 2001. *Journal of Social Archaeology* 2 (2), 139-158.
- Blaikie, A. 2002. Using documentary material: researching the past. In A. Jamieson & C. Victor, (Eds.) *Researching ageing and later life. The practice of social gerontology*. Buckingham, Philadelphia : Open University Press, 35-50.
- Blunt, A. & Dowling R. 2006. Home. London, New York: Routledge.
- Bond, J. 2000. Living arrangements of elderly people. In J. Bond & P. Coleman & S. Peace (Eds.) *Ageing in Society. An Introduction to Social Gerontology*. Second edition, London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications, 200-225.
- Bond, J. & Briggs R. & Coleman, P. 2000. The study of ageing. In J. Bond & P. Coleman & S. Peace (Eds.) *Ageing in Society. An Introduction to Social Gerontology*. Second edition, London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications, 19-52.
- Bondi, L. & Davidson, J. & Smith, M. 2005. Introduction: Geography's 'Emotional Turn'. In J. Davidson & L. Bondi & M. Smith (Eds.) *Emotional Geographies*. England, USA: Ashgate, 1-16.
- Borg, O. 1968. Sisällönanalyysin tavoitteista ja metodologisista pulmista. Monistesarja. Tampere: Tampereen Yliopiston Tutkimuslaitos.
- Boyer, C. M. 2008. The many mirrors of Foucault and their architectural reflections. In M. Dehaene & L. De Cauter (Eds.) *Heterotopia and the City. Public space in a postcivil society*. London and New York: Routledge, 53-73.
- Burden, B. C. & Sanberg, J. N. R. 2003. Budget Rhetoric in Presidential Campaigns from 1952 to 2000. *Political Behavior* 25 (2), 97-118.
- Carcopino, J. 1995. Sellaista oli elämä keisarien Roomassa. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
- Cenzatti, M. 2008. Heterotopias of difference. In M. Dehaene & L. De Cauter (Eds.) *Heterotopia and the City. Public space in a postcivil society*. London and New York: Routledge, 75-85.
- Certeau, M. de 1990. *L'invention du quotidien*. 1. arts de faire. Paris: Éditions Gallimard.
- Charpentier, A. 1896. Om sytning. Akademisk afhandling. Helsingfors: J. Sime-lii arfingars boktryckeri aktiebolak.
- Cicero, Marcus Tullius 1918/2000. Vanhuudesta. Hämeenlinna: Karisto.

- Cooke, P. 1995. *A History of Kilmainham Gaol*. Brunswick Press, Ltd, Ireland: OPW. The Office of Public Works.
- Cowgill, D. O. 1972a. A Theory of Aging in Cross-Cultural Perspective. In D.O. Cowgill & L. D. Lowell D. (Eds.) *Aging and Modernization*. New York: Appleton-Century-Crofts, Educational Division & Meredith Corporation, 1-13.
- Cowgill, D. O. 1972b. The Role and Status of the Aged in Thailand. In D. O. Cowgill & L.D. Holmes (Eds.) *Aging and Modernization*. New York: Appleton-Century-Crofts, Educational Division & Meredith Corporation, 91-101.
- Cowgill, D. O. & Holmes, L. D. 1972. Summary and Conclusions: The Theory in Review. In D. O. Cowgill & L. D. Holmes (Eds.) *Aging and Modernization*. New York: Appleton-Century-Crofts, Educational Division & Meredith Corporation, 305-323.
- Daatland, S. O. 2000. *Future Housing for the Elderly. Innovations and Perspectives from the Nordic Countries*. Copenhagen: Nordic Council of Ministers.
- Davies, K. 2001. Responsibility and Daily Life. In J. May, Jon & N. Thrift (Eds.) *Timespace. Geographies of Temporality*. London, New York: Routledge, 133-148.
- De Cauter, L. & Dehaene M. 2008. The space of play. Towards a general theory of heterotopia. In M. Dehaene & L. De Cauter (Eds.) *Heterotopia and the City. Public space in a postcivil society*. London and New York. Routledge, 87-102.
- Dehaene, M. & De Cauter, L. 2008. Heterotopia in a postcivil society. In M. Dehaene & L. De Cauter (Eds.) *Heterotopia and the City. Public space in a postcivil society*. London and New York: Routledge, 3-9.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. 1998. Introduction. Entering the Field of Qualitative Research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.) *Collecting and Interpreting Qualitative Materials*. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications, 1-34.
- Dyson, S. B. & Billordo, L. L. 2004. Using Words as Data in the Study of the French Political Elite. *French Politics* 2, 111-123.
- Eduskunnan kanslian ohjesääntö.
<http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx?documentId=zy17006142638225&cmd=download> [viitattu 21.4.2008]
- Eduskunnan työjärjestys 17.12.1999.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000040> [viitattu 21.4.2008]
- Eduskuntatalovaltuuskunta 1912. Suomen eduskunnalle Eduskuntatalovaltuuskunnalta. Valiokunnan mietintö n:o 10 huoneiston hankkimisesta Suomen eduskunnalle. Suomen eduskunnan kirjelmä huoneiston hankkimisesta eduskunnalle. Helsinki: Keisarillisen Senaatin kirjapaino.
- Eduskuntatalolautakunta 1924. Eduskuntatalolautakunnan mietintö [koskeva lopullista suunnitelmaa tarkoituksenmukaisen eduskuntatalon saamiseksi]: Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 5 Eduskuntatalolautakunnan

- mietinnön johdosta. Eduskunnan kirjelmä uuden eduskuntatalon aikaansaamisesta. Helsinki
- Eenilä, J. (toim.) 1971. Ruotiukkoja ja huutolaisia. Helsinki: Tammi.
- Eerola, A. & Kivisaari, S. & Eela, R. & Rask, M. 2001. Ikääntyneiden itsenäistä suoriutumista tukeva teknologia. Internet-pohjaisten omahoidontukijärjetelmän arviointi. Geronteknologia-arvioinnin osaraportti. Tulevaisuusvaliokunta. Teknologian arviointeja 8. Helsinki: Eduskunnan kanslian julkaisu 5.
- Elden, S. & Crampton, J. W. 2008. Introduction. Space Knowledge and Power: Foucault and Geography. In J. W. Crampton & S. Elden (Eds.) Space, Knowledge and Power. England, USA: Ashgate, 1-16.
- Elo, S. 2006. Teoria pohjoissuomalaisten kotona asuvien ikääntyneiden hyvinvointia tukevasta ympäristöstä. Oulu: Acta Universitatis Ouluensis D Medica 889, Oulun yliopisto.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, N. 2005. Analysing Discourse. Textual analysis for social research. London: Routledge.
- Featherstone, M. & Hepworth, M. 2000. Images of Ageing. In J. Bond & P. Coleman & S. Peace (Eds.) Ageing in Society. An Introduction to Social Gerontology. Second edition, London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications, 304-332.
- Feder, S. 1972. Aging in the Kibbutz in Israel. In D. O. Cowgill & L. D. Holmes (Eds.) Aging and Modernization. New York: Appleton-Century-Crofts, Educational Division & Meredith Corporation, 211-226.
- Findlay, R. & McLaughlin, D. 2005. Environment and psychological responses to ageing. In G. J. Andrews & D. R. Phillips (Eds.) Ageing and Place. Perspectives, policy, practice. London and New York: Routledge Studies in Human Geography, 118-132.
- Firth, R. 1971. Village life in Tikopia. In J. Middleton (Ed.) Studies in Social and Cultural Anthropology. New York: Thomas Y. Crowell Company, 57-92.
- Flacelière, R. 1996. Sellaista oli elämä antiikin Kreikassa. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
- Forde, C. D. 1934/1977. Habitat, Economy & Society. A Geographical Introduction to Ethnology. London: Methuen & Co. Ltd.
- Foucault, M. 1961/2007. Madness and Civilization. A History of Insanity in the Age of Reason. London: Routledge.
- Foucault, M. 1963/2007. The Birth of the Clinic. London: Routledge.
- Foucault, M. 1966/2002. The Order of Things. London and New York: Routledge.
- Foucault, Michel 1967/1984a. Of Other Spaces, Heterotopias.
<http://foucault.info/documents/heteroTopia/foucault.heteroTopia.en.html> [viitattu 21.1.2006]

- Foucault, Michel 1967/1984b. *Des espaces autres, Hétérotopies*.
<http://www.foucault.info/documents/heteroTopia/foucault.heteroTopia.fr.html> [viitattu 21.1.2006]
- Foucault, M. 1967/2008. *Of other Spaces*. In M. Dehaene Michiel & L. De Cauter (Eds.) *Heterotopia and the City. Public space in a postcivil society*. London and New York: Routledge, 13-29.
- Foucault, M. 1969/2002. *The Archaeology of Knowledge*. London and New York: Routledge.
- Foucault, M. 1975/2001. *Tarkkailla ja rangaista*. Helsinki: Seitsentähdet, Otava.
- Foucault, M. 1980/2008. *Questions on Geography*. Reprinted. In J. W. Crampton & S. Elden (Eds.) *Space, Knowledge and Power. Foucault and Geography*. England, USA: Ashgate, 173-182.
- Foucault, M. 1984/1998. *Seksuaalisuuden historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Foucault, M. 2007. *Security, Territory, Population. Lectures at the Collège de France 1977-1978*. New York: Palgrave Macmillan.
- Foucault, M. 2008. *The Incorporation of the Hospital into Modern Technology*. Translated by E. Knowlton Jr. & W. J. King & S. Elden. In J. W. Crampton & S. Elden (Eds.) *Space, Knowledge and Power. Foucault and Geography*. England, USA: Ashgate, 141-151.
- Foucault, M. & Rabinow, P. 1989. *Kaupunki, tila, valta*. TTKK. A. Tampere: Yhdyskuntasuunnittelun laitos Julkaisuja 16.
- Fox, R. 1967. *Kinship and Marriage. An Anthropological Perspective*. England: Penguin Books.
- Gaunt, D. 2002. *Kulturell och social olikhet*. I L. Andersson (red.) *Socialgerontologi*. Lund: Studentlitteratur, 83-101.
- Gennep, A. van 1960. *The Rites of Passage*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Gibson, C. 1999. *Subversive sites: rave culture, spatial politics and the internet in Sydney, Australia*. *Area* 31 (1), 19-33.
- Giddens, A. 1984. *The Constitution of Society. Outline of the Theory of Structuration*. UK: Polity Press.
- Giddens, A. 1992. *The Consequences of Modernity*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Gilleard, C. 2007. *Old age in Byzantine society*. *Ageing & Society* 27, 623-642.
- Gilleard, C. & Hyde, M. & Higgs P. 2007. *The Impact of Age, Place, Aging in Place, and Attachment to Place on the Well-Being of the Over 50s in England*. *Research on Aging* 29 (6), 590-605.
- Gitlin, L. N. 2003. *Conducting Research on Home Environments: Lessons Learned and New Directions*. *The Gerontologist* 43 (5), 628-637.
- Golant, S. M. 2003. *Conceptualizing Time and Space in Environmental Gerontology: A Pair of Old Issues Deserving New Thought*. *The Gerontologist* 43 (5), 638-648.
- Goffman, E. 1961/1969. *Minuuden riistäjät. Tutkielma totaalisista laitoksista*. Helsinki: Mielenterveyden keskusliitto ry.

- Gonick, M. & Hladki, J. 2005. Who are the participants? Rethinking representational practices and writing with heterotopic possibility in qualitative inquiry. *International Journal of Qualitative Studies in Education* 18 (3), 285-204.
- Gordon, C. 1980. *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*. Michel Foucault. New York: Pantheon Books.
- Goss, J. 1999. Once-upon-a-Time in the Commodity World: An Unofficial Guide to Mall of America. *Annals of the Association of American Geographers* 89 (1), 45-75.
- Grossman, M. 2005. Role Theory and Foreign Policy Change: The Transformation of Russian Foreign Policy in the 1990s. *International Politics* 42, 334-351.
- Gubrium, J. F. 1975. *Living and Dying at Murray Manor*. New York: St. Martin's Press, New York.
- Gubrium, J. F. & Holstein, J. A. 2005. Beyond Stereotypes. In J. F. Gubrium & J. A. Holstein (Eds.) *Ways of Aging*. USA, UK, Australia: Blackwell Publishing, 3-10.
- Haavio, M. & Eskola, K. 1979. Hallituksen taidepoliittisen selonteon eduskuntavastaanotto. Helsinki: Valtion taidehallinnon julkaisuja No 17.
- Habermas, J. 2004. Julkisuuden rakennemuutos. Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta. Tampere: Vastapaino.
- Hacking, I. 2009. *Mitä sosiaalinen konstruktionismi on?* Tampere: Vastapaino.
- Hakala-Zilliacus, L-M. 2002. Suomen Eduskuntatalo. Kokonaistaideteos, itsenäisyysmonumentti ja kansallisen sovinnon representaatio. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Harlow, M. & L. R. 2002. *Growing up and growing old in ancient Rome. A life course approach*. London and New York: Routledge.
- Harris, D. K. 2007. *The Sociology of Aging*. Third edition. Lanham, Boulder, New York, Toronto, Plymouth, UK: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Harris, I. 2007. Publishing Parliamentary Oratory: The Case of Edmund Burke. In J. Peacey (Ed.) *The Print Culture of Parliament, 1600-1800*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 112-130.
- Harvey, D. 1994. *The Condition of Postmodernity. An Enquiry into the Origins of Cultural Change*. Cambridge MA, Oxford UK: Blackwell.
- Harvey, D. 2008. The Kantian Roots of Foucault's Dilemmas. In J. W. Crampton & S. Elden (Eds.) *Space, Knowledge and Power*. England, USA: Ashgate, 41-51.
- Hazan, H. 2000. The Cultural Trap: The Language of Images. In J. F. Gubrium & J. A. Holstein James A. (Eds.) *Aging and Everyday Life*. USA, UK, Australia: Blackwell Publishers.
- Hédouin, A. 2006. Vers les espaces relationnels de la prise en charge les établissements gériatriques. *Gérontologie et société* 119, 147-163.
- Heikkilä, T. 1989. Vanhusten palveluasumisen kehittäminen. Raportti palveluasumisen järjestymisestä kunnissa 1988-1991. Sosiaalihuollituksen raporttisarja, nro 8. Helsinki: Sosiaalihuollitus.

- Heinonen, J. 1999. Hyvinvointimalli murroksessa. Aikamme sosiaalinen kysymys ja sen ratkaisuvaihtoehdot. Helsinki: TA-Tieto Oy.
- Heinäemies, V. & Tuura, J. W. 1947. Uudet kasvot ja vanhat parrat. Kuvia ja kuvauksia eduskunnan lapsuuden ajoilta. Porvoo ja Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Heiskanen, L. & Tedre, S. 2008. Ajatuksia asunnosta ja asumisesta. *Keskusteluja. Gerontologia* 22 (2), 100-103.
- Held, D. 1989. *Political Theory and the Modern State*. Cambridge UK: Polity Press.
- Hellsten, K. 2003. Eläkepolitiikan tavoitteet ja uudistukset. Teoksessa. R. Hagfors & K. Hellsten & S. Ilmakunnas & H. Uusitalo, Hannu (toim.) *Eläkeläisten toimeentulo 1990-luvulla. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia* 1, 37-51.
- Helsingius, Gust. Ad. 1917. *Vaivaishoidon käsikirja*. Toinen painos. Porvoo: Holger Schildt.
- Hetherington, K. 1997. *The badlands of modernity. Heterotopia & Social Ordering*. London and New York: Routledge.
- Hidén, M. 2005. Havainnot kansanedustajan puheoikeudesta. Teoksessa: M. Myrsky & P. Vartiainen & T. Miettinen (toim.) *Juhlakirja Teuvo Pohjolainen 1945 - 14/10 - 2005*. Joensuu: Joensuun yliopisto, 15-25.
- Hodder, I. 1998. *The Interpretation of Documents and Material Culture*. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.) *Collecting and Interpreting Qualitative Materials*. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications, 110-129.
- Hodge, G. 2008. *The Geography of Aging. Preparing Communities for the Surge in Seniors*. Montreal & Kingston, London, Ithaca: McGill-Queen's University Press.
- Hodson, R. 1999. *Analyzing Documentary Accounts. Series: Quantitative Applications in the Social Sciences, 128. A SAGE University Paper*. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications.
- Hook, D. & Vrdoljak, M. 2002. Gated communities, heterotopia and a "rights" of privilege: a 'heterotopology' of the South African security-park. *Geoforum* 33, 195-219.
- Hooyman, N. R. & Kiyak H. A. 2005. *Social gerontology. A multidisciplinary perspective*. Seventh edition. USA: Pearson & Allyn and Bacon.
- Horelli, L. & Kukkonen, H. 1988. *Koti vai laitos? Vanhuuden ympäristöjen mahdollisuuksia*. Helsinki: Sairaaliitto.
- Husa, S. 1996. "Foucault'lainen metodi". *Niin & näin. Filosofinen aikakauslehti* 3. Vammalan kirjapaino Oy.
- Huuhka, E. 1999. *Maaverojen lakkauttaminen. Valtiopäiväkeskustelut 1863-1924*. Teoksessa J. T. Lappalainen (toim.) *Verotushistoriaa I*. Turku: Turun yliopiston historian laitoksen julkaisu, 65-76.
- Ikonen, M. 1987. *Karua arkihistoriaa: vaivaistalo*. *Sosiaaliturva* 75 (22), 1235-1242.

- Itä-Suomen lääninhallitus 2005. Vanhustenlaitoshoito ja palveluasuminen Itä-Suomen läänissä vuonna 2004. Mikkeli: Itä-Suomen lääninhallitus, nro 110.
- Jaakkola, J. 1994. Sosiaalisen kysymyksen yhteiskunta. Teoksessa J. Jaakkola & P. Pulma & M. Satka & K. Urponen (toim.) *Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaaliturvan historia*. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 71-161.
- Jaakkola, K. & Kleemola, J. & Taimi, H. 1984. Eduskunta Kauhajoelle. Kauhajoen eduskuntasalin entistämistoimikunta. Vaasa: Vaasa Oy.
- Jacobs, R. N. & Sobieraj, S. 2007. Narrative and Legitimacy: U.S. Congressional Debates about the Nonprofit Sector. *Sociological Theory* 25 (1), 1-25.
- Jerrome, D. 2000. Intimate Relationships. In J. Bond & P. Coleman & S. Peace (Eds.) *Ageing in Society. An Introduction to Social Gerontology*. Second edition. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications, 226-254.
- Johnson, P. 2006. Unravelling Foucault's 'different spaces'. *History of the Human Sciences* 19 (4), 75-90.
- Jokinen, K. & Saaristo, K. 2002. *Suomalainen yhteiskunta*. Porvoo: WSOY.
- Jousimaa, K. 1987. Näkökulma suomalaisen yhteiskuntaan. *Köyhäinhoitolehti-Huoltaja-Sosiaaliturva 75-vuotias*. Jyväskylä: Gummerus.
- Joutsamo, K. 1980. Välikysymys parlamentarismien ilmentäjänä Suomessa. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja, N:o 145. Vammalan Kirjapaino Oy.
- Julkunen, R. 2001. *Suunnanmuutos. 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa*. Tampere: Vastapaino.
- Julkunen, R. 2003. *Hiipivä ja ryömivä – pääoma valtaamassa hyvinvointivaltiota*. Teoksessa H. Melin, Harri & J. Nikula (toim.) *Yhteiskunnallinen muutos*. Tampere: Vastapaino.
- Junto, A. 1990. *Asuntokysymys Suomessa. Topeliuksesta tulopolitiikkaan. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen julkaisu no 50*. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Jyrkilä, F. 1962. *Vanhan ihmisen asuminen ja toimeentulo teollistuvassa yhteiskunnassa*. Yhteiskunnallisen korkeakoulun tutkimuslaitos. Eri painos Geron XII. Vammalan kirjapaino Oy.
- Jyrkämä, J. 1995. 'Rauhaisesti alas illan lepoon'? Tutkimus vanhenemisen sosiaalisuudesta neljässä paikallisyhteisössä. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis, ser A, 449.
- Jyrkämä, J. 2001. *Vanheneminen ja vanhuus*. Teoksessa A. Sankari & J. Jyrkämä (toim.) *Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino, 267-323.
- Jyrkämä, J. 2007. *Sosiaaligerontologian näkymiä – taakse ja eteenpäin*. *Gerontologia* 21 (2), 104-108.
- Jyrkämä, J. & Randell, S. 1987. *Vanheneminen ja yhteiskunta. Vanhuuden ja vanhenemisen tarkastelua suomalaisen sosiaaligerontologisen tutkimuksen pohjalta*. Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitoksen työraportteja. Sarja B, 23.

- Jönson, H. 2001. Det moderna åldrandet. Pensionärsorganisationernas bilder av äldre 1941-1995. Lund Dissertations in Social Work 2. Lund: Studentlitteratur.
- Kaakinen, J. & Törmä, S. 1999. Esiselvitys geronteknologiasta. Ikääntyvä väestö ja teknologian mahdollisuudet. Tulevaisuusvaliokunnan teknologiajaosto. Teknologian arviointeja 5. Helsinki: Eduskunnan kanslian julkaisu 2.
- Kaarre, S. 1994. Foucault: historian totuuden ja vallan filosofi. Niin tai näin. Filosofinen aikakauslehti nro 2. Vammalan kirjapaino Oy.
- Kallio, T. 1993. Maunulan päihdeprojekti. Väliraportti III. Asiakirja-analyysi, osa I. Sarja B. Raportti 69/1993. Helsinki: Helsingin kaupungin terveystieteiden keskus.
- Kananen, M. 2002. "Vapautusta eduskuntatyöstä saavat ---" Tilastollinen ja normatiivinen tarkastelu valtiopäiviltä 1970-1998. Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 880. Tampereen yliopisto, Poliittikan tutkimuksen laitos: Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes Print.
- Karisto, A. 1985. Elinolojen muutossuunnat Suomessa. Selvitys sosiaalihuollon suunnittelun taustaksi. Helsinki: Sosiaalihuollon julkaisuja 3.
- Karisto, A. (toim.) 2000. Suomalaiselämää Espanjassa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Karisto, A. 2007. Sosiaaligerontologian syvin olemus. Gerontologia 21 (3), 273-280.
- Karisto, A. 2008. Satumaa. Suomalaiseläkeläiset Espanjan Aurinkorannikolla. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Karisto, A. & Takala, P. & Haapola, I. 1999. Matkalla nykyaikaan. Elintason, elämäntavan ja sosiaalipolitiikan muutos Suomessa. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
- Karjalainen, T. 1984. Vanhusten asumis- ja palveluvaihtoehtojen kustannukset ja rahoitus. Sosiaalihuollon julkaisuja 3. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Kastari, I. 1971. Ikääntyvät ihmiset kunnallis- ja vanhainkodeissa I. Tampereen yliopisto. Sosiaaliturvan laitoksen julkaisuja 1, Helsinki.
- Katz, S. 1996. Disciplining Old Age. The Formation of Gerontological Knowledge. Charlottesville: University Press of Virginia.
- Kekäläinen, R. & Kotilainen, H. 1987. Rakennammeko oikein vanhusväestölle? Vanhainkodit, palvelutalot, asunnot, päiväsairaalat, päiväkeskukset, vuodeosastot. Seminaari teknillisessä korkeakoulussa Otaniemessä 21.-22. elokuuta 1985. Espoo: Arkkitehtiosasto, Terveystieteiden ja hoitorakennusten tutkimuslaitos.
- Kern, K. 2008. Heterotopia of the theme park street. In M. Dehaene & L. De Cauter (toim.) Heterotopia and the City. Public space in a postcivil society. London and New York. Routledge, 105-115.
- Kivinen, K. 1994. Vaivashoidosta erikoistuneeseen alueelliseen toimintaan. Vanhustenhuollon historiallinen analyysi ja lähikehityksen toimintamalleja. Oulu: Oulun ammattikorkeakoulun julkaisuja C. Oppimateriaaleja 1, Oulun ammattikorkeakoulu.

- Klemola, A. 2006. Omasta kodista hoitokotiin. Etnografia keskipohjalaisten vanhusten siirtymävaiheesta. Väitöskirja. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 138. Hoitotieteen laitos, Kuopion yliopisto.
- Kling, T. & Leppo, A. 1983. Sosiaalihuollon ja terveydenhuollon roolit vanhusten laitoshoidossa. *Sosiaaliturva* 24 (71), 1330-1333.
- Komiteanmietintö 1939. Asunto-olojen parantaminen. Kaupunkien asuntokomitean mietintö n:o 1. Komiteanmietintö N:o 5. Helsinki: Valtioneuvoston kirjapaino.
- Komiteanmietintö 1942. Karjalan asiain neuvottelukunnan mietintö. Komiteanmietintö n:o 1. Helsinki: Valtioneuvoston kirjapaino.
- Komiteanmietintö 1951. Maaseudun asunto-olojen parantamiskomitean mietintö. Ehdotus maaseudun asunto-olojen parantamislainsiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi. Helsinki: Valtioneuvoston kirjapaino.
- Komiteanmietintö 1965a. Asuntopoliittisen komitean mietintö. Komiteanmietintö n:o 6. Helsinki: Valtioneuvoston kirjapaino.
- Komiteanmietintö 1965b. Vanhusten työhuoltokomitean mietintö.
- Komiteanmietintö 1974. Vanhustenhuoltotoimikunnan mietintö 1. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Komiteanmietintö 1976. Valtakunnallinen asunto-ohjelma vuosille 1976-1985. Asuntohallitus. Asuntotuotantoneuvottelukunta. 36. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Komiteanmietintö 1983. Vanhenemista käsittelevän YK:n maailmankonferenssin Suomen toimikunnan mietintö, 5. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Komiteanmietintö 1989. Eläkekomitea 1987:n mietintö. Nro. 13. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Kontos, P. C. 2000. Resisting Institutionalization: Constructing Old Age and Negotiating Home. In J. F. Gubrium & J. A. Holstein (Eds.) *Aging and Everyday Life*. USA, UK, Australia: Blackwell Publishers, 255-273.
- Kopomaa, T. 1987. Kohti uusia asuinpalveluja. Sosiaalihuollon julkaisuja 13/1987. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Korhonen, A. 1988. Laitos ja vanhustenhuolto. Teoksessa Sosiaalihuollon julkaisuja 12. Hajauttamalla huomiseen. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 28-35.
- Korkiasaari, J. & Söderling, I. 2007. Muuttoliike. Teoksessa S. Koskinen & T. Martelin & I-L. Notkola & V. Notkola & K. Pitkänen & M. Jalovaara & E. Mäenpää & A. Ruokolainen & M. Rynänen & I. Söderling (toim.) *Suomen väestö*. Helsinki: Gaudeamus, 239-270.
- Koskiahon, B. 1988. Yhteiskunnallistettu vanhuskysymys. Sosiaalihuollon julkaisuja 11/1988. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Kosonen, P. 1995. Eurooppalaiset hyvinvointivaltiot. Helsinki: Gaudeamus.
- Kosonen, P. 1998. Pohjoismaiset mallit murroksessa. Tampere: Vastapaino.
- Krippendorff, K. 2004. *Content Analysis. An Introduction to its Methodology*. Second edition. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications.

- Kukkonen, H. & Lievonen, M. 1986. Vanhusten asuinympäristöt Suomessa. Esitutkimusraportti. Espoo: Teknillinen korkeakoulu. Arkkitehtiosasto, Rakennetun ympäristön tutkimuslaitos.
- Kuusi, E. 1931. Sosialipolitiikka I. Edellinen nide. Kansantaloudellinen käsikirjasto. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Kuusi, P. 1968. 60-luvun sosiaalipolitiikka. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Kuusi, O. 2001. Ikääntyneiden itsenäistä selviytymistä tuleva tulevaisuuspolitiikka ja geronteknologia. Geronteknologia-arvioinnin loppuraportti. Tulevaisuusvaliokunta. Teknologian arviointeja 9. Helsinki: Eduskunnan kanslian julkaisu 7.
- Kärki, A. 2005. Sanomalehdestä luettu ja koettu paikallisuus. *Sociologia* 42 (4), 288-297.
- Lahtinen, M. 2002. Matkoja Utopiaan. Tommaso Campanella, Francis Bacon & David Hume. Tampere: Vastapaino,
- Laslett, P. 1991. *A Fresh Map of Life. The Emergence of the Third Age*. Massachusetts, Cambridge: Harvard University Press.
- Laurinkari, J. & Poutanen, V-M. & Saarinen, A. & Laukkanen, T. 2005. Senioritalo ikääntyneen asumisvaihtoehtona. Kysely- ja haastattelututkimus Joensuussa, Kuopiossa ja Tampereella vuonna 2005. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Laws, G. 1997. Spatiality and age relations. In A. Jamieson & S. Harper & C. Victor (Eds) *Critical Approaches to Ageing and Later Life*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press, 90-101.
- Lawton, P. M. 1986. *Environment and Aging*. Classics in Aging Reprinted Series 1 Volume 1. Second edition. Albany, New York: Center for the Study of Aging.
- Lefebvre, H. 1991. *The Production of Space*. USA, UK, Australia: Blackwell Publishing.
- Lempiäinen, M-L. 1971. Syytinkiläisestä eläkeläiseksi. Teoksessa R. Alho (toim.) *Vanhukset tässä maassa*. Helsinki: Otava, 57-64.
- Lepola, O. 2000. Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Levón, B-V. 1992. Ikäihmisen arkiympäristö. Helsinki: Asuntohallitus. Tutkimus- ja suunnitteluosasto. Asuntotutkimuksia 6.
- Lindroos, K. 1988. Eläkkeensaajien asumisolot. Kansaneläkelaitos, Laskenta- ja tilasto-osasto. Helsinki: Kansaneläkelaitoksen julkaisuja T9:31.
- Lukkaroinen, R. 2002. Vastuunjaon malli vanhusten kotona asumisen mahdollistamiseksi. Yli 75-vuotiaiden kotihoidon asiakkaiden asumismuodot sekä palvelurakennemallien kustannukset ja toiminnan sisältö. Hoitotieteen ja terveyshallinnon laitos, Oulun yliopisto: Oulu University Press.
- Lyon, D. 1999. *Postmodernity*. Second edition. Buckingham: Open University.
- Långvik, B. 1977. Pitkäaikaissairaat kerralla terveyseskuksiin. *Sosiaaliturva* (65) 7, 274-279.

- Lähteenmäki, M. 2003. Koteja Vanhuksille. Ikäihmisen asuminen ja hoiva hyvinvointiyhteiskunnan haasteena. Helsinki: Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry.
- Marsden, J. P. 1999. Older Persons' and Family Members' Perceptions of Homeliness in Assisted Living. *Environment and Behavior* 12 (1), 84-106.
- Mason, J. 1996. *Qualitative Researching*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Massey, D. 2005. *For space*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: SAGE Publications.
- Massey, D. 2008. *Samanaikainen tila*. Tampere: Vastapaino.
- McCracken, K. & Phillips, D. R. 2005. International Demographic Transitions. In G. J. Andrews, & D. R. Phillips (Eds.) *Ageing and Place. Perspectives, policy, practice*. London, New York: Routledge Studies in Human Geography, 36-60.
- Macdonald, K. & Tipton, C. 1996. Using documents. In N. Gilbert (Ed.) *Researching Social Life*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications, 187-216.
- McKain, W. C. 1972. The Aged in the USSR. In D. O. Cowgill & L. D. Holmes (Eds.) *Aging and Modernization*. New York: Appleton-Century-Crofts, Educational Division & Meredith Corporation, 151-165.
- Merquior, J.C. 1985. *Foucault*. London: London: Fontana Press/Collins.
- Mikkola, K. & Rasila, H. 2006. Senioriasuminen Suomessa ja ulkomailla. Teoksessa Y. Tuppurainen, Yrjö (toim.) *Tulevaisuuden senioriasuminen (TSA) -hanke*. Loppuraportti. Oulun yliopistopaino: Oulun yliopisto, Arkkitehtuurin osasto, AO/A 37.
- Milligan, C. & Bingley, A. & Gatrell, A. 2005. 'Healing and Feeling': The Place of Emotions in Later Life. In J. Davidson & L. Bondi & M. Smith (Eds.) *Emotional Geographies*. England, USA: Ashgate, 49-62.
- Mintz, S. 1989. Regulating the American family. *Journal of Family History* 14 (4), 387-408.
- More, T. 1516/1991. *Utopia*. (Suom. latinasta Marja Itkonen-Kaila 1971.) Kolmas painos. Juva: WSOY.
- Morrell, K. 2006. Aphorism and Leaders' Rhetoric: A New Analytical Approach. *Leadership* 2 (3), 367-382.
- Murphy, E. 2001. Mad farming in the metropolis. Part 1: A significant service industry in East London. *History of Psychiatry*, xii, 245-282.
- Mustala, P. 1961. *Vanhuksistamme*. Sosiaalihuollon keskusliitto 5. Helsinki: Kohopaino Oy.
- Mustala, P. 1968. *Vanhuksistamme*. Sosiaalihuollon keskusliitto 5. Pieksämäki: Sisälähetysseuran Raamattutalon kirjapaino.
- Myrskylä, P. 2005. Asuminen. Teoksessa P. Myrskylä (toim.) *Tallella ikä eletty... Ikääntyminen tilastoissa*. Helsinki: Tilastokeskus, 173-180.
- Mäkelä, K. 1998. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus, 42-61.

- Nair, K. 2005. The physically ageing body and the use of space. In G. J. Andrews & D. R. Phillips (Eds.) *Ageing and Place. Perspectives, policy, practice*. London, New York: Routledge Studies in Human Geography, 110-117.
- Nilsson, M. 2008. *Våra äldre. Om konstruktioner av äldre i offentligheten*. Sverige: Linköpings universitet, Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier.
- Niskanen, L. & Mäenpää, S. 1985. Vanhainkoti avohuollon tukena. Vanhusten avo- ja laitoshuollon yhteiskokeilu 1982-1984 22 kunnassa. Sosiaalihuolluksen julkaisuja 7. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Nousiainen, J. 1998. *Suomen poliittinen järjestelmä*. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
- Nuolijärvi, P. 2000. Sosiolingvistiikka kielentutkimuksen kentässä. Teoksessa K. Sajavaara & A. Piirainen-Marsh (toim.) *Kieli, diskurssi & yhteisö. Soveltavan kielen tutkimuksen teoriaa ja käytäntöä*. Jyväskylä: Solki, Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto, 13-37.
- Ojanen, M. 1988. Laitosten hajauttaminen tutkimuksen näkökulmasta. Teoksessa Sosiaalihuolluksen julkaisuja 12. *Hajauttamalla huomiseen*. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 84-97.
- Oksanen, M. 1972. *Kansanedustajan rooli*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ollila, A. 2007. Ammattina kansan edustaminen. Teoksessa A. Ollila & H. Paloheimo (toim.) *Kansanedustajan työ ja arki. Suomen eduskunta 100 vuotta -sarja*. Helsinki: Edita, 10-171.
- Olsbo-Rusanen, L. & Väänänen-Sainio, R. 2003. Ikäihmisten asuminen ja palvelut paremmiksi. Selvitys ikääntyvien kotona asumisen kehittämiseen liittyvistä toimenpiteistä. Helsinki: Edita.
- Oswald, F. & Schilling, O. & Wahl, H-W. & Gäng, K. 2002. Trouble in paradise? Reasons to relocate and objective environmental changes among well-off older adults. *Journal of Environmental Psychology* 22, 273-288.
- Paasivaara, L. 2002. *Tavoitteet ja tosiasiallinen toiminta. Suomalaisen vanhusten hoitotyön muotoutuminen monitasotarkastelussa 1930-luvulta 2000-luvulle*. Väitöskirja. Oulu: Oulu University Press.
- Paasivaara, L. & Nikkonen, M. & Nikkilä, J. 2003. Vanhusten hoidon yleiset kehitysvaiheet Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 40, 117-127.
- Pajulahti, L. 1974. *Kuopion läänin eläkeläisten asunto-olot*. Kuopio: Kuopion lääninhallitus.
- Paloheimo, H. 2007. Eduskuntavaalit 1907-2003. Teoksessa A. Ollila & H. Paloheimo (toim.) *Kansanedustajan työ ja arki. Suomen eduskunta 100 vuotta -sarja*. Helsinki: Edita, 174-369.
- Palonen, K. 2005. Eduskunnasta puhekunnaksi? Parlamentarismi retorisenä politiikkana. Teoksessa *Politiikka* 2, XLVII vsk., Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu, 142-148.
- Palonen, K. & Summa, H. 1996. (toim.) *Pelkkää retoriikkaa. Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino.

- Peace, S. M. & Holland C. & Kellaheer, L. 2005. Making space for identity. In G. J. Andrews & D. R. Phillips (Eds.) *Ageing and Place. Perspectives, policy, practice*. London, New York: Routledge Studies in Human Geography, 188-204.
- Peacey, J. 2007. The Print Culture of Parliament, 1600-1800. In J. Peacey (Ed.) *The Print Culture of Parliament, 1600-1800*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 1-29.
- Peet, R. 1998. *Modern Geographical Thought*. USA, UK, Australia: Blackwell Publishing.
- Percival, J. 2002. Domestic spaces: uses and meanings in the daily lives of older people. *Ageing and Society* 22 (6), 729-749.
- Perelman, C. 1996. *Retoriikan valtakunta*. Tampere: Vastapaino.
- Phillipson, C. 1998. *Reconstructing Old Age. New Agendas in Social Theory and Practice*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Phillipson, C. 2007. The 'elected' and the 'excluded': sociological perspectives on the experience of place and community in old age. *Ageing and Society* 27 (3), 321-242.
- Philo, C. 2009. Michel Foucault. In P. Hubbard & R. Kitchin & G. Valentine (Eds.) *Key Thinkers on Space and Place*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: SAGE Publications, 121-128.
- Pietilä, V. 1973. *Sisällön erittely*. Helsinki: Gaudeamus.
- Piirainen, V. 1974. *Vaivaishoidosta sosiaaliturvaan*. Hämeenlinna: Karisto.
- Pitkänen, K. 2007. Suomen väestön historialliset kehityslinjat. Teoksessa S. Koskinen & T. Martelin & I-L. Notkola & V. Notkola & K. Pitkänen & M. Jalovaara & E. Mäenpää & A. Ruokolainen & M. Ryyänen & I. Söderling (toim.) *Suomen väestö*. Helsinki: Gaudeamus, 41-75.
- Pitkänen, K. & Jalovaara, M. 2007. Perheet ja perheenmuodostus. Teoksessa S. Koskinen & T. Martelin & I-L. Notkola & V. Notkola & K. Pitkänen & M. Jalovaara & E. Mäenpää & A. Ruokolainen & M. Ryyänen, I. Söderling (toim.) *Suomen väestö*. Helsinki: Gaudeamus, 115-167.
- Pohjantuli, H. 1965. *Tutkimus Anjalan ja Sippolan vanhusten asunto-oloista 1965*. Lions Club Inkeroinen r.y.
- Pohjolainen, P. 1990. Mitä on sosiaaligerontologia? Teoksessa P. Pohjolainen & M. Jylhä (toim.) *Vanheneminen ja elämäntulkku. Sosiaaligerontologian perusteita*. Weilin+Göös, 17-59.
- Pohjolainen, T. 1977. *Virallislähteiden, erityisesti valtiopäiväasiakirjojen käytöstä*. Tampere: Tampereen yliopisto, Hallintotieteiden laitos.
- Pulma, P. 1994. *Vaivaisten valtakunta*. Teoksessa J. Jaakkola & P. Pulma & M. Satka & K. Urponen (toim.) *Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaaliturvan historia*. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 15-70.
- Pulma, P. 1995. *Valtio, vaivaiset ja kuntien itsehallinto. Gustaf Adolf Helsingius valtion ja kuntien välisen suhteen muokkaajana*. Teoksessa *Virkanyrkit ja muita hallintohistorian tutkimuksia. Hallintohistoriallisia tutkimuksia 16*. Helsinki: Painatuskeskus, 101-124.

- Puttonen, K. 1984. Suomen valtiopäiväasiakirjat. Eripainos julkaisusta Handbok i Nordiskt parlamentstryck. Julk. Pohjoismaiset parlamenttikirjastot, Stockholm.
- Päiviö, S. 1963. Vanhusten olot Karhulassa. Karhulan kauppalanhallitus.
- Rabinow, P. 1989. Kaupunkitilan säätely. Teoksessa M. Foucault & P. Rabinow. Kaupunki, tila, valta. Tampere: TTKK. A. Yhdyskuntasuunnittelun laitos, julkaisuja 16.
- Rahkonen, K. 1996. Utopiat ja anti-utopiat. Kirjoituksia vuosituhannen päättyessä. 2000-luvun kirjasto. Helsinki: Gaudeamus.
- Rantamaa, P. 2001. Ikä ja sen merkitykset. Teoksessa A. Sankari & J. Jyrkämä (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino, 49-95.
- Reid, C. 2000. Whose parliament? Political oratory and print culture in the later 18th century. *Language and Literature* 8 (2), 122-134.
- Rintala, T. 2003. Vanhuskuvat ja vanhustenhuollon muotoutuminen 1850-luvulta 1990-luvulle. Tutkimuksia 132. Helsinki: Stakes.
- Rioux, L. 2005. The well-being of ageing people living in their own homes. *Journal of Environmental Psychology* 25, 231-243.
- Rosel, N. 2003. Aging in Place: Knowing Where You Are. *International Journal of Aging and Human Development* 57 (1), 77-90.
- Rosenblatt, A. J. 1998 Aggressive Foreign Policy Marketing. Public Response to Reagan's 1983 Address on Lebanon and Grenada. *Political Behavior* 20 (2), 225-240.
- Rosenmayr, L. 1972. The Elderly in Austrian Society. In D. O. Cowgill & L. D. Holmes (Eds.) *Aging and Modernization*. New York: Appleton-Century-Crofts, Educational Division & Meredith Corporation, 183-196.
- Ruokolainen, A. & Notkola I-L. 2007. Hedelmällisyys. Teoksessa S. Koskinen & T. Martelin & I-L. Notkola & V. Notkola & K. Pitkänen & M. Jalovaara & E. Mäenpää & A. Ruokolainen & M. Ryyänen & I. Söderling (toim.) *Suomen väestö*. Helsinki: Gaudeamus, 77-113.
- Ruonakoski, A. 2004. Sujuvampi arki ikääntyville. Yhdyskuntien suunnittelu, rakentaminen ja ylläpitäminen väestön ikääntyessä. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Ruonavaara, H. 1993. Omat kodit ja vuokrahuoneet. Sosiologinen tutkimus asunnonhallinnan muodoista Suomen asutuskeskuksissa 1920-1950. Väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, osa 97. Turun yliopisto.
- Ruuska, P. 2002 Kuviteltu Suomi. Globalisaation, nationalismin ja suomalaisuuden punos julkisissa sanoissa 1980-90-luvuilla. Väitöskirja. *Acta Electronica Universitatis Tamperensis* 156, Tampereen yliopisto.
- Räsänen, P. & Anttila, A-H. & Melin, H. (toim.) Tutkimus menetelmien pyörteissä. Jyväskylä: PS-kustannus, Jyväskylä.
- Saarikangas, K. 2006. Eleytetyt tilat ja sukupuoli. Asukkaiden ja ympäristön kulttuurisia kohtaamisia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimintuksia 1099.

- Salo, E. 1978. Vanhainkotien tulevaisuuden näkymiä. *Sosiaaliturva* 66 (14), 591-595.
- Salo, E. 1980. Vanhainkoti tämän päivän tarpeisiin. *Sosiaaliturva* 68 (15), 640-643.
- Satka, M. 1994. Sosiaalinen työ peräänkatsojamiehestä hoivayrittäjäksi. Teoksessa J. Jaakkola & P. Pulma & M. Satka & K. Urponen, (toim.) *Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisten sosiaalisen turvan historia. Sosiaaliturvan keskusliitto. Jyväskylä: Gummerus, 261-339.*
- Shapiro, M. J. 1991. Terminations: Stanley Elkin's *Magic Kingdom* and the Politics of Death. *International Political Science Review* 12, 149-163.
- Siitonen, T. 1997. Porstuakamarista palvelutaloon – ikäihmisten asuntoja ja asuttamista. Teoksessa A. Karisto (toim.) *Vanhuus kaupungissa. Miina Sillanpään säätiö. Helsinki: WSOY, 125-150.*
- Silverman, D. 2000. *Doing Qualitative Research. A Practical Handbook.* London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Silverman, D. 2001. *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction. 2nd edition.* London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Similä, Y. 1920. Asunto-olot ja yhteiskunta. Valikoima kirjoituksia nykyhetken tärkeästä asiasta. Helsinki: Edistysseurojen kustannus-osakeyhtiö.
- Simmons, L. W. 1945/1970. *The Role of the Aged in Primitive Society.* USA: Archon Books.
- Sinervo, T. 1994. Vanhainkotien organisaatiokulttuurin muutos. Teoksessa M. Elovainio & T. Sinervo (toim.) *Vanhainkotien kehittämisen seurantatutkimus. Tutkimuksia 44.* Helsinki: Stakes, 1-175.
- Sintonen, H. 1978. Pitkäaikaissairaat vanhukset ja heidän hoitotilanteensa. *Sosiaaliturva* 66 (24), 1062-1066.
- Sohn, H. 2008. Heterotopia: anamnesis of a medical term. In M. Dehaene & L. De Cauter (Eds.) *Heterotopia and the City. Public space in a postcivil society.* London, New York: Routledge, 41-50.
- Soja, E. W. 1989. *Postmodern Geographies. The Reassertion of Space in Critical Social Theory.* Verso, London, New York.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 1982. *Sosiaalinen aikakauskirja, 3-4, 76.* Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 1986. *Vanhuspoliittinen katsaus. Vanhusten elinoloja ja vanhuspolitiikan ajankohtaisia haasteita kartoittava raportti.* Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, Suunnittelusihteeristö.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2001. *Avohoidon ja laitoshoidon merkitystä selvittäneen työryhmän muistio. Työryhmämuistioita 30.* Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2003. *Ikääntyminen kansainvälisen ja kansallisen toiminnan kohteena.* Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, Kansainvälisten asiain toimisto.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. www.stm.fi [viitattu 28.3.2009]

- Sosiaali- ja terveysministeriö & Suomen kuntaliitto 2001. Ikäihmisten hoitoa ja palveluja koskeva laatusuositus. Oppaita 4, Helsinki.
- Sosiaali- ja terveysministeriö & Suomen kuntaliitto 2008. Ikäihmisten palvelujen laatusuositus. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisuja 3.
- Sosiaalisia erikoistutkimuksia 20. 1953. Vanhusten olot. Helsinki: Suomen virallinen tilasto.
- Sosiaaliturva 1977. Pääkirjoitus (65) 7, Helsinki.
- Stakes 2006a. Tällä lailla sosiaaliturvaa. Sosiaaliturvan saamisedellytyksistä ja -takeista. Hyvinvointivaltion rajat -hanke. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki: Stakes.
- Stakes 2006b. Hoivan ja hoidon taloudellinen kestävyys. Arvioita sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannusten kehityksestä. Hyvinvointivaltion rajat -hanke. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki: Stakes.
- Stakes 2006c. Oikeus ja kohtuus. Arvioita ja ehdotuksia yksityisestä ja julkisesta hyvinvointivastuusta. Hyvinvointivaltion rajat -hanke. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki: Stakes.
- Starck, M. 1969a. Vanhustutkimus 1968. 60 vuotta täyttäneen väestönosan asumistaso, harrastukset, sosiaaliset kontaktit sekä uskonnollinen käyttäytyminen. Helsinki: Yleisradio, PST-osasto.
- Starck, M. 1969b. Kunnalliskotikysely. Helsinki: Yleisradio, PST-osasto.
- Stavenhagen, M. 2000. "Younger people are preferred". The self-images of elderly women represented in their letters to a Dutch almshouse, 1885-1940. *Journal of Family History* 25 (2), 211-220.
- Stenvall, J. & Syväjärvi, A. 2006. Onks tietoo? Valtion informaatio-ohjaus kuntien hyvinvointitehtävissä. Tutkimukset ja selvitykset 3. Helsinki: Valtiovarainministeriö, Hallinnon kehittämisosasto.
- Streib, G. F. 2002. An Introduction to Retirement Communities. *Research on Ageing* 24 (3), 3-9.
- Sundell, J. 1988. Yhteiskunnan muutos, vanhuudenturva ja vanhusten elinolot Suomessa vuosina 1950-1985. *Sosiologisia tutkimuksia* 119, Turku: Turun yliopisto.
- Suomen valtiopäiväasiakirjat. 2005. Käytön opas. Eduskunnan kirjasto, Helsinki. <http://lib.eduskunta.fi/dman/Document.phx?documentId=me24707142406340&cmd=download> [viitattu 3.1.2008]
- Suomen virallinen tilasto 1915. Vaivashoitotilasto B. XXI. Vaivashoidontarkastelijan vuosikertomuksia 22 vuonna 1914. Helsinki: Keisarillisen senaatin kirjapaino
- Suoniemi, I. & Syrjä, V. & Taimio, H. 2005. Vanhusten asumispalvelujen kilpailuttaminen. *Tutkimuksia* 97. Helsinki: Palkansaajien tutkimuslaitos.
- Tamboukou, M. 2004. Tracing heterotopias: writing women educators in Greece. *Gender and Education* 16 (2), 187-207.
- Tavastähti, E. 1926. Köyhäinhoidon käsikirja. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.

- Teknillinen korkeakoulu 1989. Eroon vanhusvarastoista – vanhojen vuodeosastojen tulevaisuus. Seminaari 2.3.1989. Espoo: Arkkitehtiosasto, Terveystieteidenhuolto- ja hoitorakennusten tutkimuslaitos, TKK.
- Thane, P. 2002. *Old Age In English History. Past Experiences, Present Issues.* England: Oxford University Press.
- Thorslund, M. 2002. Dagens och morgondagens vård och omsorg. Om gapet mellan behov och resurser. I L. Andersson (red.) *Socialgerontologi.* Lund: Studentlitteratur, 231-251.
- Titscher, S. & Meyer, M. & Wodak, R. & Vetter, E. 2002. *Methods for Text and Discourse Analysis.* London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Tonboe, J. 1991. Rummets sociologi. Kritik af teoretiseringen af den materielle omverdens betydning i den sociologiske og den kulturgeografiske tradition. Danmark: Akademisk Forlag.
- Toppari, L. 1977. Kunnalliskotien mielisairasosastot. *Sosiaaliturva* (65) 19, 824-829.
- Tornstam, L. 1982. Tidsperspektiv, samhällsförändring och åldrande. I L. Tornstam & B. Odén & A. Svanborg (red.) *Äldre i samhället. Förr, nu och framtiden. Del 1: Teorier och forskningsansatser.* Sverige: Kontenta, 19-59.
- Townsend, P. 1962. *The Last Refuge – A Survey of Residential Institutions and Homes or the Aged in England and Wales.* London: Routledge & Kegan Paul.
- Townsend, P. & Wedderburn, D. 1966. *The Aged in the Welfare State. The Interim Report of a Survey of Persons aged 65 and over in Britain, 1962 and 1963.* London: G. Bell & Sons Ltd.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Helsinki: Tammi.
- Tuominen, E. 2004. Eläkeuudistus suuntaa tutkimusta työssä jatkamisen ja työolojen tutkimiseen. Teoksessa E. Tuominen (toim.) *Eläkeuudistus ja ikääntyvien työssä jatkamisaikheet.* Helsinki: Eläketurvakeskuksen raportteja 27, 11-21.
- Turja, T. 2007. Parlamentaariset puhetyylit eduskunnan täysistunnoissa. *Poliittikka* 3, XLIX vsk., 168-181.
- Turkka, M. 1980. Kunnallis- ja vanhainkotirakennusten suunnittelu. *Sosiaaliturva* 68 (15), 644-651.
- Täysistunnon pöytäkirjat puhujittain alkaen 1999 - eduskunnan pöytäkirja-arkisto.
<http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/akxhaku.sh?lyh=PUHSUP?lomake=akirja/akx3100> [viitattu 23.5.2008]
- Törmä, S. & Nieminen, J. & Hietikko, M. 2001. Ikääntyneiden itsenäistä suoriutumista tukevan teknologian arviointi käyttäjänäkökulmasta. *Turvahälytysjärjestelmät. Geronteknologia-arvioinnin osaraportti. Tulevaisuusvaaliokunta. Teknologian arviointeja 7.* Helsinki: Eduskunnan kanslian julkaisu 4.

- Urponen, K. 1994. Huoltoyhteiskunnasta hyvinvointivaltioon. Teoksessa J. Jaakkola & P. Pulma & M. Satka & K. Urponen (toim.) *Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisten sosiaalisen turvan historia. Sosiaaliturvan keskusliitto*. Jyväskylä: Gummerus, 163-260.
- Uski, R. 1983. Vanhuksen asuminen asunnon fyysiseltä kannalta tarkasteltuna. Haastattelututkimus vanhusten asunto-olojen vaikutuksesta omatoimiseen selviytymiseen. *Sosiaalihallituksen julkaisuja 4*. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Uusitalo, M. & Perttilä, K. & Kurenniemi, M. 2005. Hyvinvointi ja terveyden edistäminen kuntien asiakirjoissa. *Asiakirja-analyysi TEJO-pilottikunnissa. Työpapereita 8*. Helsinki: Stakes.
- Vaarama, M. & Kainulainen, S. & Perälä, M-L. & Sinervo, T. 1999. Vanhusten laitoshoidon tila. *Voimavarat, henkilöstön hyvinvointi ja hoidon laatu. Aiheita 45*. Helsinki: Stakes.
- Vaarama, M. & Luomahaara, J. & Peiponen, A. & Voutilainen, P. 2001. Koko kunta ikääntyneiden asialle. *Näkökulmia ikääntyneiden itsenäisen selviytymisen sekä hoidon ja palvelun kehittämiseen. Raportteja 259*. Helsinki: Stakes.
- Vakimo, S. 2001. Paljon kokeva, vähän näkyvä. Tutkimus vanhaa naista koskevista kulttuurisista käsityksistä ja vanhan naisen elämäntäytännöistä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 818.
- Valli, R. 2001. *Johdatus tilastolliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Valtioneuvoston kanslia 2004. *Hyvä yhteiskunta kaikenikäisille. Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko väestönkehityksestä, väestöpolitiikasta ja ikärakenteen muutokseen varautumisesta. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 27. VNS 8*. Helsinki: Valtioneuvosto.
- Vanhustenhuoltokomitea 1952. *Komiteanmietintö N:o 11*. Helsinki: Valtioneuvoston kirjapaino.
- Vares, V. 1992. *Reaalipolitiikkaa ja kansalaiskasvatusta. J.W. Snellman ja fenomenaaninen käsitys maanpuolustuslaitoksesta 1860- ja 1870-luvuilla vuosien 1877-1878 valtiopäiväkeskustelujen valossa. Teoksessa Turvallisuustieteellinen Tutkimuskeskus. Kohti demokratian itsepuolustustako? Turku: Turvallisuustieteellisen Tutkimuskeskuksen vuosikirja III, 44-68*.
- Valtiovarainministeriön järjestelyosasto 1984. *Valtiovarainministeriön järjestelyosasto 40 vuotta. Kansanedustaja Kekkonen eduskuntapuhe 10.12.1943. Hallintohistorian tutkimuksen edistäminen*. Helsinki: Valtiovarainministeriön järjestelyosasto 1.
- Varto, J. 1992. *Laadullisentutkimuksen metodologia. Terveyden- ja sairaanhoidajan kirjasto. Hygieia*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Vilkkö, A. 1997. *Ikääntyminen, muistot ja koti. Teoksessa A. Karisto (toim.) Vanhuus kaupungissa. Miina Sillanpään säätiö*, Helsinki: WSOY, 168-183.
- Vilkkö, A. 2000. Riittävästi koti. *Janus 8 (3)*, 213-229.
- Vilkkö, A. 2003. Vanhenemisen paikat. *Pääkirjoitus Gerontologia 17 (3)*, 119-120.

- Vilkko, A. 2005. Paikoillaan vanhenemisen politiikkaa. Pääkirjoitus. *Gerontologia* 19 (2), 55-56.
- Vincent, J. 2003. *Old Age*. London, New York: Routledge.
- Voutilainen, P. & Kattainen, E. & Heinola, R. 2007. Omaishoidon tuki sosiaalipalveluna. Selvitys omaishoidon tuesta ja sen vaihtelusta 1994-2006. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Vuokratasotoimikunnan mietintö 1962. Moniste 94. Helsinki: Sosiaaliministeriö, Helsinki.
- Vuorinen, L. 2003. Aika, tila ja vuorovaikutus vanhainkodin arjessa. Pro gradu -tutkielma. Raportteja 5, Helsinki: Ikäinstituutti, Kuntokallio-Säätiö.
- Vuorinen, L. 2009. Ikääntyminen maalaiskylässä. Helsingin yliopisto, Yhteiskuntapolitiikan laitos. Verso, Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus.
- Väestöliiton vuosikirja IV 1954. Asunto-olomme ja niiden kehittäminen. Väestöpoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja. Hyvinkää: Hyvinkään Kirjapaino Osakeyhtiö.
- Vähä-Nissi, H. 1980. Oikea kalustus luo viihtyisyyttä vanhainkotiin. *Sosiaaliturva* 68 (15), 652-655.
- Välikangas, K. 2006. Kuntien toiminta ikääntyneiden kotona asumisen ja palveluiden kehittämisessä. *Suomen ympäristö* 21. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Wahl, H-W. & Weisman, G. D. 2003. Environmental Gerontology at the Beginning of the New Millennium: Reflections on Its Historical, Empirical, and Theoretical Development. *The Gerontologist* 43 (5), 616-627.
- Wall, R. 1990. The Living Arrangements of the Elderly in Europa in the 1980s. In B. Bytheway & T. Keil & P. Allatt & A. Bryman (Eds.) *Becoming and Being Old. Sociological Approaches to Later Life*. London, Newbury Park, New Delhi: SAGE Publications, 121-142.
- Weihl, H. 1972. Selected Aspects of Aging in Israel, 1969. In D. O. Cowgill & L. D. Holmes (Eds.) *Aging and Modernization*. New York: Appleton-Century-Crofts, Educational Division ja Meredith Corporation, 197-209.
- Werlen, B. 1993. *Society, Action and Space. An Alternative Human Geography*. London, New York: Routledge.
- Wiberg, M. & Koura, A. 1996. Kansanedustajat ovat kyselevinään ja ministerit vastaavinaan. *Parlamenttikysymysten logiikka*. Teoksessa K. Palonen & H. Summa (toim.) *Pelkkää retoriikkaa. Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino, Tampere, 197-219.
- Wäre, S. 1983. Vanhusten asuminen tänään ja huomenna. Julkaisu C 55. Espoo: Arkkitehtiosasto, Rakennussuunnittelun laitos, Teknillinen korkeakoulu. Ympäristöministeriö 1989. Vammaisten ja vanhusten asumisen parantaminen. Työryhmän raportti 2. Helsinki: Ympäristöministeriö, Kaavoitus- ja rakennusosasto.
- Åkerblom, S. 1990. Asuminen ja elämänkaari. Pääraportti. Asuntohallitus, Tutkimus- ja suunnitteluosasto. *Asuntotutkimuksia* 5. Helsinki: Valtionpainatuskeskus.

- Åkerblom, S. 1991. Tilat toimiviksi vanhustenhuollossa. Raportteja 33/1991. Helsinki: Sosiaali- ja terveyshallitus.
- Åkerblom, S. & Kahri, E. 1988. Vanhusten asumisen kehittäminen. Julkaisu 5. Espoo: Arkkitehtiosasto, Teknillinen korkeakoulu.
- Özer-Kemppainen, Ö. 2006. Alternative Housing Environments for the Elderly in the Information Society. Väitöskirja. Acta Universitatis Ouluensis C Technica 245. Oulu: Oulun yliopisto.

Esitteet ja lehdistöviitteet:

- Eduskunnan esitesarja 1-9.
- Helsingin Sanomat (HS) 18.12.2000. Eduskunnasta löytyy aina äänessä olevan neljän kopla.
- Helsingin Sanomat (HS) 16.6.2001. Kuosmanen saarnasi tyhjälle istuntosalille.
- Helsingin Sanomat (HS) 27.3.2003. Uudet edustajat pääsivät Uosukaisen puhujaluokalle.
- Helsingin Sanomat (HS) 4.3.2005. Eduskunnan kuppila on hiljentynyt.
- Helsingin Sanomat (HS) 13.5.2005. Afrikkalainen Mambo-Sambo aiheutti päänvaivaa eduskunnassa.
- Helsingin Sanomat (HS) 14.2.2006. Helsinkiläinen kansanedustaja varoo sanojaan.
- Helsingin Sanomat (HS) 26.4.2007. Eduskunnassa oli neitsytpuheiden päivä.
- Helsingin Sanomat (HS) 14.5.2009. Saako eduskunnassa puhua mitä vain, puhemies Niinistö?
- Helsingin Sanomat (HS) 15.5.2009. Vistbacka: "Hauvelipuheesta" syntynyt kohu on perusteeton.
- Helsingin Sanomat (HS) 17.6.2009. Pääministeriä syytetään suorasta valehtelusta eduskunnan edessä.

Liite 1: Kansanedustajat, joiden puheista aineisto on koottu. Puheiden määrä, Suluissa vuosiluku, jolloin puhe/puheet pidetty, puolue ja hallitusasema (hallitus/oppositio /virka-mieshallitus, hall./opp./virkam.)

Periodi ja edustaja	Puheet	Puolue	Hall./opp. virkam.
1950-1961			
Elli Stenberg	1 (1950)	SKDL	opp.
Tyyne Leivo-Larsson	1 (1950)	SDP	opp.
Arno Tuurna	1 (1950)	Kok.	opp.
Juho Pyy	1 (1950)	SDP	opp.
Mauno Pekkala	1 (1951)	SKDL	opp.
Irma Torvi	1 (1951)	SKDL	opp.
Albin Wickman	1 (1951)	RKP	hall.
Laura Brander-Wallin	3 (1951, 1954, 1958)	SDP	hall. 1951, opp. 1954, virkam. 1958
Juho Tenhiälä	2 (1952, 1961)	Kansanp.	opp.
Kurt Nordfors	1 (1959)	RKP	hall.
Anni Flinck	2 (1960, 1961)	SDP	opp.
Mikko Hult	1 (1960)	SDP	opp.
12 puhujaa ja 16 puhetta			
1958-1971			
Judit Nederström-Lundén	2 (1958, 1964)	SKDL	opp.
Lyyli Aalto	2 (1961, 1964)	SDP	opp.
Georg C. Ehrnrooth	3 (1961, 1962, 1963)	RKP	opp. 1961, hall. 1962, 1963
Tyyne Tuominen	1 (1961)	SKDL	opp.
Impi Lukkarinen	4 (1961, 1963, 1964, 1965)	TPSL	opp. 1961, hall. 1963, opp. 1964, 1965
Alwar Sundell	1 (1962)	RKP	hall.
Tyyne Paasivuori	5 (1962, 1963, 1967, 1969 (2))	SDP	opp. 1962, 1963, hall. 1967, 1969
Olavi Saarinen	1 (1962)	TPSL	hall.
Rafael Paasio	1 (1963)	SDP	opp.
Veikko Helle	1 (1963)	SDP	opp.
Margit Borg-Sundman	3 (1963, 1964)	Kok.	hall.
Eino Roine	1 (1963)	SKDL	opp.
Kaino Haapanen	1 (1963)	SKDL	opp.
Georg Backlund	1 (1963)	SKDL	opp.
Irma Torvi	1 (1963)	SKDL	opp.
Hertta Kuusinen	1 (1963)	SKDL	opp.
Albin Wickman	1 (1963)	RKP	hall.
V.J. Sukselainen	3 (1963, 1964, 1966)	MI/Kesk	hall.
Kristian Gestrin	1 (1963)	RKP	hall.
Edit Terästö	1 (1963)	SDP	opp.
Väinö Virtanen	2 (1964, 1969)	SKDL	opp. 1964, hall. 1969
Kurt Nordfors	1 (1964)	RKP	hall.
Uljas Mäkelä	2 (1965, 1969)	SDP	opp. 1965, hall. 1969
Sylvi Siltanen	1 (1965)	SDP	opp.
Aili Siiskonen	3 (1966, 1969 (2))	TPSL	hall.
Uki Voutilainen	1 (1968)	SDP	hall.

Anni Flinck	1 (1969)	SDP	hall.
Siiri Lehmonen	1 (1969)	SKDL	hall.
Anna-Liisa Linkola	2 (1969)	Kok.	opp.
Veikko Honkanen	1 (1969)	Kesk.	hall.
Olavi Lähteenmäki	1 (1970)	Kok.	virkam.
Erkki Häkämies	1 (1970)	Kok.	virkam.
Anna-Liisa Jokinen	1 (1970)	SKDL	hall.
Katri-Helena Eskelinen	1 (1970)	Kesk.	hall.
Hannes Volotinen	1 (1970)	SMP	opp.
Ensio Laine	1 (1971)	SKDL	opp.
36 puhujaa ja 56 puhetta			
1971-1978			
Kaarle Salmivuori	1 (1971)	SDP	hall.
Heikki Kainulainen	3 (1971, 1972, 1972)	SMP	virkam. 1971, opp. 1972
Maija Heino	1 (1971)	Kok.	virkam.
Eeva Kauppi	3 (1971, 1972, 1972)	Kok.	opp.
Heikki Mustonen	1 (1972)	SKDL	opp.
Sirkka Lankinen	1 (1972)	Kok.	opp.
Aune Mänttari	1 (1972)	SMP/Skyp	opp.
Pauli Räsänen	1 (1972)	SKDL	opp.
Rauno Korpinen	1 (1972)	SKDL	opp.
Mirjam Tuominen	2 (1972)	SKDL	opp.
Rainer Lemström	2 (1972)	SMP	opp.
Veikko Vennamo	1 (1973)	SMP	opp.
Taisto Sinisalo	1 (1974)	SKDL	opp.
Anna-Liisa Jokinen	2 (1974, 1975)	SKDL	opp.
Timo Mäki	1 (1974)	Kok.	opp.
Pekka Vennamo	1 (1974)	SMP	opp.
Kerttu Hemmi	1 (1975)	LKP	hall.
Markus Kainulainen	1 (1976)	SKDL	hall.
Marjatta Stenius	1 (1977)	SKDL	opp.
Impi Muroma	1 (1976)	SKL	opp.
Elly Sigfrids	1 (1977)	RKP	hall.
Pirkko Työljärvi	1 (1978)	SDP	hall.
Helge Talvitie	1 (1978)	SKDL	hall.
Håkan Malm	1 (1978)	RKP	opp.
24 puhujaa ja 31 puhetta			
1979-1990			
Ulla Puolanne	1 (1979)	Kok.	opp.
Jorma Fred	1 (1979)	SKL	opp.
Helena Pesola	2 (1979, 1985)	Kok.	opp.
Sauli Hautala	1 (1979)	SKL	opp.
Pentti Lahti-Nuuttila	1 (1980)	SDP	hall.,
Impi Muroma	3 (1980, 1982, 1985)	SKL	opp.
Helvi Hyryn Kangas	1 (1980)	LKP	opp.
Seija Karkinen	1 (1980)	SDP	hall.
Sten Söderström	1 (1980)	SKDL	hall.
Ulla Järvillehto	1 (1980)	SKL	opp.
Marjatta Mattsson	1 (1980)	SKDL	hall.

Eeva Kauppi	5 (1980, 1982)	Kok.	opp.
Pentti Sillantaus	2 (1982)	Kok.	opp.
Mauri Pekkarinen	1 (1982)	Kesk.	hall.
Pekka Löyttyniemi	1 (1982)	Kok.	opp.
Matti Ahde	1 (1982)	SDP	hall.
Matti Puhakka	2 (1982, 1985)	SDP	hall.
Anssi Joutsenlahti	1 (1982)	SMP	opp.
Georg C. Ehrnrooth	1 (1984)	Pl.	opp.
Liisa Hilpelä	1 (1984)	Kok.	opp.
Olavi Martikainen	1 (1985)	Kesk.	hall.
Eeva Kuuskoski-Vikatmaa	1 (1985)	Kesk.	hall.
Aila Jokinen	1 (1985)	Kok.	opp.
Arvo Kempainen	1 (1985)	SKDL	opp.
Pirkko Ikonen	1 (1986)	Kesk.	hall.
Päivi Varpasuo	1 (1987)	Kok.	opp.
Vappu Säilynoja	1 (1987)	SKDL	opp.
Sirkka-Liisa Anttila	1 (1989)	Kesk.	opp.
Ritva Vastamäki	1 (1990)	Kok.	hall.
29 puhujaa ja 38 puhetta			
1990-1999			
Kirsti Ala-Harja	2 (1990, 1998)	Kok.	hall.
Eeva-Liisa Moilanen	1 (1990)	SKL	opp.
Mirja Ryyänen	1 (1990)	Kesk.	opp.
Håkan Nordman	1 (1990)	RKP	hall.
Mauri Miettinen	1 (1990)	Kok.	hall.
Tina Mäkelä	1 (1991)	SMP	opp.
Irmeli Takala	1 (1992)	Kok.	hall.
Marjatta Stenius-Kaukonen	2 (1992, 1999)	Vas.	opp. 1992, hall. 1999
Kerttu Törnqvist	1 (1992)	SDP	opp.
Riitta Kauppinen	1 (1993)	Kesk.	hall.
Outi Ojala	3 (1993, 1994, 1997)	Vas.	opp. 1993, 1994, hall. 1997
Pentti Tiusanen	1 (1995)	Vas.	hall.
Päivi Räsänen	3 (1996, 1998)	SKL	opp.
Margareta Pietikäinen	1 (1997)	RKP	hall.
Paula Kokkonen	2 (1997, 1999)	Kok.	hall.
Terttu Huttu-Juntunen	5 (1997, 1998)	Vas.	hall.
Tuula Haatainen	1 (1998)	SDP	hall.
Tuija Pykäläinen	1 (1998)	Vihr.	hall.
Annika Lapintie	1 (1998)	Vas.	hall.
Sinikka Mönkäre	1 (1998)	SDP	hall.
Anne Knaapi	1 (1998)	Kok.	hall.
Liisa Hyssälä	1 (1999)	Kesk.	opp.
Klaus Hellberg	1 (1999)	SDP	hall.
Lauri Kähkönen	1 (1999)	SDP	hall.
Marja-Leena Kempainen	1 (1999)	SKL	opp.
Lauri Oinonen	1 (1999)	Kesk.	opp.
26 puhujaa ja 37 puhetta			

1999-2002				
Margareta Pietikäinen	1 (1999)	RKP	hall.	
Marjatta Stenius-Kaukonen	2 (1999, 2000)	Vas.	hall.	
Eva Biaudet	3 (1999, 2000)	RKP	hall.	
Anne Huotari	1 (1999)	Vas.	hall.	
Jaana Ylä-Mononen	1 (1999)	Kesk.	opp.	
Liisa Hyssälä	2 (2000, 2001)	Kesk.	opp.	
Jukka Gustafsson	1 (2000)	SDP	hall.	
Leea Hiltunen	2 (2000)	SKL	opp.	
Osmo Puhakka	1 (2000)	Kesk.	opp.	
Raimo Vistbacka	4 (2000, 2001, 2002)	Ps.	opp.	
Tytti Isohookana-Asunmaa	1 (2000)	Kesk.	opp.	
Marjaana Koskinen	2 (2000)	SDP	hall.	
Hanna Markkula-Kivisilta	1 (2000)	Kok.	hall.	
Virpa Puisto	1 (2000)	SDP	hall.	
Christina Gestrin	2 (2000, 2001)	RKP	hall.	
Mikko Immonen	2 (2000)	Vas.	hall.	
Susanna Huovinen	1 (2000)	SDP	hall.	
Inkeri Kerola	2 (2000)	Kesk.	opp.	
Jouko Jääskeläinen	2 (2000)	SKL	opp.	
Osmo Soininvaara	1 (2000)	Vihr.	hall.	
Jukka Vihriälä	1 (2000)	Kesk.	opp.	
Marjatta Vehkaoja	1 (2000)	SDP	hall.	
Irja Tulonen	1 (2000)	Kok.	hall.	
Petri Salo	1 (2000)	Kok.	hall.	
Hannes Manninen	1 (2000)	Kesk.	opp.	
Perh Löf	2 (2000, 2002)	RKP	hall.	
Merikukka Forsius	1 (2000)	Vihr.	hall.	
Päivi Räsänen	2 (2000, 2001)	Kd.	opp.	
Niilo Keränen	1 (2000)	Kesk.	opp.	
Tarja Kautto	2 (2000, 2001)	SDP	hall.	
Eero Akaan-Penttilä	3 (2000, 2001)	Kok.	hall.	
Tanja Karpela	1 (2000)	Kesk.	opp.	
Pentti Tiusanen	1 (2000)	Vas.	hall.	
Håkan Nordman	1 (2000)	RKP	hall.	
Tuula Haatainen	1 (2000)	SDP	hall.	
Matti Kangas	3 (2000, 2002)	Vas.	hall.	
Lauri Oinonen	1 (2000)	Kesk.	opp.	
Pirkko Peltomo	4 (2000, 2002)	SDP	hall.	
Marja-Leena Kemppainen	1 (2000)	SKL	opp.	
Pekka Nousiainen	1 (2000)	Kesk.	opp.	
Ulla Juurola	1 (2000)	SDP	hall.	
Leena Rauhala	2 (2000)	SKL	opp.	
Pirjo-Riitta Antvuori	1 (2000)	Kok.	hall.	
Raija Vahasalo	1 (2000)	Kok.	hall.	
Maria-Kaisa Aula	1 (2000)	Kesk.	opp.	
Timo Ihämäki	1 (2000)	Kok.	hall.	
Markku Laukkanen	2 (2000, 2001)	Kesk.	opp.	
Antero Kekkonen	1 (2000)	SDP	hall.	
Pekka Ravi	1 (2001)	Kok.	hall.	
Riitta Korhonen	1 (2001)	Kok.	hall.	
Rauha-Maria Mertjärvi	1 (2001)	Vihr.	hall.	

Tuija Brax	1 (2001)	Vihr.	opp.
Kyösti Karjula	1 (2001)	Kesk.	opp.
Kari Myllyniemi	1 (2001)	Kesk.	opp.
Lasse Virén	1 (2002)	Kok.	hall.
Esko Kurvinen	1 (2002)	Kok.	hall.
Katri Komi	1 (2002)	Kesk.	opp.
57 puhujaa ja 82 puhetta			
2003-2005			
Liisa Hyssälä	4 (2003, 2004)	Kesk.	hall.
Anne Holmlund	2 (2003, 2005)	Kok.	opp.
Hannes Manninen	2 (2003, 2004)	Kesk.	hall.
Timo Soini	1 (2003)	Ps.	opp.
Leena Rauhala	3 (2003, 2004, 2005)	SKL	opp.
Eero Akaan-Penttilä	1 (2003)	Kok.	opp.
Esko Ahonen	3 (2003, 2004, 2005)	Kesk.	hall.
Antti Kaikkonen	1 (2003)	Kesk.	hall.
Katri Komi	1 (2004)	Kesk.	hall.
Pirkko Peltomo	2 (2004)	SDP	hall.
Leena Harkimo	1 (2004)	Kok.	opp.
Päivi Räsänen	1 (2004)	Kd.	opp.
Kari Kärkkäinen	1 (2004)	SKL	opp.
Paula Risikko	9 (2004, 2005)	Kok.	opp.
Marja-Leena Hemming	1 (2004)	Kok.	opp.
Christina Gestrin	1 (2004)	RKP	hall.
Anneli Kiljunen	1 (2004)	SDP	hall.
Ulla Anttila	1 (2004)	Vihr.	opp.
Kari Uotila	1 (2004)	Vas.	opp.
Satu Taiveaho	2 (2004, 2005)	SDP	hall.
Olavi Ala-Nissilä	1 (2004)	Kesk.	hall.
Pentti Tiusanen	1 (2004)	Vas.	opp.
Tuija Brax	1 (2005)	Vihr.	opp.
Pekka Nousiainen	1 (2005)	Kesk.	hall.
Toimi Kankaanniemi	1 (2005)	Kd.	opp.
Jouko Laxell	1 (2005)	Kok.	opp.
Jukka Vihriälä	2 (2005)	Kesk.	hall.
Erkki Virtanen	1 (2005)	Vas.	opp.
Sari Essayah	1 (2005)	SKL	opp.
29 puhujaa ja 49 puhetta			

Yhteensä 213 puhujaa ja 309 puhetta.

Liite 2. Vanhuuden turvan kehitykseen liittyneitä lainsäädännöllisiä toimenpiteitä

Vuosi	Laki tai toiminto	Tarkoitus
1922	Köyhäinhuoltolaki (voimaan 1923)	Kunnat velvollisiksi hoitamaan köyhiä laitoksissa; laiskottelevat töihin ja avutarvitsijat laitoksiin
1937	Kansaneläkelaki (voimaan 1939)	Rahastointiperiaatteelle nojautuva; 65 vuotta täyttäneet; ennen v. 1884 syntyneet lain ulkopuolelle
1952	Vanhuusavustuslaki	Rahallinen tuki kansaneläkelain ulkopuolelle jääneille
1956	Kansaneläkelain uudistus (voimaan 1957)	Rahastointiperiaatteesta luovuttiin ja tilalle jakoperiaate; jokainen 65 vuotta täyttänyt lain piiriin
1956	Huoltoapulaki	Kumosi vanhan köyhäinhuoltolain; kunta velvolliseksi antamaan kaikille apua tarvitseville huoltoapua
1956	Merimiesten eläkelaki	Ansioperusteinen eläke
1960-luku	Sosiaalihuolto kohti sosiaalipalveluja	
1961	Työntekijäin eläkelaki (TEL, voimaan 1962)	Ansioperusteinen eläke
1962	Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijöiden eläke (LEL)	Ansioperusteinen eläke
1962	Työkyvyttömyyseläke	Työkyvyttömät
1964-1969	Muita väestöryhmiä koskevat ansioperusteiset eläkkeet	
1963-1967	Sairausvakuutuksen kehittäminen	Sairauskulujen osittainen korvaus
1965	Kansaneläkelain muutos	Apu- ja hoitolisät vanhuksille
1966	Laki kunnallisesta kodinhoitoavusta (voimaan 1967)	Vanhukset ja muut huolenpitoa tarvitsevat kotiavun piiriin
1970	Asumistuki kansaneläkelakiin	
1971	Työttömyyseläkejärjestelmä	Ikääntyneet pitkäaikaistyöttömät

Vuosi	Laki tai toiminto	Tarkoitus
1974 1976	Maatalouden eläkkeet Ns. historiallinen kompromissi	Sukupolven vaihdos, luopumiskorvaukset Vähimmäiseläkkeenä maksettavan kansaneläkkeen ja työsuhteista karttuvan työeläkkeen suhde
1970-luku	Avohuollon korostaminen vanhustenhuollossa	
1980-luku	Vanhustenhuoltoon uusia toimintamuotoja	
1980-luku	Joustavat eläkkeet	
1980-1985	Kansaneläkelain uudistus	Tarveharkinnan poistaminen; vähimmäiseläkkeen takaaminen
1982	Sosiaalihuoltolaki	Kunta velvoitetaan järjestämään sosiaalipalveluja;
	Laki valtionosuuksista (VALTAVA)	sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyön parantaminen; valtionosuuksien tasaus
1982	Rintamamiesveteraanien eläke	Sotaveteraanit, naiset 1983
1986	Yksilöllinen varhaiseläke työkyky nyk. työssä alentunut	Ikääntyneet, pitkän työuran tehneet, joilla
1986	Varhennettu vanhuuseläke	
1987	Osa-aikaeläke	
1987	Eläkekomitea 1987	Eläkepolitiikan linjaaminen
1990	Perhe-eläkeuudistus	Mieslesket eläkkeen piiriin
1991	Ylimääräisen rintamalisän korottaminen	
1992	Eläkkeensaajien hoitotuen korotus	
1992	Ns. Sailaksen paperi	Valtion menojen leikkaukset ja eläkeikien nosto
1994	Indeksitarkastusten jäädyttäminen	
1994	Yksilöllinen varhaiseläke	Ikärajan muutos 60 vuodesta 58:aan.
1995	KEL-indeksin korjaus ja TEL-indeksi leikkaus	

Vuosi	Laki tai toiminto	Tarkoitus
1996	Työeläkeuudistus Kansaneläkkeen pohjaosan poistaminen Pohjaosien muuttuminen eläketulovähenteisiksi	Laskutavan muutos Kansaneläkkeiden leikkaaminen
1997	TaEL-eläkkeet	Muun muassa kotitaloustyö
2000	Työkyvyttömyyseläkkeen muutos	Muutokset koskien alle 18-vuotiaita
2000	Yksilöllisen vanhuus-eläkkeen muutos	Ikärajan muutos 60 vuodesta 58:aan.
2000	Varhennetun vanhuus-eläkkeen muutos	Kertoimien muutokset
2001	Leikattujen kansaneläkkeiden ja puolisolien maksaminen päättyi	
2001	Ikäihmisten palvelujen laatusuositus	Palvelujen laatuun vaikuttaminen
2001	Terveys 2015 kansanterveysohjelma	Terveyspolitiikan linjaaminen; ikääntyneiden terveys
2004	Palvelusetelin käyttöönotto	Kotipalveluiden hankkiminen palvelusetelillä
2005	Eläkeuudistus	Muun muassa joustavat eläkeiät, työttömyyseläke ja yksilöllinen varhaiseläke poistuvat asteittain
2006	Palvelutarpeen arviointi	Lakimuutos yli 80-vuotiaiden ja Kelan erityishoitotukea saavien palvelutarpeen arvioinnista
2007	Hyvinvointi 2015-ohjelma ikärakenteen muutos	Lähiajan kehittämistarpeiden määrittely;
2008	Ikäihmisten palvelujen laatusuositus	Suosituksen uudistus
2009	Sosiaalipalvelujen tarpeen arviointi	Ikärajan muutos 75 vuoteen

Lähteet: Sundell (1988, 71) ja Hellsten (2003, 37-51), Tuominen (2004, 11-31), STM:n www-sivut.

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN EDUCATION, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH

- 1 KYÖSTIÖ, O. K., Oppilaiden terveydentilan riippuvuus koulutyypistä. - Health status of pupils according to type of school. 78 p. Summary 6 p. 1962.
- 2 HEINONEN, VEIKKO, Differentiation of primary mental abilities. 136 p. 1963.
- 3 ELONEN, ANNA S., TAKALA, MARTTI & RUOPPILA ISTO, A study of intellectual functions in children by means of the KTK performance scales. 181 p. 1963.
- 4 JUURMAA, JYRKI, On the ability structure of the deaf. 114 p. 1963.
- 5 HEINONEN, VEIKKO, Lyhennetty faktori-analyysi. - A short method for factor analysis. 76 p. Summary 5 p. 1963.
- 6 PITKÄNEN, PENTTI, Fyysisen kunnon rakenne ja kehittyminen. - The structure and development of physical fitness. 163 p. Summary 10 p. 1964.
- 7 NURMI, VELI, Maamme seminaarien varsinaisen opettajakoulutuksen synty ja kehittyminen viime vuosisadalla I. - Die Entehung und Entwicklung der praktischen Lehrer-bildung unserer Lehrerseminare im vorigen Jahrhundert I. 270 p. Zusammenfassung 15 p. 1964.
- 8 NURMI, VELI, Maamme seminaarien varsinaisen opettajakoulutuksen synty ja kehittyminen viime vuosisadalla II. - Die Entstehung und Entwicklung der praktischen Lehrer-bildung unserer Lehrerseminare im vorigen Jahrhundert II. 123 p. Zusammenfassung 10 p. 1964.
- 9 NUMMENMAA, TAPIO, The language of the face. 66 p. 1964.
- 10 ISOSAARI, JUSSI, Bruno Boxström ja Sortavalan seminaarin kasvatusaineiden opetus 1882-1917. - Bruno Boxström und der Unterricht in den pädagogischen Fächern am Seminar von Sortavala 1882-1917. 167 p. Zusammenfassung II p. 1964.
- 11 NUMMENMAA, TAPIO & TAKALA, MARTTI, Parental behavior and sources of information in different social groups. 53 p. 1965.
- 12 WECKROTH, JOHAN, Studies in brain pathology and human performance I. - On the relationship between severity of brain injury and the level and structure of intellectual performance. 105 p. 1965.
- 13 PITKÄNEN, PENTTI, Ärsyke- ja reaktioanalyttisten faktorointitulosten vastaavuudesta. - On the congruence and coincidence between stimulus analytical and response analytical factor results. 223 p. Summary 14 p. 1967.
- 14 TENKKU, JUSSI, Are single moral rules absolute in Kant's ethics? 31 p. 1967.
- 15 RUOPPILA, ISTO, Nuorten ja varttuneiden opiskelijoiden väliset asenne-erot eräissä ylioppilaspohjaisissa oppilaitoksissa. - Attitude differences between young and advanced university and college students. 182 p. Summary 14 p. 1967.
- 16 KARVONEN, JUHANI, The structure, arousal and change of the attitudes of teacher education students. 118 p. 1967.
- 17 ELONEN, ANNA S., Performance scale patterns in various diagnostic groups. 53 p. 1968.
- 18 TUOMOLA, UUNO, Kansakouluntarkastajaan kohdistuvista rooliodotuksista. - On role-expectations applied to school inspectors. 173 p. Summary 8 p. 1968.
- 19 PITKÄNEN, LEA, A descriptive model of aggression and nonaggression with applications to childrens behaviour. 208 p. 1969.
- 20 KOSKIAHO, BRIITTA, Level of living and industrialisation. 102 p. 1970.
- 21 KUUSINEN, JORMA, The meaning of another person's personality. 28 p. 1970.
- 22 VILJANEN, ERKKI, Pohjakoulutustaso ja kansakoulunopettajan kehitysympäristöjen muodostuminen. - The level of basic education in relation to the formation of the development milieus of primary school teachers. 280 s. Summary 13 p. 1970.
- 23 HAGFORS, CARL, The galvanic skin response and its application to the group registration of psychophysiological processes. 128 p. 1970.
- 24 KARVONEN, JUHANI, The enrichment of vocabulary and the basic skills of verbal communication. 47 p. 1971.
- 25 SEPPÖ, SIMO, Abiturienttien asenteet uskonnon-opetukseen. - The attitudes of students toward religious education in secondary school. 137 p. Summary 5 p. 1971.
- 26 RENKO MANU, Opettajan tehokkuus oppilaiden koulusaavutusten ja persoonallisuuden kehittämisesä. - Teacher's effectiveness in improving pupils' school achievements and developing their personality. 144 p. Summary 4 p. 1971.
- 27 VAHERVA, TAPIO, Koulutustulokset peruskoulun ala-asteella yhteisömuuttujien selittäminä. - Educational outcomes at the lower level of the comprehensive school in the light of ecological variables. 158 p. Summary 3 p. 1974.
- 28 OLKINUORA, ERKKI, Norm socialization. The formation of personal norms. 186 p. Tiivistelmä 4 p. 1974.
- 29 LIIKANEN, PIIRKKO, Increasing creativity through art education among pre-school children. 44 p. Tiivistelmä 4 p. 1975.
- 30 ELONEN, ANNA S., & GUYER, MELVIN, Comparison of qualitative characteristics of human figure drawings of Finnish children in various diagnostic categories. 46 p. Tiivistelmä 3 p. 1975.
- 31 KÄÄRIÄINEN, RISTO, Physical, intellectual, and personal characteristics of Down's syndrome. 114 p. Tiivistelmä 4 p. 1975.
- 32 MÄÄTTÄ, PAULA, Images of a young drug user. 112 p. Tiivistelmä 11 p. 1976.
- 33 ALANEN, PENTTI, Tieto ja demokratia. - Epistemology and democracy. 140 p. Summary 4 p. 1976.
- 34 NUPPONEN, RIITTA, Vahvistajaroolit aikuisten ja lapsen vuorovaikutuksessa. - The experimental roles of reinforcing agent in adult-child interaction. 209 p. Summary 11 p. 1977.

- 35 TEIKARI, VEIKKO, Vigilanssi-ilmiön mittaamisesta ja selitysmahdollisuuksista. – On measuring and explanation of vigilance. 163 p. Summary 2 p. 1977.
- 36 VOLANEN, RISTO, On conditions of decision making. A study of the conceptual foundations of administration. – Päätöksenteon edellytyksistä. Tutkimus hallinnon käsitteellisistä perusteista. 171 p. Tiivistelmä 7 p. 1977.
- 37 LYYTINEN, PAULA, The acquisition of Finnish morphology in early childhood. – Suomen kielen morfologien säännönmukaisuuksien omaksuminen varhaislapsuudessa. 143 p. Tiivistelmä 6 p. 1978.
- 38 HAKAMÄKI, SIMO, Maaseudulle muutto muutto liikkeen osana. – Migration on rural areas as one element of migration as a whole. 175 p. Summary 5 p. 1978.
- 39 MOBERG, SAKARI, Leimautuminen erityispedagogiikassa. Nimikkeisiin apukoululainen ja tarkkailuluokkalainen liittyvät käsitykset ja niiden vaikutus hypoteettista oppilasta koskeviin havaintoihin. – Labelling in special education. 177 p. Summary 10 p. 1979.
- 40 AHVENAINEN, OSSI, Lukemis- ja kirjoittamis-häiriöinen erityisopetuksessa. – The child with reading and writing disabilities in special education. 246 p. Summary 14 p. 1980.
- 41 HURME, HELENA, Life changes during childhood. – Lasten elämänmuutokset. 229 p. Tiivistelmä 3 p. 1981.
- 42 TUTKIMUS YHTEISKUNTAPOLITIIKAN VIITOITAJANA. Professori Leo Paukkuselle omistettu juhla kirja. 175 p. 1981.
- 43 HIRSJÄRVI, SIRKKA, Aspects of consciousness in child rearing. – Tietoisuuden ongelma kotikasvatuksessa. 259 p. 1981.
- 44 LASONEN, KARI, Siirtolaisoppilas Ruotsin kouluyhteisössä. Sosiometrinen tutkimus. – A socio-metric study of immigrant pupils in the Swedish comprehensive school. 269 p. Summary 7 p. 1981.
- 45 AJATUKSEN JA TOIMINNAN TIET. Matti Juntusen muistokirja. 274 p. 1982.
- 46 MÄKINEN, RAIMO, Teachers' work, wellbeing, and health. – Opettajan työ, hyvinvointi ja terveys. 232 p. Tiivistelmä 2 p. 1982.
- 47 KANKAINEN, MIKKO, Suomalaisen peruskoulun eriyttämisratkaisun yhteiskunnallisen taustan ja siirtymävaiheen toteutuksen arviointi. 257 p. Summary 11 p. 1982.
- 48 WALLS, GEORG, Health care and social welfare in, cooperation. 99 p. Tiivistelmä 9 p. 1982.
- 49 KOIVUKARI, MIRJAMI, Rote learning comprehension and participation by the learners in Zairian classrooms. – Mekaaninen oppiminen, ymmärtäminen ja oppilaiden osallistumisen opetukseen zairelaisissa koululuokissa. 286 p. Tiivistelmä 11 p. 1982.
- 50 KOPONEN, RITVA, An item analysis of tests in mathematics applying logistic test models. – Matematiikan kokeiden osioanalyysi logistisia testimalleja käyttäen. 187 p. Tiivistelmä 2 p. 1983.
- 51 PEKONEN, KYÖSTI, Byrokrania politiikan näkökulmasta. Poliitiikan ja byrokranian keskinäinen yhteys valtio- ja yhteiskuntaprosessin kehityksen valossa. – Bureaucracy from the viewpoint of politics. 253 p. 1983.
- 52 LYYTINEN, HEIKKI, Psychophysiology of anticipation and arousal. – Antisipaation ja viriämisen psykofysiologia. 190 p. Tiivistelmä 4 p. 1984.
- 53 KORAKIANGAS, MIKKO, Lastenneuvolan terveydenhoitajan arvioinnit viisivuotiaiden lasten psyykkisestä kehityksestä. – The psychological assessment of five-year-old children by public health centres. 227 p. Summary 14 p. 1984.
- 54 HUMAN ACTION AND PERSONALITY. Essays in honour of Martti Takala. 272 p. 1984.
- 55 MATILAINEN, JOUKO, Maanpuolustus ja eduskunta. Eduskuntaryhmien kannanotot ja koheesio maanpuolustuskysymyksissä Paasikiven-Kekkonen kaudella 1945-1978. – Defence and Parliament. 264 p. Summary 7 p. 1984.
- 56 PUOLUE, VALTIO JA EDUSTUKSELLINEN DEMOKRATIA. Pekka Nyholmille omistettu juhla kirja. – Party, state and representational democracy. 145 p. Summary 2 p. 1986.
- 57 SIISIÄINEN, MARTTI, Intressit, yhdistyslaitos ja poliittisen järjestelmän vakaisuus. – Interests, voluntary associations and the stability of the political system. 367 p. Summary 6 p. 1986.
- 58 MATTLAR, CARL-ERIK, Finnish Rorschach responses in cross-cultural context: A normative study. 166 p. Tiivistelmä 2 p. 1986.
- 59 ÄYSTÖ, SEIJA, Neuropsychological aspects of simultaneous and successive cognitive processes. – Rinnakkaisen ja peräkkäisen informaation prosessoinnin neuropsykologiasta. 205 p. Tiivistelmä 10 p. 1987.
- 60 LINDH, RAIMO, Suggestiiviset mielikuvamallit käyttäytymisen muokkaajina tarkkailuluokkalaisilla. – Suggestive covert modeling as a method with disturbed pupils. 194 p. Summary 8 p. 1987.
- 61 KORHONEN, TAPANI, Behavioral and neural short-latency and long-latency conditioned responses in the cat. – Välittömät ja viivästetyt hermostolliset ja käyttäytymisvasteet klassisen ehdollistamisen aikana kissalla. 198 p. Tiivistelmä 4 p. 1987.
- 62 PAHKINEN, TUULA, Psykoterapian vaikutus minäkäsitykseen. Psykoterapian käynnistämisen muutosprosessin vaikutus korkeakouluopiskelijoiden minäkäsitykseen. – Change in self-concept as a result of psychotherapy. 172 p. Summary 6 p. 1987.
- 63 KANGAS, ANITA, Keski-Suomen kulttuuri-toimintakokeilu tutkimuksena ja politiikkana. – The action research on cultural-activities in the Province of Central Finland. 301 p. Summary 8 p. 1988.
- 64 HURME, HELENA, Child, mother and grandmother. Intergenerational interaction in

- Finnish families. 187 p. 1988.
- 65 RASKU-PUTTONEN, HELENA, Communication between parents and children in experimental situations. - Vanhempien ja lasten kommunikointi strukturoiduissa tilanteissa. 71 p. Tiivistelmä 5 p. 1988.
- 66 TOSKALA, ANTERO, Kahvikuppineurootikkojen ja paniikkiagorafobikkojen minäkuvat minäsystemin rakenteina ja kognitiivisen oppimis-terapian perustana. - The self-images of coffee cup neurotics and panic agoraphobics as structures of a selfsystem and a basis for learning therapy. 261 p. Summary 6 p. 1988.
- 67 HAKKARAINEN, LIISA, Kuurojen yläasteen oppilaiden kirjoitetun kielen hallinta. - Mastery of written language by deaf pupils at the upper level of Comprehensive school. 281 p. Summary 11 p. 1988.
- 68 NÄTTI, JOUKO, Työmarkkinoiden lohkoutuminen. Segmentaatioteoriat, Suomen työmarkkinat ja yritysten työvoimastrategiat. - Segmentation theories, Finnish labour markets and the use of labour in retail trade. 189 p. Summary 10 p. 1989.
- 69 AALTOLA, JUHANI, Merkitys opettamisen ja oppimisen näkökulmasta Wittgensteinin myöhäisfilosofian ja pragmatismen valossa. - Meaning from the point of view of teaching and learning in the light of Wittgenstein's later philosophy and pragmatism. 249 p. Summary 6 p. 1989.
- 70 KINNUNEN, ULLA, Teacher stress over a school year. - Opettajan työstressi lukuvuoden aikana. 61 p. Tiivistelmä 3 p. 1989.
- 71 BREUER, HELMUT & RUOHO, KARI (Hrsg.), Pädagogisch-psychologische Prophylaxe bei 4-8-jährigen Kindern. - Pedagogis-psykologinen ennaltaehkäisy neljästä kahdeksaan vuoden iässä. 185 S. Tiivistelmä 1 S. 1989.
- 72 LUMMELAHTI, LEENA, Kuusivuotiaiden sopeutuminen päiväkotiin. Yksilöllistetty malliohjelma päiväkotiin heikosti sopeutuvien kuusivuotiaiden ohjauksessa sekä vanhempien kasvatuskäytännön yhteydet lapsen sopeutumiseen ja minäkäsitykseen. - The adjustment of six-year-old children to day-care-centres. 224 p. Summary 9 p. 1990.
- 73 SALOVIITA, TIMO, Adaptive behaviour of institutionalized mentally retarded persons. - Laitoksessa asuvien kehitysvammaisten adaptiivinen käyttäytyminen. 167 p. Tiivistelmä 4 p. 1990.
- 74 PALONEN, KARI et SUBRA, LEENA (Eds.), Jean-Paul Sartre - un philosophe du politique. - Jean-Paul Sartre - poliittisuuden filosofi. 107 p. Tiivistelmä 2 p. 1990.
- 75 SINIVUO, JUHANI, Kuormitus ja voimavarat upseerin uralla. - Work load and resources in the career of officers. 373 p. Summary 4 p. 1990.
- 76 PÖLKKI, PRJJO, Self-concept and social skills of school beginners. Summary and discussion. - Koulutulokkaiden minäkäsitys ja sosiaaliset taidot. 100 p. Tiivistelmä 6 p. 1990.
- 77 HUTTUNEN, JOUKO, Isän merkitys pojan sosiaaliselle sukupuolelle. - Father's impact on son's gender role identity. 246 p. Summary 9 p. 1990.
- 78 AHONEN, TIMO, Lasten motoriset koordinaatiohäiriöt. Kehitysneuropsykologinen seuranta-tutkimus. - Developmental coordination disorders in children. A developmental neuropsychological follow-up study. 188 p. Summary 9 p. 1990.
- 79 MURTO, KARI, Towards the well functioning community. The development of Anton Makarenko and Maxwell Jones' communities. - Kohti toimivaa yhteisöä. Anton Makarenkon ja Maxwell Jonesin yhteisöjen kehitys. 270 p. Tiivistelmä 5 p. Cp2`<, 5 c. 1991.
- 80 SEIKKULA, JAAKKO, Perheen ja sairaalan rajasynteesi potilaan sosiaalisessa verkostossa. - The family-hospital boundary system in the social network. 285 p. Summary 6 p. 1991.
- 81 ALANEN, ILKKA, Miten teoretisoida maa-talouden pientuotantoa. - On the conceptualization of petty production in agriculture. 360 p. Summary 9 p. 1991.
- 82 NIEMELÄ, EINO, Harjaantumisoppilas peruskoulun liikuntakasvatuksessa. - The trainable mentally retarded pupil in comprehensive school physical education. 210 p. Summary 7 p. 1991.
- 83 KARILA, IRMA, Lapsivuodeajan psyykkisten vaikeuksien ennakointi. Kognitiivinen malli. - Prediction of mental distress during puerperium. A cognitive model. 248 p. Summary 8 p. 1991.
- 84 HAAPASALO, JAANA, Psychopathy as a descriptive construct of personality among offenders. - Psykopatia rikoksentekijöiden persoonallisuutta kuvaavana konstruktiona. 73 p. Tiivistelmä 3 p. 1992.
- 85 ARNKIL, ERIK, Sosiaalityön rajasynteemit ja kehitysvyöhyke. - The systems of boundary and the developmental zone of social work. 65 p. Summary 4 p. 1992.
- 86 NIKKI, MAIJA-LIISA, Suomalaisen koulutusjärjestelmän kielikoulutus ja sen relevanssi. Osa II. - Foreign language education in the Finnish educational system and its relevance. Part 2. 204 p. Summary 5 p. 1992.
- 87 NIKKI, MAIJA-LIISA, The implementation of the Finnish national plan for foreign language teaching. - Valtakunnallisen kielenopetuksen yleissuunnitelman toimeenpano. 52 p. Yhteenveto 2 p. 1992.
- 88 VASKILAMPI, TUULA, Vaihtoehtoinen terveydenhuolto hyvinvointivaltion terveystarkkailuilla. - Alternative medicine on the health market of welfare state. 120 p. Summary 8 p. 1992.
- 89 LAAKSO, KIRSTI, Kouluvaikeuksien ennustaminen. Käyttäytymishäiriöt ja kielelliset vaikeudet peruskoulun alku- ja päättövaiheissa. -

- Prediction of difficulties in school. 145 p. Summary 4 p. 1992.
- 90 SUUTARINEN, SAKARI, Herbartilainen pedagoginen uudistus Suomen kansakoulussa vuosisadan alussa (1900-1935). - Die Herbart'sche pädagogische Reform in den finnischen Volksschulen zu Beginn dieses Jahrhunderts (1900-1935). 273 p. Zusammenfassung 5 S. 1992.
- 91 AITTOLA, TAPIO, Uuden opiskelijatyypin synty. Opiskelijoiden elämänvaiheet ja tieteenalaspesifien habitusten muovautuminen 1980-luvun yliopistossa. - Origins of the new student type. 162 p. Summary 4 p. 1992
- 92 KORHONEN, PEKKA, The origin of the idea of the Pacific free trade area. - Tyynenmeren vapaa-kauppa-alueen idean muotoutuminen. - Taiheiyo jiyuu boeeki chi-iki koosoo no seisei. 220 p. Yhteenveto 3 p. Yooyaku 2 p. 1992.
- 93 KERÄNEN, JYRKI, Avohoitoon ja sairaalahoitoon valikoituminen perhekeskeisessä psykiatrisessa hoitojärjestelmässä. - The choice between outpatient and inpatient treatment in a family centred psychiatric treatment system. 194 p. Summary 6 p. 1992.
- 94 WAHLSTRÖM, JARL, Merkitysten muodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisessa keskustelussa. Diskurssianalyttinen tutkimus. - Semantic change in family therapy. 195 p. Summary 5 p. 1992.
- 95 RAHEEM, KOLAWOLE, Problems of social security and development in a developing country. A study of the indigenous systems and the colonial influence on the conventional schemes in Nigeria. - Sosiaaliturvan ja kehityksen ongelmia kehitysmaassa. 272 p. Yhteenveto 3 p. 1993.
- 96 LAINE, TIMO, Aistisuus, kehollisuus ja dialogisuus. Ludwig Feuerbachin filosofian lähtökohtia ja niiden kehitysnäkymiä 1900-luvun antropologisesti suuntautuneessa fenomenologiassa. - Sensuousness, bodilyness and dialogue. Basic principles in Ludwig Feuerbach's philosophy and their development in the anthropologically oriented phenomenology of the 1900's. 151 p. Zusammenfassung 5 S. 1993.
- 97 PENTTONEN, MARKKU, Classically conditioned lateralized head movements and bilaterally recorded cingulate cortex responses in cats. - Klassisesti ehdollistetut sivuttaiset päänliikkeet ja molemminpuoliset aivojen pihtipoimun vasteet kissalla. 74 p. Yhteenveto 3 p. 1993.
- 98 KORO, JUKKA, Aikuinen oman oppimisensa ohjaajana. Itseohjautuvuus, sen kehittyminen ja yhteys opetustuloksiin kasvatustieteen avoimen korkeakouluopetuksen monimuotokokeilussa. - Adults as managers of their own learning. Self-directiveness, its development and connection with the cognitive learning results of an experiment on distance education for the teaching of educational science. 238 p. Summary 7 p. 1993.
- 99 LAIHIALA-KANKAINEN, SIRKKA, Formaalin ja funktionaalinen traditio kieltenopetuksessa. Kieltenopetuksen oppihistoriallinen tausta antiikista valistukseen. - Formal and functional traditions in language teaching. The theory-historical background of language teaching from the classical period to the age of reason. 288 p. Summary 6 p. 1993.
- 100 MÄKINEN, TERTTU, Yksilön varhaiskehitys koulunkäynnin perustana. - Early development as a foundation for school achievement. 273 p. Summary 16 p. 1993.
- 101 KOTKAVIRTA, JUSSI, Practical philosophy and modernity. A study on the formation of Hegel's thought. - Käytännöllinen filosofia ja modernisuus. Tutkielma Hegelin ajattelun muotoutumisesta. 238 p. Zusammenfassung 3 S. Yhteenveto 3 p. 1993.
- 102 EISENHARDT, PETER L., PALONEN, KARI, SUBRA, LEENA, ZIMMERMANN RAINER E. (Eds.), Modern concepts of existentialism. Essays on Sartrean problems in philosophy, political theory and aesthetics. 168 p. Tiivistelmä 2 p. 1993.
- 103 KERÄNEN, MARJA, Modern political science and gender. A debate between the deaf and the mute. - Moderni valtio-oppi ja nainen. Mykkien ja kuuvojen välinen keskustelu. 252 p. Tiivistelmä 4 p. 1993.
- 104 MATIKAINEN, TUULA, Työtaitojen kehittyminen erityisammattikouluvaiheen aikana. - Development of working skills in special vocational school. 205 p. Summary 4 p. 1994.
- 105 PIHLAJARINNE, MARJA-LEENA, Nuoren sairastuminen skitsofreeniseen häiriöön. Perheterapeuttinen tarkastelutapa. - The onset of schizophrenic disorder at young age. Family therapeutic study. 174 p. Summary 5 p. 1994.
- 106 KUUSINEN, KIRSTI-LIISA, Psykkinen itsesäätely itsehoidon perustana. Itsehoito I-tyypin diabetesta sairastavilla aikuisilla. - Self-care based on self-regulation. Self-care in adult type I diabetics. 260 p. Summary 17 p. 1994.
- 107 MENGISTU, LEGESSE GEBRESELLASSIE, Psychological classification of students with and without handicaps. A tests of Holland's theory in Ethiopia. 209 p. 1994.
- 108 LESKINEN, MARKKU (ED.), Family in focus. New perspectives on early childhood special education. 158 p. 1994.
- 109 LESKINEN, MARKKU, Parents' causal attributions and adjustment to their child's disability. - Vanhempien syytulkinnat ja sopeutuminen lapsensa vammaisuuteen. 104 p. Tiivistelmä 1 p. 1994.
- 110 MATTHIES, AILA-LEENA, Epävirallisen sektorin ja hyvinvointivaltion suhteiden modernisoituminen. - The informal sector and the welfare state. Contemporary relationships. 63 p. Summary 12 p. 1994.
- 111 AITTOLA, HELENA, Tutkimustyön ohjaus ja ohjaussuhteet tieteellisessä jatkokoulutuksessa. - Mentoring in postgraduate education. 285 p. Summary 5 p. 1995.
- 112 LINDÉN, MIRJA, Muuttuva syövän kuva ja kokeminen. Potilaiden ja ammattilaisten tulkintoja. - The changing image and experience

- of cancer. Accounts given by patients and professionals. 234 p. Summary 5 p. 1995.
- 113 VÄLIMAA, JUSSI, Higher education cultural approach. - Korkeakoulututkimuksen kulttuurinäkökulma. 94 p. Yhteenveto 5 p. 1995.
- 114 KAIPIO, KALEVI, Yhteisöllisyys kasvatuksessa. yhteisökasvatuksen teoreettinen analyysi ja käytäntöön soveltaminen. - The community as an educator. Theoretical analysis and practice of community education. 250 p. Summary 3 p. 1995.
- 115 HÄNNIKÄINEN, MARITTA, Nukesta vauvaksi ja lapsesta lääkäriksi. Roolileikkiin siirtymisen tarkastelua piagetilaisesta ja kulttuurihistoriallisen toiminnan teorian näkökulmasta. 73 p. Summary 6 p. 1995.
- 116 IKONEN, OIVA. Adaptiivinen opetus. Oppimistutkimus harjaantumiskoulun opetussuunnitelma- ja seurantajärjestelmän kehittämisen tukena. - The adaptive teaching. 90 p. Summary 5 p. 1995.
- 117 SUUTAMA, TIMO. Coping with life events in old age. - Elämän muutos- ja ongelmatilanteiden käsittely iäkkäillä ihmisillä. 110 p. Yhteenveto 3 p. 1995.
- 118 DERSEH, TIBEBU BOGALE, Meanings Attached to Disability, Attitudes towards Disabled People, and Attitudes towards Integration. 150 p. 1995.
- 119 SAHLBERG, PASI, Kuka auttaisi opettajaa. Post-moderni näkökulma opetuksen muu-tokseen yhden kehittämisprojektin valossa. - Who would help a teacher. A post-modern perspective on change in teaching in light of a school improvement project. 255 p. Summary 4 p. 1996.
- 120 UHINKI, AILO, Distress of unemployed job-seekers described by the Zulliger Test using the Comprehensive System. - Työttömien työntekijöiden ahdinko kuvattuna Comprehensive Systemin mukaisesti käytetyillä Zulligerin testillä. 61 p. Yhteenveto 3p. 1996.
- 121 ANTIKAINEN, RISTO, Clinical course, outcome and follow-up of inpatients with borderline level disorders. - Rajatilapotilaiden osastohoidon tuloksellisuus kolmen vuoden seurantatutkimuksessa Kys:n psykiatrian klinikassa. 102 p. Yhteenveto 4 p. 1996.
- 122 RUUSUVIRTA, TIMO, Brain responses to pitch changes in an acoustic environment in cats and rabbits. - Aivovasteet kuuloärsykemuutoksiin kissoilla ja kaneilla. 45 p. Yhteenveto 2 p. 1996.
- 123 VISTI, ANNALISA, Työyhteisön ja työn tuottavuuden kehitys organisaation transformaatiossa. - Development of the work community and changes in the productivity of work during an organizational transformation process. 201 p. Summary 12 p. 1996.
- 124 SALLINEN, MIKAEL, Event-related brain potentials to changes in the acoustic environment during sleep and sleepiness. - Aivojen heränevasteet muutoksiin kuuloärsykesarjassa unen ja uneliaisuuden aikana. 104 p. Yhteenveto 3 p. 1997.
- 125 LAMMINMÄKI, TUUJA, Efficacy of a multi-faceted treatment for children with learning difficulties. - Oppimisvaikeuksien neurokognitiivisen ryhmäkuntoutuksen tuloksellisuus ja siihen vaikuttavia tekijöitä. 56 p. Yhteenveto 2 p. 1997.
- 126 LUTINEN, JAANA, Fragmentoituva kulttuuripolitiikka. Paikallisen kulttuuripolitiikan tulkintakehykset Ylä-Savossa. - Fragmenting-cultural policy. The interpretative frames of local cultural politics in Ylä-Savo. 178 p. Summary 9 p. 1997.
- 127 MARTTUNEN, MIIKA, Studying argumentation in higher education by electronic mail. - Argumentointia yliopisto-opinnoissa sähköpostilla. 60 p. (164 p.) Yhteenveto 3 p. 1997.
- 128 JAAKKOLA, HANNA, Kielitieto kielitaitoon pyrittäessä. Vieraiden kielten opettajien käsityksiä kieliopin oppimisesta ja opettamisesta. - Language knowledge and language ability. Teachers' conceptions of the role of grammar in foreign language learning and teaching. 227 p. Summary 7 p. 1997.
- 129 SUBRA, LEENA, A portrait of the political agent in Jean-Paul Sartre. Views on playing, acting, temporality and subjectivity. - Poliittisen toimijan muotokuva Jean-Paul Sartrella. Näkymiä pelaamiseen, toimintaan, ajallisuuteen ja subjektiivisuuteen. 248 p. Yhteenveto 2 p. 1997.
- 130 HAARAKANGAS, KAUKO, Hoitokokouksen äänet. Dialoginen analyysi perhekeskeisen psykiatrisen hoitoprosessin hoitokokous-keskusteluita työryhmän toiminnan näkökulmasta. - The voices in treatment meeting. A dialogical analysis of the treatment meeting conversations in family-centred psychiatric treatment process in regard to the team activity. 136 p. Summary 8 p. 1997.
- 131 MATINHEIKKI-KOKKO, KAIJA, Challenges of working in a cross-cultural environment. Principles and practice of refugee settlement in Finland. - Kulttuurienvälisen työn haasteet. Periaatteet ja käytäntö maahanmuuttajien hyvinvoinnin turvaamiseksi Suomessa. 130 p. Yhteenveto 3 p. 1997.
- 132 KIVINIEMI, KARI, Opettajuuden oppimisesta harjoittelun harhautuksiin. Aikuisopiskelijoiden kokemuksia opetusharjoittelusta ja sen ohjauksesta luokanopettajakoulutuksessa. - From the learning of teacherhood to the fabrications of practice. Adult students' experiences of teaching practice and its supervision in class teacher education. 267 p. Summary 8 p. 1997.
- 133 KANTOLA, JOUKO, Cygnaeuksen jäljillä käsityönopetuksesta teknologiseen kasvatukseen. - In the footsteps of Cygnaeus. From handicraft teaching to technological education. 211 p. Summary 7 p. 1997.
- 134 KAARTINEN, JUKKA, Nocturnal body movements

- and sleep quality. - Yölliset kehon liikkeet ja unen laatu. 85 p. Yhteenveto 3 p. 1997.
- 135 MUSTONEN, ANU, Media violence and its audience. - Mediaväkivalta ja sen yleisö. 44 p. (131 p.). Yhteenveto 2 p. 1997.
- 136 PERTTULA, JUHA, The experienced life-fabrics of young men. - Nuorten miesten koettu elämänkudelman. 218 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 137 TIKKANEN, TARJA, Learning and education of older workers. Lifelong learning at the margin. - Ikääntyvän työväestön oppiminen ja koulutus. Elinikäisen oppimisen marginaalissa. 83 p. (154 p.). Yhteenveto 6 p. 1998.
- 138 LEINONEN, MARKKU, Johannes Gezelius vanhempi luonnonmukaisen pedagogiikan soveltajana. Comeniuslainen tulkinta. - Johannes Gezelius the elder as implementer of natural pedagogy. A Comenian interpretation. 237 p. Summary 7 p. 1998.
- 139 KALLIO, EEVA, Training of students' scientific reasoning skills. - Korkeakouluopiskelijoiden tieteellisen ajattelun kehittäminen. 90 p. Yhteenveto 1 p. 1998.
- 140 NIEMI-VÄKEVÄINEN, LEENA, Koulutusjaksot ja elämänpolitiikka. Koulutautuminen yksilöllistymisen ja yhteisöllisyyden risteysasemana. - Sequences of vocational education as life politics. Perspectives of individualization and communality. 210 p. Summary 6 p. 1998.
- 141 PARIKKA, MATTI, Teknologiaкомпетенssi. Teknologiakasvatuksen uudistamishaasteita peruskoulussa ja lukiossa. - Technological competence. Challenges of reforming technology education in the Finnish comprehensive and upper secondary school. 207 p. Summary 13 p. 1998.
- 142 TA OPETTAJAN APUNA - EDUCATIONAL TA FOR TEACHER. Professori Pirkko Liikaselle omistettu juhla-kirja. 207 p. Tiivistelmä - Abstract 14 p. 1998.
- 143 YLÖNEN, HILKKA, Taikahattu ja hopeakengät - sadun maailmaa. Lapsi päiväkodissa sadun kuulijana, näkijänä ja kokijana. - The world of the colden cap and silver shoes. How kinder garden children listen to, view, and experience fairy tales. 189 p. Summary 8 p. 1998.
- 144 MOILANEN, PENNITTI, Opettajan toiminnan perusteiden tulkinta ja tulkinnan totuudellisuuden arviointi. - Interpreting reasons for teachers' action and the verifying the interpretations. 226 p. Summary 3p. 1998.
- 145 VAURIO, LEENA, Lexical inferencing in reading in english on the secondary level. - Sanapäätely englanninkielistä tekstiä luettaessa lukioasteella. 147 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 146 ETELÄPELTO, ANNELI, The development of expertise in information systems design. - Asiantuntijuuden kehittyminen tietojärjestelmien suunnittelussa. 132 p. (221p.). Yhteenveto 12 p. 1998.
- 147 PIIRHONEN, ANTTI, Redundancy as a criterion for multimodal user-interfaces. - Käsitteistö luo näkökulman käyttöliittymäanalyyysiin. 141 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 148 RÖNKÄ, ANNA, The accumulation of problems of social functioning: outer, inner, and behavioral strands. - Sosiaalinen selviytyminen lapsuudesta aikuisuuteen: ongelmien kasautumisen kolme väylää. 44 p. (129 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 149 NAUKKARINEN, AIMO, Tasapainoilua kurinalaisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden välillä. Oppilaiden ei-toivottuun käyttäytymiseen liittyvän ongelmanratkaisun kehittäminen yhden peruskoulun yläasteen tarkastelun pohjalta. - Balancing rigor and relevance. Developing problem-solving associated with students' challenging behavior in the light of a study of an upper comprehensive school. 296 p. Summary 5 p. 1999.
- 150 HOLMA, JUHA, The search for a narrative. Investigating acute psychosis and the need-adapted treatment model from the narrative viewpoint. - Narratiivinen lähestymistapa akuuttiin psykoosiin ja tarpeenmukaisen hoidon malliin. 52 p. (105 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 151 LEPPÄNEN, PAAVO H.T., Brain responses to changes in tone and speech stimuli in infants with and without a risk for familial dyslexia. - Aivovasteet ääni- ja puheärsykkeiden muutoksiin vauvoilla, joilla on riski suvussa esiintyvään dysleksiaan ja vauvoilla ilman tätä riskiä. 100 p. (197 p.) Yhteenveto 4 p. 1999.
- 152 SUOMALA, JYRKI, Students' problem solving in the LEGO/Logo learning environment. - Oppilaiden ongelmanratkaisu LEGO/Logo oppimisympäristössä. 146 p. Yhteenveto 3 p. 1999.
- 153 HUTTUNEN, RAUNO, Opettämisen filosofia ja kritiikki. - Philosophy, teaching, and critique. Towards a critical theory of the philosophy of education. 201 p. Summary 3p. 1999.
- 154 KAREKIVI, LEENA, Ehkä en kokeilisikaan, jos .... Tutkimus ylivieskalaisten nuorten tupakoinnista ja päihteidenkäytöstä ja niihin liittyvästä terveyskasvatuksesta vuosina 1989-1998. - Maybe I wouldn't even experiment if .... A study on youth smoking and use of intoxicants in Ylivieska and related health education in 1989-1998. 256 p. Summary 4 p. 1999.
- 155 LAAKSO, MARJA-LEENA, Prelinguistic skills and early interactional context as predictors of children's language development. - Esi-kielellinen kommunikaatio ja sen vuorovaikutuksellinen konteksti lapsen kielen kehityksen ennustajana. 127 p. Yhteenveto 2 p. 1999.
- 156 MAUNO, SAIJA, Job insecurity as a psycho-social job stressor in the context of the work-family interface. - Työn epävarmuus työn psykososiaalisena stressitekijänä työn ja perheen vuorovaikutuksen kontekstissa. 59 p. (147 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 157 MÄENSIVU KIRSTI, Opettaja määrittelijänä, oppilas määriteltävänä. Sanallisen oppilaan arvioinnin sisällön analyysi. - The teacher as a determiner - the pupil to be determined -

- content analysis of the written school reports. 215 p. Summary 5 p. 1999.
- 158 FELDT, TARU, Sense of coherence. Structure, stability and health promoting role in working life. - Koherenssin rakenne, pysyvyys ja terveyttä edistävä merkitys työelämässä. 60 p. (150 p.) Yhteenveto 5 p. 2000.
- 159 MÄNTY, TARJA, Ammatillisista erityisoppilaitok-
sista elämään. - Life after vocational special
education. 235 p. Summary 3 p. 2000.
- 160 SARJA, ANNELI, Dialogioppiminen pienryhmäs-
sä. Opettajaksi opiskeluvien harjoitteluprosesi
terveydenhuollon opettajankoulutuksessa. -
Dialogic learning in a small group. The
process of student teachers' teaching practice
during health care education. 165 p. Summary
7 p. 2000.
- 161 JÄRVINEN, ANITTA, Taitajat iänikuiset. - Kotkan
ammattilukiosta valmiuksia elämään, työelä-
mään ja jatko-opintoihin. - Age-old
craftmasters -Kotka vocational senior
secondary school - giving skills for life, work
and further studies. 224 p. Summary 2 p. 2000.
- 162 KONTIO, MARJA-LIISA, Laitoksessa asuvan
kehitysvammaisen vanhuksen haastava
käyttäytyminen ja hoitajan käyttämiä vaiku-
tuskeinoja. - Challenging behaviour of
institutionalized mentally retarded elderly
people and measures taken by nurses to
control it. 175 p. Summary 3 p. 2000.
- 163 KILPELÄINEN, ARJA, Naiset paikkaansa etsimäs-
sä. Aikuiskoulutus naisen elämänsä
rakentajana. - Adult education as determinant
of woman's life-course. 155 p. Summary 6 p.
2000.
- 164 RIITESUO, ANNIKKI, A preterm child grows.
Focus on speech and language during the
first two years. - Keskonen kasvaa: puheen
ja kielen kehitys kahtena ensimmäisenä elin-
vuotena. 119 p. Tiivistelmä 2 p. 2000.
- 165 TAURIAINEN, LEENA, Kohti yhteistä laatua. -
Henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatu-
käsitykset päiväkodin integroidussa erityis-
ryhmässä. - Towards common quality: staff's,
parents' and children's conceptions of quality
in an integration group at a daycare center.
256 p. Summary 6 p. 2000.
- 166 RAUDASKOSKI, LEENA, Ammattikorkeakoulun
toimintaperustaa etsimässä. Toimilupahake-
musten sisällönanalyttinen tarkastelu. - In
search for the founding principles of the
Finnishpolytechnic institutes. A content
analysis of the licence applications. 193 p.
Summary 4 p. 2000.
- 167 TAKKINEN, SANNA, Meaning in life and its
relation to functioning in old age. - Elämän
tarkoituksellisuus ja sen yhteydet toiminta-
kykyyn vanhuudessa. 51 p. (130 p.)
Yhteenveto 2 p. 2000.
- 168 LAUNONEN, LEEVI, Eettinen kasvatusajattelu
suomalaisen koulun pedagogisissa teksteissä
1860-luvulta 1990-luvulle. - Ethical thinking
in Finnish school's pedagogical texts from the
1860s to the 1990s. 366 p. Summary 3 p. 2000.
- 169 KUORELAHTI, MATTI, Sopeutumattomien luokka-
muotoisen erityisopetuksen tuloksellisuus. -
The educational outcomes of special classes
for emotionally/ behaviorally disordered
children and youth. 176 p. Summary 2p.
2000.
- 170 KURUNMÄKI, JUSSI, Representation, nation and
time. The political rhetoric of the 1866
parliamentary reform in Sweden. - Edustus,
kansakunta ja aika. Poliittinen retoriikka
Ruotsin vuoden 1866 valtiopäiväreformissa.
253 p. Tiivistelmä 4 p. 2000.
- 171 RASINEN, AKI, Developing technology
education. In search of curriculum elements
for Finnish general education schools. 158 p.
Yhteenveto 2 p. 2000.
- 172 SUNDHOLM, LARS, Itseohjautuvuus organisaatio-
muutoksessa. - Self-determination in
organisational change. 180 p. Summary 15 p.
2000.
- 173 AHONNISKKA-ASSA, JAANA, Analyzing change in
repeated neuropsychological assessment. 68
p. (124 p.) Yhteenveto 2 p. 2000.
- 174 HOFFRÉN, JARI, Demokraattinen eetos - rajoista
mahdollisuuksiin. - The democratic ethos.
From limits to possibilities? 217 p. Summary
2 p. 2000.
- 175 HEIKKINEN, HANNU L. T., Toimintatutkimus,
tarinat ja opettajaksi tuleminen taito.
Narratiivisen identiteettityön kehittäminen
opettajankoulutuksessa toimintatutkimuksen
avulla. - Action research, narratives and the
art of becoming a teacher. Developing
narrative identity work in teacher education
through action research. 237 p. Summary 4 p.
2001.
- 176 VUORENMAA, MARITTA, Ikkunoita arvioin-
nin tuolle puolen. Uusia avauksia suoma-
laiseen koulutusta koskevaan evaluaatio-
keskusteluun. - Views across assessment:
New openings into the evaluation
discussion on Finnish education. 266 p.
Summary 4 p. 2001.
- 177 LITMANEN, TAPIO, The struggle over risk. The
spatial, temporal, and cultural dimensions of
protest against nuclear technology. - Kamp-
pailu riskistä. Ydinteknologian vastaisen
protestin tilalliset, ajalliset ja kulttuuriset
ulottuvuudet. 72 p. (153 p.) Yhteenveto 9 p.
2001.
- 178 AUNOLA, KAISA, Children's and adolescents'
achievement strategies, school adjustment,
and family environment. - Lasten ja nuorten
suoritusstrategiat koulu- ja perheympäristöis-
sä. 51 p. (153 p.) Yhteenveto 2 p. 2001.
- 179 OKSANEN, ELINA, Arvioinnin kehittäminen
erityisopetuksessa. Diagnosoinnista oppimi-
sen ohjaukseen laadullisena tapaustutkimuk-
sena. - Developing assessment practices in
special education. From a static approach to

- dynamic approach applying qualitative case. 182 p. Summary 5 p. 2001.
- 180 VIITTALA, KAISU, "Kyllä se tommosellaki lapsella on kovempi urakka". Sikiöaikana alkoholille altistuneiden huostaanotettujen lasten elämäntilanne, riskiprosessit ja suojaavat prosessit. - "It's harder for that kind of child to get along". The life situation of the children exposed to alcohol in utero and taken care of by society, their risk and protective processes. 316 p. Summary 4 p. 2001.
- 181 HANSSON, LEENI, Networks matter. The role of informal social networks in the period of socioeconomic reforms of the 1990s in Estonia. - Verkostoilla on merkitystä: infor-maalisten sosiaalisten verkostojen asema Virossa 1990-luvun sosio-ekonomisten muutosten aikana. 194 p. Yhteenveto 3 p. 2001.
- 182 BÖÖK, MARJA LEENA, Vanhemmuus ja vanhemmuuden diskurssit työttömyystilanteessa. - Parenthood and parenting discourses in a situation of unemployment. 157 p. Summary 5 p. 2001.
- 183 KOKKO, KATJA, Antecedents and consequences of long-term unemployment. - Pitkäaikaistyöttömyyden ennakoijia ja seurauksia. 53 p. (115 p.) Tiivistelmä 3 p. 2001.
- 184 KOKKONEN, MARJA, Emotion regulation and physical health in adulthood: A longitudinal, personality-oriented approach. - Aikuisiän tunteiden säätely ja fyysinen terveys: pitkittäistutkimuksellinen ja persoonallisuuskeskeinen lähestymistapa. 52 p. (137 p.) Tiivistelmä 3 p. 2001.
- 185 MÄNNIKKÖ, KAISA, Adult attachment styles: A Person-oriented approach. - Aikuisten kiintymystyyli. 142 p. Yhteenveto 5 p. 2001.
- 186 KATVALA, SATU, Missä äiti on? Äitejä ja äitiyden uskomuksia sukupolvien saatossa. - Where's mother? Mothers and maternal beliefs over generations. 126 p. Summary 3 p. 2001.
- 187 KIISKINEN, ANNA-LIISA, Ympäristöhallinto vastuullisen elämäntavan edistäjänä. - Environmental administration as promoter of responsible living. 229 p. Summary 8 p. 2001.
- 188 SIMOLA, AHTI, Työterveyshuolto-organisaation toiminta, sen henkilöstön henkinen hyvinvointi ja toiminnan tuloksellisuus. - Functioning of an occupational health service organization and its relationship to the mental well-being of its personnel, client satisfaction, and economic profitability. 192 p. Summary 12 p. 2001.
- 189 VESTERINEN, PIRKKO, Projektiopiskelu- ja oppiminen ammattikorkeakoulussa. - Project-based studying and learning in the polytechnic. 257 p. Summary 5 p. 2001.
- 190 KEMPPAINEN, JAANA, Kotikasvatus kolmessa sukupolvessa. - Childrearing in three generations. 183 p. Summary 3 p. 2001.
- 191 HÖHENTHAL-ANTIN LEONIE, Luvan ottaminen - Ikäihmiset teatterin tekijöinä. - Taking permission- Elderly people as theatre makers. 183 p. Summary 5 p. 2001.
- 192 KAKKORI, LEENA, Heideggerin aukeama. Tutkimuksia totuudesta ja taiteesta Martin Heideggerin avaamassa horisontissa. - Heidegger's clearing. Studies on truth and art in the horizon opened by Martin Heidegger. 156 p. Summary 2 p. 2001.
- 193 NÄRHI, VESA, The use of clinical neuropsychological data in learning disability research. - Asiakastyön yhteydessä kerätyn neuropsykologisen aineiston käyttö oppimisvaikeustutkimuksessa. 103 p. Yhteenveto 2 p. 2002.
- 194 SUOMI, ASTA, Ammattia etsimässä. Aikuisopiskelijat kertovat sosiaaliohjaajakoulutuksesta ja narratiivisen pätevyyden kehittymisestä. - Searching for professional identity. Adult students' narratives on the education of a social welfare supervisor and the development of narrative competence. 183 p. Summary 2 p. 2002.
- 195 PERKKILÄ, PÄIVI, Opettajien matematiikkauskomukset ja matematiikan oppikirjan merkitys alkuopetuksessa. 212 p. - Teacher's mathematics beliefs and meaning of mathematics textbooks in the first and the second grade in primary school. Summary 2 p. 2002.
- 196 VESTERINEN, MARJA-LIISA, Ammatillinen harjoittelu osana asiantuntijuuden kehittymistä ammattikorkeakoulussa. - Promoting professional expertise by developing practical learning at the polytechnic. 261 p. Summary 5 p. 2002.
- 197 POHJANEN, JORMA, Mitä kello on? Kello modernissa yhteiskunnassa ja sen sosiologisessa teoriassa. - What's the time. Clock on modern society and in it's sociological theory. 226 p. Summary 3 p. 2002.
- 198 RANTALA, ANJA, Perhekeskeisyys - puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. - Family-centeredness rhetoric or reality? Summary 3 p. 2002.
- 199 VALANNE, EIJA, "Meidän lapsi on arvokas" Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) kunnallisessa erityiskoulussa. - "Our child is precious" - The individual educational plan in the context of the special school. 219 p. Yhteenveto 2 p. 2002.
- 200 HOLOPAINEN, LEENA, Development in reading and reading related skills; a follow-up study from pre-school to the fourth grade. 57 p. (138 p.) Yhteenveto 3 p. 2002.
- 201 HEIKKINEN, HANNU, Draaman maailmat oppimisalueina. Draamakasvatuksen vakava leikillisuus. - Drama worlds as learning areas - the serious playfulness as drama education. 164 p. Summary 5 p. 2002.
- 202 HYTÖNEN, TUJJA, Exploring the practice of human resource development as a field of professional expertise. - Henkilöstön

- kehittämistyön asiantuntijuuden rakentumisen. 137 p. (300 p.) Yhteenveto 10 p. 2002.
- 203 RIPATTI, MIKKO, Arvid Järnefeldt kasvatusajattelijana. 246 p. Summary 4 p. 2002.
- 204 VIRMASALO, ILKKA, Perhe, työttömyys ja lama. - Families, unemployment and the economic depression. 121 p. Summary 2 p. 2002.
- 205 WIKGREN, JAN, Diffuse and discrete associations in aversive classical conditioning. - Täsmälliset ja laaja-alaiset ehdollistumat klassisessa aversiivisessä ehdollistumisessa. 40 p. (81 p.) Yhteenveto 2 p. 2002.
- 206 JOKIVUORI, PERTTI, Sitoutuminen työorganisaatioon ja ammattijärjestöön. - Kilpailevia vai täydentäviä? - Commitment to organisation and trade union. Competing or complementary? 132 p. Summary 8 p. 2002.
- 207 GONZÁLEZ VEGA, NARCISO, Factors affecting simulator-training effectiveness. 162 p. Yhteenveto 1 p. 2002.
- 208 SALO, KARI, Teacher Stress as a Longitudinal Process - Opettajien stressiprosessi. 67 p. Yhteenveto 2 p. 2002.
- 209 VAUHKONEN, JOUNI, A rhetoric of reduction. Bertrand de Jouvenel's pure theory of politics as persuasion. 156 p. Tiivistelmä 2 p. 2002.
- 210 KONTONIEMI, MARITA, "Milloin sinä otat itseäsi niskasta kiinni?" Opettajien kokemuksia alisuoriutujista. - "When will you pull your socks up?" Teachers' experiences of underachievers. 218 p. Summary 3 p. 2003.
- 211 SAUKKONEN, SAKARI, Koulu ja yksilöllisyys; Jännitteitä, haasteita ja mahdollisuuksia. - School and individuality: Tensions, challenges and possibilities. 125 p. Summary 3 p. 2003.
- 212 VILJAMAA, MARJA-LEENA, Neuvola tänään ja huomenna. Vanhemmuuden tukeminen, perhekeskeisyys ja vertaistuki. - Child and maternity welfare clinics today and tomorrow. Supporting parenthood, family-centered services and peer groups. 141 p. Summary 4 p. 2003.
- 213 REMES, LIISA, Yrittäjyyskasvatuksen kolme diskurssia. - Three discourses in entrepreneurial learning. 204 p. Summary 2 p. 2003.
- 214 KARJALA, KALLE, Neulanreiästä panoraamaksi. Ruotsin kulttuurikuvan ainekset eräissä keskikoulun ja B-ruotsin vuosina 1961-2002 painetuissa oppikirjoissa. - From pinhole to panorama - The culture of Sweden presented in some middle and comprehensive school textbooks printed between 1961 and 2002. 308 p. Summary 2 p. 2003.
- 215 LALLUKKA, KIRSI, Lapsuusikä ja ikä lapsuudessa. Tutkimus 6-12-vuotiaiden sosiokulttuurisesta ikätiedosta. - Childhood age and age in childhood. A study on the sociocultural knowledge of age. 234 p. Summary 2 p. 2003.
- 216 PUUKARI, SAULL, Video Programmes as Learning Tools. Teaching the Gas Laws and Behaviour of Gases in Finnish and Canadian Senior High Schools. 361 p. Yhteenveto 6 p. 2003.
- 217 LOISA, RAIJA-LEENA, The polysemous contemporary concept. The rhetoric of the cultural industry. - Monimerkityksinen nykykäsite. Kulttuuriteollisuuden retoriikka. 244 p. Yhteenveto 2 p. 2003.
- 218 HOLOPAINEN, ESKO, Kuullun ja luetun tekstin ymmärtämisstrategiat ja -vaikeudet peruskoulun kolmannella ja yhdeksännellä luokalla. - Strategies for listening and reading comprehension and problematic listening and reading comprehension of the text during the third and ninth grades of primary school. 135 p. Summary 3 p. 2003.
- 219 PENTTINEN, SEPPÖ, Lähtökohdat liikuntaa opettavaksi luokanopettajaksi. Nuoruuden kasvuympäristöt ja opettajankoulutus opettajuuden kehitystekijöinä. - Starting points for a primary school physical education teacher. The growth environment of adolescence and teacher education as developmental factors of teachership. 201 p. Summary 10 p. 2003.
- 220 IKÄHEIMO, HEIKKI, Tunnustus, subjektiviteetti ja inhimillinen elämänmuoto: Tutkimuksia Hegelistä ja persoonien välisistä tunnustus-suhteista. - Recognition, subjectivity and the human life form: studies on Hegel and interpersonal recognition. 191 p. Summary 3 p. 2003.
- 221 ASUNTA, TUULA, Knowledge of environmental issues. Where pupils acquire information and how it affects their attitudes, opinions, and laboratory behaviour - Ympäristöasioita koskeva tieto. Mistä oppilaat saavat informaatiota ja miten se vaikuttaa heidän asenteisiinsa, mielipiteisiinsä ja laboratoriokäyttäytymiseensä. 159 p. Yhteenveto 4 p. 2003.
- 222 KUJALA, ERKKI, Sodan pojat. Sodanaikaisten pikkupoikien lapsuuskokemuksia isyyden näkökulmasta - The sons of war. 229 p. Summary 2 p. 2003.
- 223 JUSSI KURUNMÄKI & KARI PALOINEN (Hg./eds.) Zeit, Geschichte und Politik. Time, history and politics. *Zum achtzigsten Geburtstag von Reinhart Koselleck*. 310 p. 2003.
- 224 LAITINEN, ARTO, Strong evaluation without sources. On Charles Taylor's philosophical anthropology and cultural moral realism. - Vahvoja arvostuksia ilman lähteitä. Charles Taylorin filosofisesta antropologiasta ja kulturalistisesta moraalirealismista. 358 p. Yhteenveto 4 p. 2003.
- 225 GUTTORM, TOMI K. Newborn brain responses measuring feature and change detection and predicting later language development in children with and without familial risk for dyslexia. - Vastasyntyneiden aivovasteet puheäänteiden ja niiden muutosten havaitsemisessa sekä myöhemmän kielen kehityksen ennustamisessa dysleksia-riskilapsilla. 81 p. (161 p.) Yhteenveto 3 p. 2003.

- 226 NAKARI, MAIJA-LIISA, Työilmapiiri, työntekijöiden hyvinvointi ja muutoksen mahdollisuus - Work climate, employees' well-being and the possibility of change. 255 p. Summary 3 p. 2003.
- 227 METSÄPELTO, RIITTA-LEENA, Individual differences in parenting: The five-factor model of personality as an explanatory framework - Lastenkasvatus ja sen yhteys vanhemman persoonallisuuden piirteisiin. 53 p. (119 p.) Tiivistelmä 3 p. 2003.
- 228 PULKKINEN, OILI, The labyrinth of politics - A conceptual approach to the modes of the political in the scottish enlightenment. 144 p. Yhteenveto 2 p. 2003.
- 229 JUUJARVI, PETRI, A three-level analysis of reactive aggression among children. - Lasten aggressiivisiin puolustusreaktioihin vaikuttavien tekijöiden kolmitasoinen analyysi. 39 p. (115 p.) Yhteenveto 2 p. 2003.
- 230 POIKONEN, PIIRJO-LIISA, "Opetussuunnitelma on sitä elämää". Päiväkoti-koulu yhteisö opetussuunnitelman kehittäjänä. - "The curriculum is part of our life". The day-care - primary school community as a curriculum developer. 154 p. Summary 3 p. 2003.
- 231 SOININEN, SUVI, From a 'Necessary Evil' to an art of contingency: Michael Oakeshott's conception of political activity in British postwar political thought. 174 p. Summary 2p. 2003.
- 232 ALARAUDANJOKI, ESA, Nepalese child labourers' life-contexts, cognitive skills and well-being. - Työssäkäyvien nepalilaislasten elämänkonteksti, kognitiiviset taidot ja hyvinvointi. 62 p. (131 p.) Yhteenveto 4 p. 2003.
- 233 LERKKANEN, MARJA-KRISTINA, Learning to read. Reciprocal processes and individual pathways. - Lukemaan oppiminen: vastavuoroiset prosessit ja yksilölliset oppimispolut. 70 p. (155 p.) Yhteenveto 5 p. 2003.
- 234 FRIMAN, MERVI, Ammatillisen asiantuntijan etiikka ammattikorkeakoulutuksessa. - The ethics of a professional expert in the context of polytechnics. 199 p. 2004.
- 235 MERONEN, AULI, Viittomakielen omaksumisen yksilölliset tekijät. - Individual differences in sign language abilities. 110 p. Summary 5 p. 2004.
- 236 TIILIKKALA, LIISA, Mestarista tuutoriksi. Suomalaisen ammatillisen opettajuuden muutos ja jatkuvuus. - From master to tutor. Change and continuity in Finnish vocational teacherhood. 281 p. Summary 3 p. 2004.
- 237 ARO, MIKKO, Learning to read: The effect of orthography. - Kirjoitusjärjestelmän vaikutus lukemaan oppimiseen. 44 p. (122 p.) Tiivistelmä 2 p. 2004.
- 238 LAAKSO, ERKKI, Draamakokemusten äärellä. Prosessidraaman oppimispotentiaali opettajaksi opiskelevien kokemusten valossa. - Encountering drama experiences. The learning potential of process drama in the light of student teachers' experiences. 230 p. Summary 7 p. 2004.
- 239 PERÄLÄ-LITTUNEN, SATU, Cultural images of a good mother and a good father in three generations. - Kulttuuriset mielikuvat hyvästä äidistä ja hyvästä isästä kolmessa sukupolvessa. 234 p. Yhteenveto 7 p. 2004.
- 240 RINNE-KOISTINEN, EVA-MARITA, Perceptions of health: Water and sanitation problems in rural and urban communities in Nigeria. 129 p. (198 p.) Yhteenveto 3 p. 2004.
- 241 PALMROTH, AINO, Käännösten kautta kollektiiviin. Tuuliosuuskunnat toimijaverkkoina. - From translation to collective. Wind turbine cooperatives as actor networks. 177 p. Summary 7 p. 2004.
- 242 VIERIKKO, ELINA, Genetic and environmental effects on aggression. - Geneettiset ja ympäristötekijät aggressiivisuudessa. 46 p. (108 p.) Tiivistelmä 3 p. 2004.
- 243 NÄRHI, KATI, The eco-social approach in social work and the challenges to the expertise of social work. - Ekososiaalinen viitekehys ja haasteet sosiaalityön asiantuntijuudelle. 106 p. (236 p.) Yhteenveto 7 p. 2004.
- 244 URSIN, JANI, Characteristics of Finnish medical and engineering research group work. - Tutkimusryhmätyöskentelyn piirteet lääke- ja teknisissä tieteissä. 202 p. Yhteenveto 9 p. 2004.
- 245 TREUTHARDT, LEENA, Tulostehokkuuden yhteiskunnallisuus Jyväskylän yliopistossa. Tarkastelunäkökulmina muoti ja seurustelu. - The management by results a fashion and social interaction at the University of Jyväskylä. 228 p. Summary 3 p. 2004.
- 246 MATTHIES, JÜRGEN, Umweltpädagogik in der Postmoderne. Eine philosophische Studie über die Krise des Subjekts im umweltpädagogischen Diskurs. - Ympäristökasvatus postmodernissa. Filosofinen tutkimus subjektin kriisistä ympäristökasvatuksen diskurssissa. 400 p. Yhteenveto 7 p. 2004.
- 247 LAITILA, AARNO, Dimensions of expertise in family therapeutic process. - Asiantuntijuuden ulottuvuuksia perheterapeuttisessa prosessissa. 54 p. (106 p.) Yhteenveto 3 p. 2004.
- 248 LAAMANEN (ASTIKAINEN), PIIA, Pre-attentive detection of changes in serially presented stimuli in rabbits and humans. - Muutoksen esitietoinen havaitseminen sarjallisesti esitetyissä ärsykkeissä kaneilla ja ihmisillä. 35 p. (54 p.) Yhteenveto 3 p. 2004.
- 249 JUUSENAHO, RIITTA, Peruskoulun rehtoreiden johtamisen eroja. Sukupuolinen näkökulma. - Differences in comprehensive school leadership and management. A gender-based approach. 176p. Summary 3 p. 2004.

- 250 VAARAKALLIO, TUULA, "Rotten to the Core". Variations of French nationalist anti-system rhetoric. - "Systeemi on mätä". Ranskalaisien nationalistien järjestelmän vastainen retoriikka. 194 p. Yhteenveto 3 p. 2004.
- 251 KUUSINEN, PATRIK, Pitkäaikainen kipu ja depressio. Yhteyttä säätelevät tekijät. - Chronic pain and depression: psychosocial determinants regulating the relationship. 139 p. Summary 8 p. 2004.
- 252 HÄNNIKÄINEN-UUTELA, ANNA-LIISA, Uudelleen juurtuneet. Yhteisökasvatus vaikeasti päihderiippuvaisten narkomaanien kuntoutuksessa. - Rooted again. Community education in the rehabilitation of substance addicts. 286 p. Summary 3 p. 2004.
- 253 PALONIEMI, SUSANNA, Ikä, kokemus ja osaaminen työelämässä. Työntekijöiden käsityksiä iän ja kokemuksen merkityksestä ammatillisessa osaamisessa ja sen kehittämisessä. - Age, experience and competence in working life. Employees' conceptions of the the meaning and experience in professional competence and its development. 184 p. Summary 5 p. 2004.
- 254 RUIZ CEREZO, MONTSE, Anger and Optimal Performance in Karate. An Application of the IZOF Model. 55 p. (130 p.) Tiivistelmä 2 p. 2004.
- 255 LADONLAHTI, TARJA, Haasteita palvelujärjestelmälle. Kehitysvammaiseksi luokiteltu henkilö psykiatrisessa sairaalassa. - Challenges for the human service system. Living in a psychiatric hospital under the label of mental retardation. 176 p. Summary 3 p. 2004.
- 256 KOVANEN PÄIVI, Oppiminen ja asiantuntijuus varhaiskasvatuksessa. Varhaisen oppimaan ohjaamisen suunnitelma erityistä tukea tarvitsevien lasten ohjauksessa. - Learning and expertise in early childhood education. A pilot work in using VARSU with children with special needs. 175 p. Summary 2 p. 2004.
- 257 VILMI, VEIKKO, Turvallinen koulu. Suomalaisien näkemyksiä koulutuspalvelujen kansallisesta ja kunnallisesta priorisoinnista. - Secure education. Finnish views on the national and municipal priorities of Finland's education services. 134 p. Summary 5 p. 2005.
- 258 ANTTILA, TIMO, Reduced working hours. Reshaping the duration, timing and tempo of work. 168 p. Tiivistelmä 2 p. 2005.
- 259 UGASTE, AINO, The child's play world at home and the mother's role in the play. 207 p. Tiivistelmä 5 p. 2005.
- 260 KURRI, KATJA, The invisible moral order: Agency, accountability and responsibility in therapy talk. 38 p. (103 p.). Tiivistelmä 1 p. 2005.
- 261 COLLIN, KAIJA, Experience and shared practice - Design engineers' learning at work. - Suunnitteluinsinöörien työssä oppiminen - kokemuksellisuutta ja jaettuja käytäntöjä. 124 p. (211 p.). Yhteenveto 6 p. 2005.
- 262 KURKI, EIJA, Näkyvä ja näkymätön. Nainen Suomen helluntailiikkeen kentällä. - Visible and invisible. Women in the Finnish pentecostal movement. 180 p. Summary 2 p. 2005.
- 263 HEIMONEN, SIRKKALIISA, Työikäisenä Alzheimerin tautiin sairastuneiden ja heidän puolisoitensa kokemukset sairauden alkuvaiheessa. - Experiences of persons with early onset Alzheimer's disease and their spouses in the early stage of the disease. 138 p. Summary 3 p. 2005.
- 264 PIIRÖINEN, HANNU, Epävarmuus, muutos ja ammatilliset jännitteet. Suomalainen sosiaalityö 1990-luvulla sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa. - Uncertainty, change and professional tensions. The Finnish social work in the 1990s in the light of social workers' representations. 207 p. Summary 2 p. 2005.
- 265 MÄKINEN, JARMO, Säätiö ja maakunta. Maakuntarahastojärjestelmän kentät ja verkostot. - Foundation and region: Fields and networks of the system of the regional funds. 235 p. Summary 3 p. 2005.
- 266 PETRELIUS, PÄIVI, Sukupuoli ja subjektiivinen sosiaalityössä. Tulkintoja naistyöntekijöiden muistoista. - Gender and subjectivity in social work - interpreting women workers' memories. 67 p. (175 p.) 2005.
- 267 HOKKANEN, TIINA, Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena. - As a mother and a father after divorce. Joint custody parenthood as an everyday life experience. 201 p. Summary 8 p. 2005.
- 268 HANNU SIRKKILÄ, Elättäjyyttä vai erotiikkaa. Miten suomalaiset miehet legitimoivat parisuhteensa thaimaalaisen naisen kanssa? - Breadwinner or eroticism. How Finnish men legitimize their partnerships with Thai women. 252 p. Summary 4 p. 2005.
- 269 PENTTINEN, LEENA, Gradupuhetta tutkielmaseminaarissa. - Thesis discourse in an undergraduate research seminar. 176 p. Summary 8 p. 2005.
- 270 KARVONEN, PIRKKO, Päiväkotilasten lukuleikit. Lukutaidon ja lukemistietoisuuden kehittyminen interventiotutkimuksessa- Reading Games for Children in Daycare Centers. The Development of Reading Ability and Reading Awareness in an Intervention Study . 179 p. Summary 3 p. 2005.
- 271 KOSONEN, PEKKA A., Sosiaalialan ja hoitotyön asiantuntijuuden kehitysehdot ja opiskelijavalinta. - Conditions of expertise development in nursing and and social care, and criteria for student selection. 276 p. Summary 3 p. 2005.

- 272 NIIRANEN-LINKAMA, PÄIVI, Sosiaalisen transformaatio sosiaalialan asiantuntijuu- den diskurssissa. - Transformation of the social in the discourse of social work expertise. 200 p. Summary 3 p. 2005.
- 273 KALLA, OUTI, Characteristics, course and outcome in first-episode psychosis. A cross-cultural comparison of Finnish and Spanish patient groups. - Ensiker- talaisten psykoosipotilaiden psyykkis- sosiaaliset ominaisuudet, sairaudenkulku ja ennuste. Suomalaisten ja espanjalaisten potilasryhmien vertailu. 75 p. (147 p.) Tiivistelmä 4 p. 2005.
- 274 LEHTOMÄKI, ELINA, Pois oppimisyhteiskun- nan marginaalista? Koulutuksen merkitys vuosina 1960-1990 opiskelleiden lapsuu- desta kuurojen ja huonokuuloisten aikuisten elämäkylässä. - Out from the margins of the learning society? The meaning of education in the life course of adults who studied during the years 1960-1990 and were deaf or hard-of-hearing from childhood. 151 p. Summary 5 p. 2005.
- 275 KINNUNEN, MARJA-LIISA, Allostatic load in relation to psychosocial stressors and health. - Allostaattinen kuorma ja sen suhde psykososiaalisiin stressitekijöihin ja terveyteen. 59 p. (102 p.) Tiivistelmä 3 p. 2005.
- 276 UOTINEN, VIRPI, I'm as old as I feel. Subjective age in Finnish adults. - Olen sen ikäinen kuin tunnen olevani. Suomalaisten aikuis- ten subjektiivinen ikä. 64 p. (124 p.) Tiivistelmä 3 p. 2005.
- 277 SALOKOSKI, TARJA, Tietokonepelit ja niiden pelaaminen. - Electronic games: content and playing activity. 116 p. Summary 5 p. 2005.
- 278 HIIHNALA, KAUKO, Laskutehtävien suoritta- misesta käsitteiden ymmärtämiseen. Perus- koululaisen matemaattisen ajattelun kehittyminen aritmetiikasta algebraan siirryttäessä. - Transition from the performing of arithmetic tasks to the understanding of concepts. The development of pupils' mathematical thinking when shifting from arithmetic to algebra in comprehensive school. 169 p. Summary 3 p. 2005.
- 279 WALLIN, RISTO, Yhdistyneet kansakunnat organisaationa. Tutkimus käsitteellisestä muutoksesta maailmanjärjestön organi- soinnin periaatteissa - From the league to UN. The move to an organizational vocabulary of international relations. 172 p. Summary 2 p. 2005.
- 280 VALLEALA, ULLA MAIJA, Yhteinen ymmär- täminen koulutuksessa ja työssä. Kontekstin merkitys ymmärtämisessä opiskelijaryh- män ja työtiimin keskusteluissa. - Shared understanding in education and work. Context of understanding in student group and work team discussions. 236 p. Summary 7 p. 2006.
- 281 RASINEN, TUUJA, Näkökulmia vieraskieliseen perusopetukseen. Koulun kehittämishank- keesta koulun toimintakulttuuriksi. - Perspectives on content and language integrated learning. The impact of a development project on a school's activities. 204 . Summary 6 p. 2006.
- 282 VIHOLAINEN, HELENA, Suvussa esiintyvän lukemsvaikeusriskin yhteys motoriseen ja kielelliseen kehitykseen. Tallaako lapsi kielensä päälle? - Early motor and language development in children at risk for familial dyslexia. 50 p. (94 p.) Summary 2 p. 2006.
- 283 KIILLI, JOHANNA, Lasten osallistumisen voimavarat. Tutkimus Ipanoiden osallistu- misesta. - Resources for children's participation. 226 p. Summary 3 p. 2006.
- 284 LEPPÄMÄKI, LAURA, Tekijänoikeuden oikeut- taminen. - The justification of copyright. 125 p. Summary 2 p. 2006.
- 285 SANAKSENAHO, SANNA, Eriarvoisuus ja luottamus 2000-luvun taitteen Suomessa. Bourdieulainen näkökulma. - Inequality and trust in Finland at the turn of the 21st century: Bourdieuan approach. 150 p. Summary 3 p. 2006.
- 286 VALKONEN, LEENA, Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. - What is a good father or good mother like? Fifth and sixth graders' conceptions of parenthood. 126 p. Summary 5 p. 2006.
- 287 MARTIKAINEN, LIISA, Suomalaisten nuorten aikuisten elämään tyytyväisyyden monet kasvot. - The many faces of life satisfaction among Finnish young adults. 141 p. Summary 3 p. 2006.
- 288 HAMARUS, PÄIVI, Koulukiusaaminen ilmiönä. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. - School bullying as a phenomenon. Some experiences of Finnish lower secondary school pupils. 265 p. Summary 6 p. 2006.
- 289 LEPPÄNEN, ULLA, Development of literacy in kindergarten and primary school. Tiivistelmä 2 p. 49 p. (145 p.) 2006.
- 290 KORVELA, PAUL-ERIK, The Machiavellian reformation. An essay in political theory. 171 p. Tiivistelmä 2 p. 2006.
- 291 METSOMÄKI, MARJO, "Suu on syömistä varten". Lasten ja aikuisten kohtaamisia ryhmäperhepäiväkodin ruokailutilanteissa. - Encounters between children and adults in group family day care dining situations. 251 p. Summary 3 p. 2006.
- 292 LATVALA, JUHA-MATTI, Digitaalisen kommuni- kaatiosovelluksen kehittäminen kodin ja koulun vuorovaikutuksen edistämiseksi. - Development of a digital communication system to facilitate interaction between home and school. 158 p. Summary 7 p. 2006.

- 293 PITKÄNEN, TUULI, Alcohol drinking behavior and its developmental antecedents. - Alkoholien juomiskäyttäytyminen ja sen ennustaminen. 103 p. (169 p.) Tiivistelmä 6 p. 2006.
- 294 LINNILÄ, MAIJA-LIISA, Kouluvalmiudesta koulun valmiuteen. Poikkeuksellinen koulunaloitus koulumenestyksen, viranomaislausuntojen ja perheiden kokemusten valossa. - From school readiness to readiness of school - Exceptional school starting in the light of school attainment, official report and family experience. 321 p. Summary 3 p. 2006.
- 295 LEINONEN, ANU, Vanhusneuvoston funktioita jäljittämässä. Tutkimus maaseutumaisten kuntien vanhusneuvostoista. - Tracing functions of older people's councils. A study on older people's councils in rural municipalities. 245 p. Summary 3 p. 2006.
- 296 KAUPPINEN, MARKO, Canon vs. charisma. "Maoism" as an ideological construction. - Kaanon vs. karisma. "Maoismi" ideologisenä konstruktiona. 119 p. Yhteenveto 2 p. 2006.
- 297 VEHKAKOSKI, TANJA, Leimattu lapsuus? Vammaisuuden rakentuminen ammatti-ihmisten puheessa ja teksteissä. - Stigmatized childhood? Constructing disability in professional talk and texts. 83 p. (185 p.) Summary 4 p. 2006.
- 298 LEPPÄÄHO, HENRY, Matemaattisen ongelman ratkaisutaidon opettaminen peruskoulussa. Ongelmanratkaisukurssin kehittäminen ja arviointi. - Teaching mathematical problem solving skill in the Finnish comprehensive school. Designing and assessment of a problem solving course. 343 p. Summary 4 p. 2007.
- 299 KUVAJA, KRISTIINA, Living the Urban Challenge. Sustainable development and social sustainability in two southern megacities. 130 p. (241 p.) Yhteenveto 4 p. 2007.
- 300 POHJOLA, PASI, Technical artefacts. An ontological investigation of technology. 150 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 301 KAUKUA, JARI, Avicenna on subjectivity. A philosophical study. 161 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 302 KUPILA, PÄIVI, "Minäkö asiantuntija?". Varhaiskasvatuksen asiantuntijan merkitysperspektiivin ja identiteetin rakentuminen. - "Me, an expert?" Constructing the meaning perspective and identity of an expert in the field of early childhood education. 190 p. Summary 4 p. 2007.
- 303 SILVENNOINEN, PIIA, Ikä, identiteetti ja ohjaava koulutus. Ikääntyvät pitkäaikaistyöttömät oppimisyhteiskunnan haasteena. - Age, identity and career counselling. The ageing, long-term unemployed as a challenge to learning society. 229 p. Summary 4 p. 2007.
- 304 REINIKAINEN, MARJO-RIITTA, Vammaisuuden sukupuolittuneet ja sortavat diskurssit: Yhteiskunnallis-diskursiivinen näkökulma vammaisuuteen. - Gendered and oppressive discourses of disability: Social-discursive perspective on disability. 81 p. (148 p.) Summary 4 p. 2007.
- 305 MÄÄTTÄ, JUKKA, Asepalvelus nuorten naisten ja miesten opinto- ja työuralla. - The impact of military service on the career and study paths of young women and men. 141 p. Summary 4 p. 2007.
- 306 PYYKKÖNEN, MIIKKA, Järjestäytyvät diasporat. Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. - Organizing diasporas. Ethnicity, citizenship, integration, and government in immigrant associations. 140 p. (279 p.) Summary 2 p. 2007.
- 307 RASKU, MINNA, On the border of east and west. Greek geopolitical narratives. - Idän ja lännen rajalla. Narratiiveja kreikkalaisesta geopolitiikasta. 169 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 308 LAPIOLAHTI, RAIMO, Koulutuksen arviointi kunnallisen koulutuksen järjestäjän tehtävänä. Paikallisen arvioinnin toteutumisedellytysten arviointia erään kuntaorganisaation näkökulmasta. - The evaluation of schooling as a task of the communal maintainer of schooling - what are the presuppositions of the execution of evaluation in one specific communal organization. 190 p. Summary 7 p. 2007.
- 309 NATALE, KATJA, Parents' Causal Attributions Concerning Their Children's Academic Achievement. - Vanhempien lastensa koulumenestystä koskevat kausaaliattribuutit. 54 p. (154 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 310 VAHTERA, SIRPA, Optimistit opintiellä. Opinnoissaan menestyvien nuorten hyvinvointi lukiosta jatko-opintoihin. - The well-being of optimistic, well-performing high school students from high school to university. 111 p. Summary 2 p. 2007.
- 311 KOIVISTO, PÄIVI, "Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa". Päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lasten itsetuntoa vahvistavaksi. - "Individual attention in everyday situations". Developing the operational culture of a day-care centre to strengthen children's self-esteem. 202 p. Summary 4 p. 2007.
- 312 LAHIKAINEN, JOHANNA, "You look delicious" - Food, eating, and hunger in Margaret Atwood's novels. 277 p. Yhteenveto 2 p. 2007.
- 313 LINNAVUORI, HANNARIIKKA, Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. - Children's experiences of dual residence. 202 p. Summary 8 p. 2007.
- 314 PARVIAINEN, TIINA, Cortical correlates of language perception. Neuromagnetic studies in adults and children. - Kielen käsittely aivoissa. Neuromagneettisia tutkimuksia aikuisilla ja lapsilla. 128 p. (206 p.) Yhteenveto 5 p. 2007.

- 315 KARA, HANNELE, *Ermutige mich Deutsch zu sprechen. Portfolio als evaluationsform von mündlichen leistung.* - "Rohkaise minua puhumaan saksaa" - kielisalkku suullisen kielitaidon arviointivälineenä. 108 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 316 MÄKELÄ, AARNE, *Mitä rehtorit todella tekevät. Etnografinen tapaustutkimus johtamisesta ja rehtorin tehtävistä peruskoulussa.* - What principals really do. An ethnographic case study on leadership and on principal's tasks in comprehensive school. 266 p. Summary 5 p. 2007.
- 317 PUOLAKANAHO, ANNE, *Early prediction of reading - Phonological awareness and related language and cognitive skills in children with a familial risk for dyslexia.* - Lukemistaitojen varhainen ennustaminen. Fonologinen tietoisuus, kielelliset ja kognitiiviset taidot lapsilla joiden suvussa esiintyy dysleksiaa. 61 p. (155 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 318 HOFFMAN, DAVID M., *The career potential of migrant scholars in Finnish higher education. Emerging perspectives and dynamics.* - Akateemisten siirtolaisten uramahdollisuudet suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä: dynamiikkaa ja uusia näkökulmia. 153 p. (282 p.) Yhteenveto 2 p. 2007.
- 319 FADJUKOFF, PÄIVI, *Identity formation in adulthood.* - Identiteetin muotoutuminen aikuisiässä. 71 p. (168 p.) Yhteenveto 5 p. 2007.
- 320 MÄKIKANGAS, ANNE, *Personality, well-being and job resources: From negative paradigm towards positive psychology.* - Persoonallisuus, hyvinvointi ja työn voimavarat: Kohti positiivista psykologiaa. 66 p. (148 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 321 JOKISAARI, MARKKU, *Attainment and reflection: The role of social capital and regrets in developmental regulation.* - Sosiaalisen pääoman ja toteutumattomien tavoitteiden merkitys kehityksen säätelyssä. 61 p. (102 p.) Yhteenveto 2 p. 2007.
- 322 HÄMÄLÄINEN, JARMO, *Processing of sound rise time in children and adults with and without reading problems.* - Äänten nousuaikojen prosessointi lapsilla ja aikuisilla, joilla on dysleksia ja lapsilla ja aikuisilla, joilla ei ole dysleksiaa. 48 p. (95 p.) Tiivistelmä 2 p. 2007.
- 323 KANERVIO, PEKKA, *Crisis and renewal in one Finnish private school.* - Kriisi ja uudistuminen yhdessä suomalaisessa yksityiskoulussa. 217 p. Tiivistelmä 2 p. 2007.
- 324 MÄÄTTÄ, SAMI, *Achievement strategies in adolescence and young adulthood.* - Nuorten ajattelu- ja toimintastrategia. 45 p. (120 p.) Tiivistelmä 3 p. 2007.
- 325 TORPPA MINNA, *Pathways to reading acquisition: Effects of early skills, learning environment and familial risk for dyslexia.* - Yksilöllisiä kehityspolkuja kohti lukemisen taitoa: Varhaisten taitojen, oppimisympäristön ja sukuriskin vaikutukset. 53 p. (135 p.) 2007.
- 326 KANKAINEN, TOMI, *Yhdistykset, instituutiot ja luottamus.* - Voluntary associations, institutions and trust. 158 p. Summary 7 p. 2007.
- 327 PIRNES, ESA, *Merkityksellinen kulttuuri ja kulttuuripolitiikka. Laaja kulttuurin käsite kulttuuripolitiikan perusteluna.* - Meaningful culture and cultural policy. A broad concept of culture as a basis for cultural policy. 294 p. Summary 2 p. 2008.
- 328 NIEMI, PETTERI, *Mieli, maailma ja referenssi. John McDowellin mielenfilosofian ja semantiikan kriittinen tarkastelu ja ontologinen täydennys.* - Mind, world and reference: A critical examination and ontological supplement of John McDowell's philosophy of mind and semantics. 283 p. Summary 4 p. 2008.
- 329 GRANBOM-HERRANEN, LIISA, *Sananlaskut kasvatuspuheessa - perinnettä, kasvatusta, indoktrinaatiota? - Proverbs in pedagogical discourse - tradition, upbringing, indoctrination?* 324 p. Summary 8 p. 2008.
- 330 KYKYRI, VIRPI-LIISA, *Helping clients to help themselves. A discursive perspective to process consulting practices in multi-party settings.* - Autetaan asiakasta auttamaan itse itseään. Diskursiivinen näkökulma prosessikonsultoinnin käytäntöihin ryhmätilanteissa. 75 p. (153 p.) Tiivistelmä 2 p. 2008.
- 331 KIURU, NOONA, *The role of adolescents' peergroups in the school context.* - Nuortentoveriryhmien rooli kouluympäristössä. 77 p. (192 p.) Tiivistelmä 3 p. 2008.
- 332 PARTANEN, TERHI, *Interaction and therapeutic interventions in treatment groups for intimately violent men.* 46 p. (104 p.) Yhteenveto 2 p. 2008.
- 333 RAITTILA, RAIJA, *Retkellä. Lasten ja kaupunkiympäristön kohtaaminen.* - Making a visit. Encounters between children and an urban environment. 179 p. Summary 3 p. 2008.
- 334 SUME, HELENA, *Perheen pyörteinen arki. Sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen matka kouluun.* - Turbulent life of the family. Way to school of a child with cochlear implant. 208 p. Summary 6 p. 2008.
- 335 KOTIRANTA, TUUJA, *Aktivoinnin paradoksit.* - The paradoxes of activation. 217 p. Summary 3 p. 2008.
- 336 RUOPPILA, ISTO, HUUHTANEN, PEKKA, SEITSAMO, JORMA AND ILMARINEN, JUHANI, *Age-related changes of the work ability construct and its relation to cognitive functioning in the older worker: A 16-year follow-up study.* 97 p. 2008.
- 337 TIKKANEN, PIRJO, *"Helpompaa ja haus Kempaa kuin luulin". Matematiikka suomalaisten ja unkarilaisten perusopetuksen neljäsluokkalaisten kokemana.* - "Easier and more fun that

- I thought". Mathematics experienced by fourth-graders in Finnish and Hungarian comprehensive schools. 309 p. Summary 3 p. 2008.
- 338 KAUPPINEN, ILKKA, Tiedon omistaminen on valtaa – Globalisoituvan patenttijärjestelmän poliittinen moraalilaitous ja globaali kapitalismi. – *Owning* knowledge is power. Political moral economy of the globalizing patent system and global capitalism. 269 p. Summary 5 p. 2008.
- 339 KUJALA, MARIA, Muukalaisena omassa maassa. Miten kasvaa vuorovaikutuskonflikteissa? – A stranger in one's own land. How to grow in interaction conflicts? 174 p. Summary 7 p. 2008.
- 340 KOPONEN, TUIRE, Calculation and Language: Diagnostic and intervention studies. – Laskutaito ja kieli: Diagnostinen ja kuntoutustutkimus. 49 p. (120 p.) Tiivistelmä 2 p. 2008.
- 341 HAUTALA, PÄIVI-MARIA, Lupa tulla näkyväksi. Kuvataideterapeuttinen toiminta kouluissa. – Permission to be seen. Art therapeutic activities in schools. 202 p. 2008.
- 342 SIPARI, SALLA, Kuntouttava arki lapsen tueksi. Kasvatuksen ja kuntoutuksen yhteistoiminnan rakentuminen asiantuntijoiden keskusteluissa. – Habilitative everyday life to support the child. Construction of the collaboration of education and rehabilitation in experts discussions. 177 p. Summary 4 p. 2008.
- 343 LEHTONEN, PÄIVI HANNELE, Voimauttava video. Asiakslähtöisyyden, myönteisyyden ja videokuvan muodostama työorientaatio perhetyön menetelmänä. – Empowering video. A work orientation formed by client-focus, positivity and video image as a method for family work. 257 p. Summary 3 p. 2008.
- 344 RUOHOMÄKI, JYRKI, "Could Do Better". Academic Interventions in Northern Ireland Unionism. – "Could Do Better" Akateemiset interventiot Pohjois-Irlannin unionismiin. 238 p. Tiivistelmä 2 p. 2008.
- 345 SALMI, PAULA, Nimeäminen ja lukemisvaikeus. Kehityksen ja kuntoutuksen näkökulma. – Naming and dyslexia: Developmental and training perspectives. 169 p. Summary 2 p. 2008.
- 346 RANTANEN, JOHANNA, Work-family interface and psychological well-being: A personality and longitudinal perspective. – Työn ja perheen vuorovaikutuksen yhteys psyykkiseen hyvinvointiin sekä persoonallisuuteen pitkittäistutkimuksen näkökulmasta 86 p. (146 p.) Yhteenveto 6 p. 2008.
- 347 PIIPPO, JUKKA, Trust, Autonomy and Safety at Integrated Network- and Family-oriented mode for co-operation. A Qualitative Study. 70 p. (100 p.) Yhteenveto 2 p. 2008.
- 348 HÄTINEN, MARJA, Treating job burnout in employee rehabilitation: Changes in symptoms, antecedents, and consequences. – Työuupumuksen hoito työikäisten kuntoutuksessa: muutokset työuupumuksen oireissa, ennakoijissa ja seurauksissa. 85 p. (152 p.) Tiivistelmä 4 p. 2008.
- 349 PRICE, GAVIN, Numerical magnitude representation in developmental dyscalculia: Behavioural and brain imaging studies. 139 p. 2008.
- 350 RAUTIAINEN, MATTI, Keiden koulu? Aineenopettajaksi opiskelevien käsityksiä koulu-kulttuuriin yhteisöllisyydestä. – Who does school belong to? Subject teacher students' conceptions of community in school culture. 180 p. Summary 4 p. 2008.
- 351 UOTINEN, SANNA, Vanhempien ja lasten toimijuuteen konduktiivisessa kasvatuksessa. – Into the agency of a parent and a child in conductive education. 192 p. Summary 3 p. 2008.
- 352 AHONEN, HELENA, Rehtoreiden kertoma johtajuus ja johtajaidentiteetti. – Leadership and leader identity as narrated by headmasters. 193 p. 2008.
- 353 MOISIO, OLLI-PEKKA, Essays on radical educational philosophy. 151 p. Tiivistelmä 3 p. 2009.
- 354 LINDQVIST, RAIIJA, Parisuhdeväkivallan kohtaaminen maaseudun sosiaalityössä. – Encountering partner violence with rural social work. 256 p. 2009.
- 355 TAMMELIN, MIA, Working time and family time. Experiences of the work and family interface among dual-earning couples in Finland. – Työaika ja perheen aika: kokemuksia työn ja perheen yhteensovittamisesta Suomessa. 159 p. Tiivistelmä 3 p. 2009.
- 356 RINNE, PÄIVI, Matkalla muutokseen. Sosiaalialan projektitoiminnan perustelut, tavoitteet ja toimintatavat Sosiaaliturva-lehden kirjoituksissa 1990-luvulla. – On the way to the change. 221 p. Summary 2 p. 2009.
- 357 VALTONEN, RIITTA, Kehityksen ja oppimisen ongelmien varhainen tunnistaminen Lene-arvioinnin avulla. Kehityksen ongelmien päällekkäisyys ja jatkuvuus 4–6-vuotiailla sekä ongelmien yhteys koulusuoriutumiseen. – Lene-assessment and early identification of developmental and learning problems. Co-occurrence and continuity of developmental problems from age 4 to age 6 and relation to school performance. 73 p. (107 p.) Summary 2 p. 2009.
- 358 SUHONEN, KATRI, Mitä hiljainen tieto on hengellisessä työssä? Kokemuksellinen näkökulma hiljaisen tiedon ilmenemiseen, siirrettävyyteen ja siirrettävyyden merkitykseen ikääntyneiden diakoniatyöntekijöiden ja pappien työssä. – What is tacit knowledge in spiritual work? An experiential approach to the manifestation, significance and distribution of tacit knowledge in the work of aged church deacons and ministers. 181 p. Summary 6 p. 2009.

- 359 JUMPPANEN, AAPO, United with the United States - George Bush's foreign policy towards Europe 1989-1993. 177 p. Yhteenveto 3 p. 2009.
- 360 HUEMER, SINI, Training reading skills. Towards fluency. - Lukemistaitojen harjoittaminen. Tavoitteena sujuvuus. 85 p. (188 p.) Yhteenveto 3 p. 2009.
- 361 ESKELINEN, TEPPO, Putting global poverty in context. A philosophical essay on power, justice and economy. 221 p. Yhteenveto 1 p. 2009.
- 362 TAIPALE, SAKARI, Transformative technologies, spatial changes: Essays on mobile phones and the internet. 97 p. (184 p.) Yhteenveto 3 p. 2009.
- 363 KORKALAINEN, PAULA, Riittämättömyyden tunteesta osaamisen oivallukseen. Ammatillisen asiantuntijuuden kehittäminen varhaiserityiskasvatuksen toimintaympäristöissä. - From a feeling of insufficiency to a new sense of expertise. Developing professional knowledge and skills in the operational environments for special needs childhood education and care. 303 p. Summary 4 p. 2009.
- 364 SEPPÄLÄ-PÄNKÄLÄINEN, TARJA, Oppijoiden moninaisuuden kohtaaminen suomalaisessa lähikoulussa. Etnografia kouluyhteisön aikuisten yhdessä oppimisen haasteista ja mahdollisuuksista. - Confronting the Diversity of Learners in a Finnish Neighbourhood School. An Ethnographic Study of the Challenges and Opportunities of Adults Learning Together in a School community. 256 p. Summary 4 p. 2009.
- 365 SEVÓN, EIJA, Maternal Responsibility and Changing Relationality at the Beginning of Motherhood. - Äidin vastuu ja muuttuvat perhesuhteet äitiyden alussa. 117 p. (200 p.) Yhteenveto 5 p. 2009.
- 366 HUTTUNEN-SCOTT, TIINA, Auditory duration discrimination in children with reading disorder, attention deficit or both. - Kuulonvarainen keston erottelu lapsilla, joilla on lukemisvaikeus, tarkkaavaisuuden ongelma tai molemmat. 68 p. (112 p.) Tiivistelmä 3 p. 2009.
- 367 NEUVONEN-RAUHALA, MARJA-LIISA, Työelämälähtöisyyden määrittäminen ja käyttäminen ammattikorkeakoulun jatkotutkintokokeilussa. - Defining and applying working-life orientation in the polytechnic postgraduate experiment. 163 p. Summary 7 p. 2009.
- 368 NYMAN, TARJA, Nuoren vieraan kielen opettajan pedagogisen ajattelun ja ammatillisen asiantuntijuuden kehittyminen. - The development of pedagogical thinking and professional expertise of newly qualified language teachers. 121 p. (201 p.) Summary 4 p. 2009.
- 369 PUUTIO, RISTO, Hidden agendas. Situational tasks, discursive strategies and institutional practices in process consultation. 83 p. (147 p.) Tiivistelmä 2 p. 2009.
- 370 TOIVANEN, JUHANA, Animal consciousness. Peter Olivi on cognitive functions of the sensitive soul. 369 p. Yhteenveto 4 p. 2009.
- 371 NOKIA, MIRIAM, The role of the hippocampal theta activity in classical eyeblink conditioning in rabbits. - Hippokampuksen theta-aktiivisuuden rooli klassisessa silmäniskuehdollistamisessa kaneilla. 41 p. (80 p.) Yhteenveto 2 p. 2009.
- 372 LÄHTEENMÄKI, VILI, Essays on early modern conceptions of consciousness: Descartes, Cudworth, and Locke. 160 p. 2009.
- 373 BJÖRK, KAJ, What explains development. Development strategy for low human development index countries. 212 p. Yhteenveto 1 p. 2009.
- 374 PUUPPONEN, ANTTI, Maaseutuuyrittäjyys, verkostot ja paikallisuus. Tapaustutkimus pienimuotoisen elintarviketuotannon kestävyyydestä Keski-Suomessa. - Rural entrepreneurship, networks and locality. A case study of the sustainability of small-scale food production in Central Finland. 100 p. (191 p.) Summary 3 p. 2009.
- 375 HALTTUNEN, LEENA, Päivähoitotyö ja johtajuus hajautetussa organisaatiossa. - Day care work and leadership in a distributed organization. 181 p. Summary 4 p. 2009.
- 376 KAIDESOJA, TUUKKA, Studies on ontological and methodological foundations of critical realism in the social sciences. 65 p. (187 p.) Yhteenveto 9 p. 2009.
- 377 SIPPOLA, MARKKU, A low road to investment and labour management? The labour process at Nordic subsidiaries in the Baltic States. 272 p. Tiivistelmä 2 p. 2009.
- 378 SANTALA, OLLI-PEKKA, Expertise in using the Rorschach comprehensive system in personality assessment. 150 p. Tiivistelmä 1 p. 2009.
- 379 HARJUNEN, HANNELE, Women and fat: Approaches to the social study of fatness. - Naiset ja lihavuus: näkökulmia lihavuuden yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen 87 p. (419 p.) Tiivistelmä 4 p. 2009.
- 380 KETTUNEN, LIISA, Kyllä vai ei. Peruskoulun sukupuolikasvatuksen oppimateriaalin kehittämistyö ja arviointi. - Yes or no? The development and evaluation of teaching material for sex education in the Finnish comprehensive school. 266 p. Summary 3 p. 2010.
- 381 FROM, KRISTINE, "Että sais olla lapsena toisten lasten joukossa". Substantiivinen teoria erityistä tukea tarvitsevan lapsen toiminnallisesta osallistumisesta toimintaympäristöissä. - To be a child just as the others in the peer group. A substantive theory of activity-

- based participation of the child with special educational needs. 174 p. Summary 4 p. 2010.
- 382 MYKKÄNEN, JOHANNA, Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. - Becoming a father – types of narrative, emotions and agency. 166 p. Summary 5 p. 2010.
- 383 RAASUMAA, VESA, Perusopetuksen rehtori opettajien osaamisen johtajana. - Knowledge management functions of a principal in basic education. 349 p. Summary 5 p. 2010.
- 384 SISÄINEN, LAURI, Foucault's voices: Toward the political genealogy of the auditory-sonorous. - Foucault'n äänet. Kohti auditoris-sonoorista poliittista genealogiaa. 207 p. Tiivistelmä 2 p. 2010.
- 385 PULLI, TUULA, Totta ja unta. Draama puhe- ja kehitysvammaisten ihmisten yhteisöllisenä kuntoutuksena ja kokemuksena. - The Real and the Illusory. Drama as a means of community-based rehabilitation and experience for persons with severe learning and speech disabilities. 281 p. Summary 7 p. 2010.
- 386 SISKONEN, TIINA, Kielelliset erityisvaikeudet ja lukemaan oppiminen. - Specific language impairments and learning to read. 205 p. Summary 3 p. 2010.
- 387 LYYRA, PESSI, Higher-order theories of consciousness: An appraisal and application. - Korkeamman kertaluvun tietoisuusteoria: arvio ja käyttöehdotus. 163 p. Yhteenvedo 5 p. 2010.
- 388 KARJALAINEN, MERJA, Ammattilaisten käsityksiä mentoroinnista työpaikalla. - Professionals' conceptions of mentoring at work. 175 p. Summary 7 p. 2010.
- 389 GEMECHU, DEREJE TEREFE, The implementation of a multilingual education policy in Ethiopia: The case of Afaan Oromoo in primary schools of Oromia Regional State. 266 p. 2010.
- 390 KOIVULA, MERJA, Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. - Children's sense of community and collaborative learning in a day care centre. 189 p. Summary 3 p. 2010.
- 391 NIEMI, MINNA, Moraalijärjestystä tuottamassa. Tutkimus poliisityöstä lasten parissa. - Producing moral order. A Study on police work with children. 190 p. Summary 3 p. 2010.
- 392 ALEMAYEHU TEKLEMARIAM HAYE, Effects of intervention on psychosocial functioning of hearing and hard of hearing children in selected primary schools of Addis Ababa, Ethiopia. 195 p. Executive summary 4 p. 2010.
- 393 KASKIHARJU, EIJA, Koteja ja kodinomaisuutta. Tutkimus vanhenemisen paikoista valtiopäiväpuheissa 1950 - 2005. - Homes and homelikeness. A study on places for ageing in parliamentary speeches from 1950 to 2005. 244 p. Summary 5 p. 2010.